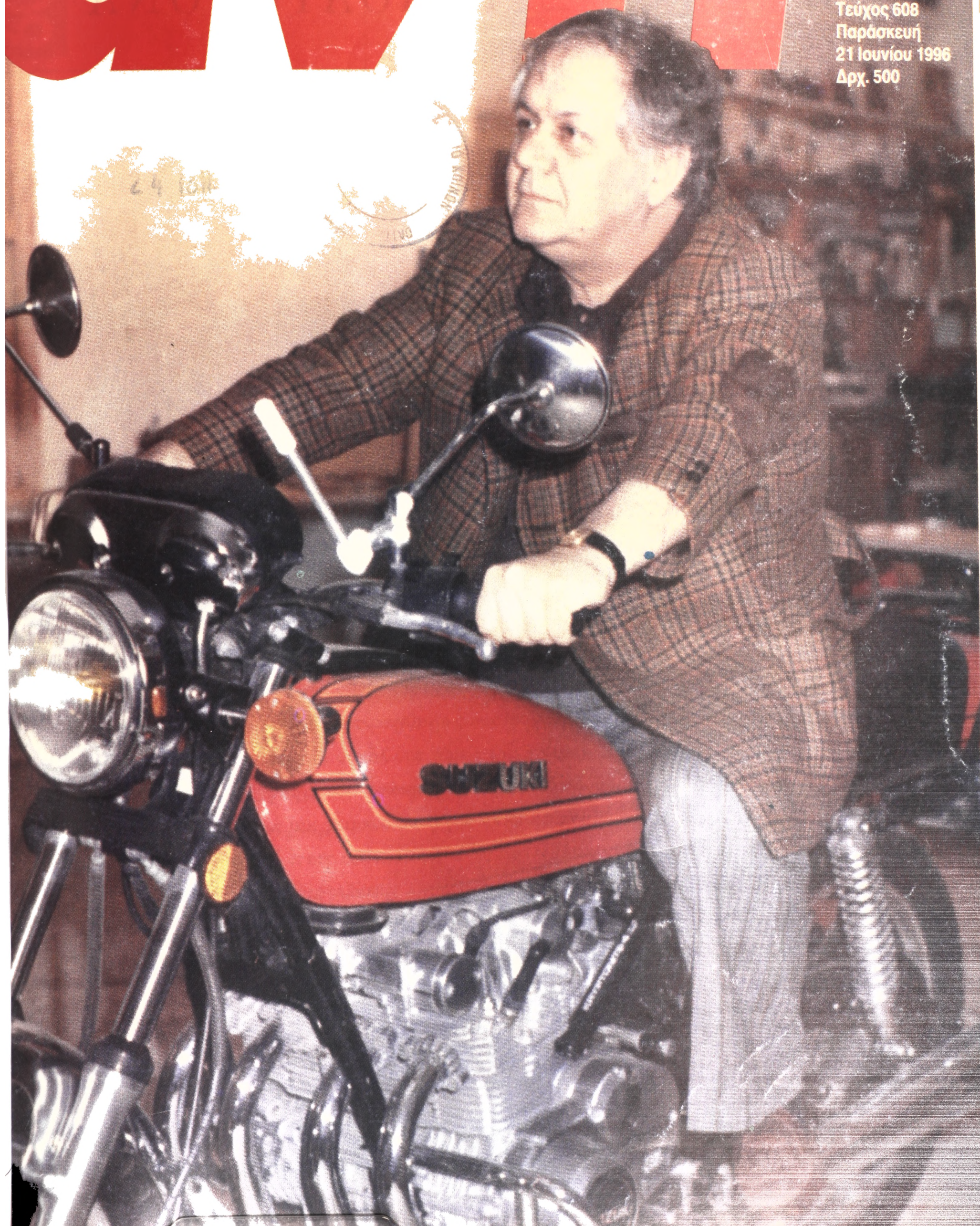

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΟΛΥΜΠΙΑ

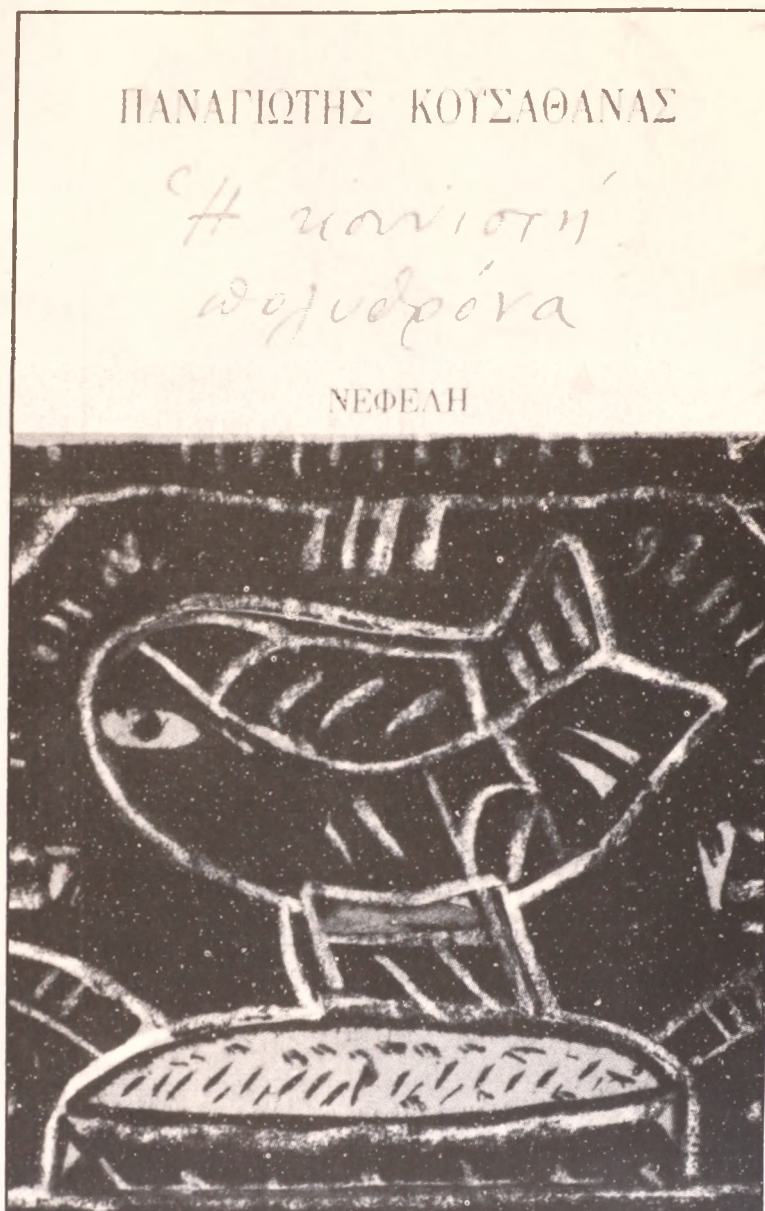
Περίοδος Β'
Τεύχος 608
Παράσκευή
21 Ιουνίου 1996
Δρχ. 500

Παναγιώτης Κουσαθανάς

Η ΚΟΥΝΙΣΤΗ ΠΟΛΥΘΡΟΝΑ

(Διηγήματα)

Ο ποιητής Παναγιώτης Κουσαθανάς «μαθητεύσας εξ απαλών ονύχων», όπως μας λέει ο ίδιος, «και σε άλλα είδη του λόγου πλην της ποιήσεως», μας δίνει σ' αυτό το βιβλίο δεκαοχτώ διηγήματα που έγραψε το καλοκαίρι του 1989, «εκλαμβάνοντάς τα στην αρχή ως δοκιμές και παίγνια». Ο ίδιος τα λέει ιστορίες: «Αν σας emίλησα με ιστορίες, είναι γιατί δεν αντέχετε και σείς όπως κι εγώ δεν αντέχω. Οι άνθρωποι χρειάζεται να μπερδεύουν τη βαλίτσα, την ομπρέλλα, για να λησμονούν τον πόνο που γεννάνε τα έργα τους και τον άλλο, εκείνον που έρχεται δίχως να τον γυρέψουν...»

Αυτό το βιβλίο αξίζει να προσεχθεί.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 ΤΗΛ. 3607744 - FAX 3623093

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΕΛ. 13 ΠΑΣΟΚ: ΤΟ ΦΙΝΑΛΕ ΑΡΓΕΙ** Μετά την εκλογή πρωθυπουργού τον Ιανουάριο, σε λίγες μέρες η δεύτερη πράξη με το Συνέδριο. Γράφουν: Δημήτρης Καΐσης και Νίκος Φίλης
- ΣΕΛ. 16 ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: ΜΑΖΙ Η ΧΩΡΙΑ;** Λίγο πριν απ' την εθνική συνδιάσκεψη της Ν. Δ. - του Δημήτρη Ζώνιου
- ΣΕΛ. 18 ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΤΩΝ «ΠΑΤΡΙΩΤΩΝ»** Για το πρόσφατο «Μολών λαβέ» - του Τάσου Παππά
- ΣΕΛ. 22 ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ - ΓΙΑ ΠΟΥ;** Πολιτική παρέμβαση της πρώην προέδρου του ΣΥΝ, Μαρίας Δαμανάκη
- ΣΕΛ. 26 ΚΟΚΚΑΛΗΣ, ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ** Τώρα και στην κινητή τηλεφωνία - του Ρεπόρτερ
- ΣΕΛ. 31 ΙΣΡΑΗΛ: ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ** Ειρήνη με ασφάλεια, ο στόχος του Νετανιάχου - της Κατερίνας Καρύγιαννη
- ΣΕΛ. 33 ΛΙΒΕΡΙΑ: ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ ΧΑΟΥΣ** Για την αντικατάσταση της κρατικής τάξης από πολλές «ιδιωτικές» - του Α. Χουλιάρα
- ΣΕΛ. 38 Η ΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΦΤΙΑΣ** Διεκδικητικά κινήματα και κοινωνικό σύνολο - του Σακελλάρη Σκουμπουρδή
- ΣΕΛ. 40 ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟ** Η περίπτωση του κ. Μανάκου - του Ρεπόρτερ
- ΣΕΛ. 46 «ΙΔΕΩΝ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ»** Η Πολιτιστική της τελευταίας στιγμής - του Ηλία Κανέλλη
- ΣΕΛ. 48 «ΠΑΝΤΑ ΕΧΩ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΩ ΤΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΞΕΡΩ»** Ο Μάνος Χατζιδάκις κουβεντιάζει με παιδιά και ο ζωγράφος Γ. Σταθόπουλος σχολιάζει - του Κώστα Παπαϊωάννου

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 608
 Παρασκευή 21 Ιουνίου 1996 · Δρχ. 500
ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
 Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
 ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
 E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
 Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
 Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
 Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:
 Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
 ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
 Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
 Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
 της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
 για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
 Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
 Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ
 editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ
 Γιώργος Φιλιδιάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
 Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ
 Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
 Τύπος, σελ. 10

ΕΞΩΦΥΛΛΟ:
 Από το αρχείο του Γ. Σταθόπουλου (1986)

ΟΝΕΙΡΑ
 Παύλος Μεθενίτης, σελ. 21

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ
 σελ. 24

ΔΙΕΘΝΗ
 Κόσμος, σελ. 29

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ
 Πολιτισμός, σελ. 44

ΤΑ ΑΓΡΙΑ & ΤΑ ΗΜΕΡΑ
 Παναγιώτης Ιωαννίδης, σελ. 62

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ
 Σπύρος Τσακνιάς, σελ. 66

Η ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ

ΤΡΙΑ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ τρισεκατομμύρια δραχμές θα είναι το τίμημα της κλιμακούμενης έντασης στα ελληνοτουρκικά. Αυτό το αστρονομικό ποσόν, που ξεπερνάει κάθε προηγούμενο, απαιτείται σύμφωνα με το υπουργείο Εθνικής Αμύνης, για τον «εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων». Ίσως αυτή να ήταν τελικά η «παγίδα» της έντασης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και όχι κάποιο θερμό επεισόδιο, το οποίο πολλά σενάρια προφήτευαν.

Η ΣΚΛΗΡΗ και δύσκολη μάχη, που δίνει σήμερα η ελληνική οικονομία για να ορθοποδήσει, δεν φαίνεται να έχει και πολλές ελπίδες να προλάβει το τρένο της Ευρώπης, μετά την πρόσφατη απαίτηση της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας να δαπανήσει η χώρα την επόμενη πενταετία τρία και πλέον τρισεκατομμύρια. Ο ίδιος ο κ. Γ. Αρσένης, σε συνέντευξή του στους *Financial Times* στις 17 Ιουνίου, τονίζει ότι δεν έχει πλέον και πολλές ελπίδες η Ελλάδα να προλάβει το τρένο του Μάαστριχτ.

ΚΙ ΟΛΕΣ ΑΥΤΕΣ οι θεωρίες, περί υγιούς και εύρωστης οικονομίας που είναι η καλύτερη άμυνα, φαίνεται να εγκαταλείφθηκαν σε μια συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ, λίγες μόλις ημέρες πριν από το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, προκειμένου να μην καταγγελθεί ο πρωθυπουργός ως διαλλακτικός, από τους γνωστούς πατριδοκάπηλους λαϊκιστές. Ο εξοπλιστικός ανταγωνισμός Ελλάδας-Τουρκίας, μόνο με εκείνον μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ μπορεί να παρομοιασθεί. Για όσους δεν θυμούνται, η ΕΣΣΔ διέθετε για τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς ποσοστά του ΑΕΠ της, συγκρίσιμα μόνο με αυτά της χώρας μας.

ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΘΕΩΡΗΘΟΥΜΕ όμως μονόπλευροι και απλουστευτικοί, ας τονίσουμε ότι πράγματι υπάρχει θέμα αναβάθμισης των Ενόπλων μας Δυνάμεων. Η απορία για το πώς π.χ. έπεσε το ελικόπτερο στα Ίμια, άφησε κάποια αναπάντητα ερωτήματα για την ποιότητα της επικοινωνιακής και ηλεκτρονικής τεχνολογίας των όπλων μας. Από κει και πέρα, είναι ακόμα πιο εμφανές ότι γενικώς κάτι μας λείπει στον αμυντικό τομέα, έναντι της Τουρκίας, που πρέπει να το προσδιορίσουν οι ειδικοί και να αποφασίσουν την ολοκλήρωσή του οι πολιτικοί. Αυτή η εκτίμηση βρίσκεται στη μέση εκείνης που λέει ότι δεν χρειάζεται δραχμή για την Άμυνα και εκείνης που θέλει εδώ και τώρα απόλυτη «αποτρεπτική ικανότητα», τόση όση προκαλεί η ποσότητα και η ποιότητα των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων. Και οι δύο αυτές ακραίες εκτιμήσεις είναι ανεδαφικές.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ απολύτως η αναβάθμιση των Ενόπλων μας Δυνάμεων, αλλά σε εντελώς διαφορετική βάση και επί της ουσίας (ποιότητα και ποσότητα αναβάθμισης) και επί της διαδικασίας (λήψη αποφάσεων - τρόπος αγοράς). Και όλα αυτά πρέπει να διευθετηθούν σε απόλυτη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού κατακτηθεί η κατανόησή της για αυτή την ειδική ανάγκη της χώρας, σε συνδυασμό με τη διαρκή επιβάρυνση των δεικτών μας για τη σύγκλιση, που προκαλεί αυτή η αφόρητη ανάγκη. Και φυσικά όλα αυτά είναι αδιανόητο να αποφασίζονται εν θερμώ και προσυνεδριακώς από μία κυβέρνηση, χωρίς τη συναίνεση των άλλων πολιτικών δυνάμεων. Αντιθέτως τώρα είναι καλή η ευκαιρία για να συκληθεί σύντομα ένα Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής και άμεσα ένα Συμβούλιο Πολιτικών Αρχηγών, για να σχεδιάσουν στοιχειωδώς αυτή την περίφημη εθνική στρατηγική, καθώς και ειδικότερα τη στρατηγική διασφάλισης του εθνικού χώρου. Την εξωτερική πολιτική και την άμυνά μας δηλαδή, σε συνδυασμό με την ενεργοποίηση σχετικών πολιτικών πρωτοβουλιών στα διεθνή πλαίσια.

ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΠΙΤΡΕΠΤΟ, ερήμην της πολιτικής, κάποιοι επιτελείς του υπουργείου Εθνικής Αμύνης, να δέχονται εδώ και καιρό επισκέψεις κάποιων ντήλερς του διεθνούς οπλεμπορίου και κάποιες πληροφορίες να διαρρέουν για άτυπες προσφορές και «συζητήσεις». Όπως επίσης ακούγεται περίεργος και ο εκ προοιμίου τελικός προσδιορισμός του ογκώδους τιμήματος των τριών τρισ., προτού σχεδιαστεί συνθετικά ο χάρτης των αναγκών και προτού ληφθεί η πολιτική απόφαση για τη λελογισμένη κάλυψή του.

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, αν δεν εμπίπτει και σε αυτή την καραμπινάτη περίπτωση η άμεση και επιτακτική ανάγκη για στήσιμο μιας συγκροτημένης εθνικής στρατηγικής, μετά από τόσες «εθνικές αποτυχίες» που οφείλονται στην αγνόηση αυτής της ανάγκης και παρά το διαρκές λαϊκιστικό πιπίλισμα της καραμέλας για μια «εθνική στρατηγική», δεν θα εμπίπτει ποτέ πια.

αντί

— ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ξανά η στρατηγική της έντασης

ΣΥΝΕΔΡΙΟ. εξοπλισμοί και αμλετικά διλήμματα («διεκδικώ ή δεν διεκδικώ την αντιπροεδρία...»), βασανίζουν τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, καθώς τα θέματα εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής μπλέκονται με την εσωκομματική διαπύλη και οι αμυντικοί-τεχνικοί υπολογισμοί τείνουν να γίνουν η κύρια συνιστώσα της κυβερνητικής πολιτικής.

ΤΟ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» που επισκοπούμε σφράγισαν δύο εσωτερικά γεγονότα: Τα αποτελέσματα των εσωκομματικών εκλογών (για την ανάδειξη αντιπροσώπων στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ) και η πρόθεση της κυβέρνησης να προχωρήσει στην πραγμάτωση ενός προγράμματος υπερεξοπλισμών, ύψους 3 τρις., για πέντε χρόνια!

ΟΤΑΝ οι αριθμοί δεν «ευημερούν», είναι συνήθως αμείψιμοι. Και αυτό ίσχυσε και στις ανακοινώσεις των επιτελείων των δύο πλευρών, σε ό,τι αφορά τους συσχετισμούς μεταξύ των συνεδρών. Έτσι, το πρωί της Τετάρτης, το επιτελείο του πρωθυπουργού επέμενε ότι, σε σύνολο 3.506 συνεδρών, ο κ. Σημίτης προηγείται του κ. Α. Τσοχατζόπουλου με 2.222 (63,38%) έναντι 1.232 (35,14%) του πρώτου τη τάξει υπουργού και 52 «ανεξαρτήτων»... Από την άλλη πλευρά, υποστηρίχθηκε ότι, σε σύνολο 3.473 συνεδρών, ο κ. Τσοχατζόπουλος εξασφάλισε 1.942 (55,92%) έναντι 1.384 (39,85%) του κ. Σημίτη και 147 «ανεξαρτήτων». Πέρα από τους συσχετισμούς αυτούς, κοινή είναι η αίσθηση ότι ο κ. Τσο-

χατζόπουλος υπερέχει στην Αθήνα, τον Πειραιά και, φυσικά, στη Θεσσαλονίκη (την εκλογική του περιφέρεια), ενώ άνετο προβάδισμα διατηρεί ο κ. Σημίτης στο συνδικαλιστικό του ΠΑΣΟΚ και στις περισσότερες επαρχίες, με κορωνίδα την Κρήτη. (Η έκβαση αυτή ώθησε ορισμένους σχολιαστές να σκιαγραφούν τον κ. Τσοχατζόπουλο ως «αστό» — αφού η δύναμή του εστιάζεται στα «αστικά κέντρα»... — και τον κ. Σημίτη ως «επαρχιώτη», αφού υπερέχει στην ύπαιθρο.

ΠΑΝΤΩΣ, και ανεξάρτητα (ή και σε σχέση) με τους συσχετισμούς μεταξύ των συνεδρών, δεν είναι λίγοι οι φίλοι του πρωθυπουργού που του προτείνουν να μη διεκδικήσει την αντιπροεδρία του κόμματος, ακριβέστερα να στηρίξει τη θέση της μη εκλογής αντιπροέδρου απ' το συνέδριο — θέση στην οποία ενίσταται, βέβαια, ο πρώτος τη τάξει υπουργός... Η μερίδα αυτή των φίλων του πρωθυπουργού έχει την άποψη ότι η μη εκλογή αντιπροέδρου καθόλου δεν θα ζημιώσει τον κ. Σημίτη, εφόσον, ως πρωθυπουργός θα εξακολουθήσει να έχει το «πάνω χέρι» και θα οδηγήσει αυτός — και όχι άλλος — το ΠΑΣΟΚ στις εκλογές. Άλλα, όμως, στελέχη (φίλα προσκείμενα, επίσης, στον κ. Σημίτη) επιμένουν ότι, εκεί που έφθασαν τα πράγματα η διεκδίκηση της αντιπροεδρίας, από το σημερινό πρωθυπουργό, είναι πλέον «μονόδρομος» και ότι — μέσω της αντιπροεδρίας — θα πρέπει να διεκδικήσει τη θέση του φυσικού διαδόχου του Α. Πα-

πανδρέου, ό,τι και να προγραμματίσει να σκαρφίζεται η Εκάλη.

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, το ΠΑΣΟΚ εξακολουθεί να δίνει την εικόνα «δύο κομμάτων» — συσκευασία του ενός», με αναπεπτα τη σημαία της αναμέτρησης, από πλευρών των δύο μονομάχων και του περί αυτού «κλήρου». Στην αναμέτρηση παρεμβαίνουν φυσικά, και η Εκάλη, στην προσπάθειά της να πείσει ότι ο «αναρρωνίων» Ανδρέας Παπανδρέου δεν είναι ούτε «φωτοφία», ούτε «άγαλμα», αλλά «σ», εφόσον βέβαια, δεν είναι η ημέρα της αιμοκάθαρσης — ανά διήμερο, δηλαδή.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ εσωτερικό γεγονός — πρόθεση της κυβέρνησης να προχωρήσει στην πραγμάτωση ενός γιγαντιαίου προγράμματος εξοπλισμών — κατέπληξε όλους εκείνους που πίστεψαν ότι η κυβέρνηση Σημίτη δεν θα παγιδευόταν, τελικά, στη στρατηγική της έντασης. Ο ίδιος σημερινός πρωθυπουργός, ο ίδιος ο σημερινός υπουργός Εξωτερικών, ως απλοί πολίτες, τον περασμένο Δεκέμβριο, κατά τη συζήτηση του προϋπολογισμού, επιταχθεί υπέρ της περικοπής των δαπανών για την άμυνα, επισημαίνοντας το ήδη εφθάστο βάρος των δαπανών αυτών στην αναιμική ελληνική οικονομία. Έκτοτε, αργότερα, οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι τούν να αναβιώσει η λογική της «αγοράς του αιώνα», ενώ ξέρουν ότι 3 τρις. σε εξοπλισμούς θα σήμαινε τη χαριστική βολή για την ελληνική οικονομία.

ΙΑΓΟΡΕΥΣΕ, όμως, — τρεις μόλις ετά την κρίση στα Ίμια — το κυνή- των εξοπλισμών; Ο Νίκος Κων- τουλος έθεσε σειρά ερωτημάτων για αλλαγή πολιτικής; για ματικές σκοπιμότητες ενόψει του ου; για υποχώρηση σε πιέσεις κυ- ων;»), αλλά απάντηση δεν πήρε. βιαία, το κυνήγι των εξοπλισμών γόρευσε η «σορτίτα» ενός «τρε- ύρκου πλοιάρχου, περί Γαύδου, ή έσπευσε να «μαζέψει» η ίδια η ι.

ΛΕΟΝ ανησυχητικό, ωστόσο, εί- ή η, ως ένα βαθμό, «αυτονόμηση» ντικών μας υπουργών, οι οποίοι ζονται τώρα, να... δικαιώνονται, ρόγραμμα εξοπλισμών! Ο υποου- νας Γ. Αρσένης, λόγου χάρη, δη- ίτι «δεν θα υπάρξει άλλη Ίμια» να ανακαλείται στην τάξη από τον τη), ενώ ο υφυπουργός Άμυνας Ν. ; (πρώην πτέραρχος, κ.λπ.) μας δί- ήματα πατριωτισμού: Τι προτιμά- νικό ακρωτηριασμό» ή «επιβρά- της ένταξής μας στη νομισματική ; [Το μόνο που δεν μας λέει ο κ. ; είναι «πού πήγαν, επί τόσα χρό- ψηλότερες, σε όλη την Ευρώπη, στικές δαπάνες της χώρας μας» και ιαθμό το κυνήγι των εξοπλισμών εί τα ευρύτερα στρατηγικά συμφέ- ων ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ στην πε-

ΤΗΝ άλλη, δεν μπορεί να μη ση- κανείς την προθυμία με την οποία Σαμαράς, Τσοβόλας έσπευσαν να σουν τη στρατηγική της έντασης έχρι χθες, μιλούσαν για «γκριζα ουργία» και «Σημίτη, πρωθυ- των εθνικών ταπεινώσεων»...), με ους ραδιοφωνικούς ή τηλεοπτι- αθμούς στο ρόλο του... Γκαμπριέ-

λε Ντ' Ανούντσιο! Πάντως, φαίνεται ότι το θέμα των εξοπλισμών (η αναλυτική του συζήτηση) αναβλήθηκε για μετά το συνέ- δριο, μέχρις ότου αποκρυσταλλωθούν οι σημερινές ρευστές ισορροπίες.

ΤΟ ΠΛΕΟΝ τρελό, όμως, είναι ότι μι- λούμε για πρόγραμμα εξοπλισμών ύψους τριών τρις., ενώ δεν είμαστε σε θέση να απορροφήσουμε «λεφτά που μας δί- νουν»... Έτσι, από τα κονδύλια του Κοι- νοτικού Πλαισίου Στήριξης (πακέτο Ντε- λόρ), καταφέραμε, ως το πρώτο τετράμη- νο του έτους, να απορροφήσουμε μόλις το 12% του στόχου! Όσο για τη χρηματοδό- τηση των μεγάλων έργων, απαιτούνται — κατά τους μετριότερους υπολογισμούς — 1,4 τρις. δραχμές, που «ίσως εξευρεθούν με εξωτερικό δανεισμό».

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, οι ελληνο-αμερικανι- κές σχέσεις βαίνουν καλώς. Ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος εξέφρασε ικα- νοποίηση για τις δηλώσεις του εκπροσώ- που του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Νίκολας Μπερνς για την ελληνικότητα της Γαύδου — ελληνικότητα την οποία «κύρωσαν», με την παρουσία τους ο ίδιος ο Μπους και η παρέα του! Το θέμα, όμως, κατά τον υπουργό Εξωτερικών, είναι η Τουρκία, η οποία θα πρέπει να δηλώσει ότι δεν θέτει θέμα ελληνικής κυριαρχίας επί της Γαύ- δου. [Ήδη, ο πρώην πρέσβης της Τουρ- κίας στην Ουάσιγκτον Σουκρού Ελεντάκ, ο αρθρογράφος της Μιλιέτ Γιαλτσίν Ντο- γάν, κ.ά. θεωρούν υπεύθυνους για το θέ- μα της Γαύδου τους στρατιωτικούς και μέμφονται την τουρκική κυβέρνηση διότι δεν φρόντισε να ανακαλέσει, αμέσως, τον «τρελό» πλοίαρχο Χουσεΐν Τσιφτσί.]

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, η Άγκυρα απέφυγε να σχολιάσει τους υψηλούς τόνους Σημίτη, στη Γαύδο («αν χρειασθεί, θα δώσουμε στους Τούρκους ένα μάθημα που θα το

θυμούνται για χρόνια», κ.λπ.), ενώ, αντι- θέτως, απάντησε στην ελληνο-αρμενική συμφωνία: «Η συμφωνία αυτή — δήλωσε ο τούρκος υπουργός Άμυνας Ολάν Σουνγουλού — δεν απειλεί την ασφάλεια της Τουρκίας», για να προσθέσει: «Η Τουρκία έχει τη δύναμη να αντιμετωπίσει πολύ μεγαλύτερες χώρες». Και ενώ εμείς υπογράφουμε συμφωνία αμυντικής συ- νεργασίας με την Αρμενία (ανάλογες συμφωνίες ο Γ. Αρσένης φιλοδοξεί να υπογράψει και με τη Συρία και με το Ιράν), η Τουρκία ενισχύει τα ερείσματά της στα Βαλκάνια. Έτσι, μετά την περιο- δεία Ντεμιρέλ στη Βοσνία και τις κοινές εμφανίσεις Ντεμιρέλ - Ιζετιπέκοβιτς, στο Μόσταρ, η Άγκυρα ετοιμάζεται να υπο- γράψει αμυντική συμφωνία με την Κροα- τία, η οποία — κατά δήλωση Τούτζμαν — «θέλει να αξιοποιήσει την εμπειρία της Τουρκίας από την συμμετοχή της στο ΝΑΤΟ».

ΕΙΠΑΤΕ τίποτε περί Κυπριακού; Τελι- κά, πραγματοποιήθηκε, την εβδομάδα αυτή, η συνάντηση του Γλ. Κληρίδη με τον Μπιλ Κλίντον, στο Λευκό Οίκο, πλην «η κυβερνητική αστάθεια στην Τουρκία, δεν επιτρέπει την ανάληψη αμερικανικής πρωτοβουλίας για την επίλυση του Κυ- πριακού»... Ήταν το μόνο που είπε ο Αμερικανός πρόεδρος στον κύπριο πρόε- δρο, διασκεδάζοντας προσδοκίες και ψευδαισθήσεις ότι η μοναδική υπερδύνα- μη, κ.λπ., είναι, τη φορά αυτή, «αποφασι- σμένη να λύσει το Κυπριακό»! Τον Κλί- ντον συμπλήρωσε ο υπουργός Εξωτερι- κών Κρίστοφερ, με νουθεσίες προς Κλη- ρίδη: «Παρά την αστάθεια που επικρατεί στην Τουρκία, σεις πρέπει να συνεχίσετε τις προσπάθειές σας»... Στις 15 Ιουλίου θα έχουν συμπληρωθεί 22 χρόνια από την τουρκική επιδρομή στην Κύπρο.

ANTHΩP

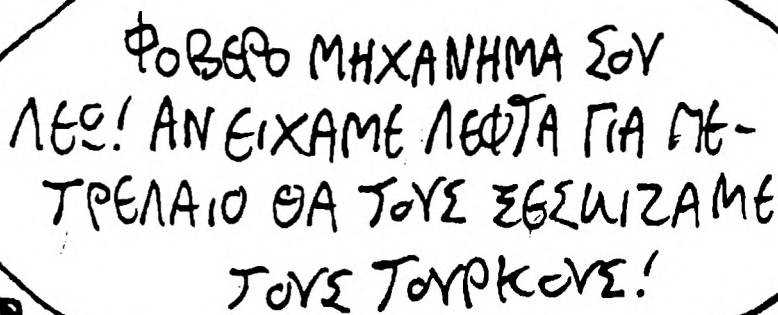
ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

Μόλις κυκλοφόρησαν δυο νέοι τόμοι του Αντί.

- Ο ΛΗ' (Α' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 512 έως 524
- Ο ΛΘ' (Β' εξάμηνο του 1993), που περιλαμβάνει τα τεύχη 525 έως 541.

Ζητήστε τους από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, τηλ. 7232713 - 7232819)

Ω

8

ΠΑΜΕ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΒΕΝΙΖΕΛΟ;

...θάνει που θα μας το κατασκευάσουν τελικά, ως φαίνεται, το δρόμο των Σπάτων, πρέπει ατυχώς να καταπίνουμε και την «έρωση» περί αυτού. Σε θριαμβικό γκλασέ φυλλάδιο που μοιρήκε από τις εφημερίδες για το ξεκίνημα της κατασκευής, γράει πάμπολλα εκνευριστικά, ενώ ταυτόχρονα, κρίσιμα συγκριτικοί στοιχεία παρασιωπούνται.

...αδίδονται εδώ ορισμένα αποσπάσματα στην χλεύη των αναγνώστων του ΑΝΤΙ, την μόνη ασφαλή διέξοδο των πολιτών κατά τον ονδροειδούς επιβολής έργων χωρίς πνοή, με πρόχειρη και ενίοτε σκοπιμή ελλειπή ανάλυση και με σκοτεινές προθέσεις απόλυτης κρατικής εξουσίας.

...πα απ' όλα το φυλλάδιο δίνει εξηγήσεις για την κακόγουστη γη του ονόματος, Αερολιμένας Αθηνών Ελευθέριος Βενιζέλος. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους πολιτικούς, που έδωσε το στίγμα του στα πολιτικά δρώμενα της Ελλάδας. Η Αθήνα τιμά το έργο του, δίνοντας το όνομά του, στο νέο διεθνές αεροδρόμιο».

...θεια, δεν υπάρχουν διατάξεις που να απαγορεύουν την αυθαίρετη οικειοποίηση ονομάτων και μάλιστα του Εθνάρχη της σύγχρονης Ελλάδας; Αναφέρεται η Αθήνα ως υπεύθυνη γι' αυτήν την τιμή. Τι ακριβώς σημαίνει αυτό αν δεν είναι κενή ρητορεία; Και γιατί έγινε με ψήφισμα του Δήμου και το απεδέχθη το Κράτος; Και γιατί ο ακαλαίσθητος γραφειοκράτης επέλεξε για το ατυχές αεροδρόμιο την ονομασία αερολιμένας;

...τικά με την Αθήνα, το φυλλάδιο γράφει επιπλέον τα εξής διαπιστώσεις και ελπιδοφόρα: «Οι πύλες για την Ευρώπη, έχουν ανοίξει πλέον. Αυτό το τόσο μεγάλο έργο μας βάζει σε ένα διεθνές πλαίσιο. Η Αθήνα γίνεται μια γνήσια ευρωπαϊκή πρωτεύουσα. Οι Αθηναίοι αλλά και όλοι οι Έλληνες, θα έχουν σε λίγο καιρό ένα σύγχρονο αεροδρόμιο στη διάθεσή τους. Η Αθήνα έχει την τιμή να δεχτεί στους κόλπους της την σημαντικότερη ίσως επένδυση που έγινε ποτέ στην Ελλάδα...».

...θήνα τιμά και τιμάται. Δείτε την εικόνα: Οι Αθηναίοι νοσηλεύονται της αναπτύξεως, με τον αερολιμένα στη διάθεσή τους ανά στιγμή προς παραμυθίαν από τον παρασιτισμόν και την βαθύτην δηλητηρίαση εκ του νέφους. Πόσο εύκολο είναι να γίνει η Αθήνα ευρωπαϊκή! Πώς δεν είχαν σκεφτεί νωρίτερα το αεροδρόμιο στην ευρωπαϊκή απάντηση εναντίον των αυθαιρέτως λειτουργούντων λατομείων, εναντίον των επιχωματώσεων χειμάρρων και εναντίον της πάσης φύσεως αυθαιρεσιών και παρανομιών. Αποφασιστικά επιχειρήματα για το πόσο σύγχρονο θα είναι το νέο αεροδρόμιο θα κατασκευαστεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, γι' αυτό και θα συγκαταλέγεται ανάμεσα στα καλύτερα της Ευρώπης... Άλλωστε, μέσα στις άμεσες προτεραιότητες της ανώτατης διοίκησης του αεροδρομίου, είναι η αρίστη παροχή υπηρεσιών. Επιτέλους, ένα αεροδρόμιο που φέρνει την Ελλάδα στο μέλλον».

Εδώ χρησιμοποιείται το επιχείρημα ότι το μοντέρνο ταυτίζεται με το καλό. Βεβαίως δεν περιμέναμε το αεροδρόμιο να κατασκευαστεί με τεχνολογία του '60, αλλά η τεχνολογία κατασκευής δεν το κάνει ούτε συνολικά λειτουργικό ούτε κοινωνικά χρήσιμο. Αλλά το κωμικότερο επιχείρημα υπέρ του μοντέρνου είναι ότι το καινούργιο αεροδρόμιο θα αριστοποιήσει την παροχή υπηρεσιών. Οι ορθομαρμαρώσεις και τα υαλόφρακτα κτίρια θα κάνουν την παροχή υπηρεσιών καλύτερη; Τι ακριβώς εμποδίζει την ανώτατη διοίκηση να ξεκινήσει τις διαδικασίες βελτίωσης από τώρα; Οι απεργίες ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας θα σταματήσουν ως δια μαγείας;

Τέλος, ποιός εγγυάται την ολοκλήρωση του έργου; «Το κύρος του ελληνικού κράτους και η κορυφαία διεθνής κοινοπραξία των εξειδικευμένων εταιρειών, υπόσχονται και εγγυώνται πως το αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος, θα γίνει πραγματικότητα. Άλλωστε το έργο αυτό θα τελειώσει μέσα σε 56 μήνες από τη στιγμή που θα ξεκινήσουν οι εργασίες».

Σημειώνεται απλώς το κύρος του ελληνικού κράτους, από τα πυκνότερα σουρρεαλιστικά σχήματα.

Το φυλλάδιο παραπληροφορεί όσο μπορεί, π.χ. αναφέρεται σε αυτοχρηματοδότηση αλλά δεν εξηγεί πώς θα πληρωθούν τα δάνεια ή μνημονεύει τις θέσεις εργασίας του αεροδρομίου (7.000) ως προσφορά του έργου και δεν παραπέμπει στις υπάρχουσες θέσεις στο Ελληνικό.

Από την άλλη πλευρά η παρασιώπηση συγκριτικών στοιχείων σχετικά με το υπάρχον αεροδρόμιο αφενός και με αεροδρόμια άλλων χωρών είναι μάλλον ύποπτη. Δεν αποκλείεται να μην υπάρχει και μεγάλη διαφορά στον αριθμό επιβατών, και πώς άλλωστε θα αυξηθούν διά μαγείας μέσα σε 56 μήνες όταν είναι αρκετά στάσιμα χρόνια; Εξάλλου ίσως στοιχεία άλλων χωρών να έβαζαν το έργο στην κοινότοπη θέση του και θα περιέκοπταν τον κομποασμό του εγκύρου κράτους.

Τέλος, οι φωτογραφίες είναι ανεκδιήγητες (μεταξύ άλλων, χαρούμενοι πατέρας και γιος σε γρασίδι με ανεμοπλάνα στα χέρια και η Ακρόπολη φωτισμένη), αλλά επιτέλους εκεί ευθύνεται απολύτως το «δημιουργικό» της διαφημιστικής εταιρείας. Και επ' ευκαιρία, ποιό είναι το κόστος του φυλλαδίου και ποιός πληρώνει τον λογαριασμό άραγε;

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ρηστικές κορώνες που εξάπτουν τα
και δεν πιστοποιούν πάντα την πολιτι-
κη και αποφασιστικότητα του ομιλητή
αναγκάζεται (;) να πει. Πολύ περισ-
σότερο αυτός ο πολιτικός έχει κατηγο-
ρηθεί έλλειψη τόλμης και έχει χαρακτη-
ρισθεί από αδυναμία να εμπνεύσει το σεβα-
στό αντίπαλο του στο κόμμα. Η «σκλη-
ρα», με την οποία απευθύνθηκε ο κ.
Παύλος Τούρκους, δεν εξασφαλίζει
οιότητα στους ακροατές ότι είναι σύ-

Ποιου είδους, όμως, γνώση και ενημέρωση μπορεί να καλύψει το ουσιαστικό κενό πληροφόρησης; Μήπως τα ΜΜΕ αναλαμβάνουν το ρόλο να υπερτονίσουν την επιθυμία των πολι-

Οι αστόχαστες δηλώσεις αναγορεύονται στο μοναδικό στοιχείο από το οποίο εξαρτάται το μέλλον της εξωτερικής πολιτικής. Και η κατάληξη; Μπροστά πάνε οι πολιτικοί λεονταρισμοί που αδυνατούν να περιγράψουν την αντικειμενική πλευρά των γεγονότων και πίσω ακολουθεί ο λαός με την... υπερήφανη σύγχυσή του.

Σ.Λ.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Δεν ξέσπασε ως κεραυνός εν αιθρία η κρίση στην *Καθημερινή*. Λένε οι καλά γνωρίζοντες τα συμβαίνοντα στην καλή πρωινή εφημερίδα της οδού Σωκράτους. Και συνεπώς, οι απολύσεις έξι συντακτών (Ελένη Πετάση, Κυριάκος Καρυώτης, Νίκος Κομίνης, Βενετία Κεραμοπούλου, Ισμήνη Χαραλαμποπούλου, Ουρανία Λαμφίδου) δεν έγιναν απλώς για το λόγο που επιζαλέσθηκε η διεύθυνση της εφημερίδας: για οικονομία, επειδή η ετήσια χρήση της εφημερίδας προβλέπεται ζημιολόγος.

Οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ, μάλιστα, συσχετίζουν την κρίση στην *Καθημερινή* με τις συζητήσεις (που αναζωπυρώθηκαν) για κυκλοφορία του καθημερινού *Βήματος*. Ενδεχομένως, λοιπόν, να ξαναμοιράζεται η πίτα της κυκλοφορίας των πρωινών φύλλων, και απλώς στη Σωκράτους να θέ-

λουν έγκαιρα να ενισχύσουν το οικονομικό τμήμα της εφημερίδας. Ίσως, πάλι, η κρίση να έχει σχέση με την είσοδο στην εφημερίδα του υιού **Αλαφούζου**, του **Γιάννη**, ο οποίος ως τώρα περιοριζόταν στην ιδιοκτησία του ραδιοσταθμού ΣΚΑΪ.

Το κλίμα, πάντως, στην *Καθημερινή*, δεν είναι καθόλου καλό. Μετά την επιτυχία της πρώτης απεργίας που κήρυξε η ΕΣΗΕΑ, και μετά την κήρυξη της δεύτερης, 24ωρης απεργίας, από το δικαστήριο ως «παράνομης και καταχρηστικής», το συντακτικό προσωπικό έχει γυρίσει με το κεφάλι κάτω, αναμένοντας εξελίξεις. Κάποιοι κάνουν λόγο για δύο ακόμα επικείμενες απολύσεις – ενώ κανένας δεν γνωρίζει τι τεύξεται η επιούσια.

• Ο διευθυντής της εφημερίδας, **Αντώνης Καρκαγιάννης**, έκανε προσπάθειες να αποσυνδέσει την κρίση στην εφη-

μερίδα από την ιδιοκτησία. «Ο κ. Αλαφούζος δεν φταίει σε τίποτα», λέει όταν ερωπάται σχετικά. Ωστόσο, όλοι γνωρίζουν την παλιά αντίθεση του κ. Καρκαγιάννη με τον Γιάννη Αλαφούζο, και κανείς δεν ξέρει πώς μπορεί να συνυπάρξουν οι δύο άντρες σε περίπτωση που οριστικοποιηθεί η είσοδος του δευτέρου στην ιδιοκτησία της εφημερίδας.

• Ενδιαφέρον έχει στη διαμάχη η φράση που ο Αριστείδης Αλαφούζος απηύθυνε στο δ.σ. της ΕΣΗΕΑ, το οποίο κήρυξε τις απεργίες στην εφημερίδα. «Δύο αριστεροί δικηγόροι με συνεβούλευσαν ότι η απεργία είναι καταχρηστική». Εντέχνως, αφηνόταν να εννοηθεί ότι ο ένας εκ των δύο είναι ο νυν υπουργός Εργασίας **Ευάγγελος Γιαννόπουλος**. Να αληθεύει άραγε ο ισχυρισμός;

Πάντως, ο κ. Γιαννόπουλος, στο περιθώριο συνάντησης που είχε με τη συντάκτρια του Εργατικού ρεπορτάζ, της απηύθυνε νουθεσίες. «Να πας στη δουλειά σου», της είπε, προλέγοντας ότι η απεργία ως μέτρο πίεσης να αρθούν οι απολύσεις δεν θα ήταν μέσο αποτελεσματικό.

• Κρίση απειλήθηκε πάντως στην εφημερίδα και την περασμένη Δευτέρα, με αφορμή το δημοσίευμα «Ειδικού συνεργάτη» που αφορούσε το υπουργείο Άμυνας και συνοδευόταν από χάρτη με τις υποτιθέμενες παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου από τουρκικά αεροπλάνα. Από το υπουργείο Αμύνης διαψεύσθηκε το δημοσίευμα, και στην εφημερίδα έμειναν να συζη-

τούν ποιος θα μπορούσε να ναι ο «ειδικός συνεργάτης» και ποιες εγγυήσεις υπήρχαν ότι η συνεργασία του θα είναι ακριβής.

Πάντως, οι παροικούντες Σωκράτους υποστηρίζουν ακόμη και το μικρό αυτό στατικό έχει σχέση με την κρίση – τις εξελίξεις της οποίας περιμένουμε με ενδιαφέρον. Εκτός των άλλων και επειδή *Καθημερινή* είναι μια ποιότητα εφημερίδα, και οποιαδήποτε αρνητική εξέλιξη θα είναι σοβαρό πλήγμα στον τύπο.

• Σε νέα φράση η κουπονοχία των εφημερίδων. Το τελευταίο επινόημα είναι η κατάλη ενός ποσού αρκετά σημαντικού, προκειμένου οι κοινοσυλλέκτες να γίνουν κοινόνομοί της προσφοράς. Μη λησμονούμε, στις περισσότερες περιπτώσεις, η προσφορά είναι και τόσο αυτό που δίνεται;

• Άρχισε χτες στη Σαμοθράκη και ολοκληρώνεται την Κυριακή το 5ο Πανελλήνιο Δημοσιογραφικό Συνέδριο που οργανώνει η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Έβρου και ο δήμαρχος του νησιού, με θέμα: «ΜΜΕ και Δημοκρατία». Πάνω σε 300 δημοσιογράφοι, πανεπιστημιακοί και ειδικοί για ΜΜΕ, έλληνες και βαλκάνιοι συζητούν γύρω από τα θέματα «ΜΜΕ και Ελευθεροτυπία», «ΜΜΕ και Ανθρώπινα Δικαιώματα», «ΜΜΕ και Ηλεκτρονική Δημοκρατία», «ΜΜΕ και Μορφές Αντίστασης της Κοινωνίας των Πολιτών». Στο περιθώριο των συζητήσεων έχουν πολιτιστικές εκδηλώσεις με επικεφαλής τον **Διονύση Σαββόπουλο**.

Είναι όλα αυτά ενδιαφέροντα, είναι και το νησί πολύ όμορφο. Αν ήταν και ειρηνότερες μερικές δεσποινίδες από την οργανωτική γραμματοτεία, όλα θα ήταν λαμπρότερα. «Και του χρόνου»!

Σακελλάρης Σκουμπουρδής

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ
ΣΚΟΥΜΠΟΥΡΔΗ

«**Makedonissimo**
η στρατηγική
της πλάκας»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:
ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ

■ τις αράδες που ακολουθούν μπορείτε να διαβάσετε σχε-
διο διάλεξης που έδωσε σε μαθητές του Εργαστηρίου
Επαγγελματικής Δημοσιογραφίας ο γνωστός δημοσιο-
γράφος **Θέμος Αναστασιάδης** – ο οποίος πρόσφατα ανέ-
κτησε το δικαίωμα να είναι μέλος της ΕΣΗΕΑ, της επαγ-
ματικής ένωσης των δημοσιογράφων της Αθήνας, αφού το
τεροβάθμιο πειθαρχικό συμβούλιο ακύρωσε την πρωτοβάθ-
απόφαση περί διαγραφής του. Η διάλεξη (με τίτλο «Ο κίν-
ος της δεοντολογίας»!) έχει πολύ ενδιαφέρον, διότι δείχνει
ο συντάκτης, μεταξύ άλλων, της πολυσυζητημένης Μαύρης
ίπας, εκτός από το ιδιόρρυθμο χιούμορ, έχει και πολύ ιδιόρ-
μο τρόπο να αντιλαμβάνεται τη δεοντολογία. Τόσο ιδιόρ-
μο ώστε να τη θεωρεί κίνδυνο για τη δημοσιογραφία!

δημοσιογράφος, με τελείως «παλαβούς» συλλογισμούς, γε-
ύει την προσωπική του περίπτωση, δηλώνοντας ευθέως ότι
μερινός επιτυχημένος δημοσιογράφος πρέπει να είναι τσα-
νκάς και ότι, μπροστά στο κινήρι της δημοσιογραφικής
τυχίας, τίποτα άλλο δεν έχει σημασία. Μα την αλήθεια, πολύ
ύιο μάθημα έδωσε στους αυριανούς συναδέλφους του.

α του λόγου το αληθές, δημοσιεύουμε όλο το σχέδιο της διά-
ης Αναστασιάδη, αφού πρώτα διορθώσαμε όλα του τα ορθο-
γραφικά λάθη (φαίνεται ότι η ορθογρα-
φία δεν συμπεριλαμβάνεται στα προτε-
ατα του επιτυχημένου δημοσιογρά-
). Τα πλέον επίμαχα των αποσπα-
των του υπογραμμίζονται με δική
πρωτοβουλία. Όσο για τα συμπερά-
τα, αυτά τα αφήνουμε στην κρίση
αναγνωστών μας. Οι περισσότεροι
ανούιν συνθήματα όπως εκείνο το
ήγνωστο και ιδιαίτερα προκλητικό
προηγούμενης επετείου του Πολυτε-
ού.

1. Με τη δεοντολογία περί δημοσιο-
φίας στην Ελλάδα συμβαίνει το εξής
κάδοξο: μιλάνε γι' αυτήν όσοι δεν
ολούνται πια με την κανονική δημοσιογραφία και η μόνη
ασχολία είναι να γίνονται τιμητές των άλλων.

Προϋπόθεση για την ύπαρξη δεοντολογίας στη δημοσιο-
φία είναι η ύπαρξη υγιούς πολιτικού σκηνικού και ισχυρών
όνων δεοντολογίας στο δημόσιο βίο, στην πολιτική και τη
μοσύνη και στη λειτουργία των θεσμών, αλλιώς η μονό-
υρη δεοντολογία –μόνο δηλαδή για τη δημοσιογραφία– κα-
ήγει σε ευνουχισμό της δημοσιογραφίας.

Το πρόβλημα αυτή τη στιγμή των ΜΜΕ και των δημοσιο-
φων γενικότερα δεν είναι τόσο η παραβίαση της δεοντολο-
ς, όσο οι ποικίλες διαπλεκόμενες εξαρτήσεις και η αυτολο-
ρισία. Γνωρίζουμε πολύ περισσότερα από όσα τολμούμε να
με ή να γράψουμε.

Παρουσιάζεται το φαινόμενο υπό το πρόσχημα της δεο-
λογίας ή έστω με αφορμή τη δεοντολογία να διώκονται οι
οσιογράφοι οι οποίοι κατά κανόνα κάνουν αποκαλύψεις.
ουμε το ερώτημα μήπως υπό τον μανδύα της δεοντολογίας
με όργανα τους συνήθεις δεοντολόγους ιεροκήρυκες, συ-
κριμένα οργανωμένα συμφέροντα επιχειρούν να εμποδί-
ν τη δημοσιογραφική έρευνα.

Πρώτιστη υποχρέωση του δημοσιογράφου είναι να φτάσει

σε αυτό που ο ίδιος πιστεύει ότι είναι η αλήθεια. Όσο πιο ση-
μαντική είναι η ζητούμενη αλήθεια τόσο πιο πολύ ισχύει το ο
σκοπός αγιάζει τα μέσα. Είναι εντυπωσιακό ότι στις περισσό-
τερες περιπτώσεις που είχαμε μεγάλες δημοσιογραφικές απο-
καλύψεις μπορεί άνετα να ισχυριστεί κανείς ότι δεν τηρήθηκαν
αυστηρά οι κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Πλην
όμως, επετεύχθη ο σκοπός χάριν του ανώτερου κοινωνικού
αγαθού της ενημέρωσης.

6. Ποτέ κανείς δεν πρόκειται να έλθει να σου προσφέρει
την είδηση ή την αλήθεια έτοιμη στο πιάτο εκτός και αν έχει
κάποια σκοπιμότητα. Συνεπώς, για να τη βρεις πρέπει να ψά-
ξεις, να ρωτήσεις. Πιθανότατα να συνδιαλλαγείς, σε ορισμέ-
νες περιπτώσεις να απειλήσεις, ακόμη και να εκβιάσεις. Το
πού θα φτάσει κανείς και πώς θα το κάνει είναι αυτά που
στην τελική ανάλυση καθορίζουν την άτυπη δημοσιογραφική
δεοντολογία.

7. Σε κάθε περίπτωση, η δεοντολογία δεν μπορεί να επιβλη-
θεί με βίαιο τρόπο, πειθαρχικές διώξεις και εξοντωτικές ποι-
νές οικονομικής ή ηθικής φύσεως. Τα σχετικά κρούσματα που
είχαμε και με διώξεις δημοσιογράφων από τα συνδικαλιστικά
τους όργανα και με υπερβολικές ποινές από το Εθνικό Ραδιο-

ηλεοπτικό Συμβούλιο δείχνουν ότι αυ-
τή τη στιγμή, ενώ σαφώς υφίσταται θέ-
μα δεοντολογίας, χρησιμοποιείται μόνο
για την καταστολή ενοχλητικών δημο-
σιογράφων.

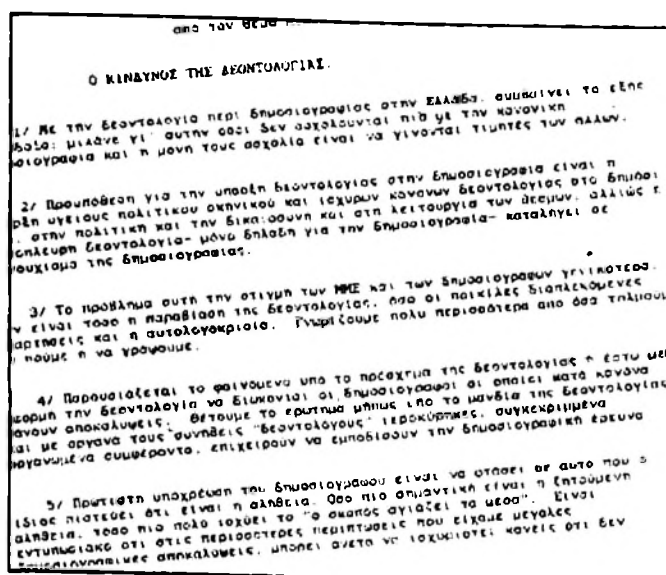
8. Δεν υπάρχει καλός δημοσιογράφος
που να μη γίνεται κάποτε ενοχλητικός,
δυσάρεστος και θρασύς. Μόνον έτσι
μπορείς να εξαναγκάσεις όσους έχουν
μυστικά να τα αποκαλύψουν. Ο δημο-
σιογράφος που είναι φίλος με όλους
αποκλείεται να είναι πια δημοσιογρά-
φος. Είναι υποχείριο, είναι η γλάστρα
του συστήματος. Δεν κάνουμε αυτή τη
δουλειά για να συντηρήσουμε τις κατε-

στημένες αντιλήψεις αλλά για να τις ανατρέψουμε.

9. Στη φύση της Δημοσιογραφίας όπως και της Τέχνης είναι
να υπερβαίνει όλα αυτά που οι άλλοι νομίζουν επιτρεπτά όρια.
Οτιδήποτε περνάει από το μυαλό του ανθρώπου πρέπει να
μπορεί να λεχθεί, να γραφεί και να προβληθεί ελεύθερα, ώστε
να μπορεί να κριθεί σωστά. Η ανθρωπότητα πια είναι πολύ
ώριμη για να έχει κανόνες δεοντολογίας νηπιαγωγείων από τη
στιγμή που υφίσταται πλήρης νομοθεσία για κάθε αδίκημα που
μπορεί να διαπραχθεί από τον Τύπο.

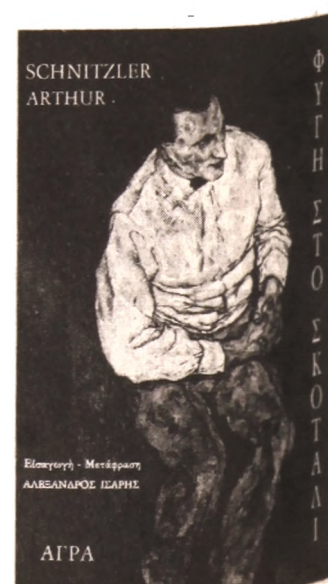
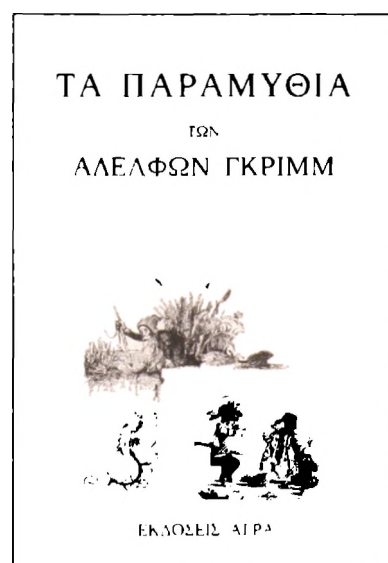
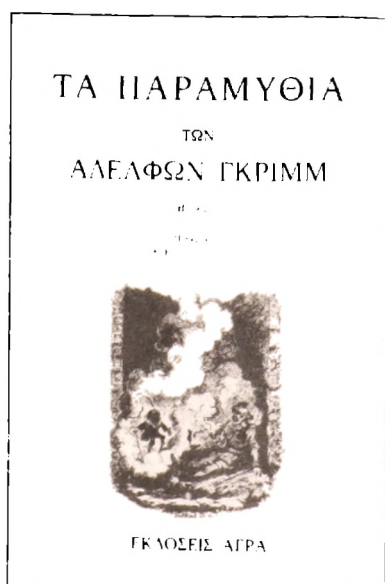
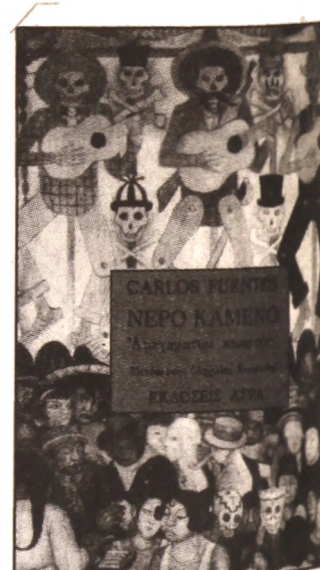
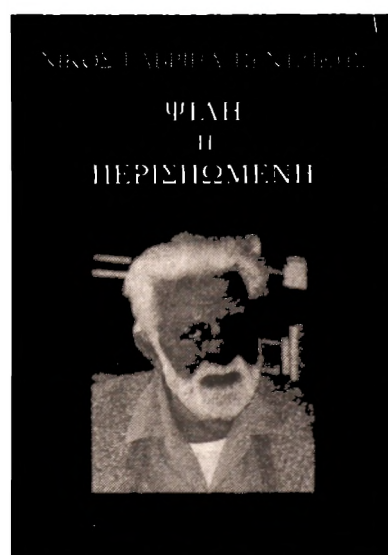
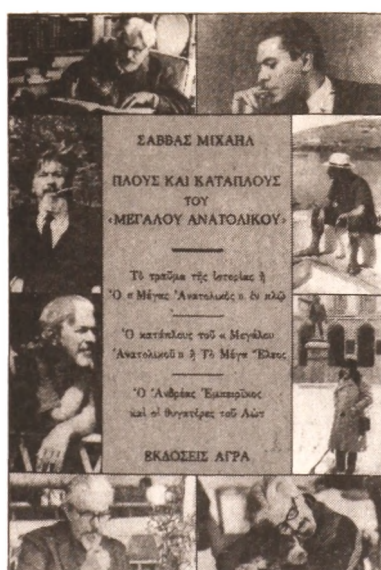
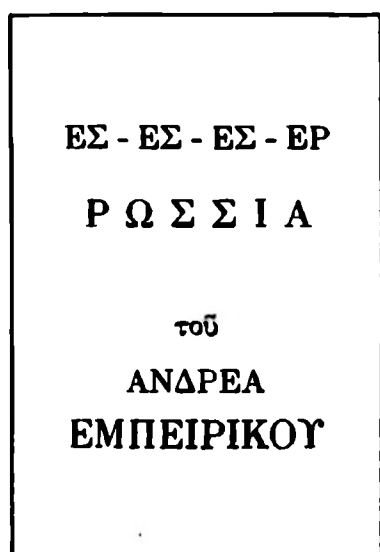
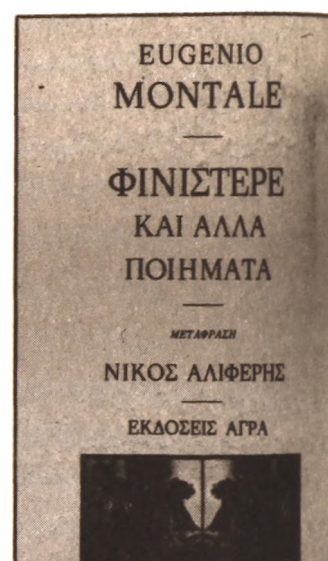
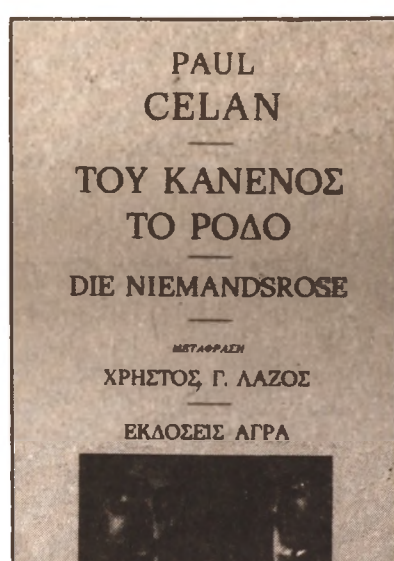
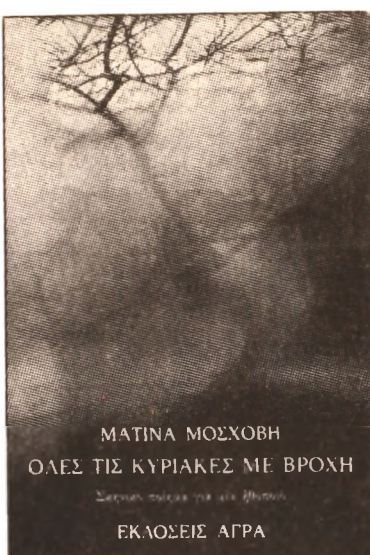
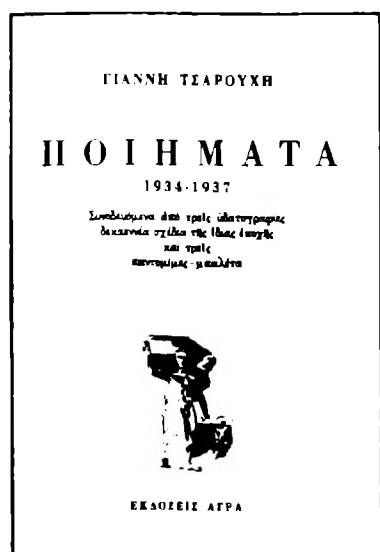
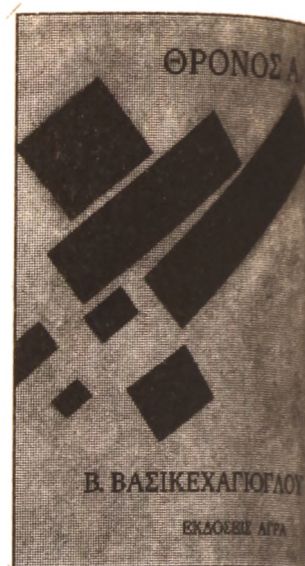
10. Για τους δημοσιογράφους που παραβιάζουν αυτό που οι
άλλοι αποκαλούν δεοντολογία μόνο και μόνο για προσωπικά
τους οφέλη, υπάρχει ο αλάνθαστος κώδικας τιμωρός που θέτει
το κοινωνικό σύνολο, το οποίο μπορεί πολλά να ανεχθεί αλλά
κάποια στιγμή κατακρημνίζει στα αξήτητα όποιον δημοσιο-
γράφο αποδειχθεί ότι το εμπαίζει.

11. Η δεοντολογία στη δημοσιογραφία είναι κάπως σαν τη
Δημοκρατία σε μια χώρα. Δεν είναι αυτονόητο, δεν κατοχυρώ-
νεται επειδή υπάρχουν γραπτοί νόμοι αλλά πρέπει να αναζη-
τείται και να διαμορφώνεται καθημερινά σύμφωνα με τις απαι-
τήσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

Η μάταιη αρχιτεκτονική μιας σκόρπιας ζωής

του Δημήτρη Καΐση

Γι ακριβώς είναι αυτό το θέαμα που παρακολουθούμε ενόψει του 4ου Συνεδρίου ΠΑΣΟΚ; Σίγουρα δεν είναι σαν αυτό το συχνά γοητευτικό του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος ποδοσφαίρου που παρακολουθούμε από τις οθόνες μας. Είναι ίσως η «ουρά» της διαδρομής του κι-
ματος που δημιούργησε ο **Ανδρέας Παπανδρέου** και κατάφε-

να το φέρει τρεις φορές στην εξουσία. Ατάφερε μια αναδιανομή εξουσίας μαζί με μια αναδιανομή του πλούτου – δημιουργώντας ένα ισχυρό στρώμα νεόπλουτων με μια αντίστοιχη νεοπλουτική συμπεριφορά. Εσφράγισε την πολιτική ζωή και την κοινωνία, διέσυρε το δημόσιο ήθος, παρήγαγε μια αμφίβολη και στερούμενη αναπόδραση κοινωνική κατάσταση.

Ίσως μερικοί θα προσέθεταν: συνέτριψε η αισθητική. Ή, ακόμη, συνέτριψε τις ιδεολογίες – ευάλωτες κιόλας από τον χρόνο της χούντας.

Το ερώτημα που τίθεται: Μπορεί αυτό το έργο να φθάσει μέχρι τη διάσπαση του ΠΑΣΟΚ; Και ακόμη περισσότερο: Θα συ-
αράσσει σε μια γενικότερη αλλαγή του πολιτικού σκηνικού; Είναι πιθανό να μην φθάσει μέχρι εκεί, να μείνει σ' αυτό που ο **Βενιζέλος** στη Θεσσαλονίκη ονόμασε «ψυχολογικό διχασμό» – σκοτεινότερα ίσως

«εθνικό διχασμό, διάρρηξη ψυχικής ενότητας. Ή σ' αυτό που ο **Παπαθεμελής** επισήμανε ως κίνδυνο: «να μην μπορούμε να ανταποκριθούμε στα μάτια» – το πιθανότερο είναι στα μάτια τους ν' ανταποκριθούμε αντανάκλασεις εξουσίας. Ούτε και της σημαντικής υποαποτίμησης: υπάρχουν ακόμη αρκετοί που θα της αντιτάξουν τον σοσιαλπατριωτικό χαρακτήρα του ΠΑΣΟΚ.

Συνέχεια ή ανανέωση – και σε ποια ακριβώς δοσολογία; Ιδού το ερώτημα. Αν κρίνουμε απ' αυτά που συμβαίνουν, η επαγγελόμενη ανανέωση – εκσυγχρονισμός (λέξεις ούτως ή άλλως που ανεπαρκώς καταβαίνουν σε έμφαση και τονισμούς κατά την περίπτωση) θα βάλει μέσα της μεγάλο μέρος του ανδρείκου παρελθόντος.

Εστω ως μια εκσυγχρονιστική φάρσα. Κάποιοι μπορούν να

πουν: το νέο «περιβάλλον» αντικαθιστά το παλιό. Θα μας σώσει κάποιος διανοούμενος που μετέχει σ' αυτό; Θα μας σώσει μήπως κάποιος που εμφανίζεται ως αντι-σωτήρας;

Κατά της πιθανότητας διάσπασης λειτουργεί η ίδια η εξουσία και τα ένστικτα αυτοσυντήρησης – βιοποριστικά, ψυχολογικά. Από την αντίθετη μεριά βρίσκεται μια κεκτημένη βαθύρ-

ριξη νοοτροπία, ένα είδος αρχετυπικής προσήλωσης στο ανδρείκο ΠΑΣΟΚ. Ακόμη: ενδοκομματικές «ιστορίες» που τροφοδοτούν ανυπέρβλητες μνησικακίες και αντιπαλότητες. Πώς μπορούν να επουλωθούν; Προφανώς πολύ δύσκολα σ' ένα κόμμα-κίνημα που σ' όλη τη διαδρομή του δεν το άγγιξε μια πνοή δημοκρατίας. Από τη μια η επαγγελόμενη ανανέωση – με όλες τις επιβαρύνσεις ενός τέτοιου παρελθόντος. Από την άλλη η μνήμη του «ενδόξου παρελθόντος», το «μέγα πάθος και μέγα πλήθος» της ανδρείκης εποχής – μια πικρή γεύση ενός δυσαναπλήρωτου κενού.

Την υπογραμμίζει η ίδια η παρουσία του κ. **Σημίτη** – κι ακόμη περισσότερο η μάταιη έως γελοιογραφική απόπειρά του να αντιγράψει πρότυπα του ιδρυτή και ηγεμόνα (ή ίσως απλώς επειδή διεπλάσθη σ' εκείνου το πολιτικό σχολείο).

Ξέρουν βέβαια ότι η εποχή εκείνη έχει περάσει ανεπιστρεπτί. Ταυτόχρονα δείχνουν μισομεθυσμένοι από μια καινούργια κατάσταση όπου μπορούν να κολυπούν περισσότερο πια ως «υποκείμενα της κομματικής ιστορίας». Κατά κάποιον τρόπο απελευθερωμένοι από τη δράση του πατριωτικού αλάθητου. Είναι ένα είδος νεοαποκτημένης ελευθερίας που δεν την ξεπουλάει κανείς εύκολα.

Είναι αυτά ίσως που αντιπαρατίθενται στα ένστικτα εξουσίας και αυτοσυντήρησης. Αυτά επίσης που δίνουν σάρκα στην πρόβλεψη ή την προσμονή ότι οι πρώτοι στην κορυφή που θα επιχειρήσουν να μονοπωλήσουν τα πράγματα θα είναι «αναλώσιμοι». Κάποιοι άλλοι θα περιμένουν στο βάθος του ορίζοντα.

Το φινάλε αργεί

του Νίκου Φίλη

Στην τελική ευθεία για το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ η πιο «κρίσιμη διαφωνία» που σφράγισε τις προσυνεδριακές διαδικασίες αφορούσε σε αριθμούς και όχι σε πολιτικές θέσεις. Πόσοι σύνεδροι απ' εδώ, πόσοι απ' εκεί... Στοιχείο αναμφίβολα καθοριστικό για την έκβαση της μάχης περί την αντιπροεδρία. Αλλά και δηλωτικό της κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει η πολιτική ζωή. Αντιπαραθέσεις χωρίς ουσιαστικές πολιτικές διαφοροποιήσεις, πολιτική χωρίς προγραμματικό περιεχόμενο, αποθέωση της δράσης των μηχανισμών στη σύνθεση διάρθρωσή της, κομματικές οργανώσεις και μίντια.

Εφρόντισε η κυβέρνηση, ιδιαίτερα ο πρωθυπουργός, να αποπολιτικοποιήσει την εσωκομματική αντιπαράθεση, ώστε να εκτεθεί η αντίπαλη πλευρά ότι ενεργεί από προσωπικά κίνητρα. Κι εκείνη περιορίστηκε σε μια κινδυνολογία για την «αλλοίωση» των χαρακτηριστικών του κινήματος, χωρίς να κατορθώσει να προσδώσει πολιτική υλικότητα στις «διαφορές προοπτικής». Και πώς να το κατορθώσει, αφού άπαντες συμμερίζονται την πορεία του κυβερνητικού έργου, ιδιαίτερα στον ευαίσθητο για τα λαϊκά στρώματα τομέα της κοινωνικής πολιτικής; Αποτέλεσμα ήταν να μετατίθενται όλες οι κρίσιμες αποφάσεις (π.χ. ενδεχόμενο να ληφθούν πρόσθετα οικονομικά μέτρα) για μετά το Συνέδριο, να πολλαπλασιάζονται οι εξαγγελίες ιδιόμορφων παροχών σε είδος (π.χ. η οικοπεδοποίηση των δασών) και η κυβέρνηση να ενεργεί με προεκλογική ψυχολογία.

ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Μετά την ολοκλήρωση των επισκέψεων του πρωθυπουργού στις ξένες πρωτεύουσες, βοήθουσης και της κυβερνητικής κρίσεως στην Τουρκία, η κυβέρνηση προσχώρησε στην τακτική υψηλών τόνων έναντι της γείτονος, ενώ άφησε σε εκκρεμότητα το Μακεδονικό Πρόβλημα, για το οποίο ο Πάγκαλος είχε προβλέψει εξελίξεις τον

Μάρτιο! Η ματαιώση της συνάντησης Πάγκαλου - Γκιονεσάι στο Βερολίνο δεν αιτιολογήθηκε πειστικά, με αποτέλεσμα όλοι να πιστεύουν ότι εσωτερικοί πολιτικοί λόγοι υπαγόρευαν αυτή την απόφαση. Κάθε κίνηση διαμορφώνει μια ορισμένη δυναμική. Είναι άραγε πιθανό κι εύκολο να επανέλθουν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην «προτεραία κατάσταση», μόλις τελειώσει το Συνέδριο; Μήπως οι περί «αποτροπής» αντιλήψεις κερδίσουν έδαφος και ισχυροποιηθούν μονιμότερα; Μήπως πρώτο δείγμα είναι η βιασύνη για τους επαχθείς υπερεξοπλισμούς; Μήπως η περί «πατριωτικού ΠΑΣΟΚ» ρητορία εξυπηρετεί τις μετασυνεδριακές ισορροπίες, εάν μάλιστα διαπιστωθεί η αναβάθμιση του κ. Αρσένη; Κι εν πάση περιπτώσει, μετά το Συνέδριο ουσιαστικά θα αρχίσει η παρατεταμένη (ή σύντομη) προεκλογική περίοδος, κατά την οποία συνήθως δεν επιλύονται, ούτε εξομαλύνονται εθνικά θέματα.

Η αλλαγή πορείας στα εθνικά θέματα δεν οφείλεται στον παρορμητισμό του κ. Πάγκαλο, ούτε μόνο στην επιλογή του κ. Σημίτη να πλησιάσει τον κ. Αρσένη και να αποπλίσσει τον κ. Τσοχατζόπουλο. Η βαθύτερη αγωνία του πρωθυπουργού είναι η πιθανή παρέμβαση του Α. Παπανδρέου στο Συνέδριο. Όπως άφησε να εννοηθεί ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, δύο θέματα είναι διατεθειμένος (αρκεί και η σαρξ να φανεί πρόθυμη...)

να θέσει: αφενός την ανάγκη διατήρησης της «ενότητας» του ΠΑΣΟΚ, αφετέρου την «ανησυχία» του για την πορεία των ελληνοτουρκικών. Στο προεδρείο της Κοινοβουλευτικής Ομάδας, που τον είχε επισκεφθεί σε ένδειξη αναγνώρισης της κομματικής εξουσίας του, είχε εκφράσει τους φόβους του μήπως «έχουν υπάρξει προσυμφωνίες για τις οποίες ο ίδιος δεν έχει ενημερωθεί». Ο κ. Παπανδρέου γνωρίζει ότι η εθνικιστική δημαγωγία, έστω σε περιορισμένη έκταση, μπορεί να επηρεάσει τον συσχετισμό του Συνεδρίου. Γι' αυτό ο κ. Σημίτης έσπευσε να βροντοφωνάξει (όχι χωρίς προσοχή...), από τη Γαύδο: «Μολών λαβέ».

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Εάν η ιστορική ρήση του Λεωνίδα, που διασώζει ο Ηρόδοτος, απευθυνόταν στην Εκάλη κι όχι στην Άγκυρα, ο κ. Σημίτης θα έδινε κάποια απάντηση στο θεμελιώδες πρόβλημα του Συνεδρίου. Διότι η περί αντιπροέδρου συζήτηση διεξάγεται με κλειστά ρωμένο και αδιαμφισβήτητο το ρόλο του προέδρου, ο οποίος μάλιστα εννοεί εαυτό ως εγγύηση της ενότητας του κόμματος. Άλλωστε και οι αρμοδιότητες του αντιπροέδρου δεν έχουν προσδιορισθεί, ενώ ο κ. Παπανδρέου διευκολύνεται να ζητήσει να εκλεγεί ένας «βοηθός» του. Φυσικά ο ίδιος θα κρατήσει τις αρμοδιότητες του Αρχηγού του κόμματος (διά βοής;), διότι μόνο αυτός

ορίζει το Σύνταγμα. Θεού θέλοντος τον τελευταίο λόγο για τις λίστες, πιθανά θελήσει να «αξιοποιήσει» όλα τα κατά την προεκλογική περίοδο, ανάβει την εντολή, έστω κι αν συμφωνημένη παραδώσει στον κ. Σημίτη, εφόσον ΠΑΣΟΚ κερδίσει την αυτοδυναμία. Θα λάβει την εντολή και στην περιφερειακών και τότε δεν είναι σαφές ποιος θα την εκχωρήσει. Ανά του προέδρου, λοιπόν, θα πλανιάσει το Συνέδριο. Απομένει να δούμε εάν αντιστέκεται κι ο ίδιος. Πάντως, παρά το απογαλακτισμό του κ. Τσοχατζόπουλου (στο Βήμα φάνηκε να παίρνει εντολές από τον πρόεδρο), κανείς και ο κ. Σημίτης, δεν φαίνεται αποφασισμένος να θέσει θέμα «πατροκτονίας». Η περίπτωση αυτή θα ετίθετο θέμα για νέο κόμμα. Ο κ. Σημίτης όμως κλέβει την «κληρονομιά» χωρίς τις εντολές που διαθέτει. Η επιλογή της «μέσα στη συνέχεια» περιορίζει τις επιλογές του πρωθυπουργού, ο οποίος ελπίζει να κερδίσει το Συνέδριο κερδίζοντας το συγκριτικό πλεονέκτημά

του: ο λαός του ΠΑΣΟΚ –το λεγόμενο κοινωνικό ΠΑΣΟΚ– τον θεωρεί περισσότερο κατάλληλο για να κερδίσει τις εκλογές και συνεπώς να εγγυηθεί μία νέα τετραετία παραμονής του κόμματος στο κράτος.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ

Με τον «αέρα» της καλής κοινωνικής μαρτυρίας, υποστηριζόμενος από τα μέσα ενημέρωσης, συμπαραστάτη τον κ. Μητσοτάκη και ουσιαστικά χωρίς σοβαρό αντίπαλο, ο κ. Σημίτης είναι πιθανό (γράφουν ότι είναι το πιθανότερο) να κερδίσει, μετά τον Ιανουάριο, τη δεύτερη πράξη: να ενισχύσει την επιρροή του στο κόμμα. Αναλόγως των ποσοστών που θα επιτύχει θα κερδίσει μία πίστωση χρόνου για να αποφασίσει την επόμενη κίνησή του: ευρύ ανασχηματισμό με νέες ισορροπίες (π.χ. αντιπροεδρία Αρσένη και υποβάθμιση Τσοχατζόπουλου;) ή πρόωρες εκλογές. Σε κάθε περίπτωση μόνον η αναβάθμισή του στη λαϊκή εντολή (όπως, κατά τη νεοελληνική συνήθεια, συνταγματολόγων απεφάνθη ο κ. Κρεμαστινός) θα του εξασφαλίσει τη σταθερή πρωτοβουλία των κινήσε-

ων. Συνεπώς το Συνέδριο είναι άλλη μία πράξη στο γενικότερο έργο της αποδιάρθρωσης και αναδιάρθρωσης του πολιτικού σκηνικού. Ο κ. Μητσοτάκης δεν έκρυψε το ενδιαφέρον του για όσα πρόκειται να συμβούν στο Συνέδριο και ο κ. Έμπερτ, ανασφαλής λόγω και της δημοσκοπήσης, επέμεινε να προηγηθεί η Εθνική Συνδιάσκεψη της Ν.Δ., ώστε να δυσκολευτεί ο κ. Μητσοτάκης στις εκτιμήσεις και τη στάση του στα εσωκομματικά της Ν.Δ.

Η κρίση που μασιτίζει τα δύο μεγάλα κόμματα και φαίνεται να περιορίζει την εκλογική εμβέλεια του δικομματισμού δεν πρόκειται να επιλυθεί στις επικείμενες κομματικές διαδικασίες. Αντιθέτως, μετά τις εκλογές με βάση το νέο πολιτικό τοπίο, είναι πιθανό να εκφραστούν ενδιάθετες τάσεις, που θα καταστήσουν πιο αντιπροσωπευτικό το πολιτικό σύστημα. Αυτή την απλή αλήθεια την γνωρίζουν όλοι στο ΠΑΣΟΚ και γι' αυτό προετοιμάζονται ήδη για τη σύγκρουση στο επόμενο Συνέδριο. Τότε που θα τεθεί θέμα διαδοχής Παπανδρέου...

Ο ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ: ΜΗ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ;

Προς το παρόν η επίσημη θέση είναι εκείνη του αντιπροέδρου. «Μονοκρατορία ή διαρχία;», θέτουν ο καθένας το αρνητικό μέρος του διλήμματος, χωρίς να ανατρέχουν στην ιστορία, όπου εύκολα θα μπορούσαν να αντιληφθούν ότι αμφότερα τα συστήματα οδήγησαν στη διάλυση ή στο θρίαμβο. Αναμφισβήτητο ο κ. Τσοχατζόπουλος θα θεωρηθεί ότι κερδίζει εάν αναδειχθεί αντιπρόεδρος. Αλλά ο κ. Σημίτης δεν θα κερδίσει εάν εκλεγεί με οριακή πλειοψηφία. Είναι πιθανό, λοιπόν, όταν σταματήσει η μάχη των εντυπώσεων με τους αριθμούς των συνεδριών, να αναζητηθεί «συνθετική λύση». Μήπως η μη εκλογή αντιπροέδρου εξυπηρετεί και τις δύο πλευρές; Η απάντηση δεν είναι μονοσήμαντη και εξαρτάται από το πολιτικό σχέδιο που επιφυλάσσει καθεμιά πλευρά για τον εαυτό της.

Στο Συνέδριο, σε διαφορετικά «έδρανα», θα συμμετέχουν δύο οριζώντες συνέδριοι. Το κόμμα του κ. Τσοβόλα και ο ΣΥΝ. Είναι οι πλησιέστεροι πολιτικοί χώροι (οι αρχηγοί και των δύο κομμάτων έχουν εξ αίματος συγγένεια με το ΠΑΣΟΚ, αλλά εξ αγχιστείας μεταξύ τους!) και προσδοκούν να σταθεροποιήσουν τα κέρδη τους από την κρίση του ΠΑΣΟΚ και τη δυσανεμία για την κυβερνητική πολιτική, ώστε από ενισχυμένες θέσεις να παρέμβουν στις μετεκλογικές εξελίξεις. Συνέδριο - εκλογές; πόσο θα απέχουν μεταξύ τους οι δύο αυτές πράξεις του έργου;

Μαζί ή χωρία;

του Δημήτρη Ζώνιου

Σε δοκιμασία τίθεται πλέον η συνοχή των δύο μεγάλων κομματικών σχηματισμών στη χώρα μας καθώς τα σχέδια εξωπολιτικών παραγόντων, για πολυδιάσπασή τους, γίνονται όλο και πιο εμφανή. Οι δημοσκοπήσεις άλλωστε που είδαν το φως της δημοσιότητας λίγες ημέρες πριν από την εθνική συνδιάσκεψη της Ν.Δ. και από το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, φανερώνουν τις προθέσεις των εκδοτών να κατευθύνουν τις πολιτικές εξελίξεις. Και ήταν απλώς η αρχή, αφού οι ωμές παρεμβάσεις στο εσωτερικό των δύο κομμάτων θα πυκνώνουν, όσο θα πλησιάζει η ημερομηνία των επόμενων εκλογών. Η ανθεκτικότητά τους θα εξαρτηθεί εν πολλοίς και από το κατά πόσο θα υπονομευθούν «εκ των έσω».

Θα ήταν αφέλεια να πιστεύε κάποιος ότι δεν υπάρχουν στελέχη και στα δύο κομματικά οικοδομήματα που θα δέχονταν να παίξουν την κατάλληλη στιγμή το ρόλο του «δούρειου ίππου», προκειμένου να προωθήσουν τις πολιτικές φιλοδοξίες τους. Ήδη ορισμένοι από αυτούς, με τις απόψεις και τις επιλογές τους, φροντίζουν να εξαργυρώνουν, όσο πιο συχνά γίνεται, την εύνοια που τους προσφέρουν τα διάφορα εκδοτικά συγκροτήματα. «Λένε και ξελένε», αρκεί να ισχύσει ο νόμος «ό,τι δώσεις θα πάρεις» που αυτοκαθορίζει η διαπλοκή των συμφερόντων.

Καθοριστικό για την πορεία όχι μόνο του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. αλλά και των άλλων κομμάτων θα σταθεί το αποτέλεσμα του συνεδρίου του κυβερνώντος κόμματος – οι εργασίες του οποίου θα αρχίσουν σε έξι μέρες. Με τα μάτια στραμμένα προς τα εκεί τα στελέχη της Ν.Δ., κι αν

καμώνονται τους αδιάφορους, εξετάζουν όλα τα πιθανά ενδεχόμενα. Εκτιμούν πως αν στο συνέδριο υπερισχύει ο Κ. Σημίτης, τότε η σύγκρουση μεταξύ των Μ. Έβερτ και Κ. Μητσοτάκη μετατίθεται για μετά τις εκλογές. Αν ο πρωθυπουργός εξέλθει αποδυναμωμένος, τότε «τίποτε δεν αποκλείεται...»

Συνεργάτες του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης προσπαθούν να τον πείσουν «να δώσει σύντομα ένα τέλος» στην εσωκομματική αμφισβήτηση. Του ζητούν μάλιστα, αμέσως μετά από το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, «να πάρει κεφάλια». Εγχείρημα που αναντίρρητα θα διατάρασσε την ενότητα της παράταξης. Ήδη η ψυχική συνοχή των στελεχών της έχει τραυματιστεί ανεπανόρθωτα, διαπίστωση που κατά πάσα πιθανότητα θα διαφανεί και με τις εργασίες της εθνικής συνδιάσκεψης που ξεκίνησαν το πρωί. Επιπλέον η «πτέρυγα Μητσοτάκη» πρεσβεύει πως οι διαφορές της με τις επιλογές της κομματικής ηγεσίας δεν εξαντλούνται στην αντιπολιτευτική πολιτική, αλλά επεκτείνονται και σε θέματα ιδεολογίας και προγράμματος. Την άποψη αυτή αντικρούουν οι προσκείμενοι στον Μ. Έβερτ, κάνοντας λόγο για «προσωπικές πικρίες και φιλοδοξίες». Η απόσταση που χωρίζει τις δύο πλευρές είναι τεράστια και αλλιώς τεράστια και, αν σήμερα η διαφύλαξη της ενότητας μοιάζει εύκολη υπόθεση, αυτό δεν θα ισχύει και αύριο.

Δέκα επιφανή στελέχη του κόμματος τοποθετήθηκαν επί του ερωτήματος που τους έθεσε το Αντί για το «τι πρέπει να κάνει η Ν.Δ. ώστε να αποφύγει τον κίνδυνο της διάσπασης».

• **Ιωάννης Βαρβιτσιώτης (αντιπρόεδρος της Ν.Δ.):** «Η Νέα Δημοκρατία δεν κινδυνεύει με διάσπαση. Η εθνική συνδιάσκεψη θα δώσει το σάλπισμα της νίκης του κόμματός μας στις επικείμενες εκλογές. Λίγες ημέρες πριν από τη διεξαγωγή του συνεδρίου του ΠΑΣΟΚ, το οποίο είναι πιθανόν να έχει δραματικές συνέπειες για το κυβερνών κόμμα, η Ν.Δ. έχει την ευκαιρία να διαψεύσει όσους υποστηρίζουν ότι στα δύο μεγάλα κόμματα ισχύει η θεωρία των συγκοινωνούντων δοχείων.»

• **Ντόρα Μπακογιάννη:** «Ζούμε μία μεταβατική περίοδο, κατά την οποία τα κόμματα καλούνται να ανανεωθούν σε δομές, πρακτικές και προγραμματικές θέσεις για να ανταποκριθούν στα καινούργια κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα. Η Νέα Δημοκρατία μέσα από τον εσωτερικό διάλογο, τον σεβασμό των πολιτικών θέσεων των στελεχών της και τη

σύνθεση των διαφόρων προτάσεων μπορεί και πρέπει να διατηρήσει και να ενισχύσει το πολιτικό, ιδεολογικό και κοινωνικό της εύρος.»

• **Γιώργος Σουφλιάς (κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος):** «Δεν υπάρχει κίνδυνος διάσπασης της Ν.Δ. κι επομένως δεν χρειάζεται ν' αναφερθώ σε τέτοιο ενδεχόμενο.»

• **Σταύρος Δήμας (γραμματέας της κοινοβουλευτικής ομάδας):** «Κατ' αρχήν θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι κανένας στη Ν.Δ. δεν σχεδιάζει τη διάσπασή της.

»Αλλωστε στη Νέα Δημοκρατία οι κατά καιρούς φερόμενοι ως «διαφωνούντες» δεν αναφέρονται σε καίρια θέματα ιδεολογίας ή προγράμματος, ούτε αποτελούν ομάδα διακριτών ιδεολογικών θέσεων.

»Το κόμμα μας, άλλωστε, αποτελεί καθ' ολοκληρίαν δημοκρατικά λειτουργούντα οργανισμό στον οποίο η έκφραση γνώμης, η

διατύπωση προτάσεων κ.λπ. είναι απόλυτα ελεύθερη και, μάλιστα, επιθυμητή.

»Τη διάσπαση των μεγάλων κομμάτων την επιθυμεί κανένας στη Ν.Δ. γιατί όλα στεύουμε στην πολιτική σταθερότητα. Απέναντι στην επιθυμούν κάποια συμφέροντα που επιδιώκουν τη δημιουργία κομμάτων μικτού μεγέθους – και επομένως ευάλωτων στις πιέσεις. Η Ελλάδα όμως δεν πρέπει να κατευθυνθεί προς την «ιταλοποίηση», απ' την οποία 40 χρόνια – εξήλθε η ίδια η Ιταλία.

»Η Ν.Δ. ήταν, είναι, και προορίζεται να συνεχίσει να είναι, ο κύριος παράγοντας σταθερότητας του πολιτικού μας συστήματος.

»Και για να παίξει αποτελεσματικά αυτό το ρόλο απαιτείται η σφυρηλάτηση της ενότητας της, με εντοπισμό και αναιρέση των στοιχείων ψυχολογικής (γιατί μόνο τότε υπάρχει) διάστασης, η προβολή των θέσεων και του προγράμματός της και, τέλος, η παύση

ία της σε όλα τα επίπεδα να κυβερνη-
τρόπο που να αποκαθιστά την κλονι-
σήμερα πίστη του έλληνα πολίτη προς
ιτικό μας σύστημα.

πιστεύω ότι σύντομα θα αποδειχθεί
όλους αυτούς τους τομείς κάνουμε ση-
ή πρόοδο. *Η πρόοδος αυτή θα είναι
ικώς και η πιο ουσιαστική διάψευση
ημολογίας για διάσπαση.*»

έφανος Μάνος: «Για να αποφύγουν τα
κάθε κίνδυνο διάσπασης θα πρέπει
ματήσουν να ασχολούνται με τις προ-
ές φιλοδοξίες ή τις προσωπικές αντι-
μερικιών στελεχών τους. Και να ρί-
ο κέντρο βάρος του ενδιαφέροντός
την πολιτική και την παραγωγή έργου
αντέχει στο πέρασμα του χρόνου. Η
ρώση, η ψυχική ενότητα, η κοινή προ-
ια μπορεί να προέλθει μόνο εάν υπάρ-
νό όραμα και αξιόπιστη πολιτική πρό-
Εάν υπάρχουν αυτά τα στοιχεία, τότε
νά στελέχη θα ασχοληθούν με την πο-
και οι πολίτες θα ξαναεμπιστευθούν
λιτική και τους πολιτικούς.»

τήρης Κούβελας: «Εγώ δεν θα το
έτσι, ποτέ, το ζήτημα. Δεν τίθεται θέ-
ισπασης. Άλλο είναι για εμένα το
μα. Τι πρέπει να κάνει η Ν.Δ. για να
εκεί που πρέπει, για να φθάσει στη
και η απάντηση είναι: Να δείξει το
ο της προσώπο. Δηλαδή την ιδεολο-
την ιστορία της, την πολιτική της, τις
τικές της.

ιολογία μας, δηλαδή οι διαχρονικές
ξεις μας δικαιώνονται. Ακόμη και οι
λοιί μας τις αναγνωρίζουν ως ορθές.
πορία μας περιλαμβάνει σημαντικές
ς αγώνων και προσφοράς προς τον

ολιτική μας είναι, κατά γενικότερη
ία, η πλέον εύστοχη, αποτελεσματι-
α η πιο χρήσιμη.

ροοπτικές μας δεν είναι τόσο βέβαιες.
α ανάγκη να υπηρετήσουμε πειστικά
προβάλλουμε τους τρεις πρώτους
οντες, ώστε να πείσουμε όχι μόνο ότι
ιε, αλλά και ότι πιστεύουμε και ότι
ίμε.»

νης Κεφαλογιάννης: «Η αδιάσπα-
ότητα της βάσης της Νέας Δημοκρα-
κατευθύνει και τις εργασίες της Συν-
ψης. Η ενότητα δεν αποτελεί όμως
ση μόνον της δικής μας βάσης, αλλά
η και ολόκληρου του ελληνικού λαού,
όλοι πλέον προσβλέπουν μόνο στο
μας για να σταματήσει ο κατήφορος
ποίο οδηγεί τη χώρα η ανικανότητα
ερνήσεων του ΠΑΣΟΚ.

ποια προβλήματα υπάρχουν στη Νέα

Δημοκρατία οφείλονται σε προσωπικές πι-
κρίες ή φιλοδοξίες, αφού δεν υπάρχουν δια-
φοροποιήσεις σχετικά με την ιδεολογία, το
πρόγραμμα και τη στρατηγική του κόμματος.

»Δεν μπορούν όμως σε καμιά περίπτω-
ση να προσωπικά να μπουν μπροστά από τα
συμφέροντα του Έθνους, του Λαού και της
Παράταξης.

»Η ενότητα θα επιβεβαιωθεί στη Συνδιά-
σκεψη και θα ενισχύσει αποφασιστικά την
ανοδική πορεία της Νέας Δημοκρατίας προς
την αυτοδυναμία, στις εκλογές που θα διεξα-
χθούν, όπως πιστεύω, σύντομα».

• **Δημήτριος Σιούφας:** «Δεν υπάρχει κανέ-
νας απολύτως κίνδυνος διάσπασης της Ν.Δ.

»Διότι απλούστατα η δική μας ενότητα
διασφαλίζεται γύρω από τον ακλόνητο άξο-
να που είναι οι αρχές, οι ιδέες και το πρό-
γραμμά μας.

»Και διότι βεβαίως εξασφαλίζεται από την
ίδια τη βάση του κόμματος την οποία όλοι
ακούμε και σεβόμαστε και την ηγεσία της
Ν.Δ. με πρώτο τον πρόεδρο, Μιλτιάδη
Έβερτ.

»Κάθε σχετική λοιπόν εικοτολογία θα απο-
δειχθεί αβάσιμος ευσεποθισμός εξωπολιτι-
κών παραγόντων που εναγωνίως επιζητούν
τον πολυκερματισμό των πολιτικών δυνάμε-
ων προκειμένου να προωθήσουν αλλότρια
συμφέροντα.

»Ο κόσμος αντιλαμβάνεται την κρισιμότη-
τα των περιστάσεων, συνειδητοποιεί την
ανάγκη ισχυρής και αποτελεσματικής κυ-
βέρνησης και υπαγορεύει τη μόνη εφικτή λύ-
ση. Και η λύση αυτή είναι η Ν.Δ. Γι' αυτή τη
λύση μαχόμαστε όλοι.»

• **Προκόπης Παυλόπουλος (εκπρόσωπος
τύπου της Ν.Δ.):** «Ενδεχόμενο διάσπασης

της Ν.Δ. δεν υφίσταται. Αλλά ακόμη και
στην περίπτωση που θα ετίθετο ένα τέτοιο
υποθετικό ερώτημα, η απάντηση είναι απλή:
Η Ν.Δ. δεν έχει παρά ν' ακούσει τη φωνή της
βάσης της. Δηλαδή των στελεχών της αλλά
ακόμη και των απλών οπαδών της. Πάγιο αί-
τημα της βάσης αυτής είναι η ενότητα με κά-
θε τίμημα. Και πιστεύω ότι αυτή η αντίδρα-
ση της βάσης είναι, από πολιτική άποψη,
απολύτως συνεπής με τις ανάγκες που αντι-
μετωπίζει σήμερα ο τόπος. Και εξηγούμαι:
Μπροστά στα μεγάλα αδιέξοδα που καθη-
μερινά διαφαίνονται στον πολιτικό μας ορί-
ζοντα η χώρα έχει ανάγκη από σταθερή και
αποτελεσματική διακυβέρνηση. Και μια τέ-
τοια προοπτική μπορεί να διασφαλιστεί μό-
νο από ενιαίους κομματικούς φορείς, οι
οποίοι μάλιστα εναλλάσσονται στην εξου-
σία. Από αυτή την άποψη το αίτημα για ενό-
τητα στα κόμματα –ενότητα, βεβαίως, που
δεν αποκλείει, σε καμία περίπτωση, την πο-
λιτική πολυφωνία– αφορά όχι μόνο τη Ν.Δ.
αλλά κάθε πολιτικό φορέα που επηρεάζει ή
μπορεί να επηρεάσει στο μέλλον τα πολιτι-
κά μας πράγματα.»

• **Κώστας Πυλαρινός:** «Φοβούμαι ότι το
ερώτημα έχει λανθασμένη βάση συλλογι-
σμού. Εσείς βλέπετε τον κίνδυνο διασπάσε-
ως της Ν.Δ. – κάτι που δεν υπάρχει.

»Υπάρχουν ασφαλώς προβλήματα στην
Ν.Δ., όπως σε όλα τα κόμματα. Όπως υπάρ-
χουν και διαφορές απόψεων στη μεθοδολο-
γία που πρέπει να προκριθεί και ν' ακολου-
θηθεί για την επίλυση των προβλημάτων που
αναφέρονται ιδίως σε θέματα ψυχικής συνο-
χής και πολιτικής.

»Ενδεικτικά θα ανέφερα μερικούς από
τους κύριους προβληματισμούς που απασχο-
λούν τους περισσότερους από μας:

»1ον) Έκκληση και μεθόδευση επιστροφής
στο κόμμα όλων των στελεχών σε τοπικό και
εθνικό επίπεδο με ταυτόχρονη την άμεση
αξιοποίησή τους.

»2ον) Αποκήρυξη της ιδέας για μετατροπή
της Ν.Δ. σε προσωπικό κόμμα από το σύνολο
των συλλογικών οργάνων του κόμματος.

»3ον) Δεν μπορεί να συνεχίζεται η αγνόη-
ση της δικαίωσης της κυβερνητικής πολιτι-
κής της Ν.Δ. των ετών 1990-1993.

»4ον) Το πρόγραμμα της Ν.Δ. σε πολλούς
τομείς πρέπει να ενισχυθεί από πλευράς
ιδίως αξιοπιστίας με ειδική αναφορά στο κό-
στος του, τις πηγές χρηματοδοτήσεώς του και
τον χρόνο υλοποίησεώς του.

»5ον) Η αντιπολιτευτική αναμέτρηση πρε-
πει να αναβαθμισθεί σε αντιπολιτευτική
μάχη, με πλήρη σεβασμό στους δημοκρατι-
κούς όρους που μας υπαγορεύει ο κοινο-
βουλευτισμός.»

Στο στρατόπεδο των «πατριωτών»

του Τάσου Παππά

Πλούσιος ήταν ο σοβαρός
κυριακάτικος Τύπος
σε στοιχεία σχετικά με
το κόστος των εξοπλισμών
που η χώρα είναι υποχρεωμένη
να πραγματοποιήσει προκειμένου
να αντιμετωπίσει πειστικά
την τουρκική απειλή.
Ορισμένα μάλιστα από
τα δημοσιεύματα δημιουργούσαν
και μια αίσθηση μελαγχολίας.
Γιατί δεν μπορεί να νιώθει κανείς
ευχάριστα
όταν διαβάζει ότι σε κάθε Έλληνα
αναλογεί ένα ποσό
της τάξεως των 300.000
δραχμών το οποίο θα
«μετατραπεί» σε φρεγάτες,
υποβρύχια, τανκς και αεροπλάνα.

ΤΡΙΑ τρισεκατομμύρια δραχμές θα διαθέσει το ελληνικό κράτος, ώστε να παρακολουθεί από κοντά στην κούρσα των εξοπλισμών την Τουρκία, η οποία, όπως λένε οι ειδήμονες, ήδη έχει ένα σημαντικό προβάδισμα. Το μήνυμα, λοιπόν, είναι: «Έλληνες σφίχτε τα ζωνάρια γιατί οι περιστάσεις απαιτούν τη στρατιωτική θωράκιση του εθνικού ιστού». Στη λογική αυτή έχει προσχωρήσει και η ηγετική ομάδα της κυβέρνησης, η οποία τις πρώτες μέρες φάνηκε να φλερτάρει με διαφορετικές επιλογές. Όλοι θυμόμαστε τις φιλότιμες προσπάθειες που κατέβαλε ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης για να εμβολιάσει τον δημόσιο βίο με μιαν άλλη αντίληψη περί πατριωτισμού. Όλοι έχουμε ακόμη στ' αντιά μας τις ρηξικέλευθες ιδέες του υπουργού Εξωτερικών Θ. Πάγκαλου περί των Ενόπλων Δυνάμεων. Αναμέναμε λοιπόν και μιαν άλλη πολιτική.

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ να αμφισβητήσουμε τις προθέσεις των δύο ανδρών. Πρέπει όμως να παρατηρήσουμε ότι η αλλαγή πλεύσης στο μείζον αυτό ζήτημα ήταν ριζική. Είναι βέβαιο ότι και οι δύο υποχρεώθηκαν να δουν διαφορετικά τα πράγματα γιατί ήταν έντονος ο κίνδυνος να βρεθούν εκτός κλίματος, ενόψει συνεδρίου. Προτίμησαν να συμβούν σε μια πολιτική που δεν πιστεύ-

ουν, παρά να επιμείνουν στις απόψεις τους. Έτσι όμως έγιναν ευάλωτοι στις αιτιάσεις ενός κόσμου που τους στήριξε από την αρχή γιατί πίστεψε ότι το πολιτικό κόστος δεν θα καθοδηγούσε τη στρατηγική τους. Οφείλουμε πάντως να παραδεχθούμε ότι οι αντίπαλοί τους, καίτοι δεν συγκροτούν ένα ομοιογενές μπλοκ -περισσότερο με συμπίλημα μοιάζουν-, δούλεψαν μεθοδικά και αποδείχθηκαν αποτελεσματικοί.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ δύο μεγάλες ομάδες πίεσης οι οποίες άλλοτε λειτούργησαν αυτόνομα και άλλοτε εν αγαστή συμπνοία και πέτυχαν να ρυμουλκήσουν την ηγετική ομάδα της κυβέρνησης στο στρατόπεδο των «πατριωτών». Την πρώτη αποτελούν οι έμμεσοι και άμεσοι διαμορφωτές της κοινής γνώμης και την άλλη το πολιτικό και στρατιωτικό προσωπικό που αναζητά ρόλους μέσα από την παρόξυνση των εθνικών θεμάτων.

• Συναξιούχοι ή παροπλισμένοι διπλωμάτες με μόνιμες στήλες στον ημερήσιο, κυριακάτικο και περιοδικό Τύπο, προσπαθούν να διασκεδάσουν την ανία τους μιλώντας στα πατριωτικά αισθήματα του λαού. Εγκαλούν τους Έλληνες για ευδαιμονισμό και πασιφισμό, κατηγορούν την πο-

Ισάακ Μπάσεβις Σίνγκερ

Ο τελευταίος δαίμονας

και άλλα διηγήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ή ηγεσία για ενδοτισμό και κα-
σε προσκλητήριο επισείοντας
κίνδυνο της συρρίκνωσης του
κού χώρου. Μέμφονται την Ευ-
η και τις ΗΠΑ για τη τακτική
ίσων αποστάσεων χωρίς βεβαί-
α μπαίνουν στον κόπο να ερμη-
τουν τη στάση των εταίρων μας.
δεν το κάνουν γιατί πρέπει να
ίσουν για τις τεράστιες ευθύνες
«παπανδρεϊσμού», παιδιά του
ίου υπήρξαν σχεδόν όλοι, είτε το
λογούν είτε όχι. Είναι αυτοί που
βάλλουν ως πρότυπο το κράτος
Ισραήλ και την κουλτούρα του
έμου που αποτελεί το συνδετικό
ιχείο του εβραϊκού έθνους. Είναι
οί που συστήνουν τη δημιουργία
μαχικών δεσμών με τους «ε-
ούς του εχθρού μας» και καλ-
ργούν την ιδέα του ανάδελφου
ους.

Καθηγητές διεθνούς δικαίου, οι
οίοι περισσότερο αρθρογρα-
ύν παρά διακονούν την επιστήμη
ς, ξαναγράφουν την πρόσφατη
τορία μας αναδεικνύοντας επιλε-
ικά εκείνα τα γεγονότα και τις
λιτικές που βολεύουν την αναλυτική
οσέγγισή τους. Αποδοκιμάζουν τις νη-
λίες φωνές, στηρίζουν τη στρατιωτική
τλωματία και παροτρύνουν όσους προ-
ίνουν την άσκηση πιέσεων και την ανα-
τύπωση των αξόνων της εξωτερικής
λιτικής.

Μέσα μαζικής ενημέρωσης με μοναδι-
δείκτη αξιολόγησης τις θεαματικότητες,
αματοποιούν το κλίμα, παραποιούν την
ήθεια, μερικές φορές κατασκευάζουν
κρίσεις «φιλοξενούν» συχνά-πυκνά
ς εκφραστές του πούρου πατριδοκαπη-
μού από τον οποίο δύσκολα μπορεί κά-
ιος να εκφύγει.

Μεγαλοδημοσιογράφοι που έχουν ένα
ρος λόγω των νευραλγικών θέσεων που
τέχουν στο κύκλωμα της ενημέρωσης,
νούμενοι είτε από άδολο πατριωτισμό
εμτό και εξηγήσιμο) είτε από πρόθεση

εξυπηρέτησης συμφερόντων τμημάτων του
πολιτικού προσωπικού (σύνθηδες αλλά
αντιδεοντολογικό), προπαγανδίζουν μια
μεγαλοϊδεάτική πολιτική παραπέμποντας
στα «περασμένα μεγαλεία της φυλής» και
την ίδια στιγμή χαρακτηρίζουν περίπου
ατιμωτική οποιαδήποτε σκέψη δεν «χωρά-
ει» στα ιδεολογικά στερεότυπά τους.

• Πρώην στρατιωτικοί με υπαλληλική
σχέση με τις εταιρείες όπλων περιφέρουν
την «πραμάτεια» τους από γραφείο σε
γραφείο στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας
και έχουν κάθε λόγο να συντηρείται ατμό-
σφαιρα έντασης γιατί μόνο έτσι θα πουλή-
σουν το εμπόρευσμά τους.

• Υψηλόβαθμα στελέχη των Ενόπλων
Δυνάμεων εκμεταλλεύονται τη συμπλεγ-
ματική νοοτροπία εκπροσώπων του πολιτι-
κού κόσμου (κατάλοιπα της επτάχρονης
δικτατορίας) και αντιδρούν έντονα σε κά-

θε απόπειρα μείωσης των δαπανών
για την άμυνα, προβάλλοντας τη θέ-
ση: «Οι ένστολοι είναι το σιδερένιο
χέρι της πατρίδας που πρέπει ανά
πάσα στιγμή να είναι έτοιμο να φρο-
νηματίσει τους επίδοξους επιβουλείς
της χώρας».

• Ένα διακομματικό πολιτικό δί-
κτυο που στηρίζει την αναπαραγωγή
του στη διαιώνιση της πολεμικής
ατμόσφαιρας. Ισχυρή μερίδα αυτού
του δικτύου «κατοικεί» στο ΠΑΣΟΚ
και απόδειξη είναι το μανιφέστο που
υπέγραψαν 21 βουλευτές του κινή-
ματος με το οποίο ζητούν σκλήρυνση
της πολιτικής απέναντι στην Τουρ-
κία. Το πόσο υπολογίσιμο είναι το
μέγεθος του λεγόμενου «πατριωτι-
κού ρεύματος» μέσα στο ΠΑΣΟΚ
φαίνεται και από τη σπουδή των Α.
Τσοχατζόπουλου και Γερ. Αρσένη
να το νομιμοποιήσουν πολιτικά και
να εντάξουν τις απόψεις του στο έτσι
κι αλλιώς χαλαρό ιδεολογικό πλαί-
σιο του κόμματος.

ΑΥΤΟ ΤΟ διπλωματικό, καθηγητι-
κό, στρατιωτικό και πολιτικό σύ-
μπλεγμα με τα λαϊκιστικά και εθني-
κιστικά χαρακτηριστικά υπάρχει και λει-
τουργεί εδώ και πολλά χρόνια. Βρισκό-
ταν εν υπνώσει επειδή όλες οι κυβερνή-
σεις μέχρι τώρα υιοθετούσαν μια εξωτε-
ρική και αμυντική πολιτική που σε γενι-
κές γραμμές το εξυπηρετούσε. Επανεμ-
φανίστηκε δριμύτερο στη σκηνή μόλις
διέγινωσε τον κίνδυνο της υπονόμευσής
του από τη στρατηγική των εκσυγχροني-
στών. Και κατάφερε να υποχρεώσει τους
Κ. Σημίτη και Θ. Πάγκαλο –βοηθούσης
φυνικά και της τουρκικής επιθετικότητας–
σε αναδίπλωση. Αν αυτή η υπαναχώρηση
επιβλήθηκε από τις ανάγκες του συνεδρί-
ου, μικρό θα είναι το κακό – αν και τίθε-
ται ένα ζήτημα ηθικής και πολιτικής τάξε-
ως. Αν όμως σηματοδοτεί θεαματική
στροφή στο επίπεδο των ιδεών, τότε θα
είμαστε μπροστά ίσως στην πιο κραυγα-
λέα περίπτωση ομορτισμού!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

— Ο Κύριος του Τζακ-Πατς κι' απαγιά (ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ «ΝΕΟΡΕΑΛΙΣΤΕΣ»

του Θεόδωρου Κουλουμπή

Στην Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια έχει αναπτυχθεί με ιδιαίτερη ένταση μια σχολή σκέψης νέων –κυρίως– επιστημόνων που αυτοταξινομούνται κατ' αποκλειστικότητα ως «ρεαλιστές». Στις πραγματείες, επιστημονικά άρθρα και τις επιφυλλίδες τους μας υπενθυμίζουν συστηματικά ότι τα μοναδικά κίνητρα κρατών και κυβερνήσεων είναι τα εθνικά συμφέροντα και ότι η ισχύς (κυρίως στρατιωτική) που διαθέτει ένα κράτος, του εξασφαλίζει την εδαφική του ακεραιότητα αποτρέποντας υπάρχουσες ή δυνητικές εξωθεν απειλές. Ταυτοχρόνως προσπαθούν να ευαισθητοποιήσουν τους αναγνώστες τους για τους κινδύνους που συνεπάγεται η αποδοχή μιας «ιδεαλιστικής» λογικής που βασιίζεται για την επιβίωση ενός έθνους στην καλή θέληση των άλλων, στις ηθικές αρχές, στο διεθνές δίκαιο, και στους διεθνείς οργανισμούς (υπερτονίζοντας συχνά την αφελή, κατά την γνώμη τους υπερτίμηση της σημασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και –φυσικά– του ΟΗΕ, του ΟΑΣΕ (Οργανισμός για την ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη), του Συμβολαίου της Ευρώπης, κ.λπ.

Και ως εδώ πρέπει να παραδεχθούμε ότι η σκέψη τους –σε θεωρητικό κυρίως πλαίσιο– κινείται μέσα σε ανιστηρά (αν και κάπως περιοριστικά) ρεαλιστικά όρια. Το πρόβλημα αρχίζει να διαφαίνεται όταν οι επιστήμονες αυτοί περνούν από το επίπεδο της θεωρίας στην εφαρμογή – δηλαδή στην επιλογή συγκεκριμένων χειρισμών εξωτερικής πολιτικής. Αξίζει, επομένως, να σταθούμε σε ένα δύο παραδείγματα της εξωτερικής μας πολιτικής σε σχέση με την ΠΓΔΜ (Σκόπια) και την Τουρκία, για να δείξουμε ότι οι προτάσεις των λεγόμενων «ρεαλιστών» δεν είναι και τόσο ρεαλιστικές.

Ας πάρουμε ως ένα πρώτο παράδειγμα την εμπειρία της χώρας μας σχετικά με την ονομασία της ΠΓΔΜ. Η θέση των «ρεαλιστών» κινήθηκε με συνέπεια πάνω σε μια μαξιμαλιστική και άκαμπτη γραμμή ως προς το όνομα των Σκοπίων (απορρίπτοντας κάθε πρόταση για σύνθετη ονομασία το 1992 και το 1993) και συμβουλευόμενος τους ιθύνοντες να επιδείξουν την «πυγμή» τους ενάντια σ' ένα αναιδές και προβληματικό κρατίδιο. Ταυτοχρόνως, κεραυνοβολούσαν τους συμμάχους και εταίρους μας κάθε φορά που αυτοί υιοθετούσαν πολιτικές «ίσιων αποστάσεων» στην ελληνοσκοπιανή διένεξη. **Αποτέλεσμα:** Η Ελλάδα παρασύρθηκε στη δίνη της μετακομμουνιστικής διαμάχης στην πρώην Γιουγκοσλαβία άνοιξε ένα δεύτερο ενοχλητικό μέτωπο βορείως των συνόρων της (όταν όλοι σχεδόν συμφωνούμε ότι η Τουρκία αποτελεί την ουσιαστική πηγή απειλής), και αποξενώθηκε από τους εταίρους της λόγω του εμπόργου, που έθιγε τα δικά τους εμπορικά (εθνικά;) συμφέροντα. Στο μεταξύ στα διεθνή μέσα ενημέρωσης εδραιωνόταν η ονομασία

Μακεδονία (σκέτη) για τα Σκόπια και έχουμε φθάσει σήμερα στο σημείο να ζητούμε τη συμπαράσταση των κοινοτικών μας εταίρων για να πετύχουμε (αν τελικά τα καταφέρουμε) σύνθετο όνομα π.π. «Novomakedonija».

Αλήθεια πόσο ρεαλιστικές ήταν οι περήφανες και υπερπατριωτικές θέσεις των «ρεαλιστών»;

Το δεύτερο παράδειγμα αφορά το πλέγμα των σχέσεων μας με την Τουρκία. (Δεν θα αναφερθούμε σήμερα στο Κυπριακό όπου η μαξιμαλιστική και εθνικοκεντρική επιλογή μας ώθησε να χάσουμε το εφικτό [ανεξαρτησία της Κύπρου] στο όνομα του επιθυμητού [Ένωση Κύπρου με τη μητέρα Ελλάδα] και να φθάσουμε στο καταστροφικό [το 1974] με την εισβολή και κατοχή του 37% του κυπριακού εδάφους από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις).

Η γενική συνταγή των ρεαλιστών –και εδώ θα συμφωνήσουμε μαζί τους– είναι ότι μόνο ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και μια επαρκής ισορροπία ελληνοτουρκικών δυνάμεων μπορεί να εξασφαλίσει την αποτροπή μιας επιθετικής ενέργειας της Τουρκίας σε βάρος της Δυτικής Θράκης ή των νησιών του Αιγαίου. Από το σημείο αυτό όμως και πέρα, οι «ρεαλιστές» υιοθετούν μια αντιμετώπιση της Τουρκίας που κάθε άλλο παρά ενισχύει την εικόνα της χώρας μας (άρα τα συμφέροντα της) στο εξωτερικό. Εξομοιώνοντας το διάλογο (π.χ. ελληνο-τουρκική διπλωματική επικοινωνία για τη μείωση της έντασης, μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης) με τις διαπραγματεύσεις (και φυσικά κανείς δεν υποστηρίζει ότι πρέπει να διαπραγματευτούμε την εδαφική μας ακεραιότητα) αφήνουμε την Τουρκία να καλλιεργεί το προφίλ του διαλλακτικού, ενώ εμείς μένουμε στην γωνία του αδιάλλακτου.

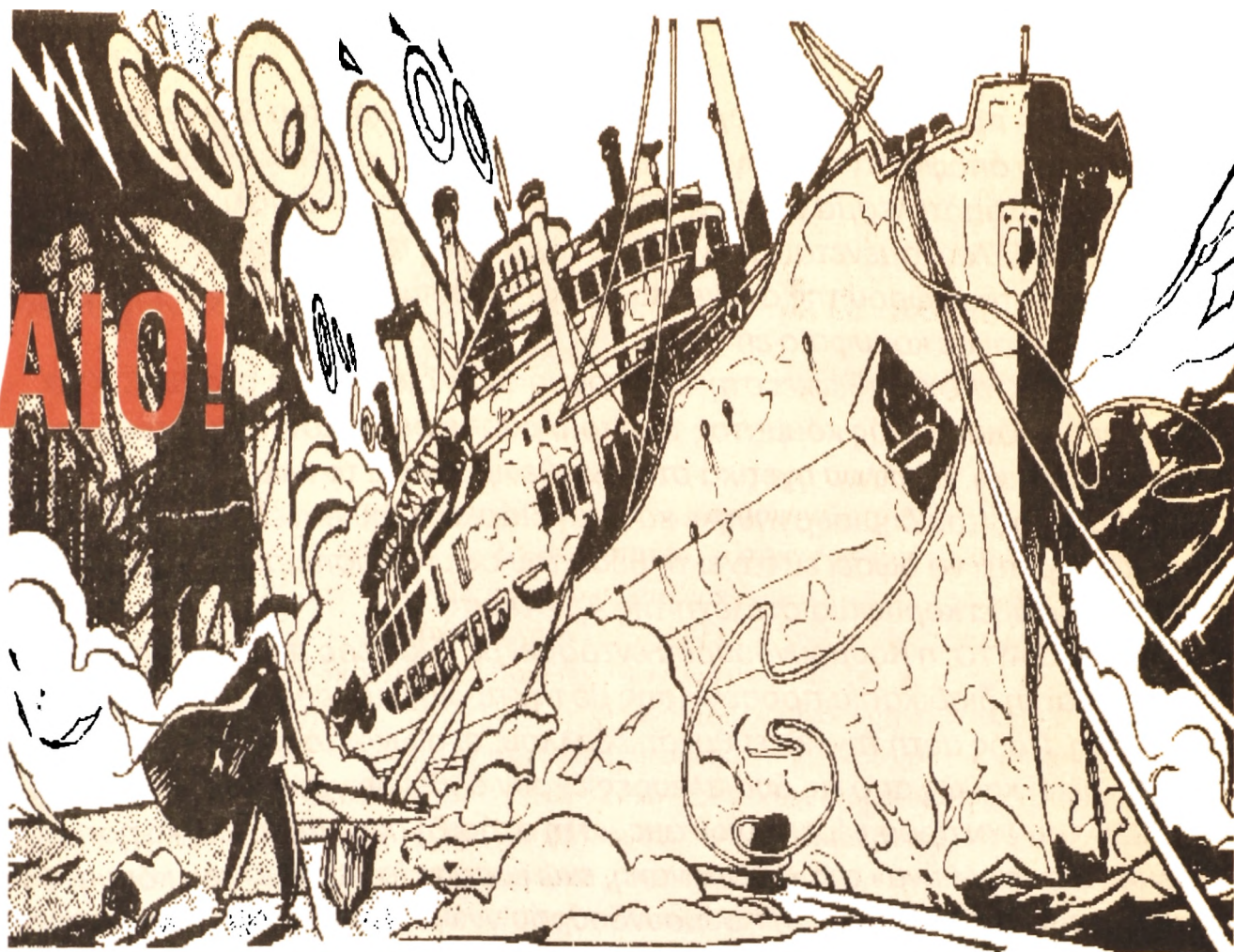
Στο όνομα κάποιας αλλεργίας ενάντια σε κάθε δικαστικό ή διαιτητικό διακανονισμό οι «ρεαλιστές» αρνούνται επίσης τη χρησιμότητα μιας πολιτικής που αναδεικνύει την Τουρκία ως τον επιθετικό παράγοντα που προσπαθεί με τη χρήση (ή την απειλή) βίας να δημιουργήσει «τετελεσμένα γεγονότα». Με τον τρόπο αυτό, οι φίλοι μας «ρεαλιστές» γυρίζουν την πλάτη τους σε ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία προώθησης των συμφερόντων της χώρας μας που λέγεται... προπαγάνδα.

Τέλος, ένα ακόμη χαρακτηριστικό δείγμα της συνταγής των «ρεαλιστών» είναι η άμεση κλιμάκωση στην επιλογή χειρισμών για τη χρήση του βέτο που διαθέτουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η άσκηση του βέτο που συνεπάγεται κυρώσεις όχι μόνο εναντίον της Τουρκίας αλλά που θίγει και ουσιαστικά συμφέροντα κοινοτικών ή και μεσογειακών χωρών, προσθέτει νέους πόλους αντιπαράθεσης και ενισχύει τις κακόγουστες καταγγελίες ότι η Ελλάδα είναι το «μαύρο πρόβατο» της Κοινότητας.

Συμπερασματικά, δεν είναι αρκετό να διακηρύσσεις τη θεωρία του ρεαλισμού αλλά πρέπει να την εφαρμόζεις με προσοχή και συνέπεια στο δύσκολο παιχνίδι της διεθνούς πολιτικής. Σε τελευταία ανάλυση, το πόσο ρεαλιστική είναι μια θεώρηση εξωτερικής πολιτικής κρίνεται από το αποτέλεσμα.

• Ο Θεόδωρος Α. Κουλουμπής είναι Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είναι «επισκέπτης καθηγητής» στο Πανεπιστήμιο American της Washington D.C κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής του άδειας και ερευνητής στο Αμερικανικό Ινστιτούτο Ειρήνης (USIP) της ίδιας πόλης.

ΠΑΕΙ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ!

Z.M. Beroy: Alien

Ι ΣΚΟΠΙΑ ΜΟΥ. στην ανατολική άκρη βραχονησίδας, έβλεπα στην αρχή με έκπληξη, κι ύστερα με βαθιά στενοτήθαλασσα να φεύγει. Σαν να ήταν Αιγαίο, το αγαπημένο μου Αιγαίο, το νε-κι κλωπείας μπανιέρας και κάποι-ίχε τραβήξει την τάπα.

ερά αποτραβιούνταν πολύ ήσυχα, κινηματισμούς ή περιδινίσεις, χωρίς ούς θυμούς και γκρίνιες, σαν φιλότι-ικωμένος άνθρωπος που αποχωρεί από ένα σπίτι, δείχνοντας με την ρεπή του στάση πόσο τον προσέβαλε πλήγωσε η συμπεριφορά του αγροί-ου οικοδεσπότη.

αυγιά μπροστά στη σκοπιά ο και βάθαινε. Η υγρή άμ-αμπε στον ήλιο, κάποια σπαρταρούσαν μέσα γερδεμένες μάζες των ν, που, καθώς ξεραί-ι, γέμιζαν τον αέρα με ριά ψαρίλα· οι γλάροι, ρενα κρωξίματα, είχαν α από ώρα γενναίο τσι-ι.

ς αυξανόταν σταθερά το εμβαδόν βραχονησίδας μου (άρα και του ελληνι-άφους...) με την απόσυρση των νε-απίστωσα πως η πολύτιμη και άγρυ-ουρούμενη βραχονησίδα μου ήταν ραγματικότητα βουνοκορφή, αφού ο ρικός βυθός που στέγνωσε στον ήταν οι πλαγιές ενός ομαλού, πρώην ν, βουνού.

ώρα είχα ξελαφρώσει από το όπλο, νος, τις εξαρτύσεις και τις αρβύλες, α κάνω πλέον, και κατέβαινα την ακολουθώντας τη θάλασσα που χα-«Πάει το Αιγαίο, γαμώτο πάει...», ζα συνέχεια και ψαχούλενα στα στρακα μπας και βρω κάτι όμορφο, ιν αστερία ή ιππόκαμπο, να τα κρα-ναμνηστικά του Αιγαίου πελάγους – η, σκεφτόμουν.

σα τον ασύρματο της σκοπιάς απ'

την κορυφή πίσω μου να βουίζει επιτακτι-κά. Με καλούσε η Διοίκηση, ν' αναφέρω-να πω τι; Αδιαφόρησα λοιπόν, να κόψει το σβέροχο της η Διοίκηση εδώ που φτά-σαμε, και συνέχιζα να κοιτώ τη θά-λασσα που λιγόστευε.

Απέναντί μου, στη βραχονησί-δα των Άλλων, ο φραντάρος «ο-μόλογός» μου είχε ξεφορτωθεί κι αυτός όπλα και λοιπά και κατηφόριζε την πλαγιά του, ήταν φανερό πως οι δυο βραχο-νησίδες ήταν δίδυμες κορυφές του ίδιου βουνού που ενώνονταν με μια ομαλή ράχη· τα νερά είχαν αποσυρθεί αρ-κετά για να συναντηθούν περπατώντας.

Σταθήκαμε δίπλα σ' ένα βράχο, όπου πριν από μερικές ώρες έθαλλε μια υπέροχη θα-λάσσια ανεμώνη, στο μέσο της απόστασης, κι αναμετρηθήκαμε με το βλέμμα, σαν φύ-λαρχοι αντίπαλων φρατριών. Πιο μελαχροι-νός από μένα αλλά όχι πολύ, περίπου στην ηλικία και το μπόι μου, παλιός και εκείνος όπως και εγώ, αν διάβαζα σποστά τους μήνες που στριμώχνονταν στη μέ-σα μεριά του γείσου του τζόκει: Έβλεπα τον Εχθρό που είχα εκπαιδευτεί να βλέπω, μα ήταν κι αυτός ένας φραντάρος όπως κι εγώ, σαλταρισμένος και στερημένος, με τον μόνι-μο φόβο της φυλακής και τον διακαή πόθο της απόλυσης, κι επιπλέον με σώβρακο και γένια

τριών ημερών, όπως κι εγώ...

Χαμογελάσαμε πικρά· είχαμε συνεννοη-θεί. Εκείνος έβγαλε απ' την τσέπη του μια μπουκάλια ρακή κι εγώ τα τοιγάρα μου. Κε-ραστήκαμε, συστηθήκαμε και βολευτήκαμε δίπλα δίπλα με την πλάτη στο βράχο. Κα-θώς άδειαζε η μπουκάλια του, το πακέτο μου και το Αιγαίο μας, κοιτάζαμε σιωπηλοί την ηφαιστειακή έρημο που γεννιόταν ολό-γυρά μας και μοιραζόμασταν την ίδια αδή-ριτη βεβαιότητα, την ίδια αμείλικτη γνώ-ση...

...πως την κάναμε την μαλακία μας τελι-κά, ορίστε, το χάσαμε κι οι δύο το Αιγαίο, κανένας δεν το κέρδισε, αποδειχτήκαμε ανάξιοι να συμβιώσουμε μ' αυτή την περή-φρανη, αρχαία κι όμορφη γοργόνα θάλασ-σα, κι αυτή με το δίκιο της μας γυρίζει την πλάτη και την κάνει γι' αλλού, γι' άλλους τόπους με άλλους ανθρώπους που προτι-μούν ν' αγαπούν παρά να κατέχουν, γι' αλ-λού, ξέρω γω, μπορεί να τη ρουφάν' αβυσ-σαλέα χάσματα του γήινου φλοιού για ν' αναβλύσει κάπου αλλού δροσερή και φρέσκια, σύσσωμη με τα ψάρια, τα φινιά, τα πουλιά και τους ανέμους της, κάπου που έχουν την ανά-γκη της και τη σέβονται περισ-σότερο από 'δω, στη Σαχάρα ίσως...

Πάνω απ' τα κεφάλια μας, γλάροι και ασύρματοι συνέχι-ζαν να κρωξούν.

Παύλος Μεθενίτης

«Πάει το Αιγαίο,
γαμώτο πάει...»,
ψιθύριζα συνέχεια και
ψαχούλενα στα υγρά
όστρακα.

Οι δυο
βραχονησίδες ήταν
δίδυμες κορυφές του
ίδιου βουνού που
ενώνονταν με μια
ομαλή ράχη.

ΜΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΑ πριν από το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ στον χώρο του Συνασπισμού εδραιώνεται η άποψη ότι το «συγκρουσιακό» κλίμα στο κυβερνών κόμμα θα συνεχισθεί, με αποτέλεσμα να επειτείνεται η ρευστότητα του πολιτικού σκηνικού. Η ηγεσία του ΣΥΝ αναμένεται να αναλάβει ευρύτερες πρωτοβουλίες συσπείρωσης του χώρου της ανανεωτικής αριστεράς, οι οποίες ενδεχομένως θα εκφρασθούν και σε κορυφαίο επίπεδο.

Η ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ επιδιώκει στη «συγκρουσιακή» διαδικασία στο ΠΑΣΟΚ να αντιτάξει την εικόνα ενός κόμματος το οποίο συσπειρώνει τον κόσμο του και παράγει πολιτική. Εξάλλου ηγετικά στελέχη θεωρούν ότι το κλίμα της αντιπαράθεσης που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του συνεδρίου του κόμματος πρέπει να δώσει εν τάχει τη θέση του σε μια συσπειρωτική διαδικασία, που θα περιλάβει κορυφαία στελέχη της Αριστεράς.

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΥΤΟ, η Κουμουνδούρου εντάσσει με ιδιαίτερο πολιτικό βάρος και σημασία και τη διαδικασία προσέγγισης με την πρώην πρόεδρο του ΣΥΝ **Μ. Δαμανάκη**. Προς αυτή την κατεύθυνση εξάλλου, οι οιωνοί το τελευταίο διάστημα είναι ευνοϊκοί καθώς από τις δύο πλευρές έχουν δοθεί δείγματα προσέγγισης.

Η ΗΓΕΣΙΑ του ΣΥΝ προσφέρει πλέον αμέριστη στήριξη στην δημοτική κίνηση «Πολίτες για την Αθήνα» της κ. Δαμανάκη, ενώ κορυφαία στελέχη του κόμματος συμμετέχουν στην «Κίνηση». Η Κουμουνδούρου γνωρίζει καλά ότι το ποσοστό του 11% που έλαβε η πρώην πρόεδρος του ΣΥΝ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην προσωπική συμβολή της. Εξάλλου ο **Ν. Κωνσταντόπουλος** δεν παρέλειψε λίγες ημέρες πριν από το συνέδριο του ΣΥΝ σε τηλεοπτική συνέντευξή του (MEGA), να επιμείνει στην πολιτική των χαμηλών τόνων και των καλών προθέσεων προς την κ. Δαμανάκη.

Η ΣΤΑΣΗ ΑΥΤΗ δεν έμεινε χωρίς αντίκρουσμα, καθώς η πρώην πρόεδρος του κόμματος μεσούσης της σύγκρουσης μεταξύ των κ.κ. Κωνσταντόπουλου - Αλαβάνου, με την ομιλία της στο συνέδριο, αν και σημείωσε τα προβλήματα που έχουν ανακύψει στην εσωκομματική λειτουργία, δεν δίστασε να αναγνωρίσει την ανοδική πορεία του ΣΥΝ και εμμέσως πλην σαφώς να προσφέρει τη στήριξή της. Επιπλέον το τελευταίο διάστημα στο κρίσιμο θέμα της πολιτικής συμμαχιών, σε σχέση με τις εξελίξεις στο κυβερνών κόμμα, εμφανίζεται σταδιακή προσέγγιση, καθώς όλοι κατανοούν ότι το ζήτημα της «κεντροαριστεράς» είναι μια υπόθεση που θα έχει βάθος χρόνου.

ΟΙ ΠΑΡΟΙΚΟΥΝΤΕΣ τον χώρο της Ανανεωτικής Αριστεράς γνωρίζουν ότι εάν επιθυμούν ρόλο και λόγο στα πολιτικά δρώμενα θα πρέπει να εκφρασθούν μέσω του ΣΥΝ, που σήμερα αποτελεί τον ζωτικό χώρο της ανανεωτικής αριστεράς.

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ προσέγγισης, λοιπόν, αναμένεται πλέον να μορφοποιηθούν, και σύμφωνα με πληροφορίες η ηγεσία του ΣΥΝ πρόκειται να αναλάβει πρωτοβουλίες προς αυτή την κατεύθυνση. Ήδη επιτελείο στην Κουμουνδούρου σχεδιάζει τις επόμενες κινήσεις προκειμένου να αποκρυσταλλωθεί η πρωτοβουλία συσπείρωσης, στην οποία αποδίδεται πολιτική σημασία, με προεξάρχοντα ρόλο την προσέγγιση με την πρώην πρόεδρο του κόμματος **Μ. Δαμανάκη**. Στο πλαίσιο αυτό αναμένονται εκτονωτικές κινήσεις της εσωκομματικής κρίσης, που προέκυψε μετά το συνέδριο, με αποτέλεσμα τη μη εκλογή του **Φ. Κουβέλη** στην πολιτική γραμματεία.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ αυτές πάντως, επιδιώκεται από ηγετικά στελέχη του ΣΥΝ να ενταχθούν σε ένα συνολικό σχέδιο για την επαναδραστηριοποίηση κορυφαίων πολιτικών παραγόντων, ενώ θα έχουν και εκλογικές αποκρυσταλλώσεις...

Γιώργος Γερόπουλος

Με την

Η αποχώρηση του **Α. Παπανδρέου** από την πρωθυπουργία ήγειρε μεγάλες προσδοκίες. Για πολλούς αριστερούς ψηφοφόρους και μάστιγα στα όσους και όσες είχαν –και θα έχουν– κριτική στάση απέναντι στα πράγματα του ΠΑΣΟΚ, τα συναισθήματα υπερέβαιναν την απλή ανακούφιση ή τη καιολογημένη χαρά μιας νέας πρόκλησης σε μια νέα πολιτική εποχή. Υπήρχε η πίστη καλλιεργημένη επί μία τουλάχιστον δεκαετία, ότι η αποχώρηση του **Α. Παπανδρέου** θα σήμαινε την έφοδο προς την ανακατανομή της λαϊκής επιρροής και τη συγκρότηση της μεγάλης λαϊκής Αριστεράς.

Στην πορεία ήρθαν οι απογοητεύσεις. Δύο στοιχεία υπογραμμίζω:

- Η νέα πολιτική εποχή δεν έχει ακόμη κάνει την εμφάνισή της. Αντίθετα η κρίση αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος γεννιέται. Οι πρόσφατες δημοσκοπήσεις επιβεβαίωσαν πως η απόσταση του πολίτη από την πολιτική υπάρχει και διευρύνεται.

- Η Αριστερά δεν είναι σε θέση να επηρεάσει αποφασιστικά τις εξελίξεις. Ο Συνασπισμός έχει εξασφαλίσει –θετικό και σημαντικό– την κρίσιμη μάζα λαϊκής στήριξης για την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση. Όμως η έκταση και το βάθος της κρίσης των μεγαλύτερων κομμάτων και το αδιέξοδο του Κ.Κ.Ε. δημιουργούν το κενό βαθρο για σημαντικό πολιτικό ρόλο και πρωτοβουλίες. Αυτά όμως απουσιάζουν και το πιο σημαντικό: Δεν εμφανίζονται οι αναγκαία ζητούμενα για όλους και όλες.

Η συνέχιση και ένταση της πολιτικής κρίσης δεν με εκπλήττει. Θεωρώ ότι η έξοδος από το σημερινό πολιτικό τέλμα δεν είναι υπόθεση μηνών. Η μεταβατική περίοδος προς τη νέα εποχή, χρειάζεται χρόνο. Επικρατεί την αίσθηση ότι οι πολίτες το αντιλαμβάνονται πλήρως. Οι συνεχείς επικλήσεις του νέου δεν αρκούν για να προσέλθει το νέο στην τράπεζα της δημόσιας ζωής. Η κρίση του πολιτικού συστήματος –και όχι μόνο του δικομματισμού– είναι κρίση αντιπροσώπευσης. Αν επιθυμούμε την ουσιαστική

Αριστερά – για πού

της Μαρίας Δαμανάκη

αίτηση της πολιτικής και τη συμφωνία του πολίτη, τότε η πολιτική και κυρίως κόμματα, οφείλουν να αυτομεταβληθούν με γενναιότητα. Οι αλλαγές που και στίλ δεν αρκούν.

Ημερινή κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός, παρά τις αρχικές και συνεχιζόμενες εγγυήσεις για άνοιγμα στην κοινωνία, εμπλακεί –αναγκαστικά– σε ένα το, βουλευτικό παιχνίδι νομής και ανομής της κοινοκρατικής και κυβερνητικής ουσίας. Δεν απλοποιώ τις δουλειές νεπάγεται η κοινοκρατική ηγεσία. Είως σαφές ότι τα προβλήματα όλων των τύχες του τόπου υποτάσσονται σήεν ψυχρώ, στις προσωπικές αντιπαλότητες των κυβερνητικών στελεχών που αν τους πόντους τους και τις αντοχές χυρίζομαι επίσης ότι το παιχνίδι ανώνει όλο και περισσότερο τον κύκλο ενδιαφερομένων και απομακρύνει περισσότερο τον πολίτη από τα κοιπεύω ότι αν η εσωκομματική μοιρανεχισθεί και μετά το Συνέδριο του ζ, οι ανοχές της κοινωνίας θα εξαανε και η αποτελεσματικότητα θα καταστεί μεγαλύτερη.

Πίστες για τη σημερινή αδυναμία της ράας είναι πολλές. Ασφαλώς αν η ράα δεν ήταν διασπασμένη θα είχαμε δυνατότητες. Το μεγάλο αρνητικό νεδρίου του Κ.Κ.Ε. είναι ότι αποφάννουν κυνική επιμονή στην πολιτική που ζει όλα τα γεφύρια στο όνομα της ρης οχύρωσης του φρουρίου με το σύνθημα «όποιος δεν είναι μαζί αι εχθρός μας».

Ον Συνασπισμό η μεγάλη πρόκληση αιπαίτηση για διακριτή ταυτότητα, ρείς πολιτικές προτάσεις και συγκεκριμένο πολιτικό σχέδιο για το μέλλον. Αυεξασφαλίζουν τη μακροπρόθεσμη η και πολιτική παρουσία.

ς οι ελλείψεις δεν καλύπτονται με τη συζήτηση για την Κεντροαριστερά συμμετοχή στη διαχείριση της κυβερνητικής εξουσίας. Ο όρος Κεντροαρι-

στερά αποκτά ουσία όταν υπάρχει Αριστερά. Αριστερά με αξίες, ιδέες, ταυτότητα και στίγμα. Αυτά για την Αριστερά είναι αναγκαία. Το Κέντρο δεν έχει ανάγκη αυτοπροσδιορισμού. Οριοθετείται σε σχέση με άλλες πολιτικές δυνάμεις.

Μια Αριστερά με ουσιαστική και όχι τεχνητή αυτοπεποίθηση, βεβαίως θα συμμετάσχει σε ανοιχτό κοινωνικό διάλογο, με άλλους και το πιο σημαντικό: θα έχει την ουσιαστική πολιτική γενναιοδωρία να προτάξει την ανάγκη ουσιαστικών πολιτικών λύσεων έναντι της επιβίωσης των κοινοκρατικών μηχανισμών της και των αξιωμάτων των κοινοκρατικών στελεχών της.

Ο όρος Κεντροαριστερά αποκτά ουσία όταν υπάρχει Αριστερά. Αριστερά με αξίες, ιδέες, ταυτότητα και στίγμα.

Μια τέτοια Αριστερά θα αποτρέψει τον υπαρκτό κίνδυνο ισοπέδωσης των διαφορετικών αντιλήψεων εντός ενός ευρύτερου μπλοκ δυνάμεων, θα εμποδίσει να αξιοποιηθεί ο όρος Κεντροαριστερά για την ικανοποίηση βραχυπρόθεσμων, περιστασιακών επιδιώξεων των οποιωνδήποτε εταίρων.

Έχω τονίσει την ανάγκη να ανοίξει η ουσιαστική συζήτηση για το αξιακό φορτίο που απαντά στο υπαρκτό πρόβλημα της Αριστεράς της σύγχρονης εποχής. Θεωρώ επιτακτική ανάγκη να ξαναμιλήσουμε:

Για την Αριστερά της Ισότητας. Την Αριστερά που έχοντας υπερβεί θετικά τα διλήμματα γύρω από το πρόβλημα της ελευθερίας απορρίπτει τις κοινοτοπίες και τα κοινώς αποδεκτά στο όνομα του «εθνικού ακροατηρίου». Η υποστήριξη, λόγου χάρη, αφηρημένα της έννοιας της ανάπτυξης δεν

λύνει κανένα πρόβλημα. Σχεδόν όλο το πολιτικό φάσμα θα συμφωνήσει ότι η οικονομική ανάπτυξη είναι αναγκαία. Η Αριστερά οφείλει να έχει άποψη για την ποιότητα της ανάπτυξης, τη σχέση με το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον και κυρίως για την κατανομή του παραγόμενου προϊόντος. Οφείλει να έχει αιχμηρές θέσεις, με πολιτικό κόστος, για τη φορολογία μεσαίων στρωμάτων, για τη διάθεση των πόρων, για τη μείωση των εξοπλισμών. Οφείλει να υποστηρίξει με σαφήνεια ότι η ανάπτυξη και οι ποσοτικοί δείκτες της δεν είναι αυτοσκοπός αν εξοντώνει και περιθωριοποιεί ανθρώπινες μάζες, ξεπερνώντας το κόμπλεξ της διατύπωσης γενικών συμπαθών προτάσεων.

Για την Αριστερά των δικαιωμάτων. Την Αριστερά που δεν θα αρκείται σε δημοκρατικές διαδικασίες. Είναι ανάγκη να είναι η φυσική πρωτοπορία στην προστασία των δικαιωμάτων που εγείρουν οι ποικίλες διαφορετικότητες της εποχής. Η υπεράσπιση της δημοκρατικής κουλτούρας αφορά και το σπίτι μας. Και η δύναμη της πρακτικής μιλά στους πολίτες πιο ζωντανά από τις εξαγγελίες μας.

Για την Αριστερά της ηθικής. Η ηθικοποίηση της Αριστεράς δεν επιτυγχάνεται με τεχνητές ενέσεις προτάσεων για την καλύτερη διαχείριση του δημοσίου χρήματος. Δεν υποτιμώ την αξία τους. Αλλά η εισαγωγή της ηθικής στην πολιτική δεν θα γίνει με τεχνητό τρόπο, με ενέσεις πολιτικής ηθικολογίας. Η ηθική διάσταση θα υπάρχει φυσικά και αυτονόητα στο βαθμό που τα κόμματα της Αριστεράς πείθουν ότι η διαχείριση των κοινών δεν είναι αυτοσκοπός, στο βαθμό που αποδέχονται τις κοινωνικές εξελίξεις, στο βαθμό που σέβονται τα κοινωνικά κινήματα, χωρίς τα σύνδρομα της υποκατάστασης του ρόλου τους ή του κοινοκρατικού τους ελέγχου.

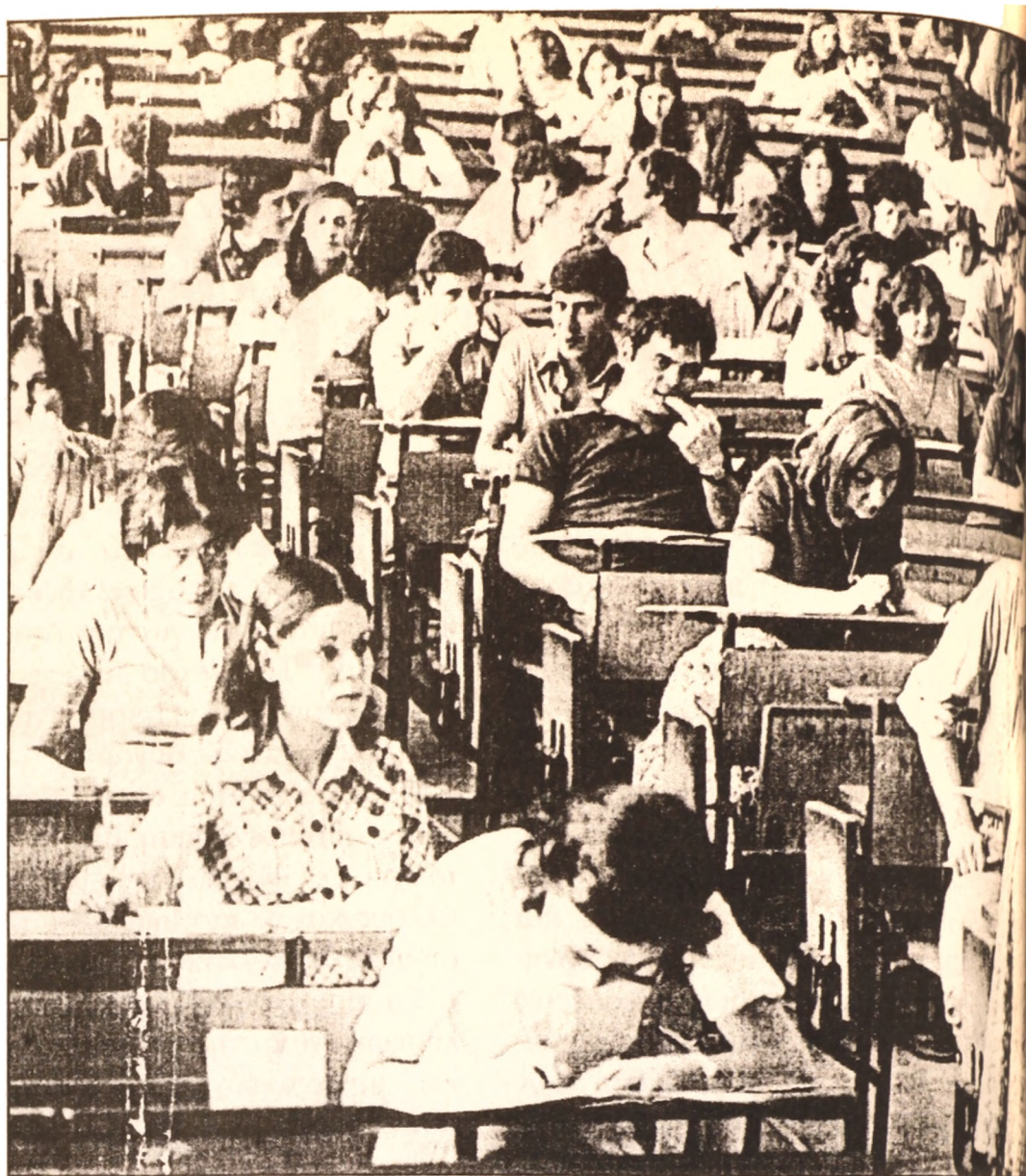
Η διάσωση ενός δημοσίου χώρου της Αριστεράς και η αποκατάσταση αυτών των χαρακτηριστικών του είναι η σημερινή πρόκληση για τον Συνασπισμό. Αυτή η πρόκληση είναι υπόθεση όλων μας.

Επιμέλεια: Ε. Κολιοπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Στείρα εκπαίδευση

Αν κάπου θα χρειαζόταν να κατατείνει η εκπαίδευση, θα ήταν στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, στο σεβασμό της μοναδικότητας του καθενός μας. Η πετυχημένη παιδεία κρίνεται στη δυνατότητα επιλογών που προσφέρει.

Οι άξονες όμως των εκπαιδευτικών συστημάτων σήμερα είναι η εξισωτική λογική και η εναρμόνιση των συμπεριφορών μας στους εκάστοτε πολιτικούς και οικονομικούς νόμους. Η «κρίση» στην παιδεία, όπως διατυπώνεται μέσα στη γενική «κρисиολογία της εποχής», προκύπτει από την ανάγκη προσαρμογής της κοινωνίας στις νέες δομές παραγωγής και στις επιταγές της κυρίαρχης φιλελεύθερης πολιτικής. Πρόκειται για ένα σύστημα αξιών που στηρίζεται στον «καλύτερο», στον «πιο ειδικό». Παράλληλα, ο προβληματισμός για τα αδιέξοδα της παιδείας εντάσσεται στις πολιτικές σκοπιμότητες που θέλει να εξυπηρετήσει. Πρόχειρες και επιπόλαιες κυβερνητικές εξαγγελίες που δεν ασχολούνται με το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Απλά περιορίζουν το όλο θέμα σε μια μονότονη και στείρα αντιπαράθεση γύρω από τεχνικές απόκτησης γνώσεων σε συνδυασμό πάντα με την επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση. Η συζήτηση γύρω από τα οικονομικά της παιδείας, το ποσοστό του προϋπολογισμού που διατίθεται ή τα ποσά που επενδύονται από την οικογένεια στην εκπαίδευση, έχει να κάνει με τη διαχείριση των προβλημάτων και όχι με την επίλυσή τους.

••• Τα περιοδικά, *Αντιτετράδια της εκπαίδευσης* και *Πορεία*, οργάνωσαν εκδήλωση-συζήτηση στην Αθήνα, στις 10 Ιουνίου, λίγες μέρες μετά τις εξαγγελίες του υπουργείου Παιδείας για την καθιέρωση του Εθνικού Απολυτηρίου. Θέμα της συζήτησης ήταν «από τις γενικές εξετάσεις στο εθνικό απολυτήριο: σχολείο για λίγους». Τονίστηκε ιδιαίτερα «ο ταξικός χαρακτήρας του σχολείου, αφού είναι γεγονός ότι έμμεσα η εκπαίδευση στην Ελλάδα έχει ιδιωτικοποιηθεί (φροντιστήρια, ιδιωτικές σχολές, σπουδές στο εξωτερικό). Τα χρήματα που απαιτούνται για τις σπουδές είναι απαγορευτικά για τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα. Το Εθνικό Απολυτήριο ενισχύει το εξεταστικό πρότυπο της εκπαίδευσης καθιερώνοντας εξετάσεις και στη Β' Λυκείου, ενώ παράλληλα αυξάνει τα προς εξέταση μαθήματα στη Γ' Λυκείου. Κανένα από τα υπάρχοντα προβλήματα της εκπαίδευσης δεν λύνεται. Μαθητές και καθηγητές θα είναι και πάλι παγιδευμένοι στα αναλυτικά προγράμματα του υπουργείου, που θα εγγυώνται την επιτυχία στα πανεπιστήμια. Η οποιαδήποτε αλλαγή στο σχολείο δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο με την αλλαγή σε όλο το πλέγμα της κοινωνίας, στην οποία ανήκει το σχολείο και με τη συμμετοχή όλων των φορέων της εκπαίδευσης και των εργαζομένων.»

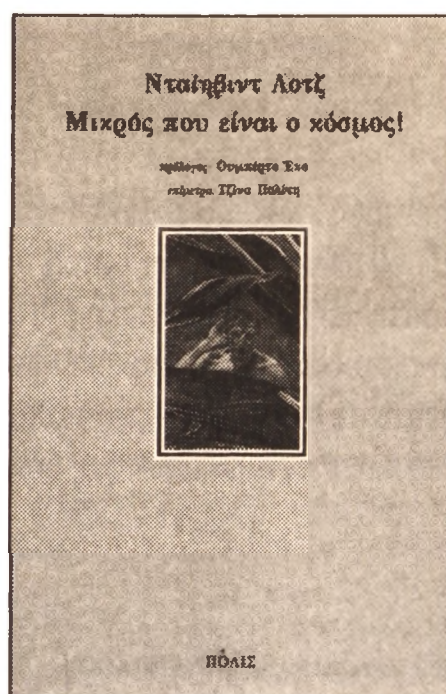
••• Ο Σύλλογος Ελλήνων Κοινωνιολόγων συζήτηση που οργάνωσε την περασμένη Τετάρτη σε κεντρικό κτίριο της Αθήνας τόνισε «τον εξεταστικοκεντρικό χαρακτήρα της προτεινόμενης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του υπουργείου και την κατακερμάτιση που αυτή συνεπάγεται για τη Μέση Εκπαίδευση. Πρόκειται για βαθύτατα ταξικό και συντηρητικό νομοσχέδιο που συσχετίζεται άμεσα με τις επερχόμενες εκλογές. Η προχειρότητα στη σχεδίασή του αποκαλύπτεται ακόμα περισσότερο με τις προσπάθειες που γίνονται για ψήφισή του από το θερινό τμήμα της Βουλής. Τα διαγνωστικά τα οποία προτείνονται έχουν απορριφθεί από τους ειδικούς ως αντιπαιδαγωγικά. Πρόκειται για εξετάσεις ποσοτικού χαρακτήρα οι οποίες δεν βοηθούν το μαθητή στην κριτική και ανάλυση σκέψη». Στη συζήτηση είχαν προσκληθεί να συμμετάσχουν εκπρόσωποι του ΥΠΕΠΘ και της ΟΛΜΕ, οι οποίοι όμως δεν εμφανίστηκαν. Έτσι πολλά ερωτήματα παραμένουν. Στο μεταξύ οι μαθητές μπορούν να συνεχίζουν το μαθητικό δρόμο των εξετάσεων μέσα στο άγχος που αυτές δημιουργούν. Ο «λογαριασμός», κατά τον απολογισμό, περιμένει στα ψιλά της ειδησεογραφίας ή σε εμπεριστατωμένες κοινωνιολογικές αναλύσεις. Στη χειρότερη περίπτωση να μετρήσουμε, ως κοινωνία, μερικές πράξεις απόγνωσης παραπάνω...

Νταίηβιντ Λοτς

Μικρός που είναι ο κόσμος!

πρόλογος: Ουμπέρτο Έκο

επίμετρο: Τζίνα Πολίτη

Επιστήμονες, ερευνητές και καθηγητές απ' όλα τα πανεπιστήμια διαβάζουν το *Μικρός που είναι ο κόσμος!* Το διαβάζουν γιατί λέει την αλήθεια για τη μικρή διεθνή τους κοινότητα. Και καθώς είναι ένα βιβλίο ακαταμάχητα αστείο, λέει τα πράγματα με τον τρόπο που τα λένε οι μεγάλοι κωμικοί, δηλαδή επεκτείνοντας την αλήθεια μέχρι τα όρια του παραδόξου και του παραληρήματος. Είναι λοιπόν ένα βιβλίο «ρεαλιστικό» που μιλά για τον κόσμο των διανοουμένων που περιφέρονται από συνέδριο σε συνέδριο. Σκηνοθετεί, μέσα στο ημίφως αυτών των απομονωμένων τόπων που λέγονται πανεπιστημιούπολεις, αιφνίδιες ανατροπές καταστάσεων, γνωριμίες και συναντήσεις, τύχες που διασταυρώνονται πολλαπλά, περιπέτειες που συναντάμε μοναχά στα αναίσχυντα σίριαλ και φωτορομάντσα. Είναι ένα «αληθινό» βιβλίο γιατί, όπως όλοι ξέρουμε, σήμερα η πραγματικότητα ξεπερνάει τη φαντασία. Ο Λοτς δεν είναι μόνο αστείος, είναι και κακός. Νομίζω πως πρόκειται για έναν απ' τους πιο κακούς ανθρώπους που υπάρχουν. Στο βάθος όμως αυτή είναι η αποστολή του Αφηγητή. Για να μην πολυλογώ, το *Μικρός που είναι ο κόσμος!* είναι ένα από τα πιο διασκεδαστικά και πιο καυστικά βιβλία που εκδόθηκαν στον 20ό αιώνα. Αν είναι απαραίτητο να δώσουμε έναν ορισμό με όρους ιστορίας της λογοτεχνίας, θα έλεγα πως ο Λοτς επινόησε με το βιβλίο του αυτό το «μυθιστόρημα της ακαδημαϊκής περιπλάνησης». Όπως όλα τα μεγάλα βιβλία δεν προϋποθέτει τη γνώση μιας κοινωνίας: την παρέχει.

από τον πρόλογο του Ουμπέρτο Έκο

Λαμπράκης, Κόκκαλης & Σία: Και τώρα η κινητή τηλεφωνία

του Ρεπόρτερ

Ενώ άρχισε ήδη η τακτική ανακριτική διαδικασία από τους ειδικούς εφέτες ανακριτές νέα στοιχεία έρχονται σιγά-σιγά στο φως της δημοσιότητας. Ένα από αυτά είναι το μυστικό σύμφωνο που υπέγραψαν το Γενάρη του 1989 η πάλαι ποτέ ΕΛΒΗΛ -ως ενδιάμεσος του ΟΤΕ- η INTRAKOM και ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη μαζί με την αγγλική ΡΑΚΑΛ και που κατέληξε στην δημιουργία της ΠΑΝΑΦΟΝ. Η κινητή τηλεφωνία αναδεικνύεται έτσι ως ένα άλλο, νέο στοιχείο στο γαϊτανάκι των περιφημων «διαλεκομένων». Ένα στοιχείο που όμως αποσιωπήθηκε πλήρως από τον τύπο. Ευκολοεξήγητο αν κρίνει κανείς την επιρροή του κ Λαμπράκη στους άλλους εκδότες και την «συναδελφική αλληλεγγύη» που τους δένει όλους μαζί.

Τη Δευτέρα 17 Ιουνίου άρχισαν οι νέες ανακρίσεις για την υπόθεση του διαγωνισμού των ψηφιακών παροχών του ΟΤΕ από τους ειδικούς εφέτες-ανακριτές κ. Γ. Ναυπλιώτη και Χρ. Γεωργαντόπουλο. Η διαδικασία προχωρεί με καλό ρυθμό και οι πρώτοι που κατέθεσαν ήταν οι εκπρόσωποι των εταιρειών που αποκλείστηκαν από τον διεθνή διαγωνισμό, δηλαδή των εταιρειών ΑΤ&Τ, Νόρθερν Τελεκόμ και Αλκατέλ.

Στο μεταξύ, στη Γερμανία, διάφορες επιτροπές συνεχίζουν την επίμονη διερεύνηση των δραστηριοτήτων της Στάξι. Οι έρευνες αυτές, όπως έχει ήδη γνωστοποιηθεί -και αυτό έχει την σημασία του για τις ελληνικές ανακριτικές αρχές- έδωσαν στοιχεία για τροφодότη λογαριασμό των υπευθύνων της INTRAKOM αλλά και αποδέκτες που είναι Έλληνες και μάλιστα έχουν σχέση -όπως έχει γνωστοποιηθεί- με τον ΟΤΕ.

Οι έρευνες των Γερμανών προασανατολίζονται, κυρίως, στην διερεύνηση αφενός των σχέσεων του Σωκρ. Κόκκαλη με την Στάξι, καθώς και κατά πόσον το αρχικό κεφάλαιο της εταιρείας INTRAKOM δημιουργήθηκε από τις «συμμετοχές» της Στάξι. Στην περίπτωση αυτή, θεωρείται ότι αποτελεί κεφαλαιουχικό αγαθό του γερμανικού λαού και θα απαιτηθεί η επιστροφή

του από τον Σωκράτη Κόκκαλη.

Η ανακριτική διερεύνηση και εδώ και στη Γερμανία προβλέπεται δύσκολη και επίπονη. Κατεστημένα συμφέροντα, που έχουν εδραιωθεί στην Ελλάδα και τη Γερμανία, θα προσπαθήσουν να τροχοπεδήσουν τις έρευνες. Στην Ελλάδα είναι γνωστός ο έλεγχος της πληροφόρησης και στην περίπτωση του ΟΤΕ τα «διαπλεκόμενα συμφέροντα» έχουν καλά κρατήσει τα στεγανά. Εξέχουσα περίπτωση είναι αυτή του Οργανισμού Λαμπράκη και των στελεχών του που έχουν οικονομικούς δεσμούς με τον Κόκκαλη και ειδικά όσον αφορά τις δοσοληψίες με τον ΟΤΕ και τα ψηφιακά.

Στις 24 Μαΐου, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Ελεύθερος* ένα ντοκουμέντο που δίνει νέες διαστάσεις στις σχέσεις Κόκκαλη και Οργανισμού Λαμπράκη αλλά και καταδεικνύει τις μεθοδεύσεις που μετέλθαν στο παρελθόν οι διάφοροι οικονομικοί παράγοντες του τόπου. Αφορά μια συμφωνία που υπέγραψε η εν υπνώσει ευρισκόμενη τότε ΕΛΒΗΛ, ο Κόκκαλης, ο Λαμπράκης και η έχουσα την τεχνογνωσία αγγλική ΡΑΚΑΛ.

Αλλά το ντοκουμέντο που αποκάλυψε ο *Ελεύθερος* ανοίγει και άλλα «παράθυρα»: Αφορούν τις μεθοδεύσεις που ακολουθήθηκαν, ώστε μια άλλη δουλειά των Κόκκα-

λη-Λαμπράκη να υλοποιηθεί: εκείνη της **κινητής τηλεφωνίας**. Είναι γνωστό ότι η εταιρεία ΠΑΝΑΦΟΝ αποτελεί την «εισιτία κατάληξη» εκείνης της μακρινής (1989) συμφωνίας. Στην ΠΑΝΑΦΟΝ η κατανομή των μετοχών έχει σήμερα διαμορφωθεί ως εξής: 18% κατέχει η INTRAKOM, 10% η DATABANK (εταιρεία των Λαμπράκη-Κόκκαλη) και το υπόλοιπο 72% είναι κατανεμημένο ανάμεσα στην Vodafone, την Panafon και την France Telecom.

Στη συνέχεια δίνουμε σήμερα μερικά από τα σημεία της συμφωνίας αυτής όπου καταδεικνύονται πολλά: Και ο αποικιακός χαρακτήρας της συμφωνίας, και η επιδίωξη να κρατηθούν όλα μυστικά και η εμφάνιση ονομάτων όπως του κ. Περδίκη, και οι οικονομικοί όροι (ο κ. Λαμπράκης συμμετείχε με ένα ποσοστό 7% που κρίνεται ατελείως συμμετοχή ... «προμηθευτή και μεσάζοντα», και πώς η ΕΛΒΗΛ μετατρέπεται σε απλό «βαποράκι» των Κόκκαλη-Λαμπράκη προς τον ΟΤΕ, κλπ, κλπ.

Επειδή όμως η υπόθεση αυτή παρουσιάζει πολύ ενδιαφέρον και γιατί δείχνει τη «ανατομία» μιας περίπτωσης «διαπλεκομένων» θα επανέλθουμε στο προσεχές τεύχος. Σήμερα αρκείστε στην ανάγνωση μερικών από τα άρθρα του περίφημου αυτού μυστικού Μνημονίου Συμφωνίας!

ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Αυτό το μνημόνιο συμφωνίας με ημερομηνία 31η Ιανουαρίου 1989 καταρτίζεται παρά και μεταξύ αφενός της:

1. «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ Α.Ε.» εταιρείας που ανήκει ολοκληρωτικά στον ΟΤΕ... όπως εκπροσωπείται νόμιμα και πιο κάτω αποκαλείται «ΕΛΒΗΛ» και αφετέρου των:

2. (i) «ΡΑΚΑΛ ΤΕΛΕΚΟΜ ΠΛΚ»... και

(ii) «ΙΝΤΡΑΚΟΜ Α.Ε.»... και

(iii) «ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΑΜΠΡΑΚΗ Α.Ε.»... και πιο κάτω αποκαλείται μόνη «ΔΟΛ» και μαζί με τη ΡΑΚΑΛ και την ΙΝΤΡΑΚΟΜ οι «Μέτοχοι Μειοψηφίας».

Επειδή η ΕΛΒΗΛ απεφάσισε να λειτουργήσει στην Ελλάδα ένα σύστημα Κινητής Τηλεφωνίας Ξηράς που πιο κάτω αποκαλείται «Το Σύστημα» αφού πετύχει όλες τις αναγκαίες εγκρίσεις και εξουσιοδοτήσεις περιλαμβανομένων - όχι περιοριστικώς - και αυτών από τον ΟΤΕ,

... Επειδή η ΡΑΚΑΛ έχει μεγάλη πείρα στην εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων όμοιων με το σύστημα και η ΡΑΚΑΛ ήδη λειτουργεί στην Αγγλία από τον Ιανουάριο 1985 ένα τέτοιο σύστημα, η ΙΝΤΡΑΚΟΜ έχει μεγάλη πείρα στη βιομηχανική παραγωγή, εγκατάσταση και συντήρηση τηλεπικοινωνιακών συστημάτων και ο ΔΟΛ έχει μεγάλη πείρα στη συγκέντρωση και διάθεση πληροφοριών μέσω μαζικών μέσων,

... Ήδη για τους λόγους αυτούς συμφωνούνται τα ακόλουθα:

1. Σκοπός-ορισμοί

(Α) Αυτό το μνημόνιο συμφωνίας περιέχει όλους τους βασικούς και θεμελιώδεις όρους, οι οποίοι θα επιτρέψουν στην ΕΛΒΗΛ και τους Μετόχους Μειοψηφίας να μελετήσουν, εγκαταστήσουν και λειτουργήσουν το σύστημα στην Ελλάδα.

2. Σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας

(Α) Όχι αργότερα από τις 31 Μαρτίου 1989 οι συμβαλλόμενοι θα συστήσουν μία ανώνυμη ελληνική εταιρεία (που αποκαλείται πιο κάτω «η Εταιρεία») η οποία μεταξύ άλλων θα έχει τα πιο κάτω βασικά και κύρια χαρακτηριστικά:

(i) Εταιρικό κεφάλαιο 500.000.000δρχ., που θα καταβληθεί σύμφωνα με τις οικονομικές ανάγκες

της εταιρείας.

(ii) Η ΕΛΒΗΛ θα καλύψει το 51% του κεφαλαίου, η ΡΑΚΑΛ το 23%, η ΙΝΤΡΑΚΟΜ το 19% και ο ΔΟΛ το 7%. Τα ποσοστά μεταξύ των Μετόχων Μειοψηφίας μπορεί να αλλάξουν μεταξύ τους. Οι Μέτοχοι Μειοψηφίας μπορούν να μεταβιβάσουν τις μετοχές τους σε εταιρεία της πλήρους ιδιοκτησίας των.

(iv) Οι συμβαλλόμενοι θα παραχωρήσουν ο ένας στον άλλο δικαίωμα πρώτης προτιμήσεως, εάν και όταν μέτοχος θελήσει να πουλήσει την μετοχική συμμετοχή του στην εταιρεία. Οι συμβαλλόμενοι θα καταρτίσουν μεταξύ τους σύμβαση μη ανταγωνισμού.

(v) Η διάρκεια της εταιρείας θα είναι για πενήντα (50) χρόνια.

4. Σύμβαση άδειας

(Α) Πριν από τις 31 Μαρτίου 1989 η ΕΛΒΗΛ θα συνάψει με τον ΟΤΕ σύμβαση άδειας, που θα δίνει το δικαίωμα στην ΕΛΒΗΛ να την εκχωρήσει στην εταιρεία. Η σύμβαση άδειας θα δίνει το δικαίωμα στην εταιρεία να εγκαταστήσει και λειτουργήσει το Σύστημα στην Ελλάδα σύμφωνα με τους ακόλουθους όρους και προϋποθέσεις:

(i) Η διάρκεια της άδειας θα είναι για είκοσι πέντε (25) χρόνια από την έναρξη εμπορικής λειτουργίας της εταιρείας. Στη συνέχεια η άδεια θα παρατείνεται εκάστοτε για άλλα πέντε (5) χρόνια.

(iii) Η εταιρεία θα αναλάβει την υποχρέωση να καλύψει περιοχή με το 75% του ελληνικού πληθυσμού μέσα σε τρία (3) χρόνια από την έναρξη της εμπορικής της εκμεταλλεύσεως.

(vi) Ο ΟΤΕ, η εταιρεία και οι συμβαλλόμενοι δεν θα έχουν ευθύνες για αδυναμία εκπληρώσεως των υποχρεώσεών τους αν αυτή οφείλεται σε λόγο ανωτέρας βίας. Ο ΟΤΕ, η εταιρεία και οι συμβαλλόμενοι σε καμιά περίπτωση δεν θα ευθύνονται έναντι των συνδρομητών για αποθετικές ζημιές.

(Β) Πριν από την υπογραφή της συμβάσεως άδειας μεταξύ του ΟΤΕ και της ΕΛΒΗΛ, αυτή θα τεθεί υπόψη των Μετόχων Μειοψηφίας.

(Γ) Οι Μέτοχοι Μειοψηφίας θα βοηθήσουν τον ΟΤΕ και την ΕΛΒΗΛ στην προ-

παρασκευή της συμβάσεως άδειας.

5. Σύμβαση διασυνδέσεως:

(Α) Πριν από τις 31 Μαρτίου 1989 η ΕΛΒΗΛ θα συνάψει με τον ΟΤΕ σύμβαση διασυνδέσεως που θα δίνει το δικαίωμα στην ΕΛΒΗΛ να την εκχωρήσει στην εταιρεία.

(ii) Ο ΟΤΕ θα επιτρέπει τη σύνδεση και θα διατηρεί τη σύνδεση του συστήματος με εθνικό τηλεφωνικό σύστημα που εκμεταλλεύεται ο ΟΤΕ.

(iii) Ο ΟΤΕ θα διαθέσει κατάλληλη και επαρκή αριθμοδότηση ώστε η εταιρεία να μπορεί να λειτουργεί το Σύστημα αποτελεσματικά.

(Β) Πριν από την υπογραφή της συμβάσεως διασυνδέσεως μεταξύ του ΟΤΕ και της ΕΛΒΗΛ αυτή θα τεθεί υπόψη των Μετόχων Μειοψηφίας.

(Γ) Οι Μέτοχοι Μειοψηφίας θα βοηθήσουν τον ΟΤΕ και την ΕΛΒΗΛ στην προπαρασκευή της συμβάσεως διασυνδέσεως.

6. Εμπιστευτικότητα - παροχή πληροφοριών:

(Α) Όλες οι πληροφορίες πνευματικής ιδιοκτησίας ή εμπιστευτικής φύσης που έχουν δοθεί ή θα δίνονται από ένα απ' τα μέρη στο άλλο θα λαμβάνονται και θα κρατούνται αυστηρά εμπιστευτικές και δεν θα αποκαλύπτονται σε τρίτους παρά μόνο για την υλοποίηση αυτού του μνημονίου συμφωνίας.

(Β) Καμιά πληροφορία σχετική με αυτό το μνημόνιο συμφωνίας δεν θα δίνεται από κανένα συμβαλλόμενο χωρίς την προηγούμενη έγκριση των άλλων.

Υπογράφεται από τους κ. Δημήτριο Κυριαζόπουλο, διευθύνοντα σύμβουλο και Δημ. Περδίκη, γενικό τεχνικό διευθυντή, νόμιμα εξουσιοδοτημένους της ΕΛΒΗΛ.

Υπογράφεται και σφραγίζεται με την εταιρική σφραγίδα της ΡΑΚΑΛ ΤΕΛΕΚΟΜ ΠΛΚ.

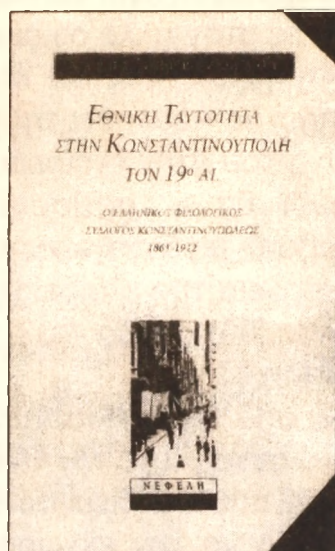
Υπογράφεται από τον κ. Κωνσταντίνο Τσουμάκα-Σακογιάννη, νόμιμα εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο της ΙΝΤΡΑΚΟΜ.

Υπογράφεται από τον κ. Χρ. Λαμπράκη, νόμιμα εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο της ΔΟΛ.

Χάρης Εξερτζόγλου
ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ
ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
ΤΟΝ 19^ο ΑΙ.

ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος
Κωνσταντινουπόλεως 1861-1912.

Η μελέτη «Εθνική Ταυτότητα στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αιώνα» έχει ως αντικείμενο τον Ελληνικό Φιλολογικό Σύλλογο Κωνσταντινουπόλεως (ΕΦΣΚ), έναν από τους πλέον γνωστούς και μακροβιώτερους πολιτισμικούς φορείς της ελληνορθόδοξης κοινότητας στην οθωμανική αυτοκρατορία. Η μελέτη ασχολείται τόσο με την κοινωνική σύνθεση του Συλλόγου και τα ζητήματα που απορρέουν από αυτήν όσο και με την ιδεολογική φυσιογνωμία του. Εξετάζοντας συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως τις εκθέσεις της εκπαιδευτικής επιτροπής, τους διαγωνισμούς και τις εκπαιδευτικές συνεδρίες, η μελέτη επιχειρεί να ερμηνεύσει το λόγο του Συλλόγου και κυρίως να ανασυγκροτήσει τις μεταπλάσεις των αναπαραστάσεων σχετικά με την ελληνική εθνική κοινότητα στην οθωμανική αυτοκρατορία που ο ΕΦΣΚ προέβαλε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607 774 - FAX: 3623 093

Τουρκία: Σύγκλιση εθνικισμού και Ισλάμ

Στο σταυροδρόμι της Ευρώπης με την Ασία, η Τουρκία λειτουργεί ως κοσμική κοινωνία από το 1923, παραμένει όμως άρρηκτα συνδεδεμένη με το Ισλάμ έστω κι αν αυτό είναι ανθρωποποιημένο, σε μεγάλο βαθμό, στην πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκε στην Τουρκία μια σύγκλιση εθνικισμού και Ισλάμ. Όπως όλοι οι υπέρμαχοι της πολιτικής εξουσίας του Ισλάμ, έτσι κι αυτοί της Τουρκίας (βλέπε Νεμετίν Ερμπακάν και το Κόμμα της Ευημερίας) εξαρτούν άμεσα την απήχησή τους από την αδυναμία των κυβερνήσεών τους να επιλύσουν τα προβλήματα των χωρών τους. Το Κόμμα της Ευημερίας απεικονίζει κατά τον καλύτερο τρόπο αυτό το φαινόμενο. Εκμεταλλευόμενο την κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της Τουρκίας, το Κόμμα του Ερμπακάν τριπλασίασε τη δύναμή του στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές σε σχέση με εκείνες του 1987 (από 7% σε 21%).

Η οικονομική κρίση που πλήττει την Τουρκία από το 1994 (υπέρμετρο εσωτερικό χρέος και εξωτερικό χρέος που φτάνει τα 73,78 δισ. δολάρια) ερμηνεύει και το γεγονός ότι το Κόμμα της Ευημερίας εξασφάλισε τα υψηλότερα ποσοστά του στα αστικά κέντρα, όπου η οικονομική δυσπραγία επηρεάζει κυρίως τις μεσαίες τάξεις και οδηγεί στην εξαθλίωση τις φτωχότερες. Πριν από έναν περίπου μήνα, η Τανσού Τσιλέρ, αρχηγός του Κόμματος του Ορθού Δρόμου και εταίρος του κυβερνητικού σχηματισμού, κατηγορήθηκε για διαφθορά και η κυβέρνηση στην οποία συμμετείχε το κόμμα της ότι μεθόδευσε ψήφο εμπιστοσύνης. Και στις δύο περιπτώσεις κατηγορος ήταν το Κόμμα της Ευημερίας.

Σήμερα, όπως σημειώνει και ο *Εκόνομιστ* στις 15 Ιουνίου, έχουν προκύψει δύο νέοι παράγοντες:

Πρώτον, η Τανσού Τσιλέρ είναι έτοιμη να συνεργαστεί με οποιονδήποτε –ακόμη και με τους ισλαμιστές– προκειμένου να σχηματίσει κυβέρνηση και να απορύγει την προσαγωγή της στη δικαιοσύνη. Δεύτερον, οι τούρκοι στρατηγοί, οι οποίοι ασκούν πάντα επιρροή από το παρασκήνιο κι έχουν αναλάβει τα ηνία της εξουσίας τρεις φορές από το 1960, φαίνεται μεν να ανησυχούν για το μέλλον του κοσμικού χαρακτήρα της χώρας, θεωρούν όμως σήμερα ότι είναι αρκετά δύσκολο να χαλιναγωγήσουν τη δημοκρατία και δεν επιθυμούν να θέσουν σε κίνδυνο την κοσμική παράδοση της Τουρκίας.

Γεγονός πάντως είναι ότι οι μνηστήρες της εξουσίας έχουν πολλαπλασιαστεί και σε συνδυασμό με την πολιτική αστάθεια εμφανίζονται αναβαθμισμένοι εκ νέου οι στρατιωτικοί και ιδιαίτερα το τουρκικό Γενικό Επιτελείο το οποίο τον τελευταίο μήνα φαίνεται να κινείται αυτονομία.

Σύμφωνα με πληροφορίες που είδαν το φως της δημοσιότητας, η πλήρης αυτονόμηση του τουρκικού Γενικού Επιτελείου και ιδιαίτερα του αρχηγού τους, στρατηγού Καρανταγί, βρίσκεται πίσω και από την πρόσφατη απόφαση των Τούρκων να εγείρουν θέμα για τη νήσο Γκούδο στο στρατηγείο του ΝΑΤΟ στη Νάπολι.

Τις τελευταίες εβδομάδες όλες οι αναλύσεις και ταγράφουν την αγωνία των δυτικών παρατηρητών, που παρακολουθούν κατάπληκτοι «την κατάσταση της Τουρκίας» καθώς βλέπουν τα παραδοσιακά κόμματα να αδυνατούν να προωθήσουν κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις και κυρίως μια πολιτική λύση του κουρδικού ζητήματος.

**Λόγω της
πολιτικής
αστάθειας,
έχουν
αναβαθμιστεί
εκ νέου οι
στρατιωτικοί.**

Ο πρώτος γύρος

του Χαράλαμπου Τσαρδανίδη

Ο πρώτος γύρος των προεδρικών εκλογών στη Ρωσία, όπως αναμενόταν, δεν ανέδειξε νικητή. Έτσι, στον δεύτερο γύρο, που θα διεξαχθεί σε λίγες εβδομάδες, ο πρόεδρος Γέλτσιν θα αντιμετωπίσει τον ηγέτη του κομμουνιστικού κόμματος, Ζουγκάνωφ.

Ο πρώτος γύρος των εκλογών διέψευσε τους φόβους που είχαν εκφραστεί ότι η διεξαγωγή της ψηφοφορίας δεν θα ήταν ομαλή και ότι υπήρχαν πιθανότητες να επαναληφθεί το πρόσφατο αλβανικό φαινόμενο. Κανείς από τους υποψηφίους δεν διατύπωσε αντιρρήσεις για το αποτέλεσμα. Το γεγονός αυτό δηλώνει ότι οι δημοκρατικές διαδικασίες είναι δυνατόν να αποκτήσουν στέρεα βάση και να δημιουργηθεί ένα σταθερό πολιτικό σύστημα.

Μια πρώτη ανάγνωση των αποτελεσμάτων του πρώτου γύρου φανερώνουν ότι:

- Η επίδοση του προέδρου Γέλτσιν, παρά το γεγονός ότι κατέκτησε την πρώτη θέση, ήταν χαμηλότερη από εκείνη που προέβλεπαν πολλές από τις σφυγομετρήσεις της κοινής γνώμης. Είναι φανερό ότι ένα μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος δεν είναι ευχαριστημένο από τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της διαβίωσής του. Επίσης, πολλοί από τους ψηφοφόρους θεωρούν τον Γέλτσιν υπεύθυνο για την αποδυνάμωση της Ρωσίας στη διεθνή πολιτική. Πάντως, είναι γεγονός ότι ο πρόεδρος Γέλτσιν, εκμεταλλευόμενος τον έλεγχο που ασκεί στα περισσότερα ΜΜΕ, δίδοντας τις τελευταίες εβδομάδες αφειδώς προεκλογικές υποσχέσεις, που είναι αμφίβολο εάν είναι σε θέση να τις υλοποιήσει, και μεταβάλλοντας την πολιτική του στην Τσετσενία, κατάφερε να αναρριχηθεί στην πρώτη θέση.

- Δεύτερον, ο υποψήφιος του κομμουνιστικού κόμματος Ζουγκάνωφ απέσπασε ένα πολύ σημαντικό ποσοστό, με αποτέλεσμα η διαφορά του από τον Γέλτσιν να είναι οριακή. Δεν έγινε, όμως, τελικά κατορθωτό στους κομμουνιστές να επιβληθούν κατά κράτος, όπως στις τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Για να εκλεγεί, συνεπώς, ο Ζουγκάνωφ, πρέπει να αποσπάσει την υποστήριξη των περισσότερων από τους υπόλοι-

πους υποψηφίους, πράγμα εξαιρετικά αμφίβολο.

- Τρίτον, το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του πρώτου γύρου των προεδρικών εκλογών ήταν το γεγονός ότι ο στρατηγός Λέμπεντ, του οποίου το κόμμα είχε καταποντισθεί στις βουλευτικές εκλογές, κατάφερε να κερδίσει αναπάντεχα 15% των ψήφων, με αποτέλεσμα να καταστεί ο ουσιαστικός ρυθμιστής της πολιτικής κατάστασης. Είναι πολύ νωρίς ακόμα για να εκτιμήσει κανείς την εντυπωσιακή αυτή άνοδο του δυναμικού και χαρισματικού στρατηγού, πολύ δε περισσότερο να προσδιορίσει τις μακροπρόθεσμες συνέπειες. Πάντως, η άνοδος αυτή, ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος βρήκε διέξοδο στην υποψηφιότητα του Λέμπεντ, αφού ούτε την πολιτική του Γέλτσιν επιθυμούσε να επιδοκιμάσει αλλά φοβόταν επίσης και τις συνέπειες της εφαρμογής ενός κυβερνητικού κομμουνιστικού προγράμματος. Ενας άλλος λόγος ήταν ότι οι χαρισματικές προσωπικότητες εξακολουθούν να παίζουν στην Ρωσία ακόμα μεγάλο ρόλο. Ο Λέμπεντ, ήρωας του πολέμου στο Αφγανιστάν, προστάτης της ρωσικής μειονότητας στη Μολδαβία, υποστηρικτής της υιοθέτησης μιας δυναμικότερης εξωτερικής πολιτικής που θα αποκαταστήσει το ρόλο της Ρωσίας στη διεθνή σκηνή και διώκτης της αυξανόμενης εγκληματικότητας, ήταν φυσικό να θεωρηθεί αδιάφθορος πολιτικός. Ο Γέλτσιν εκπροσωπούσε το σήμερα. Ο Ζουγκάνωφ για πολλούς σήμαινε την επιστροφή στο παρελθόν. Ο Γιαβλίνσκι είχε εκτεθεί κατά τη διάρκεια της περεστρόικα, ενώ ο Ζιρινόφσκι με τις θέσεις του και κυρίως με τις γραφικές ενέργειές του έπαυσε να αποτελεί αξιοσημείωτη πολιτική δύναμη. Μόνο ο Λέμπεντ, συνεπώς, εκπροσωπούσε για πολλούς το αύριο.

ΝΕΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΚΗΝΙΚΟ

Η απόφαση τελικά του στρατηγού Λέμπεντ να υποστηρίξει τον Γέλτσιν με αντάλλα-

μα μέχρι στιγμής την τοποθέτησή του στη θέση του Γενικού Γραμματέα του πανίσχυρου Συμβουλίου Ασφαλείας με εκτεταμένες αρμοδιότητες στα θέματα άμυνας, εξωτερικής πολιτικής και εσωτερικής ασφάλειας, και η απομάκρυνση του στρατηγού Γκρατσώφ, σηματοδοτεί νέα πολιτικά δεδομένα και μεταβάλλει άρδην τις πολιτικές ισορροπίες στη Ρωσία. Η απόφαση αυτή του Λέμπεντ αναμενόταν, καθώς το πρόγραμμά του υποστηρίζει την ελεύθερη οικονομία και την επέκταση της ατομικής ιδιοκτησίας, ενώ οι θέσεις του για την εξωτερική πολιτική έχουν αμβλυνθεί και δεν χαρακτηρίζονται πια από έντονο εθνικισμό, όπως κατά το πρόσφατο παρελθόν. Όμως δεν είναι σίγουρο ότι τελικά οι ψήφοι του Λέμπεντ είναι πειθαρχημένες και θα ακολουθήσουν την επιλογή για υποστήριξη του Γέλτσιν.

Συνεπώς σε περίπτωση νίκης του Γέλτσιν, η διαμόρφωση ενός νέου κυβερνητικού συνασπισμού με τη συμμετοχή του Λέμπεντ και ίσως του Γιαβλίνσκι δημιουργεί ένα νέο πολιτικό σκηνικό. Από τη μια θα υπάρχει ένας κυβερνητικός συνασπισμός με επικεφαλής τον Γέλτσιν, με ορατό ίσως διάδοχό του τον Λέμπεντ που θα είναι σε θέση να εφαρμόσει ένα μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα με περισσότερη κοινωνική ευαισθησία, αλλά και με περισσότερη διεθνή υποστήριξη. Σε αντίθετη περίπτωση, εκλογής του Ζουγκάνωφ, θα πρέπει κανείς να δει προσεκτικά σε ποια έκταση θα είναι σε θέση να προσαρμόσει το προεκλογικό του πρόγραμμα με τη σημερινή οικονομική και πολιτική πραγματικότητα της Ρωσίας. Ο βαθμός και η έκταση της προσαρμοστικότητας αυτής θα προσδιορίσει σε μεγάλη έκταση όχι μόνο ποιο θα είναι το μέλλον της μετάβασης της χώρας προς την οικονομία της αγοράς αλλά και τις σχέσεις της Ρωσίας με τη Δύση – και, προπάντων, τις σχέσεις με τις γειτονικές της χώρες.

• Ο Χ. Τσαρδανίδης είναι διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

Σε αναζήτηση ταυτότητας

Τις 21-23 Ιουνίου, στην πρώτη σύνοδο κορυφής από την εποχή της κρίσης στον Κόλπο, ο αραβικός κόσμος –πλην του Ισραήλ– θα αναζητήσει ένα κοινό πλαίσιο δράσης απέναντι στη νέα κυβέρνηση του Ισραήλ. Ποια κυβέρνηση; Αυτή που μετά από πολλά παζάρια κατόρθωσε να σχηματίσει ο Βενιαμίν Νετανιάχου και που, όπως φαίνεται, δεν θα είναι τόσο σκληροπυρηνική όσο οι προγραμματικές δηλώσεις του νέου πρωθυπουργού.

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Ενώπιον της Κνεσσέτ, ο Βενιαμίν Νετανιάχου (αριστερά) δεσμεύτηκε ότι η κυβέρνησή του θα συνεχίσει την ειρηνευτική διαδικασία – αλλά ο στόχος θα είναι η ειρήνη με ασφάλεια.

Πέντε κόμματα –τρία θρησκευτικά, το κόμμα των Ρωσοεβραίων και ένα ακόμα δεξιό κόμμα που απορρίπτει το διάλογο με τη Συρία, ο «Τρίτος Δρόμος»– στηρίζουν το Δικούντ του Βενιαμίν Νετανιάχου που συμβίβασε τα ασυμβίβαστα προκειμένου να συγκεντρώσει τις 66 από τις 120 έδρες της Κνεσσέτ και να σχηματίσει κυβέρνηση. Η αναζήτηση του νέου υπουργικού συμβουλίου ήταν ακόμα πιο επίπονη υπόθεση. Αυτό που μπορούμε καταρχήν να παρατηρήσουμε είναι ότι ο Νετανιάχου εν έδωσε τελικά τα κρίσιμα πόστα της ασφάλειας, της Άμυνας και των Οικονομικών στους σκληροπυρηνικούς του κόμματος όπως αρχικά είχε διαφανεί. Προκειμένου να ικανοποιήσει τις επιθυμίες των ταίρων του στην κυβέρνηση δεν έδωσε το υπουργείο Οικισμού στον Αριέλ Σαρόν, τον πρώην υπουργό Άμυνας και ηγετικό πέλεχος του Δικούντ, στον οποίο ο Νετανιάχου χρωστούσε, όπως λένε πολιτικοί αναλυτές, τη νίκη του. Τη Δευτέρα το βράδυ ο Σαρόν είχε συμβιβαστεί με την ιδέα να αναλάβει το υπουργείο Οικισμού, για να μάθει την Τρίτη ότι δεν μπορεί να πάρει ούτε αυτό το χαρτοφυλάκιο μετά το βέτο του προέβαλε ένα από τα θρησκευτικά κόμματα. Τελικά το υπουργείο το ανέλαβε ο ίδιος ο Βενιαμίν Νετανιάχου μαζί με το υπουργείο Θρησκευτικών Υποθέσεων, ενώ για τον Αριέλ Σαρόν κατασκευάστηκε

την τελευταία στιγμή ένα νέο υπερυπουργείο Υποδομής, όπως ονομάστηκε. Το υπουργείο Εξωτερικών το ανέλαβε ο μετριοπαθής Νταβίντ Λεβί. Ο Νετανιάχου άφησε τους εσωκομματικούς του αντιπάλους έξω από την κυβέρνηση, ενώ στο γιό του πρώην πρωθυπουργού, Μεναχέν Μπέγκιν, που θεωρείται φαβορί για τη διαδοχή του Νετανιάχου, έδωσε το υπουργείο Επιστήμης και Τεχνολογίας.

Το νέο κυβερνητικό σχήμα φαίνεται να λειτουργεί στον αντίποδα των σκληρών –σε ό,τι αφορά την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή– προγραμματικών δηλώσεων του Νετανιάχου. Σύμφωνα με αυτές, αποκλείεται η δημιουργία ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους ή συνομιλίες με τη Συρία στη βάση της παραχώρησης εδαφών και επαναβεβαιώνεται ότι το Ισραήλ διατηρεί την εξουσία του σε ολόκληρη την Ιερουσαλήμ.

Ενώπιον της Κνεσσέτ, βέβαια, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ δεσμεύτηκε ότι η κυβέρνησή του θα συνεχίσει την ειρηνευτική διαδικασία, αλλά ο στόχος θα είναι η ειρήνη με ασφάλεια.

Οι σκληρές δηλώσεις Νετανιάχου έχουν δημιουργήσει κλίμα σύμπνοιας και συνεργασίας μεταξύ του αραβικού κόσμου. Τις δύο συναντήσεις κορυφής στο Κάιρο και τη Δαμασκό μεταξύ των ηγετών της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, των Παλαιστινίων, της Συρίας και της Σαουδικής Αραβίας θα ακολουθήσει στις 21 Ιουνίου η παναραβική σύνοδος

στο Κάιρο. Θα συμμετάσχουν όλοι πλην του Σαντάμ Χουσεΐν, με στόχο τη διαμόρφωση ενός κοινού μετώπου απέναντι στο Ισραήλ αλλά και την επανεξέταση του status σε ολόκληρη την περιοχή.

Σημειώνουμε ότι ενόψει της συνόδου, η Άγκυρα προειδοποίησε τις αραβικές χώρες που θα συμμετάσχουν στη Διάσκεψη να μη συμπτύξουν κοινό μέτωπο με τη Συρία εναντίον της Τουρκίας. Σε επιστολή του προς τις αραβικές κυβερνήσεις ο τούρκος υπουργός Εξωτερικών προειδοποίησε ότι το ενδεχόμενο έντονης καταδίκης της Άγκυρας στη διάρκεια της Διάσκεψης θα προκαλούσε «μεγάλη ζημιά στις σχέσεις της Τουρκίας με τον αραβικό κόσμο». Το γεγονός αναδεικνύει ξεκάθαρα τους συσχετισμούς των δυνάμεων στην περιοχή της Εγγύς Ανατολής, συσχετισμούς που αφορούν άμεσα την εξωτερική μας πολιτική.

Η επερχόμενη κρίση...

του Θάνου Βερέμη

Η ιδεολογική καινοτομία, που πραγματοποιήθηκε στην Τουρκία επί των ημερών του Τουργκούτ Οζάλ, ήταν η σύγκλιση εθνικισμού και Ισλάμ. Η σχέση αυτή (μαζί με τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό) υπήρξε η σύνθεση που πρότεινε ο θεωρητικός του τουρκικού εθνικισμού Ζίγια Γκέκαλπ κατά την πρώτη δεκαετία του αιώνα. Ο Κεμάλ Ατατούρκ, όμως, διέρρηξε τις σχέσεις του εθνικισμού με τη θρησκεία αποκόπτοντας έτσι την Τουρκία από τον υπόλοιπο μουσουλμανικό κόσμο.

Η σημερινή σύγκλιση επιτρέπει στους Τούρκους να επιστρέψουν στην προκεμαλική αναζήτηση ερεισμάτων ανάμεσα σε πληθυσμούς εκτός Τουρκίας που διατηρούν μια έντονη ή και χαλαρή σχέση με το Ισλάμ. Το κοινό θρησκευτικό βίωμα αποτελεί δίαυλο επικοινωνίας και διασταύρωσης με λαούς που δεν ανήκουν στην τουρκική εθνότητα. Η σημερινή Τουρκία απευθύνεται όχι μόνο σε τουρκομάνους Τσετσένους και Αζέρους, αλλά και σε Βόσνιους και Αλβανούς μουσουλμάνους. (Εντός των συνόρων της όμως δεν αναγνωρίζει παρά μόνον Τούρκους κατά την εθνότητα).

Η αναγέννηση του «οθωμανικού» οράματος, εμβολιασμένου με σύγχρονες εθνικιστικές τάσεις, απελευθερώνει τώρα στην Τουρκία τη φωνή και τα αιτήματα των ποικίλων μουσουλμανικών ομάδων. Καθημερινά τα ΜΜΕ εκπέμπουν στο τουρκικό κοινό εκκλήσεις για βοήθεια προς χειμαζόμενους μουσουλμάνους αδελφούς. Παρά τους διατυμπανιζόμενους φόβους της κυρίας **Τσιλέρ** και του κυρίου **Γιλμάζ** για τον ογκούμενο ισλαμικό κίνδυνο, επικρατεί σταδιακά στη Δύση η αντίληψη ότι η διπλή ιδιότητα της Τουρκίας ως ισλαμικής και δυτικότροπης χώρας θα εξυπηρετήσει ασφαλέστερα τα δυτικά συμφέροντα στην περιοχή.

• Ο Θάνος Βερέμης είναι Καθηγητής Πολιτικής Ιστορίας, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, πρόεδρος του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ).

Η Τουρκία βρίσκεται σήμερα σε αναζήτηση ενός νέου πολιτικού συμβολαίου που θα ανασκευάσει τις αρχές του κεμαλισμού και θα ενσωματώσει στο σύνταγμα τις αλλαγές που σημειώθηκαν κατά την τελευταία δεκαπενταετία. Ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας ζητάει απομάκρυνση από τον κρατισμό, οι πιστοί του Ισλάμ από το κοσμικό καθεστώς και όσοι χαράζουν την εξωτερική πολιτική από τον περιορισμό στα όρια της κεμαλικής Τουρκίας.

Ο κεμαλισμός επενέργησε σταθεροποιητικά σε μια κοινωνία με ποικίλες φυγόκεντρες δυνάμεις και απουσία δημοκρατικής παράδοσης. Μολονότι ο ίδιος ο Κεμάλ δεν είχε γνώση του δημοκρατικού πολιτεύματος, το επέλεξε ως μελλοντική οδό εκσυγχρονισμού, με την απλοϊκή αντίληψη ότι η Δημοκρατία λειτουργεί μόνο με νομοθετικά διατάγματα.

Η άνοδος των λαϊκών στρωμάτων σε θέσεις εξουσίας επέτρεψε στις απαγορευμένες από τον κεμαλισμό τάσεις να βρεθούν στο προσκήνιο της πολιτικής ζωής. Εγινε συνεπώς περισσότερο φανερός τα τελευταία χρόνια ο ανασχετικός ρόλος του κεμαλισμού στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας, ενώ η προσκόλληση στο δόγμα της εθνικής ομοιογένειας οδήγησε στο σημερινό κουρδικό αδιέξοδο.

Είναι φανερό ότι το τουρκικό κοινοβουλευτικό σύστημα, που λειτούργησε μεταπολεμικά με διαλείψεις στρατιωτικών διορθωτικών επεμβάσεων, βρίσκεται σε μεγάλη κρίση νομιμότητας. Αν η ενσωμάτωση της πολυφωνίας δογμάτων, εθνοτήτων και άλλων απαγορευμένων ιδεολογικών ομά-

δων στο σύστημα δεν πραγματοποιηθεί με ειρηνικά μέσα, η Τουρκία θα συνεχίσει μια κοινοβουλευτική πορεία που θα γίνεται ολοένα και πιο αυταρχική προκειμένου να καταστέλλει τις αμφισβητήσεις. Ας θυμηθούμε πόσα αυταρχικά καθεστώτα στην σύγχρονη ιστορία διέθεταν κοινοβούλια.

Ο δυτικός κόσμος γνωρίζει τις επιπτώσεις που θα έχει η δικτατορία στο ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας, ελπίζει ωστόσο ότι η εξέλιξη αυτή δεν θα αντιστρατεύεται τα άμεσα δυτικά συμφέροντα. Η οικονομική ύφεση έχει καταστήσει τις συνειδήσεις των ηγετών της Δύσης εξαιρετικά ελαστικές, ώστε να εφαρμόζουν δύο μέτρα και δύο σταθμά. Άλλα για τη στάθμη των ελευθεριών μέσα στον δικό τους οίκο και άλλα για την κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι του υπανάπτυκτου γείτονα.

ΜΙΑ ΧΡΗΣΙΜΗ ΕΚΔΟΣΗ

Το Ζήτημα των Σκοπίων

Επιμέλεια έκδοσης: Γ. Βαλινάκης - Σ. Ντάλης
Εισαγωγή: Ε. Κωφός
Πρόλογος: Θ. Κουλουμπής

Ένα εύχρηστο και περιεκτικό βοήθημα που συγκεντρώνει τα σημαντικότερα κείμενα της περιόδου 1990-1996: Από την ελληνική παρέμβαση του 1990 στη ΔΑΣΕ για το "Μακεδονικό" μέχρι το περίφημο "πακέτο Πινέιρο".

Μια απαραίτητη έκδοση για ερευνητές, δημοσιογράφους, διπλωμάτες, πολιτικούς αλλά και για όσους ενδιαφέρονται να παρακολουθήσουν τα γεγονότα της περιόδου 1990-1996.

Την έκδοση συμπληρώνει εκτενές χρονικό των εξελίξεων στο ζήτημα των Σκοπίων.

Στο κατώφλι του χάους

του Αστέρη Χουλιάρη

Μετά το τέλος της εξέγερσης της Μπιάφρα και για πάνω από είκοσι χρόνια, η δυτική Αφρική θεωρούνταν μια όαση θερότητας σε μια ήπειρο όπου βίαιες συγκρούσεις κατέστρεφαν πολλές χώρες, τόσο στο ανατολικό της τμήμα (Αιθιοπία, γκάντα, Σουδάν) όσο και στο νότιο (Αγκόλα, Μοζαμβίκη). Όταν, πριν από έξι χρόνια, μια εσωτερική σύγκρουση ξεκινούσε στη Λιβερία, κανένας δεν περίμενε ότι θα διέλυε τη χώρα, απειλώντας μάλιστα την ειρήνη και σε γειτονικά κράτη: 200.000 νεκροί, 1.000.000 άστεγοι και 800.000 πρόσφυγες στο εξωτερικό είναι σήμερα ο θλιβερός απολογισμός μιας εμφύλιας σύρραξης που δεν φαίνεται να έχει τέλος.

Λιβερία υπήρξε, κατά κάποιον τρόπο, η μοναδική αποικία που οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν ποτέ στην Αφρική. Το 1827, μια ιδιωτική οργάνωση, η Αμερικανική Εταιρεία Εμπορίου, αγόρασε γη στην ακτή της δυτικής Αφρικής και έστειλε απελευθερωμένους σκλάβους να εγκατασταθούν. Είκοσι χρόνια μετά, οι πρώην σκλάβοι ίδρυσαν το ανεξάρτητο κράτος της Αφρικής. Η είσοδος της χώρας ονομάστηκε Μονρόια, προς τιμή του πέμπτου προέδρου των ΗΠΑ Τζαίμς Μονρόε. Για πάνω από 130 χρόνια οι απελευθερωμένοι σκλάβοι και οι υιοι τους ήταν κυρίαρχοι, έχοντας ιδρύσει τον ενδογενή πληθυσμό σε ποσοστό δεύτερης κατηγορίας. Χαρακτηρίζονταν ως «ιθαγενείς», οι Αμερικανο-Λιβεριανοί (περίπου 5% των κατοίκων της χώρας) δημιούργησαν ένα κράτος με οικονομικές, εισοδηματικές ανισότητες, περιώνοντας μάλιστα τους μη Αμερικανο-Λιβεριανούς ακόμη και από τα πολιτικά

δικαιώματα με την εισαγωγή ενός ιδιότυπου απαρχαίνου: η κατοχή συγκεκριμένου ύψους ιδιοκτησίας έγινε προϋπόθεση του δικαιώματος ψήφου.

Το 1979, η κυβέρνηση της Λιβερίας ανακοίνωσε μια αύξηση της τιμής του ριζιού. Ακολούθησε μια μεγάλη διαδήλωση διαμαρτυρίας στο κέντρο της Μονρόβια. Πολλοί «ιθαγενείς» στρατιώτες αρνήθηκαν να υπακούσουν στους αμερικανο-λιβεριανούς αξιωματικούς τους που τους διέταξαν να πυροβολήσουν στο άοπλο πλήθος. Ήταν η αρχή του τέλους της αμερικανο-λιβεριακής κυριαρχίας. Τον επόμενο χρόνο, ο Σάμονελ Ντόε, ένας αναλφάβητος επιλοχίας που είχε αναδειχθεί ηγέτης των ιθαγενών στρατιωτών, κατέλαβε την εξουσία.

Οι ΗΠΑ, που από την εποχή της ανεξαρτησίας της διατηρούσαν μεγάλη πολιτική και εμπορική επιρροή στη Λιβερία, υποστήριξαν τον Ντόε. Εντούτοις, και παρά τις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί με την απομάκρυνση των Αμερικανο-Λιβεριανών, ο Ντόε αναβάθμισε τον εαυτό του σε στρατηγό και στράφηκε με μια άνευ προηγουμένου τρομοκρατία εναντίον κάθε πραγματικού ή υποθετικού αντιπάλου βασανίζοντας, σκοτώνοντας ή αναγκάζοντας σε φυγή στο εξωτερικό χιλιάδες συμπολίτες του. Τα Χριστούγεννα του 1989, ο Τσαρλς Ταίηλορ, ένας πρώην αξιωματούχος της κυβέρνησης του Ντόε, εισέβαλε στη χώρα με 60 άνδρες. Σύντομα, οι μαχητές του Ταίηλορ έγιναν χιλιάδες και σε λίγους μήνες ήλεγχαν το 90%

της χώρας. Ο ίδιος ο Ντόε εκτελέστηκε, αφού βασανίστηκε φρικτά από τα μέλη κάποιας άλλης ομάδας.

Όταν οι μάχες οδήγησαν σε εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες, οι γειτονικές χώρες αποφάσισαν να επέμβουν. Ο Ταίηλορ, θεωρώντας τους Νιγηριανούς της ειρηνευτικής δύναμης των χωρών της Οικονομικής Κοινότητας των Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) που έφθασε στη Λιβερία το 1990 συμμάχους του Ντόε, αρνήθηκε να δεχθεί τη νομιμότητα της ειρηνευτικής επιχείρησης. Οι 17.500 χιλιάδες άνδρες αυτής της τελευταίας κατάφεραν να σώσουν την πρωτεύουσα από τις δυνάμεις του Ταίηλορ αλλά όχι και να επανακτήσουν το μεγαλύτερο μέρος της χώρας.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στις αρχές του 1995, το Εθνικό Πατριωτικό Μέτωπο της Λιβερίας του Ταίηλορ ήλεγχε περίπου τα 2/3 της χώρας, κυρίως στα βόρεια και τα ανατολικά. Η νοτιοανατολική Λιβερία ελεγχόταν από τα απομεινάρια του στρατού του Ντόε, ενώ τα βόρεια της χώρας από μια άλλη ομάδα που είχε διασπασθεί από τον Ταίηλορ. Μυριάδες άλλα κινήματα και πολιτοφυλακές διεκδικούσαν επίσης τον έλεγχο συγκεκριμένων περιοχών. Το Σεπτέμβριο του 1995, μια ειρηνευτική συμφωνία (η 13η από την αρχή του πολέμου, το 1989) υπογράφηκε στη Νιγηρία. Η συμφωνία φάνηκε να ανοίγει μια νέα εποχή γιατί οι Νιγηριανοί, για πρώτη φορά, δέχθηκαν

Ο Αστέρης Χουλιάρης είναι διδάκτωρ Πολιτικής Επιστήμης του University of Hull, επίσημος συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων. Το κείμενο αυτό βασίζεται σε έργο του, στην εκδήλωση «Λιβερία: Μια αφρικανική τραγωδία», που οργάνωσε το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων του Ινστιτούτου στις 20 Μαΐου 1996.

ΛΙΒΕΡΙΑ

να συμμετάσχει ο Ταίηλορ σε μια κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Συμφωνήθηκε οι πολιτοφύλακες να αφοπλισθούν και να ακολουθήσουν εκλογές τον Αύγουστο του 1996. Οι συγκρούσεις που είδαμε στις πρόσφατες τηλεοπτικές εικόνες ήταν μεταξύ των δυνάμεων του Ταίηλορ και εκείνων ενός άλλου πολεμάρχου, του **Ρούσβελτ Τζόνσον**, ο οποίος είχε αποκλεισθεί από το μεταβατικό συμβούλιο που προέβλεπε η ειρηνευτική συμφωνία. Οι νιγηριανοί στρατιώτες της ειρηνευτικής δύναμης συμμετείχαν στην εκτεταμένη λεηλασία που ακολούθησε. Στη μέση του χάους, οι Αμερικανοί μετέφεραν με αερογέφυρα 2.000 ανθρώπους (συμπεριλαμβανομένων 400 αμερικανών πολιτών) στη γειτονική Σιέρρα Λεόνε. Ναρκωτικά, αλκοόλ, μαγεία και παιδιά-στρατιώτες (πολλοί από τους 60.000 μαχητές των πολεμάρχων της Λιβερίας είναι παιδιά κάτω των 12 ετών) έχουν γίνει αναπόσπαστα στοιχεία της νέας Σομαλίας.

Στις γραμμές που ακολουθούν θα εξεταστούν οι παράγοντες (εσωτερικοί και εξωτερικοί) που οδήγησαν στη σύγκρουση. Στη συνέχεια, θα διερευνηθεί το κατά πόσο η αναρχική κατάσταση που χαρακτηρίζει σήμερα τη Λιβερία δεν είναι παρά μια νέου τύπου ισορροπία, όπου η κρατική τάξη αντικαθίσταται από επιμέρους «ιδιωτικές τάξεις».

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

• **Εσωτερικοί παράγοντες:** Η άνοδος του Σάμουελ Ντόε στην εξουσία σηματοδότησε την απομάκρυνση των Αμερικανο-Λιβεριανών. Πολύ γρήγορα, όμως, ο Ντόε εισήγαγε έναν νέο φυλετισμό, ο οποίος ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την έκρηξη που ακολούθησε. Στη γραφειοκρατία, στις δυνάμεις ασφαλείας και στις δημόσιες υπηρεσίες, τα μέλη της εθνικής του ομάδας, οι Krahn (περίπου 4-5% των 2.5 εκατομμυρίων κατοίκων της Λιβερίας) έγιναν κυρίαρχοι. Αργότερα, ο εθνοτικός φαβοριτισμός επεκτάθηκε και στους Mandingo. Έπειτα από μια απόπειρα πραξικοπήματος, το 1985, ο Ντόε εξαπέλυσε διώξεις εναντίον δύο άλλων από τις εθνοτικές ομάδες της χώρας, των Gio και των Mano.

Υπολογίζεται ότι οι σφαγές του κυριαρχούμενου από τους Krahn στρατού άφησαν πίσω τους πάνω από 2.000 νεκρούς. Ο Τσαρλς Ταίηλορ, που είχε δεχθεί κάποια υποστήριξη από τους Αμερικανο-Λιβεριανούς, εκμεταλλεύθηκε τις διώξεις εναντίον των Gio και των Mano. Ο Ντόε προσπάθησε να αντιδράσει στους αντάρτες του Ταίηλορ

Η κρατική τάξη στη Λιβερία αντικαθίσταται από πολλές «ιδιωτικές τάξεις» - και, όπως συμβαίνει συχνά σε ανάλογες περιπτώσεις, «πόλεμος πατήρ πάντων».

και εξαπέλυσε νέα τρομοκρατία στις περιοχές των Gio και των Mano βαθαίνοντας το ρήγμα. Ο Ταίηλορ απάντησε δηλώνοντας: «Αν είσαι Mandingo δεν ενδιαφέρει ποιος είσαι ή τι έχεις κάνει. Αυτό είναι. Οφθαλμός αντί οφθαλμού». Ουσιαστικά, οι εθνοτικές συγκρούσεις στη Λιβερία έχουν πολύ λίγο να κάνουν με κάποιον προϋπάρχοντα εθνικό ανταγωνισμό. Η περίπτωση της Λιβερίας θυμίζει έντονα την Ουγκάντα του Αμίν και την Ισημερινή Γουινέα του Νγκουέμα: τόσο οι δύο τελευταίοι αφρικανοί ηγέτες όσο και ο Σάμουελ Ντόε, ανίκανοι να κερδίσουν τη λαϊκή υποστήριξη ή να οικοδομήσουν βιώσιμες συμμαχίες, αναγκάστηκαν να βασισθούν στους εθνοτικά συγγενείς τους¹.

Η δυσαρέσκεια που αντιμετώπισε η κυβέρνηση Ντόε σε μεγάλο βαθμό ήταν και η αντανάκλαση της ανικανότητάς της να προσπατήσει το εισόδημα των κατοίκων της Λιβερίας. Η πτώση των διεθνών τιμών βασικών εξαγωγικών προϊόντων της χώρας όπως ο σίδηρος και το καουτσούκ, η κακή διαχείριση και η διαφθορά οδήγησαν σε σημαντική πτώση του κατά κεφαλήν εισοδήματος μιας χώρας που από πλευράς φυσικού πλούτου (ορυκτά, δάση, νερό) είναι από τις πιο προικισμένες της ηπείρου. Η δυσαρέσκεια λόγω της οικονομικής κρίσης υπέσκαψε τη νομιμότητα του καθεστώτος του.

• **Διεθνείς Παράγοντες:** Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέ-

μου και ιδιαίτερα την περίοδο της Προεδρίας Ρέγκαν είχαν δείξει μεγάλο ενδιαφέρον για τη Λιβερία². Μεταξύ 1980 και 1985, οι ΗΠΑ έδωσαν στην κυβέρνηση Ντόε περίπου 500 εκατομμύρια δολάρια (συμπεριλαμβανομένων 65 εκατ. δολ. σε στρατιωτική βοήθεια). Η Λιβερία δέχθηκε αυτή την περίοδο την υψηλότερη κατά κεφαλή βοήθεια ανάμεσα στις 47 χώρες της Υποσαχαρικής Αφρικής. Οι λόγοι της υποστήριξης που παρείχαν οι ΗΠΑ ήταν ότι οι Αμερικανοί διέθεταν έναν πομπό της Voice of America στη Λιβερία που μετέδιδε προγράμματα σε ολόκληρη την Υποσαχαρική Αφρική, ενώ διέθεταν στη χώρα μια από τις οκτώ αμερικανικές βάσεις επικοινωνιών στον κόσμο που μπορούσε να καθοδηγήσει υποβρύχια με πυρηνικές κεφαλές. Παράλληλα, ο στρατός των ΗΠΑ χρησιμοποιούσε τα αεροδρόμια της Λιβερίας για την υποστήριξη της UNITA στην Αγκόλα, ενώ το State Department ανησυχούσε για το ενδιαφέρον που έδειχνε η Λιβύη για επιρροή στην περιοχή.

Η κυβέρνηση Ρέγκαν όχι μόνο αγνόησε την καταπάτηση κάθε έννοιας ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το καθεστώς Ντόε αλλά και δεν ενδιαφέρθηκε καθόλου για το ότι η μεγάλη βοήθεια (σχεδόν το 1/3 του προϋπολογισμού της Λιβερίας) προκάλεσε ένα άνευ προηγουμένου κύμα διαφθοράς στη χώρα, καταλήγοντας σε μεγάλο βαθμό στους προσωπικούς λογαριασμούς του Ντόε

των συνεργατών του. Ακόμη περισσότεροι ΗΠΑ όχι μόνο αγνόησαν την πολύ με-
ης έκτασης εκλογική νοθεία του Οκτω-
βριου του 1985 που διατήρησε τον Ντόε στην
υσία, αλλά έσπευσαν να αναγνωρίσουν
την υποτιθέμενη νίκη του στις εκλογές
του έδωσε τη δυνατότητα να αυτοαποκα-
αι πρόεδρος. Η καταστροφή της Λιβε-
είναι, λοιπόν, σε μεγάλο βαθμό αποτέ-
μα του ανταγωνισμού των υπερδυνάμε-
ο οποίος είχε οδηγήσει τις ΗΠΑ να αντι-
βάνονται τις σχέσεις τους με πολλές χώ-
της Αφρικής σχεδόν αποκλειστικά στο
ίσιό του διπολικού συστήματος, υποτιμώ-
την εσωτερική πολιτική δυναμική τους.
τη μείωση της στρατηγικής σημασίας
Αφρικής μετά το τέλος του ψυχρού πολέ-
και την αποτυχημένη επέμβαση στη Σο-
α, η επιρροή του αμερικανικού παράγο-
σε μια πιθανή επίλυση της σύγκρουσης
περιοριστεί ουσιαστικά.

Επέμβαση της Δυτικοαφρικανικής Δύνα-
Παρέμβασης (ECOMOG) –που δημι-
γήθηκε από την Οικονομική Κοινότητα
Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECO-
S) με την υποστήριξη του Οργανισμού
Αμερικανικής Ενότητας– στόχευε στην επίλυ-
ης σύγκρουσης που ήδη είχε προκαλέσει
ίλο κύμα προσφύγων στις γειτονικές χώ-
Εντούτοις, η ECOMOG συνέβαλε στην
χυση της σύγκρουσης.

Για αρχάς στράφηκε εναντίον του Ταϊή-
μποδίζοντάς τον να καταλάβει την πρω-
υσία. Οι κατοκληρωμένοι όμως, Νιγη-
οί κυρίως, στρατιώτες της ειρηνευτικής
μης γρήγορα μετατράπηκαν σε ομάδα
αίας της χώρας και τρομοκρατίας των
ικών της.

την εμπλοκή τους στα εσωτερικά της Λι-
εις περιέπλεξαν την κατάσταση διάφο-
ώρες –η Λιβύη, η Μπουρκίνα Φάσο, και
τερα η Ακτή του Ελεφαντοστού– υπο-
ζοντας, τουλάχιστον πολιτικά, το Εθνι-
ατριωτικό Μέτωπο του Ταϊήλορ. Οι
οι είδαν την επέμβαση των Νιγηριανών
ως αμφοισβητούμενων περιοχών μεταξύ
ρίας και Καμερούν και έτσι βοήθησαν
αίηλορ ενισχύοντας τη δυναμική της σύ-
σης.

Λιβερία σε μεγάλο βαθμό έφερε στην επι-
α τον ανταγωνισμό μεταξύ γαλλόφω-
και αγγλόφωνων χωρών στη Δυτική
ή. Ο ανταγωνισμός κυρίως αντανά-
στην προσπάθεια δύο χωρών, της Νι-
ς και της Ακτής του Ελεφαντοστού, για
ή στην περιοχή. Ήδη από την εποχή

της εξέγερσης της Μπιάφρα, ο ανταγωνι-
σμός είναι εμφανής. Στη Λιβερία, η αντιπα-
λότητα των δύο χωρών εμπόδισε την εξεύρε-
ση λύσης και συνέβαλε στη συνέχιση της σύ-
γκρουσης.

ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΜΗ-ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ;

Δυτικοί δημοσιογράφοι όπως ο **Robert Kaplan** αλλά και στοχαστές όπως ο ιστορι-
κός **Martin van Creveld** έχουν υπογραμμίσει
ότι η βία είναι πρωταρχικά ά-λογη. «Οι νε-
κρού», γράφει ο τελευταίος, «δεν έχουν συμ-
φέροντα». Και συνεχίζει: «Ο πόλεμος είναι η
μεγαλύτερη απόδειξη ότι τα κίνητρα του αν-
θρώπου δεν είναι τα εγωιστικά συμφέ-
ροντα». Αν και η άποψη αυτή σίγουρα έχει
κάποια βαρύτητα, εντούτοις αντιλαμβάνεται
μάλλον απλουστευτικά την πολεμική σύ-
γκρουση, θεωρώντας την απλώς ως την κα-
τάρρευση ενός συγκεκριμένου συστήματος.

Στην πραγματικότητα, αυτό που μοιάζει ως
αναρχία είναι η εμφάνιση ενός εναλλακτι-
κού συστήματος κέρδους και ισχύος. Η εμ-
φάνιση των πολεμάρχων σε χώρες όπως η
Σομαλία και η Λιβερία αντιπροσωπεύει ένα
αναδημιουργημένο σύστημα, στο οποίο μερι-
κές από τις δραστηριότητες που ασκούνταν
προηγουμένως από το κράτος –όπως η προ-
στασία και η φορολογία– τώρα ασκούνται
από περιφερειακούς πολεμάρχους.

Έτσι, η έννοια της τάξης δεν συνδέεται ανα-
γκαστικά με την ύπαρξη του κράτους. Έχει
πέραν κάθε αμφιβολίας διαπιστωθεί πως στη
Λιβερία νεαρά μέλη των διαφόρων πολιτο-
φυλακών –οι περισσότεροι από τους οποίους
δεν έχουν ποτέ εκπαιδευθεί ή πληρωθεί– τεί-
νουν να έχουν τις βάσεις τους σε περιοχές
πλούσιες σε διαμάντια, ή σε περιοχές όπου οι
αγρότες συνεχίζουν να καλλιεργούν τη γη, ή
τέλος σε περιοχές όπου οι ανθρωπιστικές
εφοδιοπομπές μπορούν να λεηλατηθούν. Ο
σίδηρος του όρους Νίμπα, που εξορύσσεται
με τη βοήθεια του Γραφείου Γεωλογικών και
Μεταλλευτικών Ερευνών (BRGM), επέτρε-
ψε στον Τσαρλς Ταϊήλορ να έχει εισπράξει
μέχρι σήμερα πάνω από ένα εκατομμύριο
δολάρια, τα οποία, μάλιστα, έχει καταθέσει
σε τραπεζικούς λογαριασμούς στο Λουξεμ-
βούργο. Τα διαμάντια της Λιβερίας συνεχί-
ζουν να ανταλλάσσονται στην Αμβέρσα με με-
σάζοντες Συρο-Λιβανέζους και το καου-
τσούκ της χώρας από τις φυτείες της αμερι-
κανικής πολυεθνικής Firestone συνεχίζει να
εξάγεται μέσω της γειτονικής Ακτής του Ελε-
φαντοστού¹⁰. Αμερικανικές, ευρωπαϊκές, ια-
πωνικές, ακόμη και νοτιοαφρικανικές πο-

λυεθνικές επιχειρήσεις συνεχίζουν, παρά
τον πόλεμο, να κάνουν μπίζνες με τους πολέ-
μαρχους¹¹. Μόνο σπάνια οι πολιτοφυλακές
επιτίθενται η μία στην άλλη. Συνήθως στρέ-
φονται εναντίον άοπλων πολιτών. Σκοπός
τους άλλωστε είναι η λεηλασία και το κέρ-
δος. Η εμπειρία της Λιβερίας δείχνει ξεκά-
θαρα πως η βία μπορεί να χρησιμοποιηθεί
για να δημιουργήσει ή να συντηρήσει εμπο-
ρικά μονοπώλια. Ο Λένιν θεωρούσε ότι τού-
το ήταν το αίτιο διεθνών πολέμων. Αποδει-
κνύεται όμως ότι μάλλον αποτελεί το αίτιο
μερικών εμφυλίων. Έχοντας στη διάθεσή
τους ένα εμπορικό μονοπώλιο και ελέγχο-
ντας μια γεωγραφική περιοχή που μπορεί να
φορολογηθεί, οι πολεμάρχοι μπορούν μετά
να χρηματοδοτήσουν τη βία, επιτρέποντας
στους εαυτούς τους να διατηρήσουν ή να δι-
ευρύνουν τα «μίνι-κράτη» τους.

Η σημερινή Λιβερία δεν είναι μια κοινωνία
«όλων εναντίον όλων», σαν αυτή που περιέ-
γραψε ο **Τόμας Χομπς** στον *Λεβιάθαν*. Στη
χώρα δείχνει να αποκαθίσταται σταδιακά
μια νέα, μη-κρατική, τάξη βασιζόμενη σε
ιδιωτικούς στρατούς που ουσιαστικά κυβερ-
νούν περιοχές οι οποίες μοιάζουν με πρωτο-
γενή κράτη, χωρίς όμως τη σχετική διεθνή
αναγνώριση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για μια λεπτομερή πολιτική ιστορία της χώρας βλ. Harold D. Nelson, *Liberia: A Country Study*, Washington DC: American University Foreign Area Studies, 1984.
2. Max Ahmadu Sesay, «Collective Security or Collective Disaster? Regional Peacekeeping in West Africa», *Security Dialogue*, Vol. 26 (2), pp. 205-222.
3. Rhoda E. Howard, «Civil conflict in sub-saharian Africa: Internally generated causes», *International Journal*, Vol. LI, Winter 1995-96, pp. 41-43.
4. William O' Neill, «Liberia: An Avoidable Tragedy», *Current History*, May 1993, Vol. 92 (574) p. 214.
5. William Reno, «Reinvention of an African Patrimonial State: Charles Taylor's Liberia», *Third World Quarterly*, Vol. 16 (1), 1995, p. 115.
6. George Klay Kieh, Jr. «The Obstacles to the Peaceful Resolution of the Liberian Civil Conflict», *Studies on Conflict and Terrorism*, Vol. 17, pp. 102-105.
7. Martin van Creveld, *The Transformation of War*, New York: The Free Press, 1991.
8. David Keen, «Organised Chaos: Not the New World we Ordered», *The World Today*, Vol. 52 (1), January 1996, pp. 14-17.
9. Stephen Ellis, «Liberia 1989-1994: A Study of Ethnic and Spiritual Violence», *African Affairs*, April 1995.
10. Michel Galy, «Λιβερία ένας πόλεμος ξεχασμένος απ' όλους», *Le Monde Diplomatique* Αφιερώματα, Ελληνική έκδοση του *Manière de Voir*, Τεύχος 7 σ. 27.
11. W. Reno, *op.cit.*, pp. 112-117.

ΛΟΥΚΕΤΟ ΣΤΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

Στις 22 Ιουνίου η κυβέρνηση της Πολωνίας θα κηρύξει την πτώχευση των ιστορικών ναυπηγείων του Γκντανσκ. Μια νέα εταιρεία θα απορροφήσει ίσως 3.000 από τους 7.300 εργάτες των ναυπηγείων.

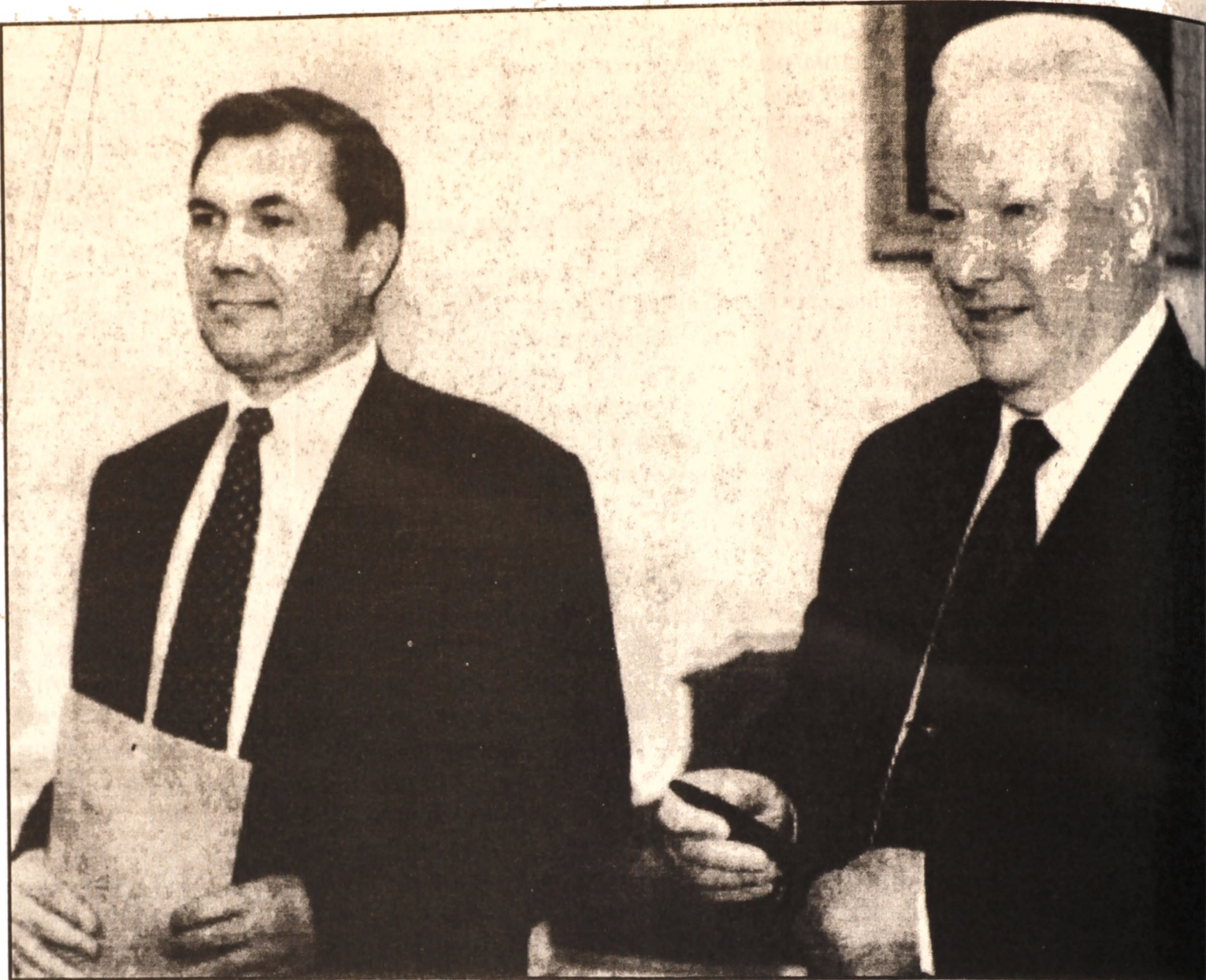
Το γεγονός έχει προκαλέσει θύελλα αντιδράσεων. Το συνδικάτο Αλληλεγγύη έχει ξεκινήσει αγώνα με καταλήψεις των ναυπηγείων και πορείες διαμαρτυρίες που θα κορυφωθεί στις 21 Ιουνίου με μεγάλη διαδήλωση στη Βαρσοβία.

Οι εργαζόμενοι υποστηρίζουν ότι η κυβέρνηση θα μπορούσε να σώσει την επιχείρηση, αλλά δεν το επιθυμεί. Λένε ότι είναι και αυτός ένας τρόπος να πάρουν οι κομμουνιστές την εκδίκησή τους γιατί στα ναυπηγεία του Γκντανσκ ανδρώθηκε η Αλληλεγγύη και ουσιαστικά το πολιτικοκοινωνικό κίνημα που προκάλεσε την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1989.

Η κυβέρνηση με τη σειρά της επιρρίπτει ευθύνες στη διοίκηση των ναυπηγείων και την κατηγορεί για κακοδιαχείριση. Το βέβαιο είναι ότι οι χιλιάδες εργαζόμενοι στα ιστορικά ναυπηγεία θα μείνουν στο δρόμο.

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΝΤΙΣΤΕΚΟΝΤΑΙ

Η συμμετοχή των Γερμανών εργαζομένων στη διαδήλωση που οργανώθηκε στη Βόννη στις 15 Ιουνίου ενάντια στο πρόγραμμα λιτότητας που εξήγγειλε ο καγκελάριος Χέλμουτ Κολ ήταν χωρίς

προηγούμενο στα μεταπολεμικά χρόνια. Στην επιβλητική διαδήλωση συμμετείχαν τουλάχιστον 350.000 άτομα όπως ανακοίνωσε η Συνομοσπονδία των Γερμανικών Συνδικάτων, η DGB, η οποία διοργάνωσε και τη συγκέντρωση.

ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού ζήτησε από την Κίνα να λάβει μέτρα για να σταματήσει η βρεφονεκτονία κοριτσιών και εξέφρασε ανησυχία για τα υψηλά ποσοστά θνησιμότητας παιδιών σε κινέζικα φιλανθρωπικά ιδρύματα. Η οκτασέλιδη έκθεση με τα πορίσματα της επιτροπής κάνει επί-

σης λόγο για την πώληση, το λαθρεμπόριο και τη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών στη χώρα. Φωνή βοώντος εν τη ερήμω, πολύ περισσότερο που το ενδιαφέρον της Δύσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κίνα είναι, αποδεδειγμένα, «δήθεν».

Η ΚΙΝΑ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ ΤΗΣ

Στις 8 Ιουνίου η Κίνα πραγματοποίησε μια ακόμη πυρηνική δοκιμή στο πεδίο δοκιμών Λορ Νορ της επαρχίας Ξινγιάνγκ και ήταν ισχύος 20-28 κιλοτόνων. Οι σεισμογράφοι κατέγραψαν δόνηση μεγέθους 5,7 βαθμών της κλίμακας ρίχτερ. Το υπουργείο Εξωτερικών της Αυστραλίας

επέδωσε διάβημα στον κινέζο πρόεδρο ζητώντας εξηγήσεις για την πυρηνική δοκιμή. Οι κινεζικές αρχές ωστόσο περιορίστηκαν να πουν ότι η χώρα τους απειλείται και πρέπει να είναι έτοιμη για κάθε ενδεχόμενο. Ο Ζακ Σιράκ δυστυχώς δεν μπορεί να προσάψει τίποτα στην Κίνα, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες αρνήθηκαν να δώσουν εξηγήσεις για μια σειρά μυστικών συμφωνιών που είχαν συνάψει (για θέματα πυρηνικής συνεργασίας) με διάφορες χώρες μεταξύ των οποίων και η Γαλλία. Όλα αυτά συμβαίνουν την παραμονή της υπογραφής της διεθνούς συνθήκης για την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών.

Ο Αλεξάντερ Λέμπεντ απετάξισε τον κομμουνισμό (ακριβέστερα τον υποψήφιο Γκενάντι Ζιουγκάνοφ) αλλά... κέρδισε τη γραμματεία του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας υποστηρίζοντας στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών τον Μπόρις Γιέλτσιν

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΜΑΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΛΟ

Σάν Μυθιστόρημα

ΚΕΔΡΟΣ

Τώρα λοιπόν το έχεις καταλάβει: μόνο αν κάνεις τη ζωή σου μυθιστόρημα, ανιστορώντας όσα έζησες και προσπαθώντας να τα δεις από νέες οπτικές γωνίες – κοιτάζοντας τον άλλον σαν να 'τανε ο εαυτός σου και τον εαυτό σου σαν να ήταν άλλος, κοιτάζοντας το παρελθόν σου σαν να 'τανε παρόν και το παρόν σου σαν να ήταν ακόμα για σένα μέλλον· μόνο μ' αυτά και με άλλα τέτοια «ψέματα», ανακαλύπτεις κάποτε τη σκληρή αλήθεια της ζωής σου. Ναι, είναι παράξενο, μα τώρα πια το ξέρεις: μόνο αν δεις τη ζωή σαν μυθιστόρημα, αγγίζεις τον κρυφό πυρήνα της ζωής.

Σάν Μυθιστόρημα

**Βραβείο πεζογραφίας
περιοδικού ΔΙΑΒΑΖΩ**

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Η εκδίκηση της γυφτιάς

Αίσιο το τέλος του δράματος των αττικών σκουπιδιών; Όχι ακριβώς. Η συνήθης λογική της αναβολής, αφ' ενός και ίσως η γνωστή συνταγή που λέει ότι το καλό το συνέδριο όλα τα αλέθει, αφ' ετέρου, ξανάπαιξαν το μέρος τους. Έτσι, η υπόθεση της χωματερής ξαναμπήκε σε μια ακόμα παρένθεση, για να ανακουφισθεί πάλι το κράτος της μη ευθύνης. Σε δύο μήνες το θέμα θα επανέλθει στην επικαιρότητα, εκτός απροόπτου με την ίδια σκληρότητα και ένταση. Ας καβατζάρουμε το συνέδριο και τα μπάνια του λαού και βλέπουμε (είναι το κρυφό σύνθημα)... Για το δέον της επιλογής του τόπου και του τρόπου επίλυσης του προβλήματος, υπάρχουν οι ειδικοί που θα αποφανθούν και σε μας δεν πέφτει λόγος. Υπάρχει όμως μια πτυχή πολιτική του προβλήματος, που μόνο ακροθιγώς επισημάνθηκε και χρήζει περαιτέρω ανασκαλέματος. Και είναι η, άκρως διαδεδομένη εδώ και καιρό, συνήθης πρακτική κάθε είδους κοινωνικής ομάδας που διεκδικεί κάτι από το κράτος, να το εκβιάζει, κρατώντας όμηρο όχι αυτό το ίδιο το κράτος, αλλά το άσχετο με την διεκδίκηση κοινωνικό σύνολο.

του Σακελλάρη Σκουρμπουδή

Οι κοινωνικοί αγώνες, από την πρώτη οργανωμένη τους μορφή στα μέσα του περασμένου αιώνα, είχαν ένα σαφές μέτρο, έναν σαφή στόχο και μια σαφή αδιαφιλονίκητη ηθική. Και το όλο σύστημά τους στηριζόταν στην απλή λογική: οι αδύναμοι εργαζόμενοι εξαθλιούμενοι από την υπεροχή σε μέσα των εργοδοτών τους, κάποια στιγμή που φτάνει ο κόμπος στο χτένι, απεργούν, ή κάνουν κατ'άληψη, θέτοντας τον πανίσχυρο εργοδότη σε ομηρεία. Έτσι του απαιτούν βελτίωση της επαγγελματικής τους σχέσης, διά των εσχάτων μέσων πίεσης και πάλης. Και η οριακή αυτή κατάσταση, που περιέχει ρίσκα και για τις δύο πλευρές, οδηγείται σε (προσωρινή) εκτόνωση διά μίας κοινά αποδεκτής λύσης, ώστε το σύστημα να ξαναϊσορροπήσει, μέχρι της νεότερας κρίσεως που θα ξαναδιευθετηθεί με την ίδια λογική.

Η μακρά εμπειρία που αποκτήθηκε έκτοτε, έδωσε τη δυνατότητα στο εργατικό κίνημα να κερδίζει πολύ σημαντικές κατακτήσεις. Κατάφερε μάλιστα να επιλύει προβλήματα, πριν ακόμα φτάσει ο κόμπος στο χτένι, με «προληπτικούς» διεκδικητικούς αγώνες, κατακτώντας και αυτή τη σημαντική

επιτυχία: να αποτελεί ουσιαστικό θεσμικό παράγοντα στην κοινωνία, για τη διαρκή εξισορρόπηση των αντιθέσεών της. Θα μπορούσε ακόμα να πει καινείς ότι αυτή η εξέλιξη βοήθησε και σε μια άλλη πιο πρόσφατη κατάκτηση. Αυτήν της απόλυτης οικουμενικής συνειδητοποίησης ότι μέσα από την πολιτική δημοκρατία είναι δυνατόν να λύνονται όλα τα κοινωνικά προβλήματα και να ολοκληρώνεται αενάως η κοινωνία, συνθέτοντας εντός της κάθε νέα αντίφαση.

Όλα αυτά τα συμπαθητικά πράγματα λειτούργησαν πολύ καλά, γιατί πράγματι τα εν γένει διεκδικητικά κινήματα επέδειξαν στο χρόνο καθαρούς στόχους, ώριμο μέτρο και αδιάβλητου κύρους ηθική.

ΠΑΠΑΝΔΡΕΪΣΜΟΣ: ΤΟ ΑΝΩΤΑΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΟΥ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ

Η σύγχρονη στρέβλωση αυτής της ισόρροπης λογικής και της ηθικής της εμφανίστηκε πρόσφατα στη χώρα μας, σε παγκόσμια πρώτη, ως καθαρόαιμο προϊόν του Παπανδρεϊκού λαϊκισμού ή Παπανδρεϊσμού. Η εκπληκτική ικανότητα του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ να ενσωματώνει, μέσα στα πλάνα της στρατηγικής του για τη νομή της εξου-

σίας, τη δυναμική των αγωνιστικών κινητοποιήσεων διαφόρων κοινωνικών ομάδων, στο όνομα της δικής τους λήτρωσης, θα μείνει παροιμιώδης. Τόσο για τη δική του πονηριά, όσο και για την ευήθεια εκείνων που εμάσησαν τον ταραμά, πιστεύοντας πως και εξουσία θα γευθούν, αλλά και προβλήματα θα λύσουν. Μόνο σήμερα όμως, που είναι πια αργά, αρχίζουν να κατανοούν οι πάλιοι λάτρες του, ότι ο Παπανδρεϊσμός έχει φέρει σε δεινή θέση ΚΥΡΙΩΣ τους μη προνομιούχους. Αλλά κυριότερα έχει υποθηκεύσει τη χώρα οικονομικά, στρατηγικά, διπλωματικά και από κάθε άλλη άποψη της δημόσιας ζωής, ενώ έχει συνεισφέρει τα μάλα και στην επικίνδυνη χαλάρωση του κοινωνικού ιστού.

Και εδώ επιστρέφουμε στο κυρίως θέμα μας. Στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας ο κ. Μητσοτάκης, επικεφαλής της αντιπολίτευσης, υποδαύλιζε μια σειρά απεργιακών αγώνων της ΟΛΜΕ, που προσπάθησε να κρατήσει όμηρους τους μαθητές στην διάρκεια των πανελλαδικών εξετάσεων. Σαφής στόχος, κατά τα ειωθότα, ήταν η άλωση της εξουσίας του αντιπάλου. Η μεν προσπάθειά του δεν τελεσφόρησε, μια που ο κ. Μητσοτάκης δεν είχε την έσωθεν και

Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλος

Ροζαμούνη (ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ωθεν καλή μαρτυρία για να σπεκουλά-
ι μέσα στο μαζικό κίνημα, το δε σπέρμα
βλάστησε μέγα.

Όταν οι όροι αντιστράφηκαν, το καλο-
καίρι του 1990, ο κ. Παπανδρέου εξαπέλυ-
σε διά των συνδικαλιστών του μια άνευ
σηγοιμένου δίμηνη απεργιακή επίθεση,
θιστώντας όμηρο, όχι φυσικά την κυβέρ-
νη Μητσοτάκη, αλλά τους ασχέτους με
διαδικασία μαθητές, που περίμεναν ως τα
η Ιουλίου να δώσουν εξετάσεις. Επίσης,
οικογένειές τους, τους κατοίκους του λε-
νοπεδίου που υπέφεραν από το νέφος,
ού η προτείνουσα παρέμενε γεμάτη,
όμα και τους ελπίζοντες στον εσωτερικό
ρισμό επιχειρηματίες, αναμένοντες το
ήθλημα των διακοπών που δεν ερχόταν. Η
εργία εκφυλίστηκε ως άδικη, παρό τα
κακή δίκαια των διεκδικητικών αιτημά-
των, λόγω της αστοχίας των μέσων και της
απαιτίας τους. Ο κ. Μητσοτάκης «δικαιώθη-
καμογελώντας... Όμως ο Πρόεδρος
ΠΑΣΟΚ, που ανέμενε είτε με μονά είτε
μετά, νομοτελειακά να αποκομίσει κέρ-
ος από την ολοκλήρωση της παραπομπής
στη Δικαιοσύνη, βρήκε το φρούτο αυ-
τής ανήθικης ομηρείας ενδιαφέρον και
αχτύπησε αργότερα. Το φθινόπωρο του
1991, ενώ ο γιουγκοσλαβικός οδικός άξο-
είναι κλειστός λόγω του πολέμου και
η ελάχιστη διέξοδος των ελληνικών
ϊόντων προς την Ευρώπη παραμένει η
ώρα (αφού η λειψή θέαση της εθνικής
κατηγικής» μας τέτοια ψιλά γράμματα
μπορούσε να τα διακρίνει), σκάει το
μενο χτύπημα. Οι απεργοί της Πειραι-
Πατραϊκής, αντί να καταλάβουν τα
εργεία Εθνικής Οικονομίας, Εργασίας
Βιομηχανίας, καταλαμβάνουν την
κή οδό σε στρατηγικό σημείο πριν την
δο στην πόλη της Πάτρας. Σε ελάχιστες
ς το έμφραγμα καθίσταται εμφανές. Η
εία της εθνικής οικονομίας, γενικεύε-
αι σε ομηρεία όποιου ήθελε να μετακι-
ί από τη Δυτική Ελλάδα στην ανατολι-
αι τούμπαλιν. Η ζημιά για το σύνολο
μεγάλη, εχθρική, εγκληματική. Το κα-

λοκαίρι του 1992 έχουμε την απεργία της
ΕΑΣ. Κατ' αυτήν πάλι, ενώ οι κ.κ. Μητσο-
τάκης και Κούβελας σφύριζαν παντελώς
αδιάφορα, όμηροι των απεργών δεν ήταν
αυτοί, αλλά οι εξαθλιωμένοι εργαζόμενοι
και μικροσυνταξιούχοι που δεν είχαν ΙΧ ή
λεφτά για να παίρνουν TAXI. Αυτούς χτύ-
πησε αντικειμενικά η μακρά απεργία της
ΕΑΣ. Ενισχύθηκε όμως από το ΠΑΣΟΚ, ως
ένας ακόμα πολιορκητικός κριός κατά της
κυβέρνησης Μητσοτάκη, για να ξαναγίνει
ο κ. Παπανδρέου χαλίφης στη θέση του χα-
λίφη. Ατιμο πράμα η νομή της εξουσίας, θυ-
σιάζει ακόμα και αυτούς τους μη προνομι-
ούχους (και κυρίως αυτούς), στο όνομα των
οποίων κραυγάζει ο λαϊκισμός...

Η πρακτική αυτή, σιγά σιγά, απέκτησε «η-
θική» επάρκεια. Τα μεγάλα ΜΜΕ που εστή-
ριξαν την προοπτική της «λιτρωτικής» επα-
νόδου Παπανδρέου, για να μας σώσει από
τον ολετήρα Μητσοτάκη, ενεφύσησαν ηθικό
έρεσμα σε τέτοιου χαρακτήρα αντικοινωνι-
κές ομηρείες, λειτουργώντας στη λογική του
πολιορκητικού κριού. Όσπου ήρθε η ώρα να
πέσει ο κ. Μητσοτάκης, όχι τόσο εξαιτίας
των απαράδεκτων αδυναμιών του, όσο εξ
αφορηής του Μακεδονικού, του ΟΤΕ και της
λιτότητας, ΓΙΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ Ο Κ.
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΥΠΟΣΧΕΘΗΚΕ ΤΑ
ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΚΑΙ ΥΠΕΡΨΗΦΙΣΘΕΙΣ Ε-
ΠΡΑΞΕ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΤΑ ΙΔΙΑ, Ο
ΜΕΓΑΛΟΣ!!! Και όταν ήρθε η ώρα της ταυ-
τόσημης διαχείρισης, με αυτήν του προκατό-
χου του, άρχισε η εκδίχηση της γυφτιάς.

Είχε έρθει η ώρα να πληρωθεί με το ίδιο
νόμισμα, όχι τόσο αυτός βέβαια, αλλά πάλι
το κοινωνικό σύνολο... Διότι τώρα πια η κυ-
ρίαρχη λογική της αντικοινωνικής γυφτιάς,
λέει ότι στο όνομα της μικροαστικού τύπου
αγωνιστικότητας, η οποία πλέον θεωρείται
«κεκτημένο» και ηθικά αποδεκτό μέσο πά-
λης, μπορεί η κάθε μικρή ομάδα που θέλει
να εκβιάσει το κράτος, να κρατάει όμηρο
το ανήμπορο να αντιδράσει σύνολο. Έτσι
είχαμε μετά το 1993, αποκλεισμούς εθνι-
κών οδών από τους αγρότες, από τους γα-
λακτοπαραγωγούς και τώρα από τους Αυ-

λωνίτες και άλλους αγωνιστές της Αττικής,
οι οποίοι δεν αρκέστηκαν σε αυτή την πα-
θητικού τύπου ομηρεία, αλλά τόλμησαν και
να φράξουν (!) με μπάζα (!) τον μεγάλο
άνοικτο αγωγό ύδρευσης της ΕΥΔΑΠ,
απειλώντας και να δηλητηριάσουν (!) το
νερό της λίμνης του Μαραθώνα κ.λπ. κ.λπ.
κ.λπ.!!!

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ

Πραγματικά τον συμπαθούμε τώρα που
αγωνίζεται να δώσει κάποια λύση στο θέμα
των σκουπιδιών, τον κ. ΥΠΕΧΩΔΕ, καταγ-
γέλλοντας τον απαράδεκτο τοπικιστικό τσα-
μπουκά. Αλλά, τώρα πληρώνει παλιές αμαρ-
τίες. Πού ήταν ο κ. Λαλιώτης, όταν ο Πα-
πανδρεϊσμός εγκαθίδρυε το φαινόμενο αυ-
τής της αντικοινωνικής γυφτιάς, όπως το πε-
ριγράψαμε προηγουμένως; Γιατί τότε δεν
μιλούσε για απαράδεκτους τσαμπουκάδες,
αλλά υπέθαλπε και αυτός ως δεξί χέρι του
Προέδρου του, αυτή την αθλιότητα; Τότε
σιωπούσε χαμογελώντας, διότι η χειραγώ-
γηση των καταληψιών ευνοούσε, έστω και
ανήθικα, το μικροκομματικό παιγνίδι της
άλωσης των «άλλων» για το κοκό της νομής
της εξουσίας. Έχει λοιπόν και ο ίδιος ο κ.
υπουργός, προσωπικές πολιτικές ευθύνες,
για το άθλιο σταθερά ενδημούν φαινόμενο
της αντικοινωνικής ομηρείας του συνόλου,
από μικρές ομάδες. Όχι τόσες βέβαια, όσο
και ο Μεγάλος εμπνευστής του παιγνιδιού,
ο πρωταγωνιστής της σύγχρονης παρακμής
Ανδρέας Παπανδρέου.

Και πρέπει, τώρα που έχει ωριμάσει ο
καιρός των αδιεξόδων, οι αναλύσεις μας να
μην εξαντλούνται στη συμπτωματολογία
και τα ξόρκια κατά των επιφαινομένων.
Πρέπει να σκαλίζουμε λίγο και τις αιτίες,
που μας έφεραν ως εδώ, οι οποίες δεν είναι
και τόσο κρυφές αιτίες. Χωρίς να ξαμολυ-
θούμε σε κυνήγι μαγισσών, ούτε και σε εφ'
όλης της ύλης αποδιοπομπή του Προέδρου
του ΠΑΣΟΚ, πολύτιμη θα μας ήταν μια εφ'
όλης της ύλης διερεύνηση των ευθυνών του
Παπανδρεϊσμού για την τρέχουσα πολύ-
πλευρη κρίση και παρακμή.

ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ

—Βίος και πολιτεία του Μάικλ Κ. (ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Η αναταραχή στο Δημοκρίτο...

του Ρεπόρτερ

Στο τχ. 606 (24.5.1996) του Αντί, δημοσιεύτηκε σχόλιο υπό τον τίτλο «Υπό διάλυση ο Δημοκρίτος». Στο σημείωμα εκείνο, επισημαινόταν ότι «το μεγαλύτερο ερευνητικό κέντρο της χώρας βάλλεται και κινδυνεύει να διαλυθεί», ενώ καταγγελλόταν η «βάνανση, αζατανόητη και περίεργη» πρακτική του προέδρου του Δ.Σ., κ. Π. Μανάκου, η οποία οδήγησε τον Δημοκρίτο σε αυτή την κατάσταση και τα μέλη του Δ.Σ. να άρουν την εμπιστοσύνη τους προς το πρόσωπό του και να του ζητήσουν να παραιτηθεί. Μολονότι οι καταγγελίες ήταν σοβαρές, και θα περίμενε κανείς τουλάχιστον κάποια απόπειρα ανασκευής τους, τίποτα τέτοιο δεν έγινε. Η σιωπή από την πλευρά του κ. Μανάκου αλλά και από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας μας δημιουργούν την υποχρέωση να επανέλθουμε. Εκτός των άλλων, και για τον πρόσθετο λόγο ότι βρισκόμαστε ενόψει εκλογής προέδρου του Δημοκρίτου – εκλογής κρίσιμης για το μέλλον του μεγαλύτερου ερευνητικού κέντρου της χώρας.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ Π. ΜΑΝΑΚΟΥ

Η ακαδημαϊκή σταδιοδρομία του κ. Π. Μανάκου ξεκίνησε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, όπου διορίστηκε αναπληρωτής καθηγητής στο τμήμα της Φυσικής. Μολονότι μέλος του ΔΕΠ, ωστόσο, δεν edίδαζε ποτέ. Αντίθετα, εξμεταλλενόμενος την καθηγητική του ιδιότητα και αυτοπροβαλλόμενος ως ειδικός, ο κ. Καθηγητής κατάφερε να εξασφαλίσει το διορισμό του στην Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων ΕΟΑ).

Ήταν, άλλωστε, βασική επιδίωξή του να κατέχει ένα δημόσιο αξίωμα που να δικαιολογεί τη μόνιμη παρουσία του στο κέντρο, στην Αθήνα, και να μπορεί να να απέχει από το έργο που του είχε ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων. Η αδιαφορία του, ωστόσο, δεν πέρασε απαρατήρητη από τους συναδέλφους του στο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα της Ηπείρου, οι οποίοι τον ανάγκασαν να παραιτηθεί.

Ο κ. Μανάκος, ωστόσο, είχε πλέον καταφέρει το ποθητόν: ο κύκλος των γνωριμιών του είχε ανοίξει. Με την ιδιότητα του μέλους της ΕΟΑ, χάρη και στην υποστήριξη του κ. Προυκάκη, προέδρου της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ), εισέρχεται στην ΕΕΑΕ ως αντιπρόεδρος.

Μέσω της ΕΕΑΕ, εισέρχεται και στο Δημοκρίτο, καταλαμβάνει μάλιστα τη θέση του προέδρου!

Δεν ήταν μια τοποθέτηση χωρίς αντιστάσεις. Μεγάλο μέρος του ερευνητικού προσωπικού του Δημοκρίτου αντέδρασε μαζί του και ο πρώην πρόεδρος του κ. Ι. Σιώτης, ο οποίος και προσήλθε στο Διοικητικό Εφετείο Αθηνών. Οι ελεγχόμενες διαδικασίες επίλυσης του εκλεκτορικού σώματος που τον εξόρισε, σύμφωνα με τον ισχυρισμό ότι φωνούσαν «στήθηκε» επιλεκτικά, στήσαν μάλιστα μόνον ορισμένα αναγκαία μέλη. Το Διοικητικό Εφετείο ακύρωσε αυτόν τον ισχυρισμό και ακύρωσε τον διορισμό του κ. Μανάκου, με την

πράξη του. Ωστόσο, μέχρι να εκδοθεί απόφαση, ο κ. Μανάκος, προνοητικός, πίεσε να έχει εξασφαλισθεί, αφού υπέγραψε σύμβαση του ιδρύματος με τον εαυτό (!), σύμβαση που υπέγραψε από ράς του Δημοκρίτου ο αντιπρόεδρος κ. ιός. Χάρη στη σύμβαση αυτή, εκτός ναν υψηλό μισθό, εξασφάλισε και δι- πολυτελές γραφείο - την ίδια στιγμή εν διατίθενται κονδύλια στους ερευ- για τη συντήρηση των οργάνων.

Μανάκος, πάντως, επειδή τα ανωτα- ώματα όσο κι αν είναι θέσεις κύρους και επισφαλείς, παράλληλα με το Δη- το έθεσε υποψηφιότητα και για το πιστήμιο Πάτρας. Εξελέγη, μάλιστα, ως καθηγητής στο γενικό τμήμα. Στο ό, όμως, είχε ήδη τοποθετηθεί στο ριτο, με συνέπεια η παρουσία του α του πανεπιστημιακή έδρα και η ληση με τα του αντικειμένου του να πλημμελής. Και στην Πάτρα πληθαί- οι φωνές που τον κατηγορούν, ενώ, γω της στάσης του κ. Μανάκου στο το Πανεπιστήμιο, γίνονται για ακό- φορά επίκαιρες οι θέσεις που βάλ- ατά της σιγουριάς της πανεπιστημια- ρας. Κύκλοι πάντως του Πανεπιστη- ατρών σημειώνουν, με αφορμή και ρίπτωση Μανάκου, ότι το ανενεργό μικό κατεστημένο είναι μάστιγα για αίδευση και τη χώρα.

τα προβλήματα που αντιμετώπιζε άτρα, παρά και την ακύρωση του ού του, ο κ. Μανάκος δεν το έβαλε ρνέχιζε να περιφέρεται στο Δημό- αι μάλιστα να δηλώνει ανοιχτά και χ ότι δεν φοβάται. «Οι γνωριμίες νουν πολύ ψηλά», έλεγε συχνά. Δεν νυμε αν έφθαναν μέχρι και την ό Ανάπτυξης, πάντως, με την υπο- ης κ. Βάσως Παπανδρέου, έπειτα ική εισήγηση, επανήλθε στη θέση έδρου του Δημοκρίτου (6.5.1996), η λήξη της θητείας του παρόντος Ιουλίου). Επανήλθε, δηλαδή, για ήνες.

ΜΗΝΕΣ ΠΑΡΑΤΥΠΙΕΣ

τροφή του Π. Μανάκου σήμανε και οσή του να κλείσει λογαριασμούς ρησε ότι είχαν ανοιχθεί λόγω της μενης απομάκρυνσής του. Ερευτι- αγγέλλεται από υπαλλήλους του του για βάνανυση συμπεριφορά, τινές αναφέρουν την περίπτωση ου που δεν άντεξε τον προπηλακι- πικεφαλής του ιδρύματος, έφτασε ηρα νευρικού κλονισμού και χρει-

Ταχυδρομική με την οποία επιλέχθηκε και διορίστηκε ο Δ/ντής του ΕΚΚΡΕΜΕΙ.

στ. Τηλ. 0610 136/10-3-55 κίτησή του ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΗΜΕΝΗ.

ς. Το επιδωκόμενο ερευνητικό πρόγραμμα "Σ.113"

Δ.Π.Φ.Ε.Τ.Σ. Ο.Υ.Μ.Ε.

1. Εγκρίνουμε τη μετάθεση στη ΓΕΡΜΑΝΙΑ (Darmstadt-Karlsruhe) για έξι (6) μήνες μετά από 11/10/1995, του Πανεπιστημιακού Δ/ντή του ΕΚΚΡΕΜΕΙ "Α", για :

α) Επιστημονική συνεργασία στο Πανεπιστήμιο Darmstadt.

β) Συμμετοχή στο Συνέδριο της Γερμανικής Φυσικής Εταιρείας.

2. Την τακτική προσαρμογή του ΕΚΚΡΕΜΕΙ "Α" σε θεσμούς οι οποίες του

3. Εγκρίνουμε επίσης δαπάνη σε όρους του προγράμματος Σ.113 για την κατέβαση στον φυσικό:

α. Ημερήσιες αποζημιώσεις από Ελλάδα σε εκατόν δέκα (8110) την ημέρα για έξι (6) μήνες.

β. Της αέρας του αεροπλάνου εισιτηρίου για τη διαδρομή Αθήνα-Βαρναμπέρ-Αθήνα, και του σιδηροδρομικού για τη διαδρομή Darmstadt-Karlsruhe-Darmstadt.

γ. Των εδρών διαμονής σε ξενοδοχεία για τρεις (3) διανυκτερεύσεις.

Ο Δ/ΝΤΗΣ του ΕΚΚΡΕΜΕΙ:

Π. ΜΑΝΑΚΟΣ

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Ο διευθυντής υπογράφει για τα δικά του ταξίδια!

άστηκε η κατεπείγουσα κλήση του 166 για να μεταφερθεί εσπευσμένα σε νοσοκομείο!

Επειδή, όμως, πολλοί «λογαριασμοί» δεν κλείνουν με φωνές και εκνευρισμούς, ιδιαίτερη εντύπωση έχει κάνει η κίνηση του κ. Μανάκου, να υπεξαιρέσει τη σφραγίδα του Δημοκρίτου. Διαβάστε, παρακάτω, πώς με-θοδεύτηκε η πράξη του αυτή:

Όπως όλοι γνωρίζουν, σε κάθε δημόσια υπηρεσία λειτουργεί θεσμοθετημένο όργανο -το Πρωτόκολλο- που κρατά τη σφραγίδα. Παρ' όλα αυτά, ο πρόεδρος του Δ.Σ. του Δημοκρίτου υψήρπασε τη σφραγίδα, ασκώντας την εξουσία που απορρέει εκ της θέσεώς του. Άμεσα αποτελέσματα:

• Σοβαρό έγγραφο, που έχει σχέση με την ερευνητική πολιτική του Δημοκρίτου εστάλη, εν αγνοία του Δ.Σ. Με το έγγραφο ζητούνταν η αντικατάσταση του προϊσταμένου της Γραμματείας Ειδικών Λογαριασμών (ΓΕΛ). Τα μέλη του Δ.Σ. αντέδρασαν δηλώνοντας ότι ούτε γνώριζαν ούτε είχαν συνυπογράψει το συγκεκριμένο έγγραφο. Ο γ. γραμματέας Έρευνας και Τεχνολογίας, κ. Φραγκούλης,

όμως, αρκέστηκε να χαρακτηρίσει τη μεθόδευση απλώς «ατυχές γεγονόσ».

• Από στοιχεία και πληροφορίες που διαθέτουμε, προκύπτει ότι έχει επέλθει παραποίηση πρακτικών του Δ.Σ. για προσωπικό θέμα του προέδρου. Αυτό βεβαίως δεν είναι δική μας δουλειά - είναι θέμα ελεγκτών δημόσιας διοίκησης. Πάντως, ο κ. Μανάκος ενέταξε τον εαυτό του σε θέση Ερευνητή Α' βαθμίδας του Δημοκρίτου, χωρίς προηγουμένως να έχει προηγηθεί η παραίτησή του από τη θέση του καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας (βλ. ΦΕΚ/191/ΝΠΔΔ/10.11.95). Ο γενικός γραμματέας Έρευνας κ. Φραγκούλης υπεραμύνεται των τύπων και δηλώνει πως, για να διορισθεί κάποιος ως ερευνητής στο Δημόκριτο, πρέπει πρώτα να αποποιηθεί ενδεχόμενη πανεπιστημιακή έδρα που κατέχει. Εκτός από την ερμηνεία του γράμματος του νόμου, ωστόσο, ως τώρα δεν έχει κάνει άλλη ενέργεια. [Αραγε, η υπουργός κ. Β. Παπανδρέου, γνωρίζει την παραπάνω «λεπτομέρεια»;]

Μια «λεπτομέρεια» ακόμη από την παραμονή του κ. Π. Μανάκου στην προεδρία του Δ.Σ. του Δημοκρίτου: Πλήθος ταξιδιών που κάνει (συνήθως στη διαδρομή Αθήνα-Πανεπιστήμιο Darmstadt, Karlsruhe), που ενώ δεν γίνονται για υπηρεσιακούς λόγους δικαιολογούνται ως υπηρεσιακά και χρεώνονται στον Δημόκριτο (μέχρι στιγμής 8 - 10 εκατομμύρια δρχ.). Μήπως πρέπει να παρέμβει η υπουργός Ανάπτυξης και, αντί να επιτρέπει στην υπηρεσία να του πληρώνει τα ταξίδια, μήπως πρέπει να τον υποχρεώσει να λάβει την κανονική του άδεια του 1996, για να μην υποχρεωθεί το Ίδρυμα να πληρώσει διπλό μισθό για μη ληφθείσα άδεια; Όχι ότι με 1.5 επιπλέον εκατομμύριο θα σωθεί ο Δημόκριτος αλλά είναι κρίμα να πληρώνεται ο πρόεδρος για σειρά «εργασιών» όπως αυτές που περιγράψαμε.

ΕΚΚΡΕΜΕΙ ΕΚΛΟΓΗ ΝΕΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά στο μεγαλύτερο ερευνητικό κέντρο της χώρας, στο Εθνικό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας (ΕΓΣΕΤ) εκκρεμεί η εκλογή νέου προέδρου-διευθυντή του Δημοκρίτου. Ήδη έχει κλείσει η ημερομηνία εκλογής, ενώ έχει ολοκληρωθεί λίστα 24 υποψηφίων που θα διεκδικήσουν το αξίωμα.

Κατά πάγια τακτική που συνηθίζεται, και έχει τηρηθεί σε όλες τις προηγούμενες εκλογές, το ΕΓΣΕΤ καταλήγει σε τρεις υποψηφίους, τους οποίους προτείνει στο υπουργείο. Απ' αυτούς, αφού συνεκτιμήσει προσόντα και ικανότητες, η υπουργός εισηγείται την προεδροποίηση ενός εκ των τριών. Πάντα, ως τώρα, το πρόσωπο που προτείνεται δεν προέρχεται από το ερευνητικό προσωπικό του Δημοκρίτου.

Με αφορμή την ως άνω πάγια πρακτική, η γενική συνέλευση του Συλλόγου Ερευνητών Δημοκρίτου, σε ψήφισμά της (28.5.1996) εκφράζει την ευχή ο νέος διευθυντής «να γνωρίζει το χώρο του Δημοκρίτου και να προέρχεται από το Δημόκριτο».

Φιλιππινέζες & σκανδαλιάρηδες

του Μάνου Στεφανίδη

Ισως την αλήθεια σε βάθος για τη σημερινή Ελλάδα του φοβερού βήματος (δηλαδή του Συνεδρίου) και των ποικίλων *Ακημάκηδων* (εξαίρετος ο όρος) να την γνωρίζουν μόνο οι συμπαθέστατες οικιακές βοηθοί από την Απω Ανατολή. Αυτές που απαντούν στο τηλέφωνο με τα σπασιμένα τους αγγλικά «*Madam, I am not here*», αυτές που σιωπηλές και διακριτικές υπομένουν όλη τη νεοπλουτίστικη ξιπασιά των συμπατριωτών μας, αυτές που υφίστανται επί χρόνια την ξενιτιά και την πολιτισμένη εκδοχή του δουλεμπορίου, αυτές γνωρίζουν σε βάθος την εθνική μας ξεφτίλα και τον γενετικό μας εκφυλισμό. Επί δεκαετίες, όντας πολίτες προτεκτοράτου, αιφνιδίως, κάτι με την Ε.Ε κάτι με την παραιοοικονομία, φαντάξαμε στα πεινασμένα μάτια των τριτοκοσμικών και των Αλβανών ως ένας γιαλαντζί-παράδεισος. Κι εμείς, οι καρπαζοεισπράκτορες της Ευρώπης, με τους εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες, όλως προσφάτως προήχθημεν σε πολίτες Α' κατηγορίας. Κι όμως... Δεν έχουμε ακόμη απαλλαγεί από το σύνδρομο της Φιλιππινέζας αφού φερόμαστε και στον δημόσιο βίο μας πολύ πιο δουλικά από τα πικραμένα πλάσματα που υπηρετούν τα βόρεια προάστια.

Έχετε, αλήθεια, αναλογιστεί πόσα ξέρουν για μας και την ψυχοπαθολογία μας αυτά τα σχιστά μαύρα μάτια που μας παρακολουθούν σ' όλες τις στιγμές της γελοίας μας επίδειξης ή του εγωπαθούς μας οίστρου; Πλην, το σύνδρομο που προανέφερα, θάλλει και στην πολιτική και στην οικονομία και στον πολιτισμό. Σαν σε μετάλλαξη τον τελευταίο καιρό βλέπω όλο και περισσότερους από τους επωνύμους μας να... φιλιππινεζίζουν (κατά το μηδίζουν).

Παντού, ένα αόρατο αφεντικό μεταμορφώνει με το ραβδί της Κίρκης τα πάλαι ποτέ λαμπρά ονόματα, πολιτικούς, διανοούμενους, δημοσιογράφους, καλλιτέχνες, σε Φιλιππινέζες αλλοτρίων συμφερόντων. Συμβαίνει πάλι ό,τι συνέβαινε επί Κοσκωτά, όταν οι πάντες έκαναν ουρές ποιος θα πρωτοπουληθεί, και εθίγοντο όταν δεν τους γινόταν εγκαίρως προσφορά. Βιομηχανία σκανδάλων. Πριν από δεκαπέντε μέρες συντόνιζα συζήτηση από τον πρώτο κρατικό δίαυλο με θέμα τη σκανδαλολογία και την ανάλογη εκμετάλλευση που της γίνεται από τα ΜΜΕ ώστε να διαγωνίζεται ο χορός των «αποκλειστικών αποκαλύψεων», μια και τα σκάνδαλα «πουλάνε». Εκεί υποστήριξα ότι σκανδαλίζοντες και σκανδαλιζόμενοι καταναλώνουμε τα σκάνδαλα με κανιβαλική διάθεση. Ιδιωτικά ή δημόσια, τα σκάνδαλα δίνουν τόνο στις ειδήσεις των 8.30 και χρώμα στη ρουτίνα του τηλεθεατή.

— *Αντέχει λοιπόν ο τόπος άλλο ένα σήριαλ σκανδάλων;*

— *Όχι*, υποστήριξε ο συνομιλητής μου **Α. Λοβέρδος**. Αν όμως ο πρόεδρος της Intracom έχει διατάξει ποινικά αδικήματα εξαγοράζοντας δημοσίους υπαλλήλους και ενισχύοντας οικονομικά ένα κόμμα μέσω ξένης δύναμης, δεν οφείλει να λογοδοτήσει;

— *Όχι στην εισαγγελική δημοκρατία*, αναφώνησε τότε ο έτερος συνδαιτυμών **Αιμ. Μεταξόπουλος**. Το ειδικό δικαστήριο, πά-

ντως, παρ' όλα τα τρωτά του, απέδειξε ότι λειτουργεί η Δικαιοσύνη στον τόπο και, εν πάση περιπτώσει, οι δικαστές οφείλουν πέραν εξαρτήσεων να εφαρμόζουν τους νόμους.

— *Τα σκάνδαλα είναι μέρος της λογικής των ελευθέρων οικονομιών*, αντέταξε ο ίδιος συνομιλητής μου. Φαντάζεσθε όμως πόσα σκάνδαλα συμβαίνουν σε ανελεύθερα καθεστώτα και ελεγχόμενες οικονομίες;

— *Ποιος αλήθεια δεν θέλει την αλήθεια για το σκάνδαλο του ΟΤΕ;*

— *Την αλήθεια δεν θα τη μάθουμε ποτέ*, υποστήριξαν στη συνέχεια οι Λοβέρδος-Μεταξόπουλος. Απλώς, ο ισχυρότερος οικονομικός παράγων θα εξοντώσει τον ασθενέστερο. Προτείνοντας ένα αληθοφανές σκεύασμα προς καταπράυνση της κοινής γνώμης. Άρα χρειαζόμαστε, αντί της ύποπτης και υποκινούμενης σκανδαλολογίας, έναν νέο πολιτικό λόγο μακριά από μικροπολιτικές.

Μήπως όμως έτσι, δικαιολογώντας δηλαδή τα ποινικά αδικήματα και θεωρώντας τα διαπλεκόμενα αναγκαία συνθήκη του οικονομικού παιχνιδιού, δίνουμε συγχωροχάρτι προς όλους και νομιμοποιούμε την ασυδοσία; Περίεργη και συγχρόνως αμοράλ λογική. Ατυχής επίσης υπήρξε, κατά τη γνώμη μου, η αναφορά στην ιταλική Δικαιοσύνη. «Δεν έχω καμία εμπιστοσύνη στον Ντι Πιέτρο», δήλωσε ο Μεταξόπουλος, «γιατί έχει πολιτικές φιλοδοξίες». Ο αναμάρτητος πρώτον τον λίθον βαλέτω! Πόσο μάλλον που η ιταλική Δικαιοσύνη χτύπησε καίρια τη μαφία, πληρώνοντας με το αίμα της, κι έστειλε δύο πρώην πρωθυπουργούς στη φυλακή, αλλάζοντας άρδην το πολιτικό σκηνικό.

— *Ποιος δεν θέλει μιαν ανεξάρτητη και τολμηρή Δικαιοσύνη;*

Ο **Μ. Χ. Κοπιδάκης**, ύστατος προσκεκλημένος, είδε τα σκάνδαλα στην ιστορική τους προοπτική και υποστήριξε την άποψη πως μερικές φορές το σκάνδαλο επιζητείται για διαφημιστικούς λόγους ή προς επίδειξη ισχύος. Ο λόγος του υπήρξε νηφάλιος και καίριος, αναμφισβήτητος. Είτε πάντως τ' αγνοήσουμε είτε όχι, τα σκάνδαλα υπάρχουν κι ο πολίτης οφείλει να είναι σταθερά καχύποπτος. Οι μεγιστάνες του τόπου έχουν συγκροτήσει ήδη τις αυλές τους αλιεύοντας «θεωρητικούς» από τα πανεπιστήμια, τους δημόσιους οργανισμούς, τα εκδοτικά συγκροτήματα, ώστε να τους παρέχουν τόνους σοφισμάτων αυτοί οι τελευταίοι.

Το πέρας της εκπομπής μου άφησε μια δυσάρεστη γεύση, εφόσον οι πάντες είμαστε υποκείμενα σκανδάλων και σκανδαλιζόντων. Και εφόσον όλο και πιο συχνά καλλικέλαδες Φιλιππινέζες φθέγγονται δημοσίως με ιεραποστολικό πάθος υπέρ ιδιωτικών συμφερόντων.

ΥΓ. Και τα σκάνδαλα του πολιτισμού;

Η μετατροπή του ΙΕΠ (Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού) σε «εταιρεία» επιτροπευόμενη από τον άρχοντα του πολιτισμού για παράδειγμα; Βεβαίως, αυτό το θέμα ανήκει σ' άλλη συζήτηση...

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

ΤΕΥΧΟΣ 7ο ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1996

Π Ο Ι Η Σ Η

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ
ΤΕΥΧΟΣ 7 - ΑΝΟΙΞΗ-ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1996

CHARLES OLSON: *Προβολική ή άνοιχτή ποίηση*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Λιάνα Σακελλίου)

PAUL CELAN: *Τά ρουμανικά ποιήματα*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Βίκτωρ Ίδανόβιτς)

RANDALL JARRELL: *Η έρμητικότητα του ποιητή*
(Μτφ.: Βικτωρία Καπλάνη)

MARINA TSVETAYEVA: *Μετά τή Ρωσία*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Ίωάννα Σαββίδου)

JOSEPH BRODSKY: *Κ. Π. Καβάφης: Τό τραγούδι του έκκρεμοῦς*
(Μτφ.: Ντίνα Μαρίνη)

NOVALIS: *Ύμνοι στή νύχτα*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Κώστας Κουτσογιάννης)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΤΟΥΡΗΣ: *Οί ούράνιες ρεκλάμες ή οί μυστικές εικόνες του Μίλτου Σαχτούρη*

ΚΑΤΟΥΛΛΟΣ: *Ποιήματα*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Μίμης Σουλιάτης)

ALFONSO BERARDINELLI: *Ποίηση: δέν πρόκειται, άκριβώς, γιά παιδικό σταθμό*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Σωτήρης Παστάνας)

SALVATORE QUASIMODO: *Ποιήματα από τήν Έλλάδα*
(Εισαγωγή-Μτφ.: Εύριπίδης Γαραντούδης)

PIERRE REVERDY: *Ποιήματα*
(Μτφ.: Εύαγγελία Άνδριτσάνου - Γιάννης Ζέρβας)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ * ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ * ΔΗΜΗΤΡΑ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ * ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΛΑΣΤΗΡΑ * ΣΤΑΘΗΣ ΓΟΥΡΓΟΥΡΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΕΡΒΑΣ * ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ * ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ * ΑΛΕΞΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ

7

Κυκλοφορεί το 7^ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... Προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744 - FAX 3639962

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ Η ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Η πρόσφατη απόρριψη 21 σεναρίων, από την αρμόδια επιτροπή του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου στην οποία είχαν υποβληθεί προς έγκριση, θέτει ακόμα μια φορά το πρόβλημα των κριτηρίων και των μεθόδων που χρησιμοποιεί το Κέντρο προκειμένου να προχωρήσει στην ανάθεση των προσεχών παραγωγών του: μολονότι διαπιστώνεται ότι η εκκίνηση από έναν σεναριακό ιστό δεν είναι ασφαλής τρόπος για να εξασφαλιστεί η αρτιότητα της παραγωγής, καμία πρωτοβουλία δεν λαμβάνεται για να δοκιμασθούν έστω άλλες, περισσότερο επιτυχημένες αλλού, μέθοδοι.

Βεβαίως, καμία κινηματογραφική ταινία δεν μπορεί να έχει εξασφαλίσει εκ των προτέρων την επιτυχία. Ο κινηματογράφος, όπως και κάθε τέχνη, δεν γίνεται με συνταγές. Ωστόσο, τουλάχιστον κάποιες οικονομικές υπερβάσεις, ορισμένες δυσλειτουργίες στο στάδιο της παραγωγής και ενδεχομένως κάποιες «ανορθογραφίες» της κινηματογραφικής αφήγησης να μπορούσαν να διορθωθούν αν το Κέντρο επέλεγε το δρόμο της εποπτείας κάθε παραγωγής σε όλα τα στάδια της πραγμάτωσής της.

Στις σημερινές συνθήκες, ενδεχομένως μια τέτοια πρακτική να είναι μονόδρομος. Κι έχει υποχρέωση το Κέντρο να τη διανύσει – ιδιαίτερα αν θέλει να επιδείξει ότι αντιμετωπίζει σοβαρά το ρόλο του, ιδιαίτερα σήμερα, που οι αμφισβητήσεις του πληθαίνουν.

Η.Κ.

ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Niva Korti

Το καλοκαίρι έχει εισέλθει πλέον για τα καλά και πληθώρα φεστιβάλ και εκδηλώσεων εναλλακτικής έκφρασης έχουν προγραμματιστεί με σκοπό να δώσουν χρώμα και ένταση στις θερινές νύχτες της πρωτεύουσας.

• Από σήμερα Παρασκευή 21 έως και την Κυριακή 23 Ιουνίου το Ινστιτούτο Έρευνας Μουσικής και Ακουστικής, συμμετέχοντας στον εορτασμό της Ημέρας της Μουσικής (σήμερα 21/6), διοργανώνει στο Γκάζι το 1ο Φεστιβάλ Μουσικού Αυ-

τοσχεδιασμού. Στο τριήμερο θα συμμετάσχουν πάνω από 60 συγκροτήματα και μουσικοί – μεταξύ άλλων οι **Αέρα Πατέρα**, οι **Closer**, οι **Groove Machine**, ο **David Lynch**, οι **Oh! my Garden**, ο **Σόλης Μπαρκής** με τα κρουστά του, ο **Κώστας Μόσχος**, η **Κατερίνα Τσενς** με τη **Σαβίνα Γιαννάτου**, ο **Ανάργυρος Δενιόζος** και πολλοί άλλοι. Η είσοδος στις εκδηλώσεις είναι ελεύθερη, ενώ στις 23.6 στις 18.00 προβλέπεται συζήτηση στρογγυλής τραπέζης με όλους τους συμμετέχοντες και θέμα τον αυτοσχεδιασμό.

• Αύριο 22.6, η Ομάδα στον Τρόμο του Κενού οργανώνει για πέμπτη χρονιά το **Indie Free Festival** στο πεδίο του Άρεως με τη συμμετοχή 16 ελληνικών συγκροτημάτων (**Groove Machine**, **Nightstalker**, **Terror X Crew**, **Terminal Curve**, **Electroware**, **Ziggy Was** και άλλοι).

• Στις 26 Ιουνίου εγκαινιάζεται στον εξωτερικό χώρο του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας το 12ήμερο Φεστιβάλ **Curnival 2000** που διοργανώνεται από την εταιρεία **Soul Mutes**, **Athens Millenius 2000** η οποία στοχεύει να καθιερώσει το **Curnival 2000** σε ετήσια βάση. Εκτός από τις συναυλίες ελληνικών συγκροτημάτων και καλλιτεχνών (**Διονύσης Σαββόπουλος**, **Χάρης και Πάνος Κατσιμίχας**, **Διονύσης Τσακνής** και

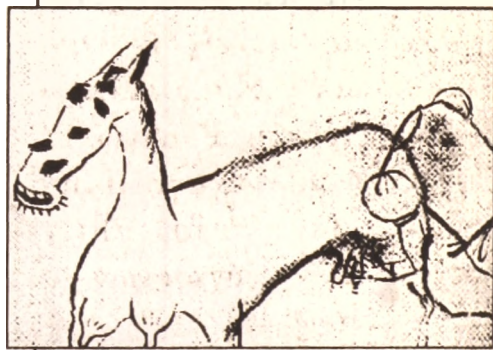
ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Επισκεφτείτε:** Την έκθεση φωτογραφίας του **David Byrne**, με τίτλο **Παράξενες τελεουργίες**, στο Μύλο της Θεσσαλονίκης. Ο και τραγουδιστής των **Talking Heads**, με το φακό του, εξερευνά το ξεχωριστό και το ιερό, καλά κρυμμένο στις πτυχές της καθημερινότητας και της ρουτίνας. Ώς τις 14 Ιουλίου.

• **Επισκεφτείτε II:** Το 1ο Φεστιβάλ Μουσικού Αυτοσχεδιασμού, 21-23 Ιουνίου στο Γκάζι. Πάνω από 70 συγκροτήματα και σολίστ, 150 εκτελεστές και όλα τα είδη της μουσικής. Ηχητικές αναζητήσεις, μουσικοί διάλογοι, αυθορμητισμό – σε μια πανδασία, που δεν έχει κίνητρο το κέρδος!

• **Επισκεφτείτε III:** Την Αναστασία Λύρα που συνδιαλέγεται με τη λύρα του Ψαρωντώνη, σε μια παράσταση με τίτλο **Τσαλοπατείς τη γη και καμαρώνει ο ουρανός**. Στο θέατρο Σφενδόνη (Μακρή 4, Μακρυγιάννη), απόψε στις 9.30, η τελευταία παράσταση.

• **Επισκεφτείτε IV:** Την έκθεση ζωγραφικής της Αμερικανίδας **Sue Williams**, «ένα καυστικό προσωπικό σχόλιο στις κοινωνικές ανισότητες μεταξύ ανδρών και γυναικών όπως εκδηλώνονται στις σεξουαλικές τους σχέσεις», με «μια λαϊκή οπτική γλώ-

Στην γκαλερί Jean Bernier (Μαροσλή 5) ως τις 8 Ιουλίου.

Λαυρέντης Μαχαιρίτσας, **Γιάννης Γιαννιέρης**, **Γιώργος Δημητριάδης** και **Μιχάλης Ήρωες**, **Πύξ Λαξ**, **Υπόγεια Ρεύματα**, **Σπυριδούλα**, **Σάβρες των Βασιλικών Δρυμνών**, **Magic De Spell**, **Active Members**, **FFC**, **Ημισκούμπρια** και άλλοι). ενώ καθημερινά θα συμμετέχουν περιουσιακά τζαμαϊκανέζικα και «αφρο-κουβανέζικα»

ΤΟ ΦΛΥΤΖΑΝΙ ΤΟΥ MAGNUS ΕΣΠΑΣΕ...

Υπέγραφε με ένα φλυτζάνι που άχνιζε και, άλλοτε πάλι, με ένα φλυτζάνι ραγισμένο. Πριν λίγο καιρό, έφυγε οριστικά από αυτή τη ζωή. Ήταν υδαίος μάστορας των κόμικς, δεν έγινε όμως πλούσιος ιδιαίτερα διάσημος. Γνωστός στην Μπολόνια 1939, σπούδασε σχέδιο και λογογραφία αλλά αφιέρωσε τη ζωή του στα κόμικς. Ολόκληρο το όνομά του ήταν Ρορτο Ραβιόλα αλλά προτιμούσε να υπογράφει (και να φωνάζουν) Μάνιους. Η αμερικανική του, κοντά στα Edifur, τα φτηνά λαϊκά βιβλία, με εικονογραφημένα λογογραφήματα, άκμασε όταν του δόθηκε η δυνατότητα να εκφράσει τις καταπιεσμένες του δυνατότητες. Καλλιτεχνικά και γραφιστικά ώριμο με εξαιρετικό σχέδιο, άμεσο και ραφιστυλ που πολλές φορές έτεινε στο τέρας, εργαζόμενος με την τεχνική

του σκληρού ντεκουπάζ, άφησε πίσω του σημαντικά κόμικς όπως ο Άγνωστος, οι Ληστές, η σειρά του Νέκρον, η Μυλαίδη στο 3000 και, κυρίως, τα 110 χάπια (που είναι ιδιαίτερα γνωστό στην Ελλάδα).

Στις πρώτες σελίδες της ελληνικής έκδοσης του τελευταίου αυτού βιβλίου (εκδ. Ars Longa), σε συνέντευξή του στον Άρη Μαλανδράκη, ο Magnus εξομολογείται και τα εξής:

«Το φλυτζανάκι του καφέ έσπασε γιατί και όλα τα υπόλοιπα γυαλικά του σπιτιού μου έχουν κατά καιρούς σπάσει! Αν όμως υπάρχει μετάβαση, αν υπάρχει μετενσάρκωση, αν ο θάνατος δεν είναι μια τελεσίδικη υπόθεση, αυτό δεν σημαίνει ότι τα πράγματα είναι πάντα αισιόδοξα. Όταν κάποιος επιστρέφει στη ζωή θα πρέπει τουλάχιστον να θυμάται τα σφάλματα και τα λάθη της προηγούμενης ζωής του. Το κάρμα υποστηρίζει ότι παραμένουν ισχυρά μέσα μας όλα εκείνα τα λάθη που δεν φροντίσαμε να διορθώσουμε στη διάρκεια της ζω-

ής μας και γίνονται οι αποσκευές μας στο ταξίδι για μια καινούργια ζωή...»

Ότι ραγίζει δεν κολλά, Μάνιους.

ικά σχήματα. Το πρόγραμμα του φεστιβάλ περιλαμβάνει επίσης παραστάσεις αλλά και συζητήσεις με το κοινό - σαράντα ινδιάνους των φυλών Cherokee και Sue, ενώ θα διορθωθούν διαγωνισμοί «ακραίων παιχνιδιών» (Skateboard και Bungee Jump). Τέλει οι επισκέπτες θα έχουν τη δυνατότητα να δοκιμάσουν την εμπειρία του Virtual Reality, μέσω πέντε υπερσύγχρονων «οθονών» μηχανημάτων.

Θυμίζουμε ότι στο 2ο Rockin' Festival της Half Note Productions στο πεδίο του Παναθηναϊκού θα εμφανιστούν 1η Ιουλίου οι David Bowie, Lou Reed, Elvis Costello και οι Attractions. Την επομένη θα εμφανιστούν οι Pato Baton και οι Reggae Nation Band και οι Cardigans.

Επίσης, η Nina Corti, βασίλισσα του σύγχρονου φλαμένγκο έρχεται στη χώρα μας με μια μοναδική, συναυλία, στο θέατρο Καβαφειού, στις 4 Ιουλίου.

ΡΟΥΓΑ

Η Δήμητρα Αντωνοπούλου κι ο Γιώργος Κουκουράκης εδώ και χρόνια με την επωνυμία «ΡΟΥΓΑ» σχεδιάζουν και κατασκευάζουν φωτιστικά, μοναδικά στην ποιότητα και το design.

Τώρα παρουσιάζουν παράλληλα την νέα τους δουλειά με τίτλο «Συνθέσεις». Συνθέσεις εννοιών και υλικών, κατασκευές από ξύλο, μέταλλο, γυαλί, φως, δίνουν την εικαστική διάσταση χρηστικών αντικειμένων, σε δύο μέρη:

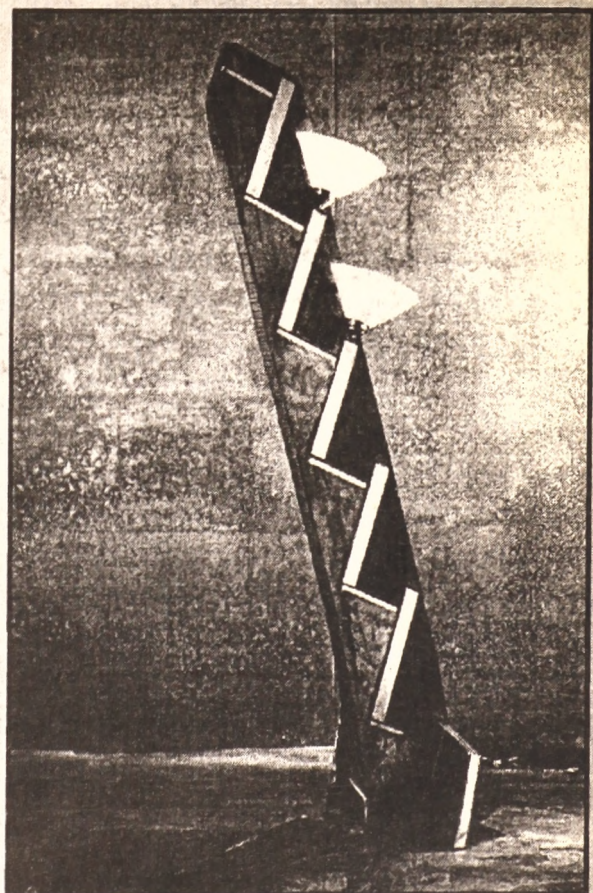
Τραπεζία με επιφάνειες διακοσμημένες με μπρούτζο, κεραμικά πλακίδια και πιατέλες.

«Συνθέσεις» από ξύλα παλιά, μέταλλο και γυαλί, με αποτέλεσμα γλυπτικό, εικαστικό, αντικείμενα χώρου ή επιτοίχια που λειτουργούν διακοσμητικά και ως φωτιστικές πηγές.

Φαντασία, παιχνίδι χρήσιμο. Μια πρωτότυπη, αυθεντική δουλειά, υψηλού επιπέδου.

Θα τα δείτε στον εκθεσιακό χώρο της «ΡΟΥΓΑ».

Πλ. Δεξαμενής 1 & 3, Κολωνάκι τηλ. 3605954

«Ιδεών πανηγύρεις» και άλλες ιστορίες

Έστω και την τελευταία στιγμή, με τον τέταρτο διευθυντή της, τον κ. Πάνο Θεοδωρίδη, η Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα 1997 κατάφερε, κουτσά-στραβά, να εξαγγείλει ένα κάποιο πρόγραμμα εκδηλώσεων. Ωστόσο, συνεχίζουν να ίπτανται πάνω από την πόλη καταγγελίες για διασπαθίσεις χρημάτων, μομφές για παρεμβάσεις της πολιτικής εξουσίας, ενώ το πολυπολιτισμικό πρόσωπο της πόλης πολλοί θεωρούν ότι επισκιάζεται από το στίγμα που προσπαθούν να επιβάλλουν εκκλησιαστικοί κύκλοι. Κάτι που ο διευθυντής το αρνείται κατηγορηματικά, αν και θεωρεί ότι η λύση στη διαμάχη για τη χρήση της Ροτόντας είναι να ανακηρυχθεί σε εκκλησιαστικό μνημείο. Μήπως πρόκειται για συμβιβασμό, που απλώς στόχο έχει να μην καλύψει τις εξάλλες εκδηλώσεις των τραμπούκων του χριστιανισμού, που συχνά τελευταία μετέβαλαν τη Ροτόντα σε αρένα;

του Ηλία Κανέλλη

Λίγο πριν από την τελική ευθεία, η Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1997 βρίσκεται με επικεφαλής τον τέταρτο διευθυντή της, το συγγραφέα **Πάνο Θεοδωρίδη**. Ύστερα από περίπου μια τριετία, στη διάρκεια της οποίας οι αρχικές λαμπρές προϋποθέσεις για να γίνει κάτι ξεχωριστό εξέπεσαν σε χλευαστικές αναφορές στο παράδειγμα της Θεσσαλονίκης, και αφού απομακρύνθηκαν τρεις διευθυντές (**Άννα Χαρίτου, Σταύρος Ξαρχάκος, Γιάννης Βακαρέλλης**), τα κακόβουλα και τα ειρωνικά σχόλια συνεχίζουν να χαρακτηρίζουν τις αντιδράσεις του κόσμου απέναντι στο θεσμό. Όχι μόνο γιατί, εσπευσμένα, η νέα διοίκηση πρέπει να αποφασίσει βιαστικά τις κινήσεις της, προχωρώντας στη διοργάνωση μιας σειράς εκδηλώσεων κυριολεκτικά στα τυφλά, χωρίς κεντρική στόχευση, χωρίς σαφή χαρακτήρα. Αλλά και επειδή είναι κοινή συνείδηση πλέον ότι χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία για την πόλη, να αποκτήσει πολιτιστικούς δεσμούς με διάφορες πολιτιστικές εκφράσεις από διάφορα σημεία του κόσμου αλλά και να αξιοποιήσει την εισροή χρήματος για τη δημιουργία υποδομής που τόσο την έχει ανάγκη.

Το επεσήμανε, άλλωστε, με τον πιο δραματικό τρόπο ο **Γιώργος Κορδομενίδης**, εκδότης του *Εντευκτηρίου*, ο οποίος σε άρθρο του, στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού (τχ. 34, άνοιξη 1996), ανέφερε μεταξύ άλλων:

«Ελάχιστοι πια αμφιβάλουν για το ότι χάθηκε ανεκμετάλλευτη μια μεγάλη ευκαιρία για την πόλη. (...) Και η ευκαιρία χάθηκε κυρίως επειδή τα πρόσωπα που συνέπεσε να διαχειρίζονται τις τύχες της Θεσσαλονίκης

από ποικίλους θώκους (υπουργοί, δήμαρχοι, αντιδήμαρχοι νυν και πρώην –και των δύο μεγάλων παρατάξεων–, καθώς και άλλοι παράγοντες της τοπικής κοινωνίας) αποδείχτηκαν ανεπαρκή για την παρούσα συγκυρία. Αντί να αρθούν στο ύψος των περιστάσεων και να υπερβούν το ατομικό τους μέτρο, προτίμησαν να προσαρμόσουν την κατάσταση στα ποικίλα, μικρά και μεγαλύτερα συμφέροντά τους. Μόνον ονειροπόλοι και αφελείς, φυσικά, θα προσδοκούσαν διαφορετική συμπεριφορά από ανθρώπους για τους οποίους ο πολιτισμός δεν αποτελεί μέρος της καθημερινής τους ζωής αλλά μέσον άσκησης δημοσίων σχέσεων, πεδίο πρόσφορο για τη συγκράτηση ή τον πολλαπλασιασμό της εκλογικής πελατείας, τρόπο κοινωνικής καταξίωσης κ.τ.λ. (...)»

Όλα αυτά που φανταζόμασταν αλλά δεν μπορούσαμε να τα αποδώσουμε στους συγκεκριμένους ανθρώπους, τους εκπροσώπους φορέων και τους λοιπούς τοπικούς παράγοντες τα επιβεβαιώνει με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο ο Γ. Κορδομενίδης, ένας από τους πιο δραστήριους εκπροσώπους του πνεύματος στη Θεσσαλονίκη – εξηγώντας και τους λόγους για τους οποίους είχε αποτραβηχθεί έγκαιρα από τις καλλιτεχνικές επιτροπές, στις οποίες τον είχαν διορίσει, ανάμεσα σε άλλους, αριστίνδην (και αμισθί!) μέλος.

Σοβαρές επισημάνσεις. Τόσο σοβαρές ώστε το πέρασμα Ξαρχάκου με τις μεγάλες ιδέες και τις «12 λεωφόρους του πολιτισμού» που ήθελε να πραγματώσει (βλ. *Αντί*, τχ. 582, 7.7.85) να ηχεί σαν κακόγονστο ανέκδοτο. Και προφανώς, διακηρύξεις όπως «η σημερινή Ευρώπη μπορεί να βρει στο μύθο του Μεγαλέξανδρου την οντοπία για να ονειρεύεται

το μέλλον της», που ήταν και η επωδός και κεντρική ιδέα του μεγαλεπήβολου σχεδίου Ξαρχάκου, ήταν το προπέτασμα καπνού που χρησιμοποιούσαν προς «εξιλασμό» λογής παράγοντες που «έπαιζαν» αλλότρια παιχνίδια με πρόσχημα την Πολιτιστική Πρωτεύουσα. Ένας από τους παράγοντες αυτούς ήταν και ο **Χρήστος Λαμπράκης** που, σύμφωνα με έγκυρους παράγοντες της σημερινής δημοτικής αρχής, ευνοούσε την ανάθεση της Πολιτιστικής στον **Σταύρο Ξαρχάκο**. Η παταγώδης αποτυχία του τελευταίου, όμως, η αδυναμία του να προχωρήσει σε κάτι παραπάνω από εκείνη την τραγελαφική «διακήρυξη αρχών» του θεσμού, οδήγησε την πολιτική ηγεσία του Δήμου να αποφασίσει τον παραγκωνισμό του. Ο υψηλός του προστάτης δεν ήταν δυνατόν να τον στηρίξει πλέον.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

«Με τα χρήματα που θα διατεθούν για το καλλιτεχνικό πρόγραμμα θα παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια του 1997 αρκετές, ενδεχομένως σημαντικές, εκδηλώσεις (συναυλίες, παραστάσεις θεάτρου και χορού, εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής κ.ά.), ότι θα κυκλοφορήσουν, ίσως, αξιόλογες εκδόσεις (πλάι σε ασήμαντες και υπερτιμημένες, γνωστών σεκουλαδόρων αλλά και νεοπροσλήτων). Όλα αυτά όμως ως τυχαίο άθροισμα, χωρίς ραχοκοκαλιά, χωρίς άξονα. Και με την εκπνοή του 1997, ελάχιστα πράγματα θα απομείνουν στη Θεσσαλονίκη. Θα έχει απομείνει βέβαια η προσβολή προς όσους συνιστούν το πολιτιστικό πρόσωπο της Θεσσαλονίκης σήμερα.

»Το βέβαιο είναι ότι δεν αρκεί η ανέγερση μερικών κτιρίων για να αποκτήσει πλούτο,

ηκιλία, ένταση και ζωντάνια η πολιτιστική ή μιας πόλης».

Για παραπάνω σημειώνει, σε άλλο σημείο του άρθρου του, ο Γ. Κορδομενίδης. Και έμμεσα αποκαλύπτει τις μύχιες σκέψεις των παργόντων της πόλης. Γι' αυτούς, ένας θεσμός ως η Πολιτιστική, *πάνω απ' όλα*, είναι η ροπή για την εισροή χρήματος στην πόλη – οι γνωρίζουμε πώς μεταφράζεται η εισροή ήματος σε έναν κοινωνικό χώρο από τους πολιτικούς εκπροσώπους. Και πράγματι, περί 60 δισεκατομμύρια δρχ. είναι οι εισροές μόνιμου χρήματος, από τον προϋπολογισμό του ΥΠΠΟ, για μια σειρά από «έργα μακράς διάρκειας». Το ένα απ' αυτά, το Βασιλικό Θέατρο (στο οποίο, στο προηγούμενο τεύχος, περιέλαβε εξαιρετικά ο **Βαγγέλης Χεκίμογλου**), γκεντρώνει ήδη τα πυρά πλήθους παραγόντων της πόλης και μη, αφού, εκτός των άλλων, μόνο η μελέτη της κατασκευής του από 2 δισ. που αρχικά είχε προϋπολογιστεί, τελικά ξεπέρασε τα 5,6 δισ. Τα υπόλοιπα, η ακαίνιση και η αλλαγή χρήσης της Μονής Ιζαριστών (της οποίας επίσης το κόστος είναι 4 δισ. που είχε προϋπολογιστεί ήδη έβηκε στα 5,6 δισ.), το Ολύμπιον, η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών και τα τρία υπό κατασκευή θέατρα στο λιμάνι, συνεχίζουν να και στο μάτι του κυκλώνα. Το σίγουρο είναι ότι, όσο και να κοστίσουν τελικά, δεν θα είναι όλα τα έργα στη διάρκεια των εκδηλώσεων της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Σε συνεντεύξεις του, ο Π. Θεοδωρίδης το παραδέχεται, ισχυρίζεται όμως ότι είναι μικρό το κακό, ότι σημασία έχει η υποδομή, οποτεδήποτε και έτοιμη να λειτουργήσει.

Εκτός, όμως, από το χρόνο παράδοσης των έργων, σημαντικές είναι οι αντιρρήσεις και η χρησιμότητα αυτών καθεαυτών, ορίων τουλάχιστον, από τα προγραμματιζόμενα έργα. Είναι όντως η πολιτιστική υποδομή που η πόλη χρειάζεται;

ΨΗΛΩΣΕΙΣ ΑΡΟΝ ΑΡΟΝ

Με ενώ η συζήτηση για τα έργα που θα γίνουν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής συνεχιζόταν μέσω ογκούμενων αμφισβητήσεων, ο Γ. Κορδομενίδης, σε συνέντευξη Τύπου, περασμένη Τρίτη, ανακοίνωσε το κύριο μήνυμα των εκδηλώσεων που κατάφερε να φέρει με τους συνεργάτες του. Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα του 1997 παρουσιάστηκε στον πομπώδη τίτλο «*Ιδεών πανηγύρεις*», και χωρισμένο κατά μήνα και κατά εβδομάδα, δεν είναι όμως προσδιορισμένη η ημερομηνία των περισσότερων από τις εκδηλώσεις που έχουν προγραμματισθεί. Πως, για το ότι θα γίνουν οι εκδηλώσεις προαναγγέλθηκαν, εγγυήθηκε ο ίδιος ο διοργανητής.

Οι εκδηλώσεις θα ξεδιπλώνονται σε ενότητες με θεματικό άξονα ανά εβδομάδες και στόχος είναι να διαχέονται σε ολόκληρη την πόλη. Σε συζήτηση που είχαμε με τον κ. Θεοδωρίδη, πριν από την ανακοίνωση του προγράμματος, μας είχε προσδιορίσει ότι στόχος του είναι να τονισθεί η πολυπολιτισμική ταυτότητα της Θεσσαλονίκης. Στη συνέντευξη, εξειδίκευσε ότι κατά 15% θα είναι βαλκανικού προσανατολισμού και στο υπόλοιπο κυριαρχεί η ευρωπαϊκή διάσταση. Στην παλιότερη συζήτηση με τον διευθυντή, του επισημάναμε πως οφείλει να μην παραγνωρίσει την παράδοση της πόλης, με τις λογής εθνοτήτες και το πολιτιστικό τους πρόσημο που τη χαρακτήρισε, αναφερθήκαμε μάλιστα στην περίπτωση της εβραϊκής κοινότητας. Μας απάντησε ότι έχει προγραμματισθεί εβδομάδα αφιερωμένη στους Εβραίους της Θεσσαλονίκης... Σκεφθήκαμε ότι δεν φτάνει μια εβδομάδα...

Υπό τις συνθήκες υπό τις οποίες έγινε ο προγραμματισμός και η ανάθεση των εκδηλώσεων, ενδεχομένως να είναι άθλος της νέας διοίκησης ότι, επιτέλους, έστω και χαλαρά, υπάρχει πρόγραμμα εκδηλώσεων. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι πρόκειται για πρόγραμμα που βαδίζει στην πεπατημένη, χωρίς ιδιαίτερες εκπλήξεις, χωρίς καν τη σιγουριά ότι τα μεγαλύτερα των ονομάτων που έχουν κληθεί θα παρουσιάσουν παραγωγές εφάμιλλες της φήμης τους και δεν θα περιοριστούν σε μια απλή επίδειξη των ικανοτήτων τους (όπως, π.χ., είχε συμβεί με τον **Μπομπ Ουίλσον**, πέρυσι, στους Δελφούς). Επισημαίνεται ακόμη ότι η Πολιτιστική δεν αναλαμβάνει το ρίσκο κάποιων δικών της παραγωγών. Παρ' όλα αυτά, αφοπλιστική είναι η δήλωση του κ. Θεοδωρίδη: «*Αυτά έχω, μ' αυτά θα κάνω ό,τι μπορώ*»! Και τι μπορεί να πει κανείς μπροστά στην ειλικρίνεια μιας τέτοιας δήλωσης;

Πάντως, παρά το ότι η νέα διοίκηση κατάφερε να εξομαλύνει πολλά από τα προβλήματα, οι αντιρρήσεις συνεχίζονται – σε πολλές περιπτώσεις με έντονο ύφος. Στις επικρίσεις που ακούγονται συμπεριλαμβάνεται και η καινούργια διοίκηση, ιδιαίτερα η στενή πλέον σχέση της Πολιτιστικής με την ΕΤ3, ενώ πολλοί θεωρούν ότι η ανάθεση στον δημοσιογράφο της θεσσαλονικιώτικης κρατικής τηλεόρασης **Παρασχόπουλο** να διοργανώσει σειρά από χάπενινγκ στους δρόμους της πόλης, και στον δημοσιογράφο **Μπλιάτκα** φεστιβάλ νεολαίας, δεν είναι οι ενδεδειγμένες επιλογές... Όταν, μάλιστα, έχουν αγνοηθεί σημαίνουσες προσωπικότητες της πόλης, που έχουν προσφέρει πλείστα όσα στην τοπική μουσική σκηνή.

Ότι, επίσης, δεν φαίνεται στο πρόγραμμα που ανακοινώθηκε, είναι η συμμετοχή στην

Πολιτιστική των σημαντικών προσωπικοτήτων του πολιτισμού της πόλης. Εκτός, ίσως, από την συμβολή των μελών του παλιού **Τραμί** (**Δημήτρης Καλοκύρης, Μίμης Σουλιώτης, Γιώργος Χουλιάρας**), στην παγίωση του προγράμματος, πλήθος άλλων προσωπικοτήτων της πόλης (τις αναφέρει ονομαστικά στο άρθρο του ο Γιώργος Κορδομενίδης) είτε δεν συμμετέχουν είτε έχει υποβαθμισθεί η συμμετοχή τους. Βεβαίως, πάντα υπάρχει η δυνατότητα να κάνουν κάποιες διαλέξεις ή να επιμεληθούν κάποιες από τις εκδόσεις που προγραμματίζονται. Και βέβαια, σίγουρα θα ζητηθεί από τους περισσότερους να αρθρογραφήσουν στο περιοδικό που ετοιμάζεται, με υπεύθυνους τον Γιώργο Κορδομενίδη, τον Δημήτρη Καλοκύρη, τη δημοσιογράφο **Βάνα Χαραλαμπίδου** και, βέβαια, τον Πάνο Θεοδωρίδη.

ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ;

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην έκθεση κειμηλίων του Αγίου Όρους, που θα γίνει τον Ιούνιο. Όπως ανακοινώθηκε, ως τώρα έχουν ανταποκριθεί 17 μονές που θα παραχωρήσουν 580 εκθέματα. Ωστόσο, με αφορμή αυτή την έκθεση, Θεσσαλονικείς συνδέουν την επιμονή εκκλησιαστικών κύκλων της πόλης να μετατραπεί η Ροτόντα σε χώρο λατρείας, γεγονός που τους περασμένους μήνες πυροδότησε κατ' επανάληψιν επεισόδια μεταξύ φανατικών χριστιανών και φιλότεχνων που διοργάνωναν ή παρακολουθούσαν πολιτιστικές εκδηλώσεις στο χώρο. Θέσαμε υπόψη του κ. Θεοδωρίδη τις καταγγελίες ότι υπάρχει άτυπη συμφωνία μεταξύ του Οργανισμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Διοίκησης του Αγίου Όρους, να γίνει η Ροτόντα χώρος λατρείας ως αντάλλαγμα για τη διοργάνωση της έκθεσης με τα κειμήλια του Αγίου Όρους. Ο κ. Θεοδωρίδης διέψευσε την ύπαρξη τέτοιας συμφωνίας, διευκρίνισε όμως ότι, κατά τη γνώμη του, η Ροτόντα πρέπει να μείνει εκκλησιαστικό μνημείο – «*εγώ, προσωπικά, εργάζομαι προς αυτή την κατεύθυνση*», τόνισε.

Τόσα χρόνια χώρος έκφρασης, δεν είχε τεθεί ανάλογο ζήτημα. Μήπως η όψιμη επιθυμία να μείνει η Ροτόντα «εκκλησιαστικό μνημείο» είναι ο πλέον εύσχημος τρόπος να εκφραστεί η εθνικοθηρησκευτική αναδίπλωση που επέβαλε την αμφισβήτησή της ως χώρου πολιτισμού, αφήνοντας ακάλυπτες μόνο τις ακρότητες των πιο έξαλλων κύκλων;

• **Στο επόμενο: Τα έργα υποδομής και οι καταγγελίες για σπατάληση σημαντικών χρηματικών ποσών. Το παράδειγμα του Βασιλικού Θεάτρου.**

«Πάντα έχω ενδιαφέρον να αν

Ο ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

του Κώστα Παπαϊωάννου

7.10.93

Ο Μάνος Χατζιδάκις είναι καλεσμένος στη Σχολή Μωραΐτη να κουβεντιάσει με τα παιδιά του Λυκείου για την Τέχνη, για το τραγούδι ειδικότερα. Είχε αποδεχθεί την πρόσκληση με έναν όρο: να μετατρέψει την αίθουσα συγκεντρώσεων του σχολείου σε καφενείο, όπως μετέτρεπε καθημερινά την έννοια του καφενείου σε πανεπιστήμιο, με εκείνον να διευθύνει τη συζήτηση σαν να διηύθυνε ορχήστρα, σαν τελετή.

Μπαίνει στην αίθουσα. Τα παιδιά όρθια τον χειροκροτούν. «Γιατί με χειροκροτήσατε», θα τα ρωτήσει σε λίγο. «Ξέρετε το έργο μου; Τι ξέρετε και πόσο έχετε συνδεθεί με την τέχνη; Σας απασχολεί και στο σπίτι σας ή σας την έχουν επιβάλει οι δάσκαλοί σας; Σας είναι απαραίτητη η τέχνη; Αισθάνεστε την ανάγκη της; Αν δεν την αισθάνεσθε, γιατί ασχολείσθε μαζί της»;

Κι άναψε η συζήτηση με τον Μάνο Χατζιδάκι να την απογειώνει και να δίνει ύψιστο μάθημα σε μαθητές και δασκάλους.

— Δεν με ικανοποιεί το γεγονός ότι κάνω κάτι που δεν μπορείτε να κάνετε εσείς, αν γι' αυτό με χειροκροτήσατε. Κι έναν σαλτιμπάγκο που πετάει κουτιά πάνω σ' ένα τεντωμένο σχοινί τον χειροκροτούμε. Εγώ θα ήθελα να έχετε συνείδηση ότι κάνω κάτι που σας εκφράζει, που έχει σημασία για σας. Τότε το χειροκρότημα είναι μια αναγνώριση επικοινωνίας, μια επιδοκιμασία.

• Τι είναι η έμπνευση; Τι εμπνέει εσάς;

— Η έμπνευση είναι μια εργασία. Υπάρχει η παρεξήγηση ότι η έμπνευση είναι ένα θείο πουλί που κάθεται πάνω στο κεφάλι του ανθρώπου και τον κάνει να ζωγραφίζει, να γράφει ποιήματα, μουσική, πράγματα που δεν μπορούν να κάνουν όλοι. Θαυμάζετε δηλαδή τη γλώσσα και όχι την ουσία. Είναι σαν να πρόκειται, για να κάνουμε μουσική, να πρέπει να μάθουμε κινέζικα. Κι είναι τόσο αδιανόητο το να μπορούμε να μιλάμε κινέζικα, που θαυμάζουμε την κατοχή της γλώσσας κι όχι το αποτέλεσμα, στο οποίο φτάνουμε με την κινέζικη γλώσσα. Το ότι λοιπόν η εργασία μου είναι με νότες, τις οποίες εσείς δεν μπορείτε να μεταχειριστείτε, δεν σημαίνει καθόλου ότι αυτό μου δίνει

μια υπεροχή απέναντί σας. Σημασία έχει τι κάνουμε μ' αυτές τις νότες. Γι' αυτό τις μάθαμε, για να κάνουμε κάτι. Όπως και το να γνωρίζουμε γράμματα, λέξεις, δεν σημαίνει ότι γράφουμε ποιήματα, ούτε ότι γνωρίζουμε τη λογοτεχνία. Ο Σεφέρης είχε πει ότι, αν πεις σε κάποιον ότι δεν γνωρίζει μουσική, θα σου πει «ε, δεν γνωρίζω, δεν έτυχε». Αν όμως του πεις πως δεν ξέρει να διαβάξει ποίηση, θα σου κόψει την καλημέρα. «Τι λες», θα σου πει, «έχω πάει στο πανεπιστήμιο, έχω διαβάσει του κόσμου τα συγγράμματα και δεν ξέρω ποίηση;», αγνοώντας πως η τέχνη έχει έναν άλλο κωδικό αναγνώσεως κι επικοινωνίας με τους ακροατές, θεατές ή αναγνώστες. Εκείνο που έχει σημασία είναι να ξεκαθαρίσουμε τι παίρνουμε από ένα καλλιτέ-

χνημα, τι εκφράζει, τι αποτέλεσμα έχει, ώστε να το δέχεται η ευαισθησία μας και να επιδοκιμάζουμε την παρουσία του.

Για την έμπνευσή μου τώρα. Είναι ίδια με την δική σας. Με απασχολεί ό,τι απασχολεί και εσάς! Ίσως πιο κριτικά. Όσα ζείτε εσείς τα ζω και εγώ. Αυτά επηρεάζουν τις

αντιδράσεις μου και τις μορφοποιώ σ' ένα έργο τέχνης, το οποίο εσείς δέχεστε ή δεν δέχεστε.

Τελικά δεν είναι η γλώσσα που παίζει ρόλο. Είναι το αποτέλεσμα, στο οποίο φτάνει ο καλλιτέχνης χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε γλώσσα.

• Οι επαγγελματικές σας υποχρεώσεις ή μουσική σας αναγκάζουν να ακούτε;

— Δεν είμαι επαγγελματίας. Δεν ασκώ το επάγγελμα του μουσικού. Λειτουργώ σαν μουσικός. Εκτός από μια περίοδο, που είχα ανάγκη να βγάλω τα προς το ζην και τότε εμπορεύτηκα, κακώς, την εργασία μου, αλλά και για να μάθω την τεχνική του κινηματογράφου, εκτός λοιπόν από εκείνην την περίοδο δεν θυμάμαι άλλη περίοδο να είχα σχέση με το επάγγελμα. Συνεπώς το επάγγελμά μου δεν με αναγκάζει να ακούω τίποτα. Απομένει η διάθεση μου. Πάντα έχω ενδιαφέρον να ανακαλύπτω τα έργα που ξέρω αλλά και έργα που δεν ξέρω. Συνεπώς ακούω πολλή μουσική. Όχι όμως τόση, όση νομίζετε, γιατί περισσότερο διαβάζω.

Φυσικά, ακούω συμφωνική μουσική και πολύ σπάνια μερικά τραγούδια, που μου κάνουν εντύπωση, απ' το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση.

• Η κλασική μουσική ευαισθητοποιεί τον άνθρωπο περισσότερο από την μοντέρνα;

— Η κλασική μουσική ή καλύτερα η σοβαρή μουσική έχει τα εχέγγυα να ευαισθητοποιεί, να δημιουργεί σκέψη. Η μοντέρνα είναι, συνήθως, ένα δυναμικό κατασκευασ-

Το αληθινό τραγούδι δεν έχει αφορμές καθημερινότητας. Έχει αιτήματα εσωτερικά.

σματος που μας εκτονώνει και δεν βλέπω κανένα παιδί ύστερα από την επαφή του με αυτήν να πηγαίνει στο σπίτι του και να σκέπτεται. Και μην ξεχνάτε πως στη σοβαρή μουσική ανήκει και το λαϊκό τραγούδι, αυτό που υποδηλώνει την καταγωγή των ανθρώπων κι έχει τη δύναμη να

«ΚΑΛΥΨΤΩ ΤΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΞΕΡΩ»

ΟΥΒΕΝΤΙΑΖΕΙ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ

κάνει να σκεπτόμαστε.

σημαίνει για σας τραγούδι; Θεωρείτε τραγούδια σας διαχρονικά;

Είναι φθαρμένος ο όρος διαχρονικός. Πίθεται, πως ένα καλλιτέχνημα με επί- αποτελεσμα έχει τη διαχρονικότητά. Αλλά δεν είναι το αιτούμενο. Δεν με σχολήσε ποτέ. Να γίνεις διαχρονικός, αδή να γίνεις αθάνατος. Μα είναι σο- ρό το αίτημά σου; Και τι με νοιάζει εμέ- μα πεθάνω; Σημασία έχει κατά πόσον έντονα τον παρόντα χρόνο και κατά- ρον δεν τον σπαιταλώ σε επικαιρικά- τη. Θέλω να καταλάβετε τη διαφορά- ρεσα στο τραγούδι που δημιουργεί η- ρινή καλλιτεχνία και σ' αυτό που δημι- ρεύει το εμπόριο ή η πρόχειρη φιλοδο- Το αληθινό τραγούδι (το διαχρονικό- ρας απασχολεί) γίνεται με τον ίδιο κό- ου γίνεται κάθε έργο τέχνης. Απαιτεί- ρχή άσκηση. Δεν έχει γεγονότα που να- ρεθίζουν. Στα αισθηματικά τραγούδια- ρχουν τέτοια γεγονότα. Ο Αττίκ ο μα- της, όταν ερωτευόταν μια κοπέλα, της- ρε ένα τραγούδι. Κι από τότε ο κό-

σμος νομίζει πως κάθε τραγούδι γίνεται για ένα πρόσωπο ερωτικό. Είναι λάθος. Το αληθινό τραγούδι ακολουθεί άλλες διεργασίες. Δεν έχει αισθηματική προέ- λευση, δεν έχει αφορμές καθημερινότη- τας. Έχει αιτήματα εσωτερικά. Υπάρχει ένα ποιητικό κείμενο που ερεθίζει, ένας μουσικός στόχος που ερεθίζει κι ένα απο- τέλεσμα που επιδιώκεται. Καταλαβαίνε- τε, πολύ απέχει από το να γίνει καραμέλα στα χείλη σας. Άλλο το αληθινό τραγούδι κι άλλο αυτό που μας διασκεδάζει. Γι' αυ- τό καταλήξαμε να βλέπουμε καλλιτέχνες και να χαμογελάμε.

Κάποτε περνούσα στην αντίπερα όχθη της Πανεπιστημίου κι ήταν δύο βουλευτές που είδαν τον Τσαρούχη να περπατάει και λέει ο ένας στον άλλο, ο Τσαρούχης, και χαμογέλασαν. Έγινε έξω φρενών. Κι επειδή γνώριζα τον ένα, του είπα ότι έπρεπε να σταματήσεις, να τον κοιτάξεις με θαυμασμό και ύστερα, στο σπίτι σου, να 'λεγες σήμερα είδα τον Τσαρούχη. Για- τί χαμογέλασες; Τι ήταν το διασκεδαστικό σ' έναν γέροντα, ο οποίος περπατούσε ευ-

θυτενής στην Πανεπιστημίου; Δεν το κα- τάλαβε. Ούτε το είπα για να το καταλάβει. Ήταν μια φυσική αντίδρασή μου.

Ξέρετε, ο όρος καλλιτέχνης στον τόπο μας είναι παρεξηγημένος. Με ενοχλεί που, όταν συστήνουν ένα γιατρό, τον κοι- τάζουν με σοβαρότητα, ενώ, όταν συστή- νουν έναν ζωγράφο, έναν μουσικό, χαμο- γελάνε. Γιατί; Τι το αστείο υπάρχει επάνω τους και τι σοβαρότερο έχει ένας γιατρός ή ένας δικηγόρος; Αυτήν την παρεξήγηση δεν την ανέχθηκα από νέος.

Πρέπει να μάθετε να ξεχωρίζετε τα πράγματα που σας διασκεδάζουν και σας εκτονώνουν απ' αυτά που σας τροφοδο- τούν. Τώρα, δεν ξέρω τι τραγούδια έγρα- ψα, αλλά λειτουργώ με τους όρους και τους κανόνες της Τέχνης. Είναι άλλη υπό- θεση αν είμαι καλός καλλιτέχνης.

• Υπάρχουν κριτήρια που καθορίζουν την ποιότητα ενός τραγουδιού ή μιας μουσι- κής;

— Αν, χωρίς προετοιμασία, παρακολου- θούσα ένα μάθημά σας και προσπαθούσα να βγάλω συμπεράσματα κατά πόσον το μάθημα ήταν καλό ή όχι, δεν θα μπορού- σα. Το πρώτο που θα εξέταζα είναι κατά πόσον με είλκυσε το μάθημα. Στο να με ελκύσει ένα μάθημα δεν χρειάζεται προε- τοιμασία. Η εμπειρία πολλών πραγμάτων που με ελκύουν και άλλων που δεν με ελ- κύουν δημιουργεί κριτήρια στο να καθο- ρίσω τι με ενδιαφέρει. Το πρώτο πάντως είναι η έλξη.

Για να ανακαλύψει κάποιος την Τέχνη, θα πρέπει να τον ελκύσει κάτι συμπτω- τικά ή προγραμματισμένα. Αλλά ο ίδιος θα καθορίσει την πορεία του μ' αυτό που τον θέλγει ή τη σχέση του μ' αυτό. Δεν μπορεί να σ' την καθορίσει ένας τρίτος, όσο κι αν είναι αρμόδιος στα περί την Τέ- χνην.

• Τι κάνει έναν άνθρωπο να αγαπήσει την Τέχνη;

— Είναι θέμα επαφής. Όλα χρειάζονται μια εξοικείωση, για να μπορέσουν να γί- νουν αποδεκτά. Το περιβάλλον ασκεί με- γάλη επιρροή. Αν στο περιβάλλον υπάρ- χει η τέχνη, υπάρχει το βιβλίο, υπάρχει ο

μη εφησυχασμός, όλα αυτά ενεργούν εποικοδομητικά στο να έχει ο νέος την τάση να αγαπήσει την Τέχνη. Προπάντων όμως η οικειότητα. Δεν μπορεί μια φορά να ακούσεις ένα έργο και να σου αποκαλυφθεί ολόκληρη η τέχνη του. Πρέπει να το ακούσεις πολλές φορές, να επιμένεις και σιγά σιγά ν' ανακαλύπτεις τις σχέσεις σου μ' αυτό. Δεν υπάρχει κανόνας που να σας οδηγήσει στην Τέχνη εκτός απ' το να αποφασίσετε να τη γνωρίσετε από κοντά.

Οι επιτυχίες ή μη θα αποσαφηνισθούν μονάχα με το αποτέλεσμα του βίου μου.

Κι αυτό κάποιον θα σας οδηγήσει. Προπάντων να διαβάζετε. Αυτό θα σας ευαισθητοποιήσει περισσότερο και θα καθορίσει μετά και τις ακροάσεις σας.

• *Τι επιδιώκετε με τη μουσική σας;*

— Η μουσική μου θέλω να είναι μια επικοινωνία σε πνευματικά πλαίσια, μια επικοινωνία ευαισθησίας έτσι, ώστε το αποτέλεσμα μου να τροφοδοτεί τη μη σχηματοποιημένη ευαισθησία του άλλου και να του επιφέρει αλλοιώσεις δημιουργικές και ζωοφόρες. Μια τροφοδότηση ευαισθησίας με πνευματικές διεργασίες. Δεν είναι μια διασκέδαση, ούτε μια αναμνησιολογία.

• *Ποια η σχέση σας με την κριτική και πόσο αυτή επηρεάζει τα μελλοντικά σας σχέδια;*

— Δέχομαι την ευνοϊκή κριτική, όταν αυτή αφορά την ουσία του έργου μου, και αντιπαθώ, όπως κάθε άνθρωπος που κάνει τέχνη, την αντίθετη κριτική και την απορρίπτω. Με νευριάζει. Αλλά δεν παίζει κανένα ρόλο η οποιαδήποτε κριτική στην εξέλιξή μου, διότι από νωρίς —και το συστήνω αυτό στους νέους— διάλεξα τους ανθρώπους, στους οποίους θα λογοδοτώ. Αν αυτοί ήταν συνοφρυωμένοι με μια μου πράξη, ανησυχούσα και δεν κοιμόμουν το βράδυ. Αν αυτοί ήταν ενθουσιασμένοι κι επιδοκιμαστικοί, όλος ο τρόπος να σηκωνόταν εναντίον μου —κι έχει συμβεί αυτό— δεν με ενδιέφερε· άντεχα· γιατί ήξερα ότι ήμουν στα σωστά. Πρέπει να διαλέγουμε τους ανθρώπους, στους οποίους να λογοδοτούμε και οι οποίοι είναι κατά κάποιον τρόπο και δάσκαλοί μας. Όλοι οι άλλοι πρέπει να μας αφήνουν αδιάφορους είτε στις επιδοκιμασίες τους είτε στις αρνητικές τους τοποθετήσεις απέναντί μας.

• *Είναι μοναχική η πορεία ενός καλλιτέχνη;*

— Μοναχική... με αρκετούς φίλους. Η εσωτερική πορεία είναι πάντα μοναχική και δεν αφορά μόνον τους καλλιτέχνες. Κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος έχει μια εσωτερική-μοναχική ζωή, την οποία εξελίσσει. Τώρα, στην καθημερινή του ζωή ο καθένας μας πρέπει να έχει ευγένεια, κοινωνικότητα, ανθρωπιά, στοιχεία που χαρακτηρίζουν τους πολίτες. Κοιτάξτε, ο

καλλιτέχνης πρέπει να ισορροπεί ανάμεσα σε μια πραγματικότητα ομαλή και σε μια εσωτερικότητα ανώμαλη. Αυτό που είναι ανώμαλο εσωτερικά γίνεται ομαλό μέσα από την Τέχνη. Έτσι δημιουργεί δύναμη. Αλλά, αν εκφρασθεί αυτό στην καθημερινότητα, δημιουργεί απορία, ίσως και έχθρα· και όχι λάθος.

• *Πόσο άλλαξαν το χαρακτήρα σας και την πορεία σας οι μεγάλες σας επιτυχίες;*

— Κάθε άνθρωπος καλείται στην πορεία του να αντιμετωπίσει ψύχραιμα και σωστά τις όποιες επιτυχίες και αποτυχίες του. Την ζωή μας άλλωστε δεν την επηρεάζουν μόνον οι επιτυχίες. Αν έχετε σταθερούς στόχους ως προς το πού και πώς θέλετε να πορευθείτε, θα αντισταθείτε και στις αποτυχίες και στις επιτυχίες. Αν δεν έχετε, θα επηρεασθείτε και θα αλλάξετε διαδρομή. Και τα δύο είδη ανθρώπων υπάρχουν. Εγώ δεν ανήκω σε αυτούς που αλλάζουν διαδρομή.

• *Τι σας έχει προσφέρει η Τέχνη πέρα από τη διασημότητα και μια οικονομική άνεση;*

— Ούτε χρήματα πολλά μου προσέφερε,

διότι δεν ήταν αυτός ο στόχος μου, ούτε διασημότητα, διότι αυτός ήταν πια που δεν ήταν ο στόχος μου από την αρχή. Έγινε μια λάθος διασημότητα, στην οποία ζητώ συγγνώμη. Τώρα, η Τέχνη μου 'χει προσφέρει πάρα πολλά. Το γεγονός ότι μπορώ να σε αντιμετωπίζω αυτήν τη στιγμή, εσένα νεαρό κι εγώ στην ηλικία των 67 ετών, με άνεση, αυτό μου το 'χει προσφέρει η Τέχνη. Αλλιώς θα ήμουν ένας γέροντας 67 ετών που δεν θα είχα κανέναν τρόπο επικοινωνίας μαζί σου, ούτε για να με ρωτήσεις αυτό που με ρωτήσεις.

• *Έχετε αισθανθεί καθόλου καταναλωτικό προϊόν, κε Χατζιδάκι;*

— Θα έπρεπε να έχετε υποπτευθεί ότι δεν είμαι καταναλώσιμο προϊόν και, αν τυχόν τρώτε ανεύθυνα κάτι από μένα, θα πάθετε δυσπεψία. Δεν παρέχω δυνατότητες ευωχίας στα φαγητά σας. Θα ήθελα, όταν υπάρχει επαφή με το έργο μου, εκείνη τη στιγμή να μην τρώτε, ούτε να κοιμάστε, αλλά να έχετε μια σπάση, μπας και πάρετε κάτι περισσότερο από αυτό που νομίζετε ότι παίρνετε.

• *Σε ποιο κοινό απευθύνεστε;*

— Το κοινό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα σε μένα από νωρίς. Είχα ένα κοινό που κινήγούσε τις εκδηλώσεις μου λόγω ονόματος ή λόγω μερικών συμπτωματικών επιτυχιών. Αυτό το κοινό το απεχθάνομαι και νομίζω ότι το έδωξα. Το κοινό που με ενδιαφέρει είναι το κοινό των νέων πάσης ηλικίας. Η ηλικία δεν καθορίζει τον όρο «νέος». Εμένα με ενδιαφέρουν οι νέοι άνθρωποι, η ευαισθησία τους και σ' αυτούς απευθύνομαι. Όσο για τις επιτυχίες απλώς κάποιες συγκυρίες έκαναν γνωστό το όνομά μου. Οι επιτυχίες ή μη θα αποσαφηνισθούν μονάχα με το αποτέλεσμα του βίου μου. Και ελπίζω να αργήσει πολύ να γίνει αυτό...

ΚΑΙ Ο Γ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΣΧΟΛΙΑΖΕΙ

12.6.96

Στο στούντιο του Γιώργου Σταθόπουλου, δημοφιλούς ζωγράφου, θυμόμαστε τον Μάνο Χατζιδάκι ανεκδοτολογώντας ανάμεσα σε φωτογραφίες, κείμενα, ενθυμήματα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Κύριε Σταθόπουλε, στο πρόγραμμα μιας παλιάς σας έκθεσης διαβάζουμε το κείμενο (σ.σ. σε πλαίσιο,

πλάι) που ο Μ. Χ. έγραφε για σας. Και σεις με άλλη αφορμή, χρόνια μετά, λέτε πως από τον Μ. Χ. μάθατε για τη ζωγραφική περισσότερο από όσα σας έμαθαν οι δάσκαλοί σας στη ΑΣΚΤ. Εξηγηθείτε.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ: Από τον Χατζιδάκι έμαθα κάτι πολύ σημαντικό. Είχα ζωγραφίσει κάποιες πόρτες και προσπα

και επειδή οι πόρτες αυτές ήταν παλιές δική τους αισθητική, να μιμηθώ την εγνατική. ρεαλιστικά, πράγμα που χρειάζεται να κάνει κάλλιστα μια φωτογραφία.

Αντί τις πόρτες τις είχα δείξει στους δαίμονες μου στη Σχολή Καλών Τεχνών και τους βρήκε καλές, άλλος μου πρότεινε τρεις διορθώσεις στο χρώμα, άλλος στο ίδιο. Ο Μάνος, όμως, μου είπε πράγμα που με έβαλαν σε σκέψη. «Όταν βλέπεις μια πόρτα, κράτα την εντύπωση της για να την μεταπλάσεις σε μια δική πόρτα. Κράτα στοιχεία της που σου υπόθηκαν και κάνε μια δική σου πόρτα. Η θα περιέχει πιο έντονα την πόρτα που είδες». Δεν θέλω να μειώσω τους δασκάλους μου, γιατί οι άνθρωποι είναι σημαντικοί καλλιτέχνες και μπορεί να μην είχαν ξη να διδάξουν.

Μάνος όμως έβλεπε εις βάθος τα πράγματα. Δεν ήταν περιορισμένο το μάτι και το όλο του στην εικόνα και μόνον. Τους έδι-άλλη διάσπαση. Κι όποιος είχε αυτή, ήρθε να ακούσει απλά και ουσιαστικά πράγματα. Δεν στεκόταν σαν τους δαίμονες «Εδώ η μύτη, εκεί το αυτί σου 'φυλικάκι». Έβλεπε την έκφραση του έργου, το πνεύμα του, το φως, αυτό που πολλοί δεν περιγράφεται, πράγμα που μπορούν να δουν πολλοί σήμερα, ούτε νοκρίτες.

Γ. Σ.: Μιλήστε μου ακόμη για τη ματιά του.
Α. Σ.: Ο Μάνος, χωρίς να είναι αφελής, κά-άλλο, έβλεπε τα πράγματα με αφέλεια να τα πρωτοκουναντούσε. Δεν ήταν κα-οπτος. Δεν σε έβλεπε με πονηριά αλλά την αθωότητα, την αγνότητα του παιδι-Δεν ήταν, ούτε παρίστανε το παιδί. αν ένας πολύ ώριμος άντρας, σοφός εκ-ητος. Αλλά είχε τη φρεσκάδα στη μα-να βλέπει τη ζωή με την καθαρότητα τη βλέπει ένα παιδί απονήρευτο. Γι'ό ένα παιδί το ξεγελάς. Την ώρα που εί-ει του δίνεις μια καρταμέλα και ξεχνιέ-

πώς ήταν ο Μάνος. Καθαρό μυαλό, κα-ήματιά, χωρίς έμμενες ιδέες και αρρω-μένα αποθημένα να τα κουβαλάει και βλέπει τη ζωή μέσα απ' αυτά.

πορούσες να του λες ψέματα κάθε μέρα μια μέρα να του 'λεγες την αλήθεια. α τα θεωρούσε αλήθειες. Έτσι έδινε στον ψεύτη το περιθώριο να αποκαλυ-ί και να βγει αληθινός.

Γ. Σ.: Έπαιξε ο Χατζιδάκις;

Α. Σ.: Ο Μάνος χαιρόταν τα αντικείμενα.

Λίγα περί του ζωγράφου Σταθόπουλου και περί των μοναχικών ασχολιών του στην οδό του Μι-θριδάτη κι όταν τον προσκαλεί ο Αιγόκερος σε μια νυχτερινή συνομιλία.

Ο Γιώργος Σταθόπουλος ασκεί την σιωπηλή του τέχνη μόνος στο εργαστήρι του. Και, όπως οι παλιοί αλχημιστές, ψάχνει και ανακαλύπτει σχέσεις χρωμάτων, σχεδίων και πουλιών. Το ένα πουλί μόνο του μέσ' σε βαθύ γαλάζιο ουρανό. Το ίδιο πουλί, γκρίζο θανατερό κι ύστερα αρχαϊκό, σ' ένα κεραμι-δί περίγυρο.

Κι αντί να προσπαθεί να εξασφαλίσει μέσω εμπόρων και αρχών σφραγίδα, μια ταυτό-τητα που να τον λέει «σύγχρονο», αυτός επι-ζητεί τη σύζευξή του με το απόκοσμο και το αληθινό.

Τα βράδια με τους φί-λους του συνομιλεί κι επηρεάζεται βαθειά από τις αλλοιώσεις που επιφέρουν οι καιροί σ' αυτόν, στους φίλους του και στον χώρο μες

στον οποίο λειτουργεί μ' ευαισθησία και σκέψη. Έτσι γίνεται ο ίδιος σιγά-σιγά μια ακτινογρα-φία πολύχρωμη της πόλης των καιρών και των ανθρωπίνων σωμάτων.

Και πάλι ξανά, ώρες ατέλειωτες να σχεδιάζει μόνος του πόρτες, που δεν καλύπτουν εσωτερι-κό σπιτιού, μα μια απεραντοσύνη εφιαλτική, με θάλασσες και πολεμικά καράβια, και παράθυ-ρα, που οδηγούν το βλέμμα μας στην παρανομία ενός ανήσυχου και ταραγμένου ονείρου, που διαβρώνει χρωματικά τις πολιτείες και τα χωριά, μακριά απ' τη μνήμη και την ξεθωρια-σμένη της γραφικότητα.

Ο Σταθόπουλος είναι στ' αλήθεια αυτό που λέμε προικισμένος. Και εκ χωρίου καταγόμενος. Αλλ' ευτυχώς γι' αυτόν, δεν χόρεψε εθνικούς σκοπούς, ούτε και δέχθηκε κληρονομίες ανεξέ-λεγκτες. Χωρίς συνθήματα κι' εύκολη γραφή προχώρησε με γνήσια μέσα της ζωγραφικής, σαν άξιος κι' αληθινός ζωγράφος που' ναι, στην επίπονη καταγραφή της σύγχρονης απελπι-σίας που αυτόματα γίνεται και εθνική.

Γι' αυτό μας ενδιαφέρει.

ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Χαιρόταν για ένα καινούργιο ρολόι, ρα-διόφωνο, στυλό. Τα σκάλιζε, τα έδειχνε, καμάρωνε. Ένα περίεργο μολύβι, της δραχμής αλλά έξυπνο να του χάριζες, χαι-ρόταν σαν παιδί.

Κ. Π.: Άλλα παιχνίδια του;

Γ. Σ.: Ήταν μέγας ταβλαδόρος.

Κ. Π.: Και ήθελε να κερδίζει πάντοτε;

Γ. Σ.: Ουουου, έκλεβε, για να μην χάνει. Σαν μικρό παιδί δεν είχε πρόβλημα να κλέ-ψει. Ήταν απόλαυση το τάβλι μαζί του. Και το κλέψιμο μέσα στο παιχνίδι είναι, έλεγε. Πρόσεχε, να μην σε κλέβουν. Δεν ήθελε να χάνει πουθενά. Ειδικά στο τάβλι. Ήταν τρομερό παιδί.

Κ. Π.: Αλλά και η σχέση του με το χρήμα δεν ήταν παιδική; Το παιδί χαλάει πολύ περισ-

σότερα απ' όσα έχει, ξέροντας ότι ο μπα-μπάς του...

Γ. Σ.: Ο Μάνος όμως τα κέρδιζε μόνος του και τα ξόδευε. Δεν τον ένοιαζε. Μπορεί να σκοτωνόταν μερόνυχτα να τελειώσει ένα έργο και, μόλις εισέπραττε κάποια εκατομ-μύρια, τα 'κανε φύλλο και φτερό σε μια εβδομάδα. Ίσως γιατί είχε τεράστια επι-στοσύνη στον εαυτό του ότι η πετρελαιοπη-γή βγάζει συνέχεια. Δεν είχε μέτρο με τα χρήματα. Στην ταβέρνα πλήρωνε πάντοτε αυτός τον λογαριασμό για όλους τους γνω-στούς και φίλους. Αυτός και ο Γκάτσος. Χρησιμοποιούσαν το χρήμα σαν εργαλείο, το είχαν ανάγκη, αλλά δεν τους γινόταν έμ-μνη ιδέα να το διαφυλάξουν για δύσκολες εποχές. Δεν υπήρχαν γι' αυτούς δύσκολες

εποχές. Υπήρχε μόνον το σήμερα. Και δικαιώθηκαν. Μέχρι το τέλος δεν τους έλειψε τίποτα. Και τι νόημα θα είχε, αν ο Χατζιδάκις είχε 5 δισ. σε κάποια τράπεζα;

Κ. Π.: Τσακωνόταν εύκολα, όπως τα παιδιά;

Γ. Σ.: Για μένα είναι ο πιο έντιμος άνθρω-

λετή. Και το βράδυ, η συζήτηση με τους φίλους του ήταν γι' αυτόν δημιουργία. Ήξερε να διαλέγεται, να ερεθίζει τη σκέψη, να προκαλεί τον διάλογο. Ήταν το κέντρο ενός ανοιχτού κύκλου.

Όταν όμως ήταν με τον Γκάτσο, ήταν αλλιώς. Τότε ο κύκλος ήταν κλειστός, λειτουργ-

Ο καφές που έπινες μαζί του έπαιρνε άλλη διάσταση, επειδή αυτός σαν άτομο είχε άλλη διάσταση.

πος που έχω γνωρίσει. Ήταν καθαρός. Γι' αυτό μπορούσε να τα βάλει με όλους. Δεν φοβόταν τίποτα. Ούτε το αύριο.

Κι όλα νόμιζε πως του ανήκαν, πως γίνονταν γι' αυτόν. Και το τραίνο που σταματούσε στον σταθμό, πίστευε πως αυτό γινόταν, γιατί θα περνούσε την ώρα αυτή από κει και δεν έπρεπε να χάσει την εικόνα.

Κ. Π.: Ήταν κι η μεγαλομανία ένα παιχνίδι γι' αυτόν; Μια πλευρά του χιούμορ του;

Γ. Σ.: Όχι απόλυτα. Αφομοιωνόταν με τα πράγματα και τα γεγονότα και τους έδινε τη διάσταση που αυτός ήθελε. Πηγαίναμε σινεμά κι είχε την αίσθηση ότι έχτισαν το σινεμά, για να πάει αυτός. Όταν αγόρασε τη Σιτροέν με τα δερμάτινα καθίσματα κ.λπ., πίστευε πως η Σιτροέν έφτιαξε ένα μόνον τέτοιο αυτοκίνητο γι' αυτόν. Ζούσε το γεγονός ως μοναδικό. Όπως ένα παιδί που πάει στην Disneyland και ζει μέσα σ' αυτό το όνειρο. Θεωρούσε ότι του ανήκουν όλα τα λεφτά του κόσμου, όλοι οι σταθμοί των τραίνων, όλα τα βουνά και τα φεγγάρια.

Ζούσε το καθετί στο μεγαλείο του και αυτό ήταν το μεγαλείο του Χατζιδάκι. Αυτό βέβαια μπορούσε ο άλλος να το παρεξηγήσει και να τον θεωρήσει ψώνιο ή φαντασμένο. Πρόβλημά του. Για τον Χατζιδάκι έπαιρναν σημασία όλα όσα έκανε, γιατί ο ίδιος ήταν μέσα του σημαντικός. Είχε ένα μεγαλείο ο Μάνος. Τα πράγματα, με τα οποία καταπιανόταν, έπαιρναν μέγεθος. Ο καφές που έπινες μαζί του έπαιρνε άλλη διάσταση, επειδή αυτός σαν άτομο είχε άλλη διάσταση.

Κ. Π.: Είχε επίγνωση αυτού;

Γ. Σ.: Πώς δεν είχε. Εγώ τον έλεγα Τσάρο. Όταν καμιά φορά τον έλεγα Κροίσο, δεν του άρεσε. Το Τσάρος τον διασκεδάζε. Έτσι αντιμετώπιζε όλη του τη ζωή. Ακόμη και το μεσημεριανό φαγητό ήταν για τον Μάνο τε-

λούσε το ιερατείο. Πώς γινόταν στην Αρχαία Ελλάδα με τα μυστήρια; Στην παρέα συμμετείχαν οι μνημένοι, υποτίθεται.

Κ. Π.: Υποθέτω πως, τότε, ο Γκάτσοις ήταν ο πρωταγωνιστής.

Γ. Σ.: Ο Γκάτσοις. Αυτός ήταν ο μέγας αρχιερέας. Εκεί το χιούμορ έπαιρνε άλλες διαστάσεις. Αυτοί οι άνθρωποι κουβαλούσαν ελληνικό πνεύμα, Αρχαία Ελλάδα χωρίς χλαμιύδες κ.λπ. Ήταν φοτισμένοι άνθρωποι, χωρίς να παριστάνουν τίποτα. Πείραζε ο ένας τον άλλον συνεχώς, αλλά με ευγένεια. Και η ειρωνεία ήταν πολύ λεπτή, περιείχε σοφία. Ήταν το ίδιο το παι-

χνίδι της ζωής.

Κ. Π.: Με τον Γκάτσο είχαν σχέση ζωής.

Γ. Σ.: Μοναδική. Του Μάνου μοναδικός φίλος ήταν ο Γκάτσοις, αλλά και του Γκάτσοις ο Χατζιδάκις ήταν ο φίλος του. Όλοι οι άλλοι ήταν συμπάθειες, γνωριμίες. Ούτε εγώ μπορώ να πω πως ήμουν φίλος του Μάνου ή του Γκάτσοις. Είναι δύσκολο και επικίνδυνο. Μπορώ όμως να πω ότι είχα την συμπάθειά τους και τη δυνατότητα να τους βλέπω όποτε θέλω. Τίποτ' άλλο. Αυτοί ήταν φίλοι. Είχαν καθημερινή, στενή επαφή για 50 τουλάχιστον χρόνια.

Κ. Π.: Πολλοί όμως μιλάνε για την πολύχρονη φιλία τους με τον Χατζιδάκι.

Γ. Σ.: Δεν είναι αλήθεια. Ο Μάνος με όλους αυτούς από κάποιο σημείο και ύστερα έπληττε. Αφόρητα. Έπληττε και τους απεφευγε με διάφορες δικαιολογίες. Εκείνοι όμως ήθελαν να αισθάνονται άνθρωποι του Μάνου, φίλοι του κολλητοί. Κολακευόταν να λένε ότι ανήκουν στην παρέα του.

Κ. Π.: Και η παροιμιώδης ασυνέπειά του;

Γ. Σ.: Ήταν άνθρωπος της ζωής κι ήθελε να προλάβει όλα. Δεν ήθελε να είναι έξω. Αν ήταν λίγο πιο ασκητικός, ίσως έκανε πιο πολλά.

Ήταν πάρα πολύ απλωμένος. Είχε στο κεφάλι του ένα εκατομμύριο πράγματα. Ξεχνιότανε. Έπιανε την κουβέντα ή καθόταν στο πιάτο και ξεχνούσε τι είχε να κάνει. Ζούσε τα πάντα και ξεχνούσε πώς γράμματα και υποχρεώσεις. Ομείς δεν το έκανε επίτηδες, για να στησει, να πεις, Χατζιδάκις είπαμε αυτός, μπορεί να αργήσει. Υπέφερε μετά. Χρήματα σου δάνειζε και όταν του τα επέστρεφες, δεν έπαιρνε, γιατί δεν θυμόταν, αν σου τα έδωσε ποτέ. Το ίδιο δεν θυμώταν και τα χρέη του. Αλλά δεν έπαινε τίποτα εκ του πονηρού, γιατί δείχνει το μεγαλείο του, να επιβεβαιωθεί από το όνομά του.

Κ. Π.: Θα ήθελα, κε Σταθόπουλε, επίλογο μια ονειρική σας συνάντησης με τον Μάνο Χατζιδάκι σήμερα.

Γ. Σ.: Με στίχους του φίλου του Γκάτσοις.

Θα του έλεγα:

Ποιους ταξιδιώτες ποιας νύχτας να ρωτάω για να μου πούνε αν σε είδαν πουθενά;

Κι εκείνος:

Φίλε, το τραγούδι μου στο είπα.

Κάν' το δικό σου τώρα κι έχει γειά.

Τα κοσμήματα και οι φωτογραφίες είναι του Γ. Σταθόπουλου.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Δύο καλλιτέχνες, Γαλλίδα η πρώτη, Έλληνας ο δεύτερος, με διαμορφωμένη καλλιτεχνική προσωπικότητα αλλά με διαφορετική πορεία - με επιστροφή από την παρορμητική ζωγραφική χειρονομία η Marie Sallantin, με προσεκτική στο

Marie Sallantin: *Η Μεσόγειος*, λεπτομέρεια

από την αρχή. Άλλωστε ο ζωγραφικός χώρος είναι δραματικός χώρος γι' αυτό και μπορούν όλα και ξαναπλάθονται: γη, ουρανός, άνεμοι, θάλασσα και έρωτας.

Τούτη η Αφροδίτη γίνεται πρόσχημα μιας παγανιστικής κοσμογονίας όπου η κίνηση, οι αναταραχές του υγρού στοιχείου, οι αέναα μεταλλασσόμενες φόρμες των σύννεφων όπως και οι ανταυγασμοί -ή οι προσμίξεις- των γήινων χρωμάτων, συγκροτούν ένα εκθαμβωτικό ζωγραφικό αποτέλεσμα.

Η Γαλλίδα ζωγράφος, η οποία ξεκίνησε να ασχολείται με τη ζωγραφική μόλις στα 30 της, με μια έκτοτε πλούσια και επιτυχημένη καριέρα, παρουσίασε για πρώτη φορά στη χώρα μας ένα μεγάλο αριθμό πινάκων μικρών, μεσαίων και μεγάλων διαστάσεων με το γενικό τίτλο: *Οι ώρες της Αφροδίτης*.

Είναι φανερό ότι η ζωγράφος επιχειρεί ταξίδι γυρισμού από την παρορμητική ζωγραφική χειρονομία γι' αυτό άλλωστε αυτό που βαρύνει στα έργα της αυτή, κυρίως τα μεγάλων διαστάσεων, δεν είναι το θέμα όσο η προσπάθεια της (η επιτυχημένη) να πειθαρχήσει την εκρηκτική ευφορία των χρωμάτων.

Υπαρξιακές αποκρύψεις

Ο Αλέξανδρος ζωγραφίζει, καίτοι παραστατικός, με τα μάτια στραμμένα προς τα

Αλέξανδρος: *Μορφή*, λάδι σε χαρτόνι 37x49 εκ. 1996

μέσα. Ότι και αν ανασύρει η μνήμη του, είτε πρόσωπα είναι αυτά, είτε τοπία είναι, είτε άλογα, είτε κορμοί δέντρων, όλα είναι οδυνηρά δραματικά ψυχογραφήματα. Πράγματα, βέβαια, επικίνδυνα, αν δεν τα υποστηρίξει με επάρκεια ένα γερό ζωγραφικό μετιέ, διαφορετικά ο κίνδυνος μιας εύκολης στη διαχείριση της μανιέρας είναι πολύ πιθανός.

Ο Αλέξανδρος, όντας αυθεντικός δραματικός ζωγράφος, ξέρει και τον αποφεύγει αυτό τον κίνδυνο. Σε μια εποχή όπου κυριαρχεί ο «ευρηματικός» εντυπωσιασμός, αυτός αγωνίζεται για τις αξίες ακόμα και της στοιχειώδους ζωγραφικής μονάδας: της επεξεργασμένης γραμμής, των χρωματικών ημιτονίων, των προσεκτικών μεταβάσεων από φόρμα σε φόρμα και από επίπεδο σε επίπεδο με τους τρόπους ενός σύγχρονου σφουμάτο. Αλλά και η προτίμησή του στα επεξεργασμένα φόντα δεν μοιάζει να είναι τυχαία: πολύ συχνά λένε περισσότερα απ' όσα το κύριο θέμα. Αυτό το διαπιστώνει ο θεατής κυρίως στα τοπία του.

Βέβαια, στη δουλειά που παρουσίασε στη γκαλερί της Έρσης με το γενικό τίτλο: *Τα δυσπρόστατα* κυριαρχούν οι φασματικές (φαντασιακές) φιγούρες προσώπων, ρικνές, τευτονικές, γερασμένες ή απροσδιόριστα ηρωϊκές. Το πιο πιθανό, πρόσωπα μάσκες μιας υπαρξιακής απόκρυψης τα οποία, εντούτοις, τα καταξιώνουν οι ζωγραφικές αρετές και η ικανότητα του δημιουργού τους.

Χρώματα δυσπρόστατα

έπακρο προσπάθεια
ισορρόπησης ανάμεσα στο
υπαρξιακό και το υπερβατικό
ο Αλέξανδρος.

Δύσπρστατα των χρωμάτων

νω θάλασσα και ο απο κάτω ουρανός ζωγραφική όλα, όχι μόνο δύναμη και πρέπει να συμβαίνουν. Γι' αυτό φαντάζεσαι ότι έχεις ξεχωρίσει, αυτής, το που αυτές οι γεροδεμένες, υγιείς αφροδίτες της Marie Sallantin κολυμπούν και που (κολυμπώντας) στη θάλασσα ή στον ουρανό; γιατί τα χρώματα, σε τούτη την περίπτωση, αμφισβητούν καθιερωμένες της βεβαιότητες, αφού όλα τα χρωματικά «παντού». Ο επάνω δρόμος του, ένας και αυτός. Μόνο ο αεί-τάρχει μαζί με τον δημιουργό να αδιαπραγματεύεται κάθε φορά κι

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

του ΓΙΑΝΝΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Τι κοινό μπορεί να έχει ένα λεύκωμα για τον Χαρισιάδη (Δ. Α. Τζίμα, Δ. Α. Χαρισιάδης, Φωτογραφίες 1911-1993, εκδ. ΦΩΤΟ-γράφος) με ένα του Οικονομόπουλου (Ν. Οικονομόπουλος, Βαλκάνια, εκδ. Libro); Και τα δύο αποτελούν

Κοινωνική καταγραφή

μάλλον τα πιο ενδιαφέροντα φωτογραφικά βιβλία των τελευταίων μηνών που κυκλοφόρησαν στην Ελλάδα! Από κει και πέρα, μια σύγκριση των δύο φωτογράφων θα μπορούσε να αποδειχτεί από σοκαριστική ως βέβηλη, αν δεν γίνει με σκοπό να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του βλέμματός τους και η σπουδαιότητά τους για την ελληνική φωτογραφία.

πουλο, ως τη Ρουμανία.

Και οι δύο οδοιπορούν, παρατηρούν, και «ντοκουμεντάρουν» μέσα από τη φωτογραφία «δρόμου».

Βαθύτατα ελληνότροποι, μας κάνουν να πιστεύουμε ότι δεν έχουν

αλλάξει και πολλά αυτό τον

αιώνα σ' αυτά τα χώματα. Κι ως φωτογραφίζει ο Χαρισιάδης από το 1911 και ο Οικονομόπουλος από το 1980! Οι άνθρωποι εδώ εξακολουθούν να φτιάχνουν την ιστορία τους με τον ίδιο τρόπο, την ίδια αγωνία και μοναξιά.

Σ' αυτό το σημείο όμως, σταματούν οι αναλογίες των δύο φωτογράφων και αρχίζουν οι διαφορές.

Γιατί πέρα από την πασιδήλη «ελληνικότητα» (ελληνοκεντρικότητα) του Χαρισιάδη και τη... «βαλκανικότητα» του Οικονομόπουλου, και πίσω από την «καθαρότητα» των φωτογραφιών και τη λιτότητα των μέσων, κι ο πλέον ανυποψίαστος θεατής αντιλαμβάνεται ότι εδώ υπάρχουν δύο διαφορετικές φωτογραφικές σχέψεις.

Οι φωτογραφίες του Χαρισιάδη λειτουργούν κατ' εξοχήν «δημοσιογραφικά» (και, πλέον, ιστορικά) δίνοντας εξηγήσεις, επισημαίνοντας λεπτομέρειες, περιγράφοντας το θέμα που αποτυπώνουν. Κάτι που δεν συμβαίνει άμεσα στις γεμάτες «σκιές και ομίχλη» φωτογραφίες του Οικονομόπουλου. Κι αντιστρόφως, οι φωτογραφίες του δεύτερου αναδεύουν αισθήματα, ερεθίζουν την ψυχή και το μάτι, αναμοχλεύουν μνήμες από γεγονότα που δεν βιώθηκαν ποτέ. Το τελευταίο

που μπορούν να κάνουν είναι να χρησιμεύσουν για την περιγραφή των γεγονότων τα τελευταία χρόνια στα Βαλκάνια, ώστε να τεκμηριωθεί π.χ. μια πολιτική ή μια οικονομική στρατηγική.

Μ' άλλα λόγια, ξεφυλλίζοντας αυτά τα δύο λευκώματα, ξανατίθεται επί τάπητος η διαφορά της «επαγγελματικής» από τη υποκειμενική φωτογραφία μέσα στην ίδια κατηγορία της λεγόμενης «φωτογραφίας δρόμου». Οι ρίζες, βέβαια, της αποξενώσεως της φωτογραφίας της «κοινωνικής καταγραφής» από τη φωτογραφία της μεταφοράς και των πολλαπλών αναγνώσεων πάνε πολύ πιο πίσω.

Ο μεν Χαρισιάδης πατά γερά στην παράδοση της ομάδας f64, με βασικότερο άξονα τη δουλειά της «καθαρής φωτογραφίας» του Γουέστον· ο δε Οικονομόπουλος στα «υπερβατικά φωτορεπορτάζ» του Καρτιέ-Μπρεσσόν, του Κουντέν, αλλά και του Κωνσταντίνου Μάνου (πρ

Οεματολογικά, τόσο ο Οικονομόπουλος όσο και ο Χαρισιάδης δείχνουν τις ίδιες προτιμήσεις: τις χαμηλές οικονομικά τάξεις, τα παιδιά τους, τις γιορτές τους, τους θανάτους τους, τις δουλειές τους. Το θέμα τους είναι σχεδόν κοινό: Οι άνθρωποι αυτού του τόπου, που για τον Χαρισιάδη φτάνει ως τη Μακεδονία και για τον Οικονομό-

Αριστερά:
Η Φρειδερίκη και
ο Παύλος στη
Μακρόνησο,
το 1949, με το φακό
του Δημήτρη
Χαρισιάδη.
Κάτω: Διαδήλωση
στην Τουρκία, το
1990,
φωτογραφημένη από
τον Νίκο
Οικονομόπουλο.
Σαράντα χρόνια
χωρίζουν τις δυο
φωτογραφίες, τις
ενώνει όμως η ίδια
δύναμη με την οποία
σκοπεύονται σκηνές
πλήθους.

ου το εξαντλημένο *Greek portfolio* μένει από τις σπουδαιότερες προειες που έγιναν ποτέ με θέμα την (δα).

ομβικές στιγμές των δύο φωτογρά- είναι ενδεικτικές. Για τον Χαρισιά- επιλογή των φωτογραφιών του, ανά- σε άλλα δύο εκατομμύρια εικόνες, ην έκθεση «Η οικογένεια του αν- ου» το 1955 στη Νέα Υόρκη· για τον ομόπουλο, η επιλογή του ανάμεσα αίδες φωτορεπόρτερ για να εντα- πο περίφημο και ιδιόρρυθμο πρα- ίο Μάγκνουμ το 1990.

» απ' όλα, όμως, κι αν θεωρήσουμε ο άλμπουμ ως σημεία των εποχών αυτό που έχει σημασία είναι η κα- ή αλλαγή των συνθηκών, που οδή- και το βλέμμα των φωτογράφων να ει, ίσως για πάντα. Κι ενώ κάποτε, πο Χαρισιάδη, το θεματικό εικονι- ο αντικείμενο ήταν η αρχή και το στον Οικονομόπουλο είναι μόνο η ή για να πει αυτό που θέλει, χρησι- όντας ταυτόχρονα τις υπόλοιπες ιτήτες ενός φακού.

ρα θα επιβίωναν δύσκολα οι φω- ρίες του δεύτερου, μεταφέροντας σιγμιότυπα και πληροφορίες από κάνια, τις οποίες η τηλεοπτική κά- χει ήδη βάλει στα μυαλά του κάθε

θεατή. Η απλή περιγραφή των γεγονότων δεν αρκούσε και δεν αρκεί. Ο «αντικει- μενικός» φωτογράφος-καταγραφέας της εποχής του Χαρισιάδη δεν φαίνεται να έχει λόγο ύπαρξης πια. Αντικαταστάθηκε από τα τηλεοπτικά δελτία. Ο φωτογρά- φος-σχολιαστής-καλλιτέχνης, όμως, έχει ακόμη πολλά να πει.

Κοιτώντας δίπλα δίπλα τα δύο λευκώ- ματα μοιάζει ο αιώνας να πέρασε, οι άν- θρωποι να έμειναν οι ίδιοι, η φωτογραφι- κή ματιά, όμως, να άλλαξε. Η προσωπι-

κότητα του φωτογράφου δεν μπορεί πα- ρά να είναι η αρχή και το τέλος της φωτο- γραφικής παραγωγής, ακόμη κι αν αυτή καλείται να φωτογραφήσει πολέμους. Ο Νίκος Οικονομόπουλος το καταλαβαίνει αυτό και δίνει ένα άλμπουμ άξιο των σύγ- χρονων καιρών. Όπως άξιο είναι και το λεύκωμα με το έργο του Χαρισιάδη, ένα έργο από την εποχή που κάποιος δονκι- χώτες πάσχιζαν να στήσουν, ταυτόχρονα με το βιοπορισμό τους, τις βάσεις του οπτικού λόγου στην Ελλάδα.

Ο Σολωμός του Αλεξίου

του Χ. Καψετάκη

Με αφορμή την κυκλοφορία του βιβλίου, *Διονυσίου Σολωμού Ποιήματα και Πεζά*

Επιμέλεια - Εισαγωγές: Στυλιανός Αλεξίου

«Στιγμή» 1994

Πάνε δύο χρόνια από τότε που εκδόθηκαν τα *Ποιήματα και Πεζά* του Διονυσίου Σολωμού με την "Επιμέλεια" και τις "Εισαγωγές" του Στυλιανού Αλεξίου ("Στιγμή" 1994). Ο ίδιος χρόνος, λίγο πριν φύγει, μας έδωσε και τα τριάντα τόσα *Ατελή Ποιήματα* του Καβάφη – ένα εκδοτικό γεγονός ανάλογης φιλολογικής σπουδαιότητας, όχι όμως και ποιητικής, οφειλόμενο στη Renata Lavagnini («Ίκαρος» 1994). Και η ανισότητα αυτή στην ποιητική σπουδαιότητα είναι δυνατόν να εξηγηθεί από το ότι, ενώ και οι δύο ποιητές, με διαδοχικές αρνήσεις, είχαν φτάσει σε έναν ικανοποιητικό βαθμό ελέγχου της αφηρημένης ποιητικής έκφρασης, μόνον ο Καβάφης ευτύχησε να παραδεχθεί τελικά τον εαυτό του, να δώσει δηλαδή τον "κανόνα" των ποιημάτων του, ενώ η νεότερη ελληνική ποίηση, κατά τον Σεφέρη, «άρχισε με έναν ποιητή που κατεχόταν από τον δαίμονα του απόλυτου»¹.

Η έκδοση του Σολωμού, «σαν ένα από τα πιο περίπλοκα και δυσεπίλυτα προβλήματα»², ενέπλεξε τους εκδότες στην αναζήτηση του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να μπουκ στο μυστήριο του «ατελούς» ποιήματος, όπως τουλάχιστον χαρακτηρίστηκε το φαινόμενο από τον Γ. Π. Σαββίδη³. Καθώς το έργο του Σολωμού έμεινε, στην πλειονότητά του, από τον ίδιο αδημοσίευτο, ο ρόλος του επιμελητή της έκδοσης των σολωμικών κειμένων εμφανίζεται ιδιαίτερα επιφορτισμένος.

Η νέα "ανασύνθεση" του σολωμικού έργου ήρθε τριάντα ακριβώς χρόνια μετά την έκδοση των *Αυτογράφων Έργων* (1964) και στην προοπτική που άνοιξε ο Λίνος Πολίτης με τη θεμελιώδη αυτή έκδοση. Χαρακτηρίστηκε ως «το σημαντικότερο ποιητικό βιβλίο που κυκλοφόρησε το 1994», επειδή «αποκαθιστά ορισμένα ποιήματα του Σολωμού σε μια μορφή περισσότερο σύμφωνη με την εκδοτική βούληση του ποιητή (όπως μπορούμε να την εικάσουμε)», επειδή ως έκδοση «δεν είναι λιγότερο έγκυρη από την έκδοση του Πολυλά ή του Λίνου Πολίτη» και επειδή «μας βοηθάει να διαβάσουμε καλύτερα τον Σολωμό»⁴.

Ο Αλεξίου επέλεξε «τα πλήρη ποιήματα και από τα άλλα εκείνα που αποτελούν οργανωμένα σύνολα» (σ. 17), τα πληρέστερα δηλαδή «στάδια επεξεργασίας» από τον ίδιο τον ποιητή (σ. 13), «αυτά που θα μπορούσε να έχει δημοσιεύσει ο Σολωμός», όσα εν ολίγοις «λειτουργούν ποιητικά» (σ. 18). Η προσπάθεια του Αλεξίου απέβλεψε στη δημιουργία «αναγνώσιμου κειμένου» (σ. 15) και, μολονότι «συνθετική», αντιτιθέμενη δηλαδή στις «αναλυτικές» εκδόσεις, και μολονότι δόθηκε η εντύπωση ότι απορρίπτει τις αναλυτικές και δέχεται κριτικά μόνο τις φιλολογικές, τις εκδόσεις του Πολυλά και του Πολίτη, το εξαγόμενο από την ανάγνωση του έργου είναι ότι δέχεται κριτικά και τις αναλυτικές.

Θα πρέπει να προσέξουμε στον προσδιορισμό της έκδοσης ως «συνθετικής» και όχι «χρηστικής», ο οποίος, πέραν του ότι προέκυψε αντιθετικά από τις «αναλυτικές» εκδόσεις, υποστηρίζει την ιδιαιτερότητα και την επιστημονικότητα της νέας έκδοσης. Δεν χαρακτηρίζεται η έκδοση ως «χρηστική» και ο λόγος είναι ότι φροντίζει ο επιμελητής για την ακριβολογία, την απόδοση του κυριότερου χαρα-

κτηριστικού της έκδοσης. Πάνω στη διάκριση των αναλυτικών από τις χρηστικές εκδόσεις επικάθισαν, και στο όνομα των χρηστικών επικράτησαν, οι αναλυτικές. Είναι σαφής η επιδίωξη και η άρση αυτής της διάστασης.

Επανελημμένα διευκρινίζει ο Αλεξίου τον τίτλο της έκδοσης, ότι «επιλέγει» από το σολωμικό έργο, ότι δεν πρόκειται για *Άπαντα τα Ευρισκόμενα* (1859), ούτε για *Άπαντα* (1948), αλλά για «επιλογή»: η διαφορά προέκυψε, κατά μέγα μέρος, σαν απόρροια της έκδοσης των *Αυτογράφων*. Το σολωμικό έργο, αν εξαιρέσουμε τις επιστολές, για τις οποίες δεν έχουμε ακόμη την πανομοιότυπη έκδοσή τους (σ. 563), έχει πλέον «ευρεθεί», για τον καθένα, ολόκληρο. Μπορούμε στο εξής να επιλέγουμε. Τα υποκειμενικά κριτήρια της «επιλογής» και της «ανασύνθεσης» αυτής, με τη συνδρομή της φιλολογίας και της κριτικής, έχουν αποβεί αντικειμενικά.

Ο Αλεξίου δεν είναι η πρώτη φορά που επιλέγει. Άρχισε να δείχνει το ενδιαφέρον του για την Κρητική λογοτεχνία, σαράντα χρόνια πριν, με την έκδοση της *Κρητικής Ανθολογίας* (1954), δείγμα, πολύ πιθανόν, της ανταπόκρισής του στο ενδιαφέρον που εξέφρασε ο Σεφέρης και με τη δοκιμή «Ερωτόκριτος» (1946).

Ο Αλεξίου, είναι γνωστό, έρχεται από τις εκδόσεις των κειμένων της Κρητικής λογοτεχνίας. Τα τελευταία τριάντα χρόνια, αρχίζοντας με την έκδοση της *Βασκοπούλας* και του *Απόκοπου* (1963), επιδόθηκε στην έκδοση ορισμένων από τα σημαντικότερα κείμενα της λογοτεχνίας μας: στην έκδοση του *Ερωτόκριτου* (1980), του *Βασιλείου Δγενή Ακρίτη* (1985) και, σε συνεργασία με τη Μάρθα Αποσκήτη, στην έκδοση της *Ερωφίλης* (1988). Η τελευταία αυτή συνεργασία συνεχίστηκε στην έκδοση του *Ζήνωνος* (1991) και της «Ελευθερωμένης Ιερουσαλήμ», των

Ιντερμέδιων της «Ερωφίλης» (1992), καθώς και στην πρόσφατη έκδοση του *Κρητικού Πολέμου* του ρεθυμναίου Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή (1995).

Η προεργασία του αυτή, και ειδικότερα στον κρητοεπτανησιακό *Ζήωνα*, τον οδήγησε, όπως γράφει, «κατά φυσικό τρόπο προς τον Σολωμό, ο οποίος άλλωστε ήταν κρητικής καταγωγής και συνέχιζε συνειδητά την κρητική παράδοση»⁵. Η προεργασία στον Σολωμό μπορεί να κράτησε, από την έκδοση των *Αυτογράφων*, τριάντα χρόνια, όμως κορυφώθηκε τα τελευταία δέκα χρόνια, μετά τη δημοσίευση του πρώτου σολωμικού μελετήματός του⁶. Επιδόθηκε ακόμη στη μετάφραση της ποίησης, αποδίδοντας στη νεοελληνική μια επιλογή από τα σονέτα του Σαίπηρ (1989). Οι μεταφράσεις εκείνες μπορούν να σταθούν ως πρωτότυπα νεοελληνικά ποιήματα⁷ και δεν είναι οι μόνες εργασίες που δίνουν «το μέτρο της λογοτεχνικής του ευαισθησίας και καλλιέργειας»⁸.

Με την εν λόγω έκδοση, επιδιώκεται «μια εικόνα του σολωμικού έργου διαφορετική από εκείνη της έκδοσης Πολυλά» (σ. 13). Ωστόσο, η θέση του Αλεξίου «απέναντι στην εκδοτική μέθοδο του Πολυλά είναι κριτική, όχι απορριπτική» (σ. 14). Στην έκδοση των κειμένων ο Αλεξίου ακολουθεί πολλές φορές την έκδοση Πολυλά (σ. 19) παρακολουθεί «σαφέστερα την εξέλιξη του Σολωμού, τις "εποχές" της

Με την εν λόγω έκδοση, επιδιώκεται «μια εικόνα του σολωμικού έργου διαφορετική από εκείνη της έκδοσης Πολυλά». Ωστόσο, η θέση του Αλεξίου «απέναντι στην εκδοτική μέθοδο του Πολυλά είναι κριτική, όχι απορριπτική»

γλώσσας και της ποιήσής του, τις οποίες καθόρισε με αρκετή ακρίβεια ο Πολυλάς» (σ. 21). Η νέα έκδοση προέκυψε, όπως γράφει, από την «ανάγκη αξιοποίησης των πληρέστερων "σταδίων επεξεργασίας" (που δεν είναι πάντα τα "τελευταία")» (σ. 13). Γιατί, καθώς είναι πλέον τα *Αυτόγραφα* προσिता, «καθένας μπορεί σήμερα κατά τον καλύτερο τρόπο να παραβάλει τη μορφή των αυτογράφων με τη μορφή που προτείνει η έκδοση» (σ. 14). Σκοπός της νέας έκδοσης είναι «η προβολή των "λυρικών ενοτήτων"» και γι' αυτό παραλείπονται οι παραλλαγές που έδειχναν τον αγώνα του Σολωμού για την έκφραση: τώρα προσφέρονται στα *Αυτόγραφα* και στις «αναλυτικές εκδόσεις», όπου μπορεί κανείς να διαπιστώσει αυτόν τον αγώνα.

Ενώ οι εκδόσεις Πολυλά και Πολίτη έκαναν μεγαλύτερη του πραγματικού τη διάκριση ανάμεσα στο ελληνικό και το ιταλικό μέρος του σολωμικού έργου (*Ποιήματα, Πεζά και Ιταλικά, Ιταλικά Ποιήματα και Πεζά*), ο Αλεξίου διορθώνει συστηματικά τη διάσταση αυτή παραμένοντας μονάχα στη διάκριση ανάμεσα σε «ποιήματα και πεζά»: αυτός είναι άλλωστε και ο τίτλος της νέας έκδοσης. Έτσι αποκαθίσταται η ενότητα του σολωμικού έργου και αξιοποιούνται τα ιταλικά σχεδιάσματα στην κατανόηση των αντίστοιχων ελληνικών κειμένων (σ. 19). Η παλαιότερη διάκριση δεν ήταν άσχετη με την προβολή του Σολωμού ως εθνικού ποιητή, η οποία υπαγόρευσε και την πρόταση του «Ύμνου» στην έκδοση Πολυλά (σ. 17). Χάρης στην έκδοση του Αλεξίου παύει να ισχύει η διάκριση του Quarto «ανάμεσα στην ελληνική και την ιταλική παραγωγή του Σολωμού» (σ. 359), ενώ εξακολουθεί να ισχύει η ανάγκη της αυστηρής επιλογής και η παράλειψη των *Rime Improvisate* του 1822.

Στην προοπτική που ανοίχτηκε από τον Λίνο Πολίτη με τα *Αυτόγραφα Έργα*, αφήνοντας πίσω την ιδέα του Μ. Κατζηγιακουμή για μια συνολικά «οριστική» έκδοση του σολωμικού έργου, η Ελένη Τσαντσάνογλου και ο Στυλιανός Αλεξίου είναι αυτοί που, μετά τον Πολίτη⁹, δοκίμασαν περισσότερο να εισδύσουν στο σολωμικό εργαστήριο και να συμμετάσχουν με πληρότητα στην ποιητική εμπειρία. Ο Αλεξίου λαμβάνει υπόψη του την αναλυτική εργασία της Τσαντσάνογλου, αποδέχεται την «επεξεργασία των αυτογράφων στις μέρες μας, με μέθοδο διαφορετική από εκείνη του Πολυλά, εκ μέρους νηφάλιων μελετητών», η οποία έδωσε, όπως γράφει, «πολύτιμα εργαλεία για την κατανόηση του τρόπου εργασίας του Σολωμού». Διαφωνεί, όμως, γιατί «συχνά [...] στη θέση των λεγόμενων "πλασματικών" κειμένων της έκδοσης Πολυλά, βλέπομε στις εργασίες αυτές άλλον ένα υλικό αρχείου παρά την επιδιωκόμενη "πραγματική μορφή" των σολωμικών κειμένων», και γιατί «στις "αναλυτικές εκδόσεις" του Σολωμού αποκαθίσταται, βέβαια, σε σύγκριση προς τα αυτόγραφα, η "λογική τάξη των θεμάτων" και η "χρονική διαδοχή της επεξεργασίας τους", κι αυτό είναι χρησιμότατο», όπως γράφει, «ωστόσο η ανάμιξη ελληνικών και ιταλικών φράσεων, οι επαναλήψεις, τα κενά, οι μισογραμμένοι, οι κάποτε υπέρμετροι ή ελλιπείς ή με εσφαλμένο τονισμό στίχοι, δεν δίνουν δυστυχώς αναγνώσιμα κείμενα». Το συμπέρασμά του είναι ότι «βρισκόμαστε έτσι έξω από τις προθέσεις του Σολωμού», και ότι χωρίς αμφιβολία θα αναγνώριζε περισσότερο την ποίησή του στην έκδοση του Πολυλά παρά στις επιστημονικές εκδόσεις και στις λίστες από αριθμημένες «θεματικές μονάδες», όπου το ποίημα είναι απλώς ανύπαρκτο» (σ. 15).

Ο Αλεξίου δεν είχε την πρόθεση να δώσει σε όλα τα σολωμικά κείμενα που δημοσιεύει «οριστική» έκδοση. Σε αυτό συμφωνεί με την Ελένη Τσαντσάνογλου. Η συνολικά οριστική έκδοση αποκλείεται από τον Αλεξίου: «Για μερικά από τα κείμενα που δημοσιεύονται εδώ», γράφει, «η παρούσα έκδοση θα είναι πιθανώς η οριστική, ασφαλώς όμως όχι στο σύνολό της. Δεν πιστεύουμε άλλωστε στις λεγόμενες "οριστικές" εκδόσεις. [...] Η μόνη πράγματι οριστική έκδοση ήταν εκείνη των *Αυτογράφων Έργων*» (σ. 22). Ο Αλεξίου σε αυτό διαφωνεί με τον Δ. Αγγελάκη, ο οποίος, στην επισκόπηση του 1992, ενισχυμένος από τα αποτελέσματα των αναλυτικών εκδόσεων, κατέληγε με τη διαπίστωση ότι η «οριστική» έκδοση «μπορούμε να πούμε ότι δεν φαίνεται και τόσο ουτοπική όσο πριν από είκοσι πέντε πε-

ρίπου χρόνια»¹⁰.

Η έκδοση του Αλεξίου, όπως γράφει ο ίδιος, «θα βοηθήσει γενικότερα σε μια πληρέστερη κατανόηση και εκτίμηση του σολωμικού έργου στην ποιητική λειτουργία του και στις πραγματικές διαστάσεις του. Αν αυτό είχε γίνει από την αρχή, θα συντελούσε ίσως σε μια ταχύτερη ωρίμανση της νεοελληνικής γλώσσας και ποίησης» (σ. 21).

Υποστηρίζεται ότι ο Σολωμός «έπαυσε να γονιμοποιεί ποιητικές συνειδήσεις μετά το 1930»: είναι η άποψη του Δημήτρη Τζιόβα¹¹. Ο ίδιος γράφει ότι «περισσότερο ενδιαφέρει το Σεφέρη, τον Ελύτη, το Θεοτοκά και τους υπερρεαλιστές ο Κάλβος παρά ο Σολωμός». Στην άποψή του αυτή συμφύρει τους ποιητές με τους πεζογράφους στο ενδιαφέρον τους για την ποιητική γλώσσα και δίνει τη μεγαλύτερη αξία στο ενδιαφέρον του Ελύτη για τον Κάλβο. Ο Σεφέρης, ωστόσο, ενδιαφέρεται εξίσου για «τους τρεις ποιητές μας», τον Σολωμό, τον Κάλβο και τον Καβάφη, αλλά κριτικότερα από όλους τους ποιητές της γενιάς του. Είναι το έντονο ενδιαφέρον του Σεφέρη που κινεί το ζήτημα της εκδοτικής αποκατάστασης του σολωμικού – και του καβαφικού – έργου. Η άποψη του Τζιόβα μπορεί να αποτελέσει ένδειξη του ότι δεν έχει γίνει αισθητό, κριτικά και φιλολογικά, το ενδιαφέρον του Σεφέρη να διδαχθεί από τα χάσματα της ποιητικής έκφρασης του Σολωμού, του Κάλβου και του Καβάφη. Ο ελληνικός υπερρεαλισμός μας έδειξε τη λυρική τόλη του Κάλβου, αλλά παρέλειψε να διδαχθεί από τα αρνητικά στοιχεία της ποίησής του.

Αν ο Αλεξίου καθιστά ποιητικά ευανάγνωστο το σολωμικό κείμενο, είναι και για τον λόγο ότι κάνει καλύτερα να φανεί το «κύριο», που «δεν είναι η φιλοσοφική αφαίρεση, αλλά το συγκεκριμένο, το ιστορικό, προσωπικό και πραγματικό» (σ. 20), αναδεικνύοντας «την πραγματολόγο ποίηση του Σολωμού» (σ. 209), τον πραγματισμό της σολωμικής ποίησης στον (αρκετό) βαθμό που υπάρχει, αυτόν που έχει σχέση προπάντων με τη ζωντάνια και το συγκεκριμένο του ποιητικού υλικού του, το «πιαστόν εις τον νουν και εις την φαντασίαν των πολλών» που έβλεπε ο Πολυλάς¹², το «χεροπιαστό» που γύρευε στα ποιήματα ο Σεφέρης αναφερόμενος στον Λορεντζάτο¹³, την «τάση του Σολωμού προς τα "χεροπιαστά και συγκεκριμένα"» (σ. 221). Αναδεικνύει ο Αλεξίου τη σχέση ποίησης και ιστορίας, την έξαρση που στηρίζεται στην πραγματικότητα – κάτι που θέλησαν να τονίσουν και παλαιότερα ο

Σεφέρης¹⁴, ο Πολίτης¹⁵, ο Δημαράς¹⁶ και ο Σαββίδης¹⁷. «Η άποψη ότι η ταύτιση της Φεγγαροντυμένης δεν ενδιαφέρει», συμπληρώνει ο Αλεξίου, «ή ότι το κύριο στον "Κρητικό" είναι η "μουσικότητα" όπως στην "καθαρή ποίηση" του τέλους του 19ου αιώνα, παραβλέπει το ότι για τον Σολωμό και την εποχή του η λογική δομή, το ιδεολογικό στοιχείο και το ιστορικό υπόβαθρο είναι βασικής σημασίας» (σ. 214, 209-210).

Αν ο Κάλβος λοιπόν θεωρείται ευνοημένος, έναντι του Σολωμού, στις αναγνωστικές προτιμήσεις της γενιάς του '30 για τη «λυρική τόλη» και τα προδρομικά στοιχεία της ποίησής του, ο Σολωμός δεν υποτιμάται με τον χαρακτηρισμό της ποίησής του ως παλαιάς¹⁸. Το θεωρητικό σχήμα, που, με κριτήριο το ποσοστό λειτουργίας του έλλογου και του άλογου στοιχείου, διακρίνει και την ποίησή μας σε παλαιά και νέα, δεν είναι στην περίπτωση αυτή αξιολογικό. Η έκδοση Αλεξίου επανεξετάζει αποτελεσματικά το ζήτημα του χώρου και του βαθμού στον οποίο το άλογο και το έλλογο στοιχείο υπάρχουν, του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν στην ποίηση του Σολωμού. Ισχύει στον χώρο των προθέσεων του ποιητή το «πρέπει πρώτα με δύναμιν να συλλάβει ο νους κι έπειτα η καρδιά θερμά να αισθανθή ό,τι ο νους εσυνέλαβε», αλλά το ζήτημα ήταν για τον Αλεξίου αν η εμπειρία από το σολωμικό ποιητικό εργαστήριο, όπως αυτή παρέχεται από τα *Αυτόγραφα*, το επιβεβαιώνει.

Η συνθετική περίσκεψη και το εμφανιζόμενο ως συνθετική αδυναμία στην ποίηση του Σολωμού, αποτελεί την περιοχή όπου κατεχοχόνη λειτουργεί το άλογο. Πρόκειται για τη μυθική «καρβουνσοκούλα», εκείνη «τη σκοτεινή ουσία» που

Η Ελένη Τσαντσάνογλου και ο Στυλιανός Αλεξίου είναι αυτοί που, μετά τον Πολίτη, δοκίμασαν περισσότερο να εισδύσουν στο σολωμικό εργαστήριο και να συμμετάσχουν με πληρότητα στην ποιητική εμπειρία.

έβλεπε ο Σεφέρης τον Δεκέμβρη του '41 στον ουρανό των Αντιπόδων και στην ποίηση του Σολωμού και του Κάλβου¹⁹. Όπως φαίνεται ιδιαίτερα από την έκδοση Αλεξίου, η εκδοτική πρακτική στα κείμενα του Σολωμού έχει να κάνει και με το ζήτημα του βαθμού στον οποίο υπάρχει η λογική στην ποίησή του. «Θα ήθελα να προσθέσω», γράφει ο Σεφέρης το '42, «πως δε συμφωνώ διόλου με ανθρώπους που η λατρεία των αποσπασμάτων του Σολωμού τους έχει οδηγήσει τόσο μακριά, ώστε να συντρίβουν σε αποσπάσματα και τα πιο τελειωμένα ποιήματα των συγχρόνων τους»²⁰. Ο Σεφέρης υπόκειται στην εκδοτική δοκιμή του Αλεξίου.

Επιμένει, λοιπόν, ο Αλεξίου ότι στον εκδοτικό τρόπο του Πολυλά και όχι στον «μυστικισμό», όπως πίστευε ο Ζαμπέλιος, οφείλεται γενικά η σκοτεινότητα της σολωμικής ποίησης – όχι μόνο του VIII αποσπάσματος από τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» Γ', πράγμα το οποίο αναγνώρισε και ο Πολυλάς στην απάντησή του προς τον Ζαμπέλιο. Τη σκοτεινότητα αυτή δικαιολόγησε ο Πολυλάς από «την κατάσταση των χειρογράφων», ωστόσο η αποφασιστική διαπίστωση του Αλεξίου είναι ότι «η κριτική των σολωμικών κειμένων δεν πρόσεξε τη σημαντική αυτή ομολογία» του Πολυλά (σ. 332). Σε άλλο σημείο γράφει ο Αλεξίου ότι τα στοιχειωδώς ασφαλή κριτήρια του Πολυλά παραβλέπονται από τους συγχρόνους μας για τον λόγο ότι «η νεώτερη ποίηση δεν είναι λογικά, γλωσσικά και μετρικά οργανωμένη» (σ. 15). Θα λέγαμε, δηλαδή, ότι οι σημερινές αναλυτικές εκδόσεις δεν είχαν ως τώρα υπερβεί μίαν αντίστοιχη, μοιραία υποκειμενικότητα – εκείνη του αναγνώστη της νεότερης ή μοντέρνας ποίησης. Η ποίηση του Σολωμού δεν είναι «σκοτεινή» και το χρέος του αναγνώστη, όπως υποστηρίζεται από την έκδοση Αλεξίου, είναι να «καταλάβει».

Ο Αλεξίου, συνεπώς, χωρίς να υπερβαίνει τη «μοντερνιστική» έκδοση του σολωμικού έργου, έχει διανύσει μίαν αισθητή απόσταση από αυτήν. Απόσταση η οποία φαίνεται και στην κριτική του προς τις αναλυτικές εκδόσεις, οι οποίες τραβούν στις απώτατες συνέπειες τη μοντερνιστική εκδοτική θεωρία και πράξη του Λίνου Πολίτη. Όπως είναι κριτική και όχι απορριπτική η εκδοτική στάση του απέναντι στον Πολυλά, το ίδιο συμβαίνει να είναι η στάση του και απέναντι στις αναλυτικές εκδόσεις. Και οι δύο αυτές στάσεις του υπαγορεύονται από την ιστορική συνείδηση της εκδοτικής οπτικής του. Ο Αλεξίου δεν παραβλέπει το ότι «για τον Σολωμό και την εποχή του η λογική δομή, το ιδεολογικό στοιχείο, και το ιστορικό υπόβαθρο είναι βασικής σημασίας» (σ. 214): αποδέχεται την αυξημένη παρουσία της «έλλογης αλληλουχίας» στην ποίηση του Σολωμού²¹ και αυτό προσδιορίζει αποφασιστικά την εκδοτική τακτική του.

Εκ πρώτης όψεως, φαίνεται ότι ο Αλεξίου δεν θεωρεί την ατέλεια του σολωμικού έργου ως βασικό χαρακτηριστικό του και, συνεπώς, δεν κάνει όσα χρειάζεται, θα έλεγε κανείς, τη διάκριση ανάμεσα στο τελειωμένο και το ατελές έργο²². Δεν δίνει, όπως γράφει, «υπερβολική σημασία στην υποτιθέμενη “θεωρία του αποσπάσματος” στους ρομαντικούς ποιητές της Ευρώπης»²³. Μολονότι φαίνεται να αμφισβητεί τη θεωρία αυτή, δεν εμποδίζεται να γράψει ότι «δεν είναι δυνατόν, βάσει της θεωρίας αυτής, να δούμε ως ασυνάρτητα και αποσπασματικά ακόμη και σολωμικά κείμενα που προφανώς δεν είναι αποσπασματικά, αλλά έχουν λογική και ειρμό»²⁴. Αν κάτι διακρίνεται με βεβαιότητα από τα παραπάνω, είναι ότι, παρά τα φαινόμενα, δεν έχουν ξεταστεί αρκετά ως τώρα τα εκδοτικά και άλλα ζητήματα γύρω από τα ατελή νεοελληνικά, ρομαντικά και νεότερικά ποιήματα.

Στην εξήγηση που δίνεται στο γεγονός του ατελούς σολωμικού έργου, οφείλεται ακόμα η ιδιομορφία της έκδοσης του Αλεξίου. Ο Σολωμός, για τον Αλεξίου, «γρήγορα αντιλήφθηκε ότι το ελλαδικό κοινό στο οποίο υπολόγιζε ήταν αναλφάβητοι αγροτοποιμένες και μια ισχνή μικροαστική τάξη που διάβαζε εφημερίδες, μεταφρασμένα γαλλικά μυθιστορήματα και φαναριώτες στιχοπλόκους. Του έλειψε έτσι το κίνητρο για δημοσιεύσεις» (σ. 22, σημ. 23). Η απόφαση του Σολωμού να μη δημοσιεύει δεν ήταν άσχετη και προς την «απογοήτευση του Σολωμού από το νεοελληνικό κράτος» (σ. 298). Δεν αποδέχεται ο Αλεξίου την υπερβολική επιφύλαξη του Λίνου Πολίτη για το προνόμιο της γνωριμίας του Πολυλά με τον ποιη-

τή, το οποίο δεν έχουν οι νεότεροι εκδότες του σολωμικού έργου: δεν θα έπρεπε, γράφει με την ευκαιρία, «να ξέρει ο φιλόλογος προσωπικά τον Κορνάρο ή τον Ρωμανό για να τους εκδώσει» (σ. 15), προβάλλοντας ως παράδειγμα μια παραλληλία που ενδέχεται να συσκοτίζει το ζήτημα.

Στο πεζό για τον «Ορφέα» αναπτύσσεται και το θέμα της τελικής αποτυχίας του τεχνίτη, «που ο Σολωμός την αποδίδει στην ανθρώπινη ατέλεια, στην αδυναμία αφιερώσεως στον μεγάλο και αποκλειστικό σκοπό της καλλιτεχνικής δημιουργίας» (σ. 367). Αποτελεί ένα πρώιμο ποίημα ποιητικής, το οποίο παρουσιάζει ενδιαφέρον στη μελέτη του σολωμικού ατελούς ποιήματος.

Εκεί όπου ο Αλεξίου εξετάζει λεπτομερώς τις βελτιώσεις, διαγραφές και προσθήκες που επέφερε ο Σολωμός στο κείμενο της *Γυναίκας της Ζάκυθος* κατά τη δεύτερη και τρίτη επεξεργασία, συλλέγει τα στοιχεία που χρειάζονται για να αποδώσει το ατελές του κειμένου αυτού στην «έμμονη ιδέα του μεγάλου σε έκταση έργου», στην «τάση για προσθήκες και αλλαγές», στην «απροθυμία για δημοσιεύσεις» και στη σπασμωδική και χωρίς σύστημα επεξεργασία του κειμένου από τον ποιητή (σ. 460).

Στο επιλεγμένο από τον Αλεξίου γράμμα του ποιητή στον Γεώργιο Μαρκορά διαβάζουμε: «Είναι αλήθεια γλυκό, μέσα στην ησυχία του μικρού δωματίου, να εκφράζει κανείς αυτό που εσωτερικά του υπαγορεύει η καρδιά: ακόμη και η σκέψη του επαίνου, όταν είναι παρούσα και έντονη, διαταράσσει την απόλαυση αυτή και μερικές φορές ωθεί ακόμη και στο να γράφει κανείς χειρότερα. Η απόλαυση

πρέπει να είναι αγνή!» (σ. 597). Φαίνεται ότι ο Σολωμός, μετά τη δημοσίευση του «Υμνου», βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση να μην μπορεί να είναι «κανείς», θέση στην οποία ξέρουμε ότι βρέθηκαν ο Έλιοτ και ο Σεφέρης, μετά τη βράβευσή τους. Όπως παρατηρεί ο Αλεξίου, τα γράμματα «καθρεφτίζουν το ενδιαφέρον του Σολωμού για τη δημοσίευση έργων του στα νεανικά του χρόνια, που έπειτα παύει» (σ. 557), δείχνουν τη «σπάνια περίπτωση ενός λογοτέχνη που δεν ήταν καλαμαράς», την «τέλεια έλλειψη αυταρέσκειας και περιαιτολογίας», καθώς εκεί αποσιωπά το προσωπικό του έργο (σ. 560).

Όμως, πέραν αυτού που κομίζει η έκδοση Αλεξίου, ο χώρος εδώ δεν προσφέρεται για να αναζητηθεί η λύση ενός σημαντικού προβλήματος, αντίστοιχου προς εκείνο που απασχόλησε τον Mario Vitti όσον αφορά τις Ωδές του Κάλβου²⁵.

Οι «Εισαγωγές» του Αλεξίου είναι απαραίτητες και υπακούουν ενμέρει στη λογική των «Προλεγόμενων» του Πολυλά. Ο Αλεξίου, με την «ανασυγκρότηση» των *Ποιημάτων και Πεζών*, υπερασπιζόμενος την εξοικείωση του εκδότη με το έργο (σ. 15-16), αποκόβει το μέρος του έργου που επιλέγει να παρουσιάσει από τα «Προλεγόμενα» του Πολυλά – κείμενο που κρινόταν από τον Πολίτη ως «αναπόσπαστο από το σολωμικό έργο»²⁶. Η εμμονή σε μία εξωτερικά διπλή διαμεσολάβηση θα αδυνάτιζε τη θέση του σημερινού εκδότη, θα προσέδενε τη νέα έκδοση σε εκείνη των *Ευρισκομένων*.

Η επισκόπηση των σολωμικών μελετών, η οποία πλαισιώνει το κάθε σολωμικό ποίημα και πεζό ή την κάθε ενότητα ποιητικών και πεζών κειμένων, δίνει την ευκαιρία της συστηματικής επανασύνδεσης με τα ποικίλα προβλήματα της ποίησης αυτής. Έτσι, παρόλο που ορισμένα χαρακτηριστικά της σολωμικής τέχνης μοιάζουν με εκείνα της μοντέρνας ποίησης και ποιητικής, δεν συγχέονται. Δεν συγχέεται η ποίηση του Σολωμού με την «καθαρή ποίηση» και τη «μουσική ποίηση», πολύ περισσότερο με το έργο «εν προόδω» ή με το «μοντέρνο εκτενές ποίημα». Μολονότι η εμπειρία μας σήμερα είναι πλουσιότερη για την επαρκέστερη ανάγνωση της σολωμικής ποίησης, ο Αλεξίου μας διδάσκει να βλέπουμε τα πράγματα και ιστορικά, να μη συγχέουμε ποιητικές που ανήκουν σε διαφορετικά χρονικά πλαίσια.

Η εκτενέστερη ανάμεσα στις δεκατρείς «Εισαγωγές» του τόμου είναι αυτή για τη *Γυναίκα της Ζάκυθος*. Είναι το έργο, που, αν και αρχικά δημοσιεύτηκε αποσπασματικά από τον Πολυλά στα «Προλεγόμενα» των *Ευρισκομένων*, έχει ελκύσει

Δεν συγχέεται
η ποίηση του Σολωμού
με την «καθαρή ποίηση»
και τη «μουσική ποίηση»,
πολύ περισσότερο
με το έργο
«εν προόδω»
ή με το «μοντέρνο
εκτενές ποίημα».

κτοτε το μεγαλύτερο εκδοτικό ενδιαφέρον: Καιροφύλας (1927), Πολίτης (1944, 1955, 1964), Σαββίδης (1986), Merlier (1987), Τσαντσάνογλου (1991, 1993). Ακολουθώντας μίαν αυτοτελή εκδοτική τύχη, υπολειπόμενο των *Ευρισκομένων*, διοικησε ολόκληρο ένα χρόνο πριν από τον θάνατο του Καρυωτάκη, λειτούργησε αναιρετικά για την εικόνα που έδινε ο Πολυλάς για το σολωμικό έργο (σ. 74) και συνδέθηκε με την τάση για την εισαγωγή πεζών στοιχείων στην ποίηση. Η χρήση του verset από τον Σολωμό (σ. 476) κατέστησε το έργο εξαιρετικά ενδιαφέρον σε μια περίοδο μετάβασης από την ελευθερωμένη στην ελεύθερη σπουδαιότητα. Είναι το μόνο μεμονωμένο έργο του Σολωμού για το οποίο εκπονήθηκε διατριβή (Αγγελάτος 1986), και το μόνο πεζό του οποίου διαθέτουμε αναλυτική έκδοση (Τσαντσάνογλου 1991). Η *Γυναίκα της Ζάκυθος* από τον Αλεξίου «συντάσσεται με λεπτομερή κρίση των προηγούμενων εκδόσεών της» (σημείωμα στο ξώφυλλο της νέας έκδοσης).

Η εκτενέστερη αναφορά και η λεπτομερέστερη κριτική γίνεται από τον Αλεξίου στην έκδοση της Τσαντσάνογλου (463-7). Κύριος στόχος της έκδοσης εκείνης ήταν να διαχωριστεί «το τι προηγείται, τι έπεται και τι συνανήκει», να δοθούν τα τρία «στάδια επεξεργασίας» χωρισμένα, επαληθεύοντας την καίρια παρατήρηση του Louis Coutelle. Ο Αλεξίου αποδέχεται την έκδοση της Τσαντσάνογλου ως προς την επιτυχή υλοποίηση του κύριου στόχου της. Διαφωνεί με την έκδοση της Τσαντσάνογλου, επειδή δημιουργεί την εντύπωση «ότι τα τρία "στάδια επεξεργασίας" ήταν σαφώς χωρισμένα στη σκέψη του Σολωμού σαν τρία διαφορετικά κείμενα, όπως τα τρία σχεδιάσματα των "Ελευθέρων Πολιορκημένων"». «Για τον Σολωμό», παρατηρεί ο Αλεξίου, το κείμενο της "Γυναίκας της Ζάκυθος" ήταν ένα, και αυτό το κείμενο επέφερε τροποποιήσεις» (σ. 465).

Στις «Εισαγωγές» εφαρμόζεται η τακτική της ερμηνευτικής περιλήψης των κειμένων, όπως απαντάται στο *Imitatio* του Erich Auerbach²⁷ ή στο *Διόνυσος Σολωμός* του Πήτερ Μάκρτζ²⁸. Αυτό δεν είναι μεμπτό²⁹. Σε καμιά, ωστόσο, περίπτωση αναδιήγησης των ποιημάτων από τον Αλεξίου δεν αισθάνεται κανείς πόσο απαραίτητη είναι, όσο στην περίπτωση του Β' και Γ' σχεδιασματος των *Ελευθέρων Πολιορκημένων*, επειδή αποδίδεται στο πακρό η προσπάθεια του φιλόλογου να καταλάβει.

Η επανεκτίμηση της ποιητικής γλώσσας του «Ύμνου» (σ. 81-82) είναι ανάλογη προς την επανεκτίμηση της ποιητικής γλώσσας του *Ερωτόκριτου*³⁰: «Η εκπληκτική γλωσσική άνεση με την οποία ο Σολωμός κινείται στον "Ύμνο"» δείχνει, όπως γράφει ο Αλεξίου, «ακόμη μια φορά τη δηθεν άγνοια των ελληνικών ήταν μύθος» (σ. 82). Στόχος είναι η παρεξηγημένη άποψη του Τρικούπη (σ. 82, σημ. 8), ότι η άποψη του Σεφέρη για τους τρεις μεγάλους ποιητές μας «που δεν ήξεραν ελληνικά»³¹.

Με κάθε ευκαιρία συνδέεται η πρώιμη με την ώριμη ποίηση και ποιητική του Σολωμού (σ. 29, 31, 34, 35, 38, 80, 87, 159, 162, 163-4, 184, 186). Σχετική με την αραιογνωσία του Σολωμού είναι η παρατήρηση του Αλεξίου, με αφορμή το σχεδιάσμα για τον Νικηφόρο Βρυέννιο, ότι ο ποιητής βρέθηκε «πέρα από τις αντιβυζαντινές προκαταλήψεις της εποχής του» και «είχε συνείδηση της ελληνικής συνέχειας στο Βυζάντιο» (σ. 339). Διευκρινίζει, ωστόσο, ότι αυτή η συνείδηση είναι της ριμότητας του Σολωμού και ότι στα νεανικά του ο Σολωμός «αγνοεί το Βυζάντιο» (σ. 87).

Όσο για τη «λαμπρή εικονοποιία» στον «Ύμνο», επειδή επενδύθηκαν πολλά στην εικονοποιία των Ωδών του Κάλβου – και δίκαια –, θα ήθελε με βεβαιότητα ξέρει κανείς αν ο Αλεξίου θεωρεί τη συγκεκριμένη εικονοποιία του Σολωμού παράλληλη προς την εικονοποιία των Ωδών, όταν γράφει ότι «ένας σημαντικός αριθμός εικόνων και εκφράσεων έχει τα παράλληλά του στην παλαιότερη λογοτεχνία και στην ποίηση της εποχής» (σ. 82).

Τα μετρικά σχόλια του Αλεξίου, εκτός του ότι δείχνουν ένα από τα στέρεα βάρα της έκδοσης των *Ποιημάτων και Πεζών* – το ευρύτερο βάθος είναι η επαρκής στήριξη του σολωμικού ύφους, η οποία υπαγορεύει τα αντικειμενικά εκδοτικά

κριτήρια (σ. 90) –, παρέχουν το πιο πρόσφατο υλικό για να επιχειρηθεί μια ειδική μελέτη του σολωμικού μέτρου, ένα από τα σημαντικότερα ζητούμενα των σολωμικών σπουδών. Παρατηρήθηκε ήδη από τον Γαραντούδη (1989) ότι «η σχέση της μετρικής σπουδής του σολωμικού έργου και του εκδοτικού προβλήματος είναι αμφίδρομη» και ότι οι «πρόσφατες ενδιαφέρουσες εκδοτικές δοκιμές σολωμικών κειμένων δεν έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή στη μετρική πλευρά»³². Ο Πολυλάς και ο Πολίτης ήξεραν να μετρούν και να προσέχουν την κίνηση του ρυθμού, επίδοση η οποία γνώρισε ύφεση στα χρόνια που ακολούθησαν την έκδοση των *Αυτογράφων*.

Οι προβληματισμοί γύρω από τις σολωμικές και τις καβαφικές εκδόσεις έχουν δώσει τα σημαντικότερα κριτικά κείμενα για την έκδοση των νεοελληνικών λογοτεχνημάτων. Η πρόσφατη έκδοση των νεοτερικών, ατελών ποιημάτων του Καβάφη βρέθηκε στην ανάγκη να αξιοποιήσει το σύνολο της εκδοτικής θεωρίας και πρακτικής επί του σολωμικού, ρομαντικά ατελούς έργου. Για να χρησιμεύσει, όμως, ο δρόμος «που ανοίχθηκε για την αντιμετώπιση του εκδοτικού προβλήματος του σολωμικού έργου», στην έκδοση των ατελών του Καβάφη έπρεπε πρώτα να επισημανθούν από τη Renata Lavagnini ορισμένες βασικές διαφορές: α) ενώ στα "Ευρισκόμενα" είχαμε μια ελλιπή και «ίσως αυθαίρετη» εικόνα του σολωμικού έργου, στην περίπτωση του καβαφικού έργου έχουμε μια πλήρη, ολοκληρωμένη και σαφή εικόνα εξαιτίας των κανονικών ποιημάτων του, στην κατηγορία των οποίων αποδεδειγμένα εντάσσονται τα ατελή β) ενώ στον Σολωμό έχουμε περί-

πλοκα και μεγάλα συνθέματα και ο ποιητής χαρακτηρίζεται για την αναποφασιστικότητά του, η οποία αφήνει αναρίθμητες δυνατότητες επιλογής ανάμεσα στις παραλλαγές, στον Καβάφη έχουμε μικρά ποιήματα και ο ποιητής είναι «αρκετά τακτικός και συστηματικός» γ) ενώ στη σολωμική ποίηση δεν είναι έγκυρη, ούτε εφικτή, «μια έκδοση που θα προέκρινε το τελευταίο κείμενο που άφησε ο ποιητής», στην περίπτωση των καβαφικών ατελών ποιημάτων είναι εφικτή, αν όχι έγκυρη, «γιατί ο Καβάφης σχεδόν πάντα διαγράφει τα σημεία του κειμένου που θέλει να αντικαταστήσει» η έκδοση του τελευταίου κειμένου δεν είναι έγκυρη, γιατί επιβάλλει «μια ιεράρχηση που απουσιάζει από τα αυτόγραφα», γιατί «το τελευταίο κείμενο ενός ανολοκλήρωτου έργου [...] είναι αποτέλεσμα μιας προσωρινής επιλογής του συγγραφέα, την οποία δεν αποκλείεται να αναθεωρούσε, αν μπορούσε να συνεχίσει το έργο του», και γιατί «η χρονική σειρά με την οποία γράφθηκαν οι διάφορες μορφές ενός κειμένου δεν δηλώνει καμιά αξιολογική ιεράρχηση»³³.

Για τον Σολωμό, γράφει η Renata Lavagnini³⁴, «είναι αδύνατον ίσως να πραγματοποιηθεί μια έκδοση διαφορετική από τη διπλωματική», εννοώντας τα *Αυτόγραφα Έργα* και τη μεταγραφή τους. Ως εναλλακτική λύση θεωρούσε την παρουσίαση των κειμένων «μέσα στο πλαίσιο ενός εξαντλητικού σχολιασμού», όπως στις αναλυτικές εκδόσεις. Τα Ατελή τυπώνονταν, όταν κυκλοφόρησαν τα *Ποιήματα και Πεζά* του Σολωμού κι έτσι δεν μπόρεσε να λάβει υπόψη της την έκδοση αυτή. Η Τσαντσάνογλου έγραφε ότι «όλο το αυτόγραφο επεξεργασμένο θεματικό υλικό καθενός από τα ανολοκλήρωτα έργα του Σολωμού πρέπει να εκδοθεί πρώτα αναλυτικά και έπειτα, με βάση την εικόνα της αναλυτικής έκδοσης, να προταθεί το κείμενο που θα συμπεριληφθεί σε μια χρηστική έκδοση των Έργων του ποιητή». Έβλεπε ότι «η δουλειά που χρειάζεται να γίνει είναι μεγάλη και καθόλου εύκολη»³⁵. Ο Αλεξίου δεν θεώρησε αναγκαία την ολοκλήρωση του ενδιάμεσου σταδίου των αναλυτικών εκδόσεων, οι οποίες τα τελευταία τριάντα χρόνια προχώρησαν πολύ αργά. Μια «χρηστική» – κατά την Ελένη Τσαντσάνογλου –, μια «συνθετική» – κατά τον Αλεξίου – έκδοση, εξαρτημένη εντελώς από την αναλυτική επεξεργασία, ακολουθώντας τον σολωμικό «δαίμονα του απόλυτου», υπερβαίνει τον κύκλο ζωής των ανθρώπων. Ούτε η Τσαντσάνογλου μπόρεσε να μείνει συνεπής στην τακτική της: η δυσκολία «να μην αναμιχθούν οι επεξεργασίες ακόμη και σε μίαν έκδοση που έχει κύριο μέλημα να τις ξεχωρίσει», καθώς και η «συντηρητικότητα» της Τσαντσάνογλου, που δεν την εμπόδισε «να προχωρήσει αρκετές φο-

Οι προβληματισμοί
γύρω από τις σολωμικές
και τις καβαφικές
εκδόσεις έχουν δώσει
τα σημαντικότερα
κριτικά κείμενα
για την έκδοση
των νεοελληνικών
λογοτεχνημάτων.

ρές σε επεμβάσεις για την ανασυγκρότηση του κειμένου», δείχνει το αδιέξοδο των αναλυτικών εκδόσεων (σ. 465). Οι ασυνέπειες αυτές έδειξαν «πόσο ουτοπικό είναι να φαντάζεται κανείς μian έκδοση των σολωμικών έργων μηχανικά πιστή στα αυτόγραφα» (σ. 466). Μοιραία, τη θέση των χρηστικών εκδόσεων έπαιρναν οι αναλυτικές: δικαιολογημένα ο Αλεξίου δυσανασχέτησε προς αυτή την *de facto* επικράτηση των αναλυτικών. Η ανάγκη λειτουργίας του σολωμικού έργου μέσα στο ευρύτερο κοινό δεν θα μπορούσε να αναστέλλεται επ' αόριστον.

Παρατηρεί κανείς ότι η Lavagnini, εκδίδοντας τα *Ατελή Ποιήματα* του Καβάφη, εσκεμμένα περιέπεσε στην ασυνέπεια να δημοσιεύσει «για κάθε ποίημα την τελευταία μορφή που του είχε δώσει ο ποιητής»³⁶. Την απόφασή της υποστηρίζει με το σκεπτικό να μη «στερήσουμε τον μη-ειδικό αναγνώστη, που τον αποθαρρύνουν η περίπλοκη εικόνα των αυτογράφων και η εξίσου περίπλοκη παρακολούθηση της δημιουργικής διαδικασίας του ποιητή, από αυτά τα ποιητικά κείμενα, ακόμα και αν είναι προσωρινά, άνισα και ανολοκλήρωτα»³⁷. Ο Αλεξίου, στην περίπτωση του, έκανε το καλύτερο: «Είναι φανερό», γράφει (σ. 189), «ότι τα "στάδια επεξεργασίας" δεν είχαν για τον Σολωμό τη σημασία που έχουν σήμερα για τον φιλόλογο. Δεν θα εξέδιδε χωριστά τα "στάδια" αυτά ο Σολωμός, ούτε θα περιοριζόταν στο "τελευταίο". Χωρίς αμφιβολία θα τα ενοποιούσε επιλέγοντας από το σύνολο των δοκιμών του». Παρατηρεί ο Αλεξίου, για παράδειγμα, ότι δεν θα μπορούσε ο Πολυλάς να δώσει την «τελευταία συνθετική επεξεργασία» του «Κρητικού», γιατί «η "τελευταία επεξεργασία" [...] αποτελεί σαφώς οπισθοχώρηση» (σ. 218). Αυτό θα το έκανε μόνο ένας μηχανικά εργαζόμενος φιλόλογος (σ. 218-9). Γιατί, όπως γράφει ο Αλεξίου, «οι νεώτερες επεξεργασίες δεν έχουν πάντα την απόλυτη σημασία που τους δίνει με την επιστημονική σκέψη του ο σημερινός φιλόλογος» (σ. 220).

Αν επιβλήθηκε στη Renata Lavagnini η ανάγκη να δώσει στον μη-ειδικό αναγνώστη, «στο πλατύ μορφωμένο κοινό», κατά τον Πολίτη³⁸, «για κάθε ποίημα την τελευταία μορφή που του είχε δώσει ο ποιητής», για τους ανάλογους αλλά πολύ σπουδαιότερους λόγους επιβλήθηκε η ανάγκη στον Αλεξίου να δώσει στο κοινό αυτό «αναγνώσιμα κείμενα» (σ. 15), «πλήρη ποιήματα», τα «τμήματα εκείνα που αποτελούν οργανωμένα σύνολα» (σ. 17), «αυτά που θα μπορούσε να έχει δημοσιεύσει ο Σολωμός» (σ. 18). Η Lavagnini επικαλείται τη σχετική γνώμη του Συκουτρή, ότι «η επιτυχής αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών δεν είναι μόνον ζήτημα θεωρητικής μεθόδου· είναι ζήτημα τακτ»³⁹.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιώργος Σεφέρης, *Δοκιμές Γ'*, «Ίκαρος» 1992, σ. 361.
2. Μ. Κ. Χατζηγιακουμής, *Σύγχρονα Σολωμικά Προβλήματα*, 1969, σ. 5.
3. Γ. Π. Σαββίδης, *Τράπεζα Πνευματική*, «Πορεία» 1994, σ. 209-232: 212.
4. Νάσος Βαγενάς, απάντηση σε έρευνα της εφ. *Το Βήμα της Κυριακής* με τίτλο «Τα 20 καλύτερα [βιβλία του '94]», 1 Ιανουαρίου 1995, σ. Β4/28 - Β5/29.
5. Στυλιανός Αλεξίου, «Ένας κορυφαίος φιλόλογος», συνέντευξη στην Αμάντα Μιχαλοπούλου, εφ. *Η Καθημερινή*, 29/6/1994, 14.
6. Στυλιανός Αλεξίου, «Παρατηρήσεις στον Σολωμό», 1984. Βλέπε τις «Πρώτες δημοσιεύσεις» στον τόμο: Στυλιανός Αλεξίου, *Σολωμικά*, «Στιγμή» 1994, σ. 89.
7. Νάσος Βαγενάς, *Ποίηση και μετάφραση*, «Στιγμή» 1989, σ. 79-85.
8. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, «Για το έργο του Στυλιανού Αλεξίου», *Αριάδνη*, τ. Ε', 1989.
9. Λίνος Πολίτης, *Γύρω στον Σολωμό*, «Μ.Ι.Ε.Τ.» 1985, σ. 262-3, 404-5.
10. Δημήτρης Αγγελάτος, «Σύγχρονες Σολωμικές Μελέτες (1964 και εξής). Κριτική επισκόπηση», περ. *Μαντατοφόρος*, τχ. 35-36, Ρέθυμνο, Ιούνιος - Δεκέμβριος 1992, σ. 16.
11. Δημήτρης Τζιόβας, «Ο ποιητής ως ήρωας και η σύγκρουση των παραδόσεων: Σολωμός, Αποστολάκης και Carlyle», *Πρακτικά Δέκατου Συμποσίου Ποίησης: Διονύσιος Σολωμός*, «Αχαϊκές Εκδόσεις», 1992, σ. 287-288.
12. Ιάκωβος Πολυλάς, *Η φιλολογική μας γλώσσα*, «Εκδόσεις Εστίας» 1892' και στον τόμο: Πολυλάς, *Άπαντα τα Λογοτεχνικά και Κριτικά*, επιμέλεια Γ. Βαλέτα, «Εκδόσεις Νίκα» 1959, 246-305: 258.
13. *Γράμματα Σεφέρη - Λορεντζάτου (1948-1968)*, επιμέλεια Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου, «Δόμος» 1990, σ. 149.

14. Γιώργος Σεφέρης, *Δοκιμές Α'*, «Ίκαρος» 1984, σ. 345-6.
15. *Γύρω στον Σολωμό*, σ. 352, 371, 379.
16. Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, «Ίκαρος» 1948, σ. 234.
17. *Τράπεζα Πνευματική*, σ. 63, 64.
18. Νάσος Βαγενάς, *Ο ποιητής και ο χορευτής*, «Κέδρος» 1979, σ. 14-15.
19. *Δοκιμές Α'*, σ. 210.
20. *Δοκιμές Α'*, σ. 199.
21. *Ο ποιητής και ο χορευτής*, σ. 14.
22. Κ. Π. Καβάφη, *Ατελή Ποιήματα, 1918-1932*, φιλολογική έκδοση και σχόλια Renata Lavagnini, «Ίκαρος» 1994, σ. 26, σημ. 34.
23. Βλ. συνέντευξη στην Αμάντα Μιχαλοπούλου.
24. Βλ. συνέντευξη στην Αμάντα Μιχαλοπούλου.
25. Mario Vitti, *Ο Κάλβος και η εποχή του*, «Στιγμή» 1995, 75 κε.
26. Δ. Σολωμού Άπαντα, Επιμέλεια-Σημειώσεις Λίνου Πολίτη, τόμος πρώτος Ποιήματα, «Ίκαρος» 1948, 31971, σ. 7.
27. Erich Auerbach, *Mimesis, The Representation of Reality in Western Literature*, «Princeton» 1968.
28. Πήτερ Μάκριτς, *Διονύσιος Σολωμός*, μετάφραση Κατερίνας Αγγελάκη Ρουκ, «Καστανιώτης» 1995.
29. Γ. Π. Σαββίδης, «Για μια σημερινή ανάγνωση του Σολωμού», εφ. *Το Βήμα της Κυριακής*, 31/12/1989' και στον τόμο *Φύλλα Φτερά*, «Ίκαρος» 1995, 160-162: 162.
30. Βισσέντζος Κορνάρος, *Ερωτόκριτος*, επιμέλεια Στυλιανού Αλεξίου, «Ν.Ε.Β., Ερμής» 1985, κη' - κθ'.
31. *Δοκιμές Α'*, σ. 63, 71-74.
32. Ευριπίδης Γαραντούδης, «Για τη μετρική και τους μετρικούς του Σολωμού», περ. *Το Δέντρο*, τχ. 44-45, Μάρτιος - Μάιος 1989, 156.
33. *Ατελή Ποιήματα*, σ. 24-26.
34. *Ατελή Ποιήματα*, σ. 23-24, σημ. 30.
35. *Διονυσίου Σολωμού Η Γυναίκα της Ζάκυθος*, εισαγωγή, αναλυτική έκδοση, σημειώσεις-σχόλια Ελένης Τσαντσάνογλου, «Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη», Ηράκλειον 1991, σ. ιδ'.
36. *Ατελή Ποιήματα*, σ. 29.
37. *Ατελή Ποιήματα*, σ. 29.
38. Άπαντα, τόμος πρώτος: *Ποιήματα*, σ. 321.
39. Ιωάννης Συκουτρή, *Μελέται και Άρθρα*, «Αιγαίο» 1956, φωτομηχανική επανέκδοση «Εταιρείας Σπουδών» 1982, σ. 433.

ΚΡΙΤΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

1. Κώστας Γεωργίουσόπουλος, «Μέγα γεγονός», εφ. *Τα Νέα*, 6/5/1994.
2. Π[αυλος] Μ.], «Διονυσίου Σολωμού Ποιήματα και Πεζά. Επιμέλεια-Εισαγωγές Στυλιανός Αλεξίου», εφ. *Η Αλλαγή* Ηρακλείου, 11/5/94, 1-2.
3. Γ. Π. Σαββίδης, «Ο κατά Αλεξίου Σολωμός», εφ. *Τα Νέα*, 17/5/1994, 36.
4. Γιώργος Βελουδής, «Σε αναζήτηση του χαμένου Σολωμού», εφ. *Το Βήμα της Κυριακής*, 5/6/1994.
5. Ελένη Τσαντσάνογλου, «Διάλογος για τον Σολωμό», εφ. *Η Καθημερινή*, 13/8/1994, 14.
6. Άλκης Αγγέλου, «[.]», εφ. *Νέα Μεσημβρινή*, 7/11/1994.
7. Νάσος Βαγενάς, «Τα 20 καλύτερα [βιβλία του '94]», απάντηση σε έρευνα της εφ. *Το Βήμα της Κυριακής*, 1/1/1995, σ. Β4/28 - Β5/29.
8. Σπ. Καββαδίας, «Παρατηρήσεις σε μια σολωμική έκδοση», περ. *Πόρφυρας Κέρκυρας*, τχ. 91-92, Οκτ. 1994 - Μάρτης 1995, σ. 69-83.

ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ

1. Στυλιανός Αλεξίου, «Ένας κορυφαίος φιλόλογος», συνέντευξη στην Αμάντα Μιχαλοπούλου, εφ. *Η Καθημερινή*, 29/6/1994: 14.
2. Στυλιανός Αλεξίου, «Εισαγωγή» στον *Ερωτόκριτο*, νέα έκδοση, «Ερμής» 1994.
3. Στυλιανός Αλεξίου, *Σολωμικά*, «Στιγμή» 1994, 85.

Η ΕΛΛΑ ΤΗΣ ΤΖΑΖ ΔΕΝ ΜΕΝΕΙ ΠΙΑ ΕΔΩ

Η Έλλα Φιτζέραλντ δεν μένει πια εδώ. Η υγεία της ήδη από τη δεκαετία του '70 είχε αρχίσει να παρουσιάζει προβλήματα. Από τότε η «μεγαλύτερη γυναικεία φωνή της τζαζ» –κατά τον Μπινγκ Κρόσμπυ– είχε αποσυρθεί στη βίλα της στην Καλιφόρνια. Εκεί την βρήκε ο θάνατος ειρηνικά και γαλήνια, περιτριγυρισμένη από συγγενείς και φίλους.

Αλλά αξίζει τον κόπο να γυρίσουμε... τον δίσκο ανάποδα. Να φτάσουμε στο 1918, χρονολογία γέννησης της Έλλα στη Βιρτζίνια. Θα μεγαλώσει ορφανή και θα ξεκινήσει τη σταδιοδρομία της από την «ανατολική μητρόπολη» της Αμερικής, τη Νέα Υόρκη. Σε εφηβική ηλικία, το 1932, θα κερδίσει σ' έναν συνοικιακό διαγωνισμό τραγουδιού το δικαίωμα να συμμετάσχει σε μια ραδιοφωνική εκπομπή, αλλά ελλείψει γονέα και κηδεμόνας να υπογράψουν για λογαριασμό της το συμβόλαιο, θα χάσει την ευκαιρία. Όχι όμως για πολύ. Δυο χρόνια αργότερα ο ντράμερ, και μετέπειτα μέντοράς της, Τσικ Γουέμπ θα αναλάβει την κηδεμονία της. Σ' ένα χορό του πανεπιστημίου του Γέιλ, ο Γουέμπ θα την δοκιμάσει ως τραγουδίστρια στην ορχήστρα του, και αφού πρώτα η Έλλα έχει κερδίσει άλλον έναν διαγωνισμό τραγουδιού, στο ιστορικό θέατρο «Απόλλο». Όταν πενήντα χρόνια μετά, το πανεπιστήμιο του Γέιλ οργάνωσε μια εκδήλωση προς τιμήν της, η Φιτζέραλντ περιορίστηκε να πει: «Εδώ, μπωρίς να πεις, άρχισαν όλα».

Λίγους μήνες μετά την πρώτη της

εκείνη εμφάνιση θα κυκλοφορήσει ο πρώτος, από τους 250, δίσκους της (Λαβ εντ Κις) για ν' ακολουθήσει τρία χρόνια αργότερα ο δίσκος *Ατίσκειτ α τίσκετ*, με το οποίο η Φιτζέραλντ θα γίνει γνωστή και αγαπητή ακόμα και σ' ένα κοινό διαφορετικό απ' αυτό του αφροαμερικανικού ήχου. Ο Τσικ Γουέμπ θα πεθάνει και η Έλλα θα κρατήσει ενωμένη την ορχήστρα του αγαπημένου της μέντορα μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1942 θα ξεκινήσει την προσωπική της καριέρα, ενώ θα συμμετάσχει και σε σκηνές της εποχής. Οι μιμιμποπ πειραματισμοί των Τσάρλι Πάρκερ και Ντίξι Γκιλέσπι θα την επηρεάσουν άμεσα και θ' αποτελέσουν την απαρχή για τους πρωτότυπους και αξεπέραστους φωνητικούς αυτοσχεδιασμούς της, οι οποίοι στη συνέχεια θα συνδεθούν απόλυτα με την αισθαντική φωνή της.

Το σκατ σίνγκινγκ, το τραγούδι δηλαδή δίχως στίχους, με άναρθρους φθόγγους που μετέτρεπαν τα φωνητικά σε μουσικό όργανο –ένα από τα απολύτως «αφρο-αμερικανικά» στοιχεία της τζαζ– θα ταυτιστεί μαζί της. Ακόμα και ο Λουίς Άρμστρονγκ, όσον αφορά το σκατ, είχε ουσιαστικά αποτύχει. Η Φιτζέραλντ θα το καλλιεργήσει και θα το εξελίξει αισθητά ως κύριο χαρακτηριστικό των εκφραστικότερων φωνητικών της.

Η καθιέρωσή της και η παγκόσμια απήχηση θα έρθουν από συστηματικές ηχογραφήσεις κύκλων τραγουδιών και από συναυλίες με μεγάλες

ορχήστρες. Πρώτο άλμπουμ αυτού του είδους ήταν το *Η Έλλα Φιτζέραλντ τραγουδάει Κόουλ Πόρτερ* και θ' ακολουθήσουν οι δίσκοι με τραγούδια των Ρότζερς, Χαρτ, Μπέρλιν, Κερν, Έλινγκτον, Μπίξι και Γκέρσουιν. Για πέντε δεκαετίες, από το '30 έως το '80, η Έλλα δεν θα σταματήσει να τραγουδάει, να συγκινεί, να εξελίσσει, να μετατρέπει τόσο τα φωνητικά της όσο και όλο τον ήχο της τζαζ. Η Έλλα δεν ήταν απλώς μια καλή ερμηνεύτρια. Όλοι οι τζαζ καλλιτέχνες –από τους «κλασικούς» του είδους μέχρι και τους νεότερους– δέχονται ότι η Φιτζέραλντ προχώρησε την τζαζ ένα, δύο –δεν έχει σημασία πόσα– βήματα μπροστά. Σ' αυτή τη μακροχρόνια παρουσία της, θα συνεργαστεί με πληθώρα συνθετών και ερμηνευτών: Λουίς Άρμστρονγκ, Μπινγκ Κρόσμπυ, Φρανκ Σινάτρα, Κούν-συ Τζόουνς κ.ά.

Για το θάνατό της «εξέφρασε τη θλίψη του» και ο πλανητάρχης –άλλωστε πώς αλλιώς θα μπορούσε να «δικαιολογήσει» το σαξόφωνό του; *«Ο κόσμος της τζαζ και το έθνος υπέστησαν μια τρομερή απώλεια από το χαμό μιας γυναίκας με τόσο πολύ ταλέντο χάρη και αρχοντιά».*

Μη θλίβεστε για τη μεγάλη Έλλα. Ακούστε και ξανακούστε το *Πόργκι εντ Μπες* στη μνήμη της. Ο Άρμστρονγκ θα της παίζει ήδη τις πρώτες νότες και η Έλλα θα «μπαίνει» με την εκφραστική και απρόοπτη φωνή της. Όπως το 1979 στον Λυκαβηττό, που ήμουν πολύ μικρός για να την παρακολουθήσω...

Τα Άγρια & ια Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

Όταν, πριν από αρκετά χρόνια, έκαναν την πρώτη τους δημόσια εμφάνιση τα κομποσκοίνια, στα χέρια (όχι ακόμα τότε στους καρπούς) των πιο επιπόλαιων “νεορθόδοξων” ομολογώ ότι με ξένισαν. Μου έδιναν την εντύπωση φτωχικού αντιγράφου του «ροζάριου» των Καθολικών. Του οποίου η χρήση, για την καταμέτρηση, είτε της μετά την εξομολόγηση τιμωρίας (γλυκό απ’ το βάζο στα κρυφά, τόσα «mea culpa»· εφηβικά χουφτώματα, τόσα «Ave Maria»), είτε του απαραίτητου αριθμού προσευχών που οφείλει να απευθύνει πας ευσεβής, μου φαινόταν εντελώς ξένη με το πνεύμα της Ανατολικής Εκκλησίας. Καμμία σχέση με την ταπεινά αποδιδόμενη συγχώρεση, που δεν ζητάει αντάλλαγμα. Καμμία σχέση με τον συντονισμό του μοναχού με το θείον, καθώς επαναλαμβάνει χωρίς διακοπή «Κύριε Ιησού Χριστέ, Θεού Υιέ, ελέησόν με», από μέσα του, καθ’ όλη την διάρκεια των υπόλοιπων δραστηριοτήτων του· ενεργός διαλογισμός με χριστιανική «μάντρα». Εδώ δεν έχει σημασία ο αριθμός των επαναλήψεων, αλλά η προσήλωση διά της επαναλήψεως. Η προσευχή επιτυγχάνει τον σκοπό της, την ταύτιση με το θείον, μόνον όταν λησμονηθεί· όταν γίνει δεύτερος σφυγμός: της ψυχής.

Μπορεί να πέφτω έξω ως προς την θέση του κομποσκοινιού στην ορθόδοξη πρακτική· και να υποστηρίξω μια ιδιαίτερος ευρύχωρη εκδοχή της ορθόδοξης θεολογίας... Η βία, ωστόσο προαγωγή ενός βοηθήματος ιδιωτικής –αν όχι αυστηρά μοναχικής– άσκησης σε δημόσιο έμβλημα πεποιθήσεων, δεν παύει να είναι, νομίζω, τουλάχιστον κακόγουστη. Αλλά η αυτοδιαφήμιση της ψευδοευσέβειας, δεν πτοείται με τίποτε. Και το κομποσκοίνι το ‘κανε βραχιολάκι της модός. Δίπλα στο χρυσό ρολόι, ή στο λατινοαμερικάνικο υφαντό στολίδι. Η έκρηξη της δημοτικότητάς του συνέπεσε, λίγο ως πολύ, με τους εορτασμούς της Πάτμου. Η αποκάλυψη όμως του νέου του ρόλου, συντελείται σιγά σιγά. Οι εκδοχές σε χρώματα παστέλ κερδίζουν ήδη έδαφος· η πλέον πρωτοπόρος τάση, το θέλει και με χάντρες πλεγμένες μεσ’ στους κόμπους.

Αναρωτιέμαι πώς αισθάνονται αυτοί που τα φορούν. Τα θεωρούν φυλαχτά, αγιασμένα από τον τόπο προέλευσής τους; (Για το γραφείο, ορισμένες μονές εκδίδουν πλέον την ευλογία τους σε τρίγλωσση εκτύπωση με βυζαντινότροπη γραμματοσειρά, επί στενής ταινίας χάρτου· μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως σελιδοδείκτης – τίνος αναγνώστης άραγε...). Δείγμα ενεργούς πίστεως, μιας και τους συνοδεύει παντού; Οικολογικό σημα;

Έχουν συναίσθηση του άτοπου, αν όχι του βέβηλου; Ή πιστεύουν πως τους προστατεύει; Δεν καταλαβαίνουν ότι τους εκθέτει; Γιατί βέβαια, όταν η πίστη κρεμίζεται στο σκοινί δεν κινδυνεύει απλώς· έχει προ πολλού πνιγεί.

ΤΑ ΚΟΜΠΟΣΚΟΙΝΙΑ

Τα Άγια Εφήμερα

© * Όταν η εκφραστικότητα (το “πάθος”) δεν σκεπάζει τεχνικές ατέλειες, αλλά αντίθετα, κάνει να περνά απαρατήρητος ο πλήρης έλεγχος του εκφραστικού μέσου: η Μάρτα Αργκεριτς, παίζοντας στο πιάνο Χάιντν, Ραβέλ, Σοστακόβιτς, Τσαϊκόφσκι, Μπετόβεν, ή ό,τι άλλο...

☐ * «Αυτό που μαθαίνεται πιο δύσκολα, είναι το λιγότερο περίπλοκο» (από τραγούδι των Ίντιγκο Γκερλς).

Βιβλίου

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ρέκβιεμ για τα Λαδάδικα

Θωμάς Κοροβίνης

Κανάλ Ντ' Αμούρ

δ. Άγρα

ήνα 1996

Ολύ μελάνι έχει χυθεί σε μερίδες και έντυπα κάθε λογής να επαινεθεί η μεγάλη εργασία που συντελέστηκε τα τελευταία χρόνια στην περιοχή Λαδάδικων της Θεσσαλονίκης που από συνοικία ανοχής απωλείας μεταβλήθηκε σε αρέλα του καλού κόσμου συμπερωτεύουσας.

Θωμάς Κοροβίνης (γεν. το 1940), γέννημα θρέμμα της πόλης, καθηγητής φιλόλογος, συνθέτης, στιχουργός κι ερμηνευτής λαϊκών τραγουδιών –ένα πλευρο ταλέντο, δηλαδή– και μεταφραστής του Τσαίου του Γιάσάρ Κεμάλ και έκτης τουρκικών παροιμιών –πρέπει να είναι ο πρώτος κλασικιστής που μιλάει με την και συγκρατημένη οργή στην εξέλιξη που πήρε η περιοχή– ύστερα από τις αλλαγές στην αρχιτεκτονική του χώρου και την αλλαγή της των κυρίων της.

Το βιβλίο του Κανάλ Ντ' Αμούρ, ο Κοροβίνης, νοσταλγός των καλών καιρών, τότε η ερωτική Θεσσαλονίκη, μια ιστορία που καθ' υπερβολήν θυμίζει τη «νύμφη του Θερού» –διέθετε άφθονο τοπικό και καταφέρεται κατά του «αρχού Σωτήρη», ο οποίος σε «Ροβεσπιέρου του έρωτα» ηθεσε σε επιχειρήσεις αρετών ιδιώνοντας από τον Βαρ-

δάρη τα περιθωριακά στοιχεία. Πρόθεσή του είναι να μιλήσει για το ερωτικό περιθώριο της γενεάς του και να μιλήσει τον αναγνώστη του στον κρυφό κόσμο της νύχτας, που φαίνεται να χάνεται ή να μετακομίζει. Η αφήγησή του είναι μια περιδιάβαση στους δρόμους και τα κτίρια μιας αμαρτωλής συνοικίας που βαθμιαία μετεξελίσσεται σε στέκι των μελών της υψηλής κοινωνίας. Άλλωστε, οι εκτός κειμένου έγχαρμες φωτογραφίες δεν είναι παρά το αδιάψευστα τεκμήριο αυτής της μετεξέλιξης και τα σημάδια μιας εποχής που θα περάσει ανεπιστρεπτή.

Φαίνεται πως ο συγγραφέας εμπνεύστηκε το αφήγημά του από μια παραβαρδάρια τσάρκα τον Ιούλιο του '90, όταν είδε παρακαρυσμένα στην οδό Δωδεκανήσου ακριβά αυτοκίνητα, από Μερσεντές μέχρι Τζάγκουαρ (επρόκειτο για τα εγκαίνια ενός κυριλέ μαγαζιού, όπου σήχναζαν σικάτοι τύποι). Μ' αυτό το περιστατικό αρχίζει την ξενάγησή του στα σκοτεινά στέκια της πόλης, τα οποία γνώρισε καλά, παρέα με τους φίλους του. Την τελειώνει εκφράζοντας την βαθιά του απαισιοδοξία, αφού προβλέπει πως στο μέλλον θα κτιστούν κι άλλα «παγερά διασκεδαστήρια και καμουφλαρισμένα εκμανιολιστήρια πάνω στους επτασφράγιστους τάφους της αμαρτίας!». Ενδιαμέσως παρακολουθούμε μαζί του επεισόδια από τη ζωή των τραβεστί και των βιζιτούδων που συνάντησε (της Μπέλλας, της Ζιγκοάλα, της

Αρμένισσας, της Καλλιρόης, της Αμαλίας, της Πούμας, της Κουασιμώ) και ξενυχτάμε στους δύο «Παραδείσους», εκείνον της οδού Νίκου Καζαντζάκη και τον άλλον της οδού Οδυσσέως, ο οποίος «περιέλαμπε» τα ποικίλα ναυάγια της «σαλονικιώτικης αμαρτίας και ψευτοπαρνομίας».

Το Κανάλ Ντ' Αμούρ, Κανάλ του Έρωτα, γειτονιά ανορθόδοξων ερώτων και μη, θυμίζει το ανάλογο πόνημα του Ηλία Πετρόπουλου, Το μπουρδέλο (1980) που περιλαμβάνει περιπλανήσεις στην ίδια συνοικία του Βαρδάρη και των Λαδάδικων, όταν ονομαζόταν Μπάρα, και εικονογραφείται με τις ασπρόμαυρες φωτογραφίες του Μανόλη Ξεξάκη. Αυτός ο τίτλος παραπέμπει λίγο σε αμαρτωλούς δρόμους λιμανιών, του Άμστερνταμ, του Ρότερνταμ, του Αμβούργου, εκεί που συχνάζουν ναυτικοί, αλήτες και άλλα κακοποιά στοιχεία που αναζητούν φτηνή διασκέδαση και πληρωμένη ηδονή. Στην πραγματικότητα το βιβλίο του Θωμά Κοροβίνης είναι ένα ρέκβιεμ, μια ελεγεία για τη «χαμένη αθωότητα» (αν επιτρέπεται ο όρος) των περιθωριακών της «καρντασούπολης». Κλείνοντας το, ο αναγνώστης μένει με την αίσθηση πως ήταν σύντομο –επιθυμεί περισσότερο υλικό, περισσότερες τσάρκες– κι ελπίζει πως ο συγγραφέας θα του αφηγηθεί κι άλλες νυχτερινές περιπέτειες στο εγγύς μέλλον.

Φίλιππος Φιλίππου

Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό (εκδ. Εξάντας, 1996): πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης και κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της, σχέση εργάσιμου και ελεύθερου χρόνου και κοινωνικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης, σχέσεις τουριστών και ντόπιων είναι μερικά μόνο από τα θέματα που εξετάζονται στο συστηματικό αυτό εγχειρίδιο Κοινωνιολογίας του Τουρισμού γραμμένο από τον ερευνητή Πάρι Τσάρτα. Είναι

εντυπωσιακό, πάντως, ότι σε μια χώρα τουριστική, όπως η Ελλάδίσσα μας, η σχετική ελληνική βιβλιογραφία είναι ισχνότατη!

Υπάρχει, όπως διαπιστώνουμε, ακόμη Ανεξερεύνητη Κρήτη (εκδ. Road, 1996). Ο εκδότης Γιάννης Τεγόπουλος και ο συγγραφέας-ερευνητής Στέφανος Ψημένος φαίνεται πως συνδέουν τον τουρισμό με την αγάπη τους για τη μοτοσυκλέτα. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει πως οι ταξιδιωτικοί τους οδηγοί δεν είναι χρήσιμοι και για τους υπόλοιπους θνητούς που διαλέγουν άλλα μεταφορικά μέσα... Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν ήδη τέσσερις ταξιδιωτικοί οδηγοί:

Ανεξερεύνητη

Πελοπόννησος

Ανεξερεύνητη Κεντρική

Ελλάδα· Ανεξερεύνητη

Βόρεια Ελλάδα· Ταξίδι με

μοτοσυκλέτα. Όσο για την

προειδοποίησή τους, ότι

στην έκδοση

περιλαμβάνονται και

ορισμένες ανακριβείς και

ψευδείς πληροφορίες για να «τσακωνουν» όσους επιχειρούν να κλέψουν την πνευματική τους ιδιοκτησία (!), ελπίζω πως πρόκειται για ιδιότυπο χιούμορ μεταξύ των μοτοσυκλετιστών και πως όσοι χρησιμοποιήσουν τους οδηγούς τους δεν θα βρεθούν προ μεγάλων εκπλήξεων. Για καλό και για κακό, πάντως, πάρτε μαζί σας κι όποιον άλλο οδηγό διαθέτετε...

Φως-φανάρι: ιδιόμορφο στυλ που προϋπάρχει (ή έλεται;) του ιδιόμορφου ονόματος του συγγραφέα **Ροντίλβα, Χειρόγραφα** (εκδ. Μαρομπιού, 1996).

Αλλά πέραν της ιδιομορφίας, ιδού τι μένει: «Τώρα θρέφομαι με τα αποράγια της σκέψης· ανασαίνω πειρατικούς ανέμους, συντροφιά με τον Ατίνας Ντάλτσεφ, στις γωνιές άγνωστων πόλεων· είμαι ακόμα εκείνο το κουλουριασμένο έμβρυο στη μήτρα του χάους, που περιμένει να δει μία και μοναδική φορά το προφίλ του κόσμου...».

Χαμηλός τόνος διαπερνά την αφήγηση του **Γιώργου Αδαμίδη** στο βιβλίο του *Βολή γγγύς φιλίων τμημάτων* (εκδ. Εντευκτηρίου, 1995).

Πρόκειται για δεκαέξι «μικρά πεζά», που διαθέτουν –τα περισσότερα τουλάχιστον– τη δομή των διηγημάτων. Ο αφηγητής κυριαρχεί με την διαπεραστική ματιά του, καθώς θυμάται, ενδοσκοπεί και παρατηρεί. Η αναζήτηση του ερωτικού αυτοπροσδιορισμού, η υπανικτικότητα ως προς τα περιγραφόμενα και συγχρόνως η γλωσσική διαύγεια κάνουν τα

Ο δημόσιος χώρος της πόλης

Στ. Σταυρίδης
Διαφήμιση και το νόημα του χώρου
Εκδ. Στάχυ
Αθήνα 1996

Οι πρώτες φράσεις του βιβλίου χρησιμοποιούν μια παρομοίωση: την παράσταση ενός καλειδοσκοπίου όπου ο «άμορφος σωρός από γυαλάκια» κατασκευάζει μια «συνολική εικόνα» όπως μια «καινούργια τάξη της εικόνας» γεννιέται από τον «πολύχρωμο κυκεώνα των διαφημίσεων» (σ. 13).

Φυσικά πίσω από την παρομοίωση κρύβεται ο **Βάλτερ Μπένγιαμιν**, ο οποίος θα εμφανίζεται εξακολουθητικά στην πορεία του βιβλίου σαν απόμακρος οδηγός που νουθετεί και προειδοποιεί προφητικά για όσα βιώνουμε στη σύγχρονη πόλη.

Στην εισαγωγή του βιβλίου κρύβεται άλλωστε όλος ο μηχανισμός που θα μπει σε συνέχεια μπροστά – ο χώρος ως φορέας κοινωνικού νοήματος, η ταύτιση βιτρίνας και πόλης ώστε να ικανοποιείται η απαίτηση της φαντασμαγορίας και τα «θραύσματα στιγμιαίου χρόνου» που με «φρενήρη ροή» μιμούνται τα όνειρα.

Κύρια υπόθεση του δοκιμίου είναι ότι η διαφήμιση επεμβαίνει στο χώρο με δύο μηχανισμούς, τη *μεγέθυνση* και τη *μικρογράφηση*, και στο χρόνο με δύο άλλους, τη *νεκρή φύση* και το *στιγμιότυπο*. Οπότε στόχος του είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο «η διαφημιστική εικόνα χρησιμοποιεί εκφραστικά τις κλίμακες του χώρου και του χρόνου που ορίζουν τα δύο αυτά δίπολα», και πώς αυτές πάλι οι κλίμακες «ορίζουν τη σχέση της διαφήμισης με το χώρο της πόλης». (σσ. 21-22). Είναι έτσι φανερό πως στη συνέχεια θα αφιερωθούν

πολλές σελίδες στη διαφήμιση ως «σκηνική διαχείριση του χώρου και του χρόνου», αφού πρώτα γίνουν οι απαραίτητες παρεκβάσεις στο ρόλο που έπαιξε η φωτογραφία και ο κινηματογράφος στη συνειδητή αλλοίωση της κλίμακας των πραγμάτων που εικονίζουν και στην παραμόρφωση της χρονικής διάρκειας όπως και στη συμβολή της σύγχρονης τέχνης (κυβισμός, ποπ αρτ) στην έννοια της εμβληματικής παράστασης της πραγματικότητας. Έτσι αποδεικνύεται ότι η διαφήμιση εισάγει μια «κλίμακα του χρόνου χωρίς χρόνο» (σ. 84) και οδηγεί σε μια «μετάπλαση» του δημόσιου χώρου, καθιστώντας τον «πεδίο εχθρικό και τα άτομα που τον διασχίζουν, οντότητες κλεισμένες στον εαυτό τους» (σ. 107). Ανάλογα, στον ιδιωτικό χώρο ο κάτοικος απολαμβάνει «ένα μανωλειό ταριχευμένων αντικειμένων, ταριχευμένων ψευδαισθήσεων», τη «λεία της κατανάλωσης καθησυχασμένος» (σ. 122).

Ο πανταχού παρών ήρωας αυτής της μελαγχολικής ιστορίας είναι τελικά αυτή η ίδια η κατανάλωση (βασικός μοχλός του καπιταλισμού), στη μαζική της μορφή, που έχει κατακτήσει τον κατ' επίφαση δημόσιο χώρο μέσω των ιδιωτικών συμφερόντων· η άλωση αυτή μπορεί να θεωρηθεί μια μετάλλαξη (σ. 128) σύμφωνα με την οποία ο χώρος παράγεται «κατ' εικόνα της διαφήμισης» (σ. 136) με αποτέλεσμα να προκύπτει μια παράδοξα «οικεία φαντασμαγορία» (σ. 137). Η αποθέωση αυτής της διαδικασίας είναι η συνθετική πόλη των πολυκαταστημάτων όπου «ο χώρος σχεδιάζεται σαν μια τεράστια διαφήμιση» (σ. 141).

Ός εδώ έχουν καλυφθεί οι αρχικοί στόχοι του βιβλίου και ο αναγνώστης μένει με την πικρή

γεύση του εφιαλτικού εφρητισμού μιας «νεκρής φύσης» που η σύγχρονη κοινωνία κέρδισε θυσιάζοντας την ψυχή της.

Μένει όμως ένα ακόμα τέταρτο του βιβλίου, περίπου πενήντα σελίδες, για να εκτεθεί κάτι που δεν είχε προαναγγελθεί. Το ορίζει ο τίτλος του *Πέρα από τη διαφήμιση: Η αλληγορία*. Χρησιμοποιώντας διάφορους ρητορικούς μηχανισμούς, ο συγγραφέας οδηγείται από ένα παιδικό παιχνίδι στην αμμουδιά της Φολεγάνδρου στην πρακτική σοφία των αρχαίων, τη μήτιδα (σ. 165) και από εκεί στους Σουίτς **Κάφκα** και **Όργουελ** δοκιμάζοντας να ορίσει την «απόσταση» της πολιτικής αλληγορίας. Οδηγός του εξακολουθεί να είναι ο **Μπένγιαμιν** με τη «στοχαστική περιπλάνησή» του στην πόλη (σ. 184), που τελικά τον φέρνει αντιμέτωπο με το κεντρικό εύρημα του βιβλίου, την αλληγορική σχέση με το χώρο της πόλης που «δεν είναι παρά μια ανάγνωση της πόλης σαν ενός τοπίου που αφηγείται τις μικρές ιστορίες που φωλιάζουν στις πέτρες ή πέφτουν μεγάλες αφηγήσεις που πλημμυρίζουν τους δρόμους και τις πλατείες, ό,τι κάνει δυνατή κάθε κοινωνική εμπειρία: τις σχέσεις δύναμης και εξουσίας» (σ. 189). Με αυτή τη διαπίστωση ουσιαστικά σταματά η αναζήτηση μπροστά στην πύλη της οπτικής, δηλαδή «τη βία της διεκδικησης μιας άλλης ζωής και της ευγένειας του ήθους ισότητας που την προαναγγέλλει». (σ. 202)

Η σύντομη αυτή αναφορά στο περιεχόμενο του βιβλίου καταδεικνύει το εύρος της περιοχής που καλύπτει με αξιοσημείωτη πιστεύω, ευθύνη και επάρκεια. Θα πρόσθετα και με σπάνια ποιότητα «αιρετικού λόγου» που μαρτυρά εκείνη την απαιτούμενη

γένεια» και την «κοσμιότητα» της αλληγορικής πράξης. «Μα όμως που ο τίτλος του βιβλίου δεν προειδοποιεί τον αναγνώστη για το τελευταίο μέρος, για μένα το πιο ουσιαστικό. Εκεί φαίνεται να ανοίγεται άλλη μια φορά ο διάλογος τη διαχείριση του δημόσιου του της πόλης, ένα θέμα πά- επίκαιρο, επώδυνο παρόν

στη σημερινή πόλη, εκεί που όπως γράφει ο Σ. Σταυρίδης, «η επίδειξη του καινούργιου αιμαξίου, τα θολά βλέμματα στο τρόλεϊ, το ταξί σαν ψευδαίσθηση και ματαιώση ταυτόχρονα μιας εφήμερης υπεροχής... συνθέτουν μιν αλληγορία ενός σύγχρονου τρόπου ζωής» (σ. 188).

Θα ήθελα να συστήσω θερμά αυτό το βιβλίο σε όσους ασχο-

λούνται επαγγελματικά και από θέση ισχύος με περισσή αφέλεια ή θράσος με επεμβάσεις στον δημόσιο χώρο της ελληνικής πόλης, αν και αμφιβάλλω για το πρακτικό αποτέλεσμα. Ίσως όμως να είναι καλύτερα να μην ψυλλιαστούν τίποτα οι άνθρωποι και χάσουν το μακάριο ύπνο τους...

Δημήτρης Φιλιππίδης

αφηγήματα αυτά, με την συγκρατημένη τόλμη τους, εξόχως ελκυστικά. Η ενότητα ύφους και θεμάτων δημιουργεί, επίσης, μιαν αίσθηση στον αναγνώστη του ενιαίου αφηγήματος και υποδεικνύει τη δυνατότητα για μυθιστορηματική σύνθεση.

Ψάχνοντας, βρίσκεις!

«John Donne: ο νοσταλγός της αλχημείας» είναι ένα από τα πολύ ενδιαφέροντα και ερεθιστικά δοκίμια που περιλαμβάνονται στο βιβλίο του ποιητή και κριτικού **Στέφανου Ροζάνη**, *Η ερμηνευτική ως Πράξη και Θεώρηση* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1996).

«Πτακουστής: Έξω απ' την πόλη κάθισα σε βράχο / Λίγη ησυχία κι απόσταση για να 'χω. / Μια κοντινή ομιλία μ' αναπαύει / Κάποια κυρά μιλάει μ' ένα μανάβη. / Για χόρτα κουβεντάζουν και καρότα / Για την ακρίβεια και πώς ήταν πρώτα. / Τη γλώσσα μας ακούω κι απολαμβάνω / Τα νέα ελληνικά, κι από δω πάνω / Χαίρομαι σαν πτακουστής σε πόρτα / Ν' ακούω για καρότα και για χόρτα!... / Γύρω μου τιτιβίσματα τ' Απρίλη / Κι από αποστάσεις διάφορες δυο σκύλοι. / Τι να σας πω! Γαυγίσματα κι άλλ' όσα / Είναι κι αυτά μια μητρική μας γλώσσα. / Σαν νεοελληνικά τ' ακούς κι εκείνα / Σαν νεοελληνική κουβέντα ή γκρίνα. / Σκύλος γανγίζει τιτιβίζει σπίνος / Ελληνικά μιλούν κι αυτός κι εκείνος.»

Νίκος Φωκάς, *Κοχυβαδάκια* (Δεκαπέντε γλωσσοκεντρικά ποιήματα), (εκδ. Ύψιλον, 1996).

ο χαρτοκόπτης

Η ευρωπαϊκή διαθήκη του Ζακ Ντελόρ

Ζακ Ντελόρ

Οντότητα

του ανθρώπου

Π. Ι. Σιδέρης

Ιαν. 1996

Το βιβλίο από που τιτλοφορείται *Οντότητα ενός ανθρώπου*, ο οποίος διανοούμενος **Ζακ Ντελόρ** είναι σε μια μακροσκελή συζήτηση με τον κορυφαίο γάλλο επιπολιολόγο **Ντομινίκ Βολτόν**, δομένα της Ευρώπης σήμερα τις προκλήσεις του αύριο. Ο συγγραφέας, ο οποίος είναι πολιτικός με τα χι-ατα του οραματιστή, ενσάρκωνει από που θα μπορούσε να ονομασθεί «ευρωπαϊκό πρότυπο» εν λησμόνησε ποτέ την απ-πλευρά της ζωής.

Η αποχώρηση του Ζακ Ντελόρ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ση-μαίνει το τέλος μιας ολόκληρης εποχής. Στη δεκαετία 1985-1995 η παρουσία του Ντελόρ στην ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης ήταν η κινητήρια δύναμη με εκείνη των **Μονέ, Γκάντνερ και Σουμάν**.

Ο Ντελόρ υπερεβόλικά πρόωρο να ονομασθεί «ευρωπαϊκό πρότυπο», τόσο στην άποψη της απαραίτητης της απόστασης, όσο και από την άποψη την ανιστορά δεοντολογίας. Ο διάλογός μου με τον **Ντομινίκ Βολτόν** έπρεπε λοιπόν να

επικεντρωθεί στην ανάλυση των γεγονότων, στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίστηκαν τα γεγονότα αυτά, καθώς και στις αξίες που καθοδηγούν τη δράση μου», σημειώνει ο Ζακ Ντελόρ στον πρόλογό του.

Ο έλληνας αναγνώστης μέσα από τις σελίδες αυτού του βιβλίου έχει την ευκαιρία να γνωρίσει έναν από τους πιο δημοφιλείς πολιτικούς της Γαλλίας οι απόψεις του οποίου εξακολουθούν να υπόσχονται πολλά για το μέλλον. Στην *Οντότητα ενός ανθρώπου*, ξετυλίγονται οι πολιτικές σκέψεις και οι βαθύτεροι προβληματισμοί του πρώην Τσάρου των Βρυξελλών. Μερικά από τα θέματα στα οποία αναφέρεται ο Ζακ Ντελόρ είναι: η ένταξη του στην πολιτική, η στρατηγική του Φρανσουά Μιτερράν, η αλλαγή και οι νέοι ορίζοντες, οι ευρωπαϊκές δυσκολίες, η διάδοση του ουμανισμού, ο θρησκευτικός φανατισμός και η αυτοκριτική.

Σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Ζακ Ντελόρ κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, υπογραμμίζει τις δυσκολίες, επισημαίνει τις αδυναμίες των κρατών-μελών να ανταποκριθούν στις ανειλημμένες υποχρεώσεις τους, διαμαρτύρεται για την καθυστέρηση με

την οποία εφαρμόζονται οι αποφάσεις. Αυτό που τον απασχολεί περισσότερο δεν είναι η επιβίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά η φύση της.

Ποιος είναι ο σκοπός αυτής της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Τι είναι αυτό που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν από κοινού τα κράτη-μέλη; Θέλουν απλώς να καταρτίσουν έναν νέο κώδικα συμπεριφοράς ή φιλοδοξούν να φτιάξουν μια ενωμένη Ευρώπη που να προτείνει ένα νέο μοντέλο κοινωνίας βασισμένο στην παγκόσμια αλληλεγγύη;

Στα παραπάνω ερωτήματα απαντά ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κι επισημαίνει τα τρία θεμέλια της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης που είναι ο ανταγωνισμός, η συνεργασία και η αλληλεγγύη.

Παραθέτοντας τις απόψεις του για την Ευρώπη, ο Ζακ Ντελόρ δεν κοιτάζει μόνο πίσω, δεν περιορίζεται στον απολογισμό της δεκαετίας που πέρασε ως επικεφαλής της Κομισιόν. Βγάζει συμπεράσματα και διδάσκεται, υπογραμμίζει τις δυσκολίες. Αυτό που επιθυμεί ωστόσο πάνω απ' όλα είναι να διατηρηθεί ανοικτός ο διάλογος για την Ευρώπη.

Β. Καπετανγιάννης

Η ελευθερία του λόγου, προπέτασμα καπνού

ΓΝΩΣΤΟ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΚΑΝΑΛΙ μεταδίδει νεανική εκπομπή με τίτλο που «ανήκει» σε κρατικό τηλεοπτικό σταθμό. Η χρήση του τίτλου από το ιδιωτικό κανάλι έχει απαγορευτεί με δικαστική απόφαση. Πλην όμως, το κανάλι «γράφει κανονικά» την απόφαση του δικαστηρίου και συνεχίζει να μεταδίδει την εκπομπή με τον κλεμμένο τίτλο. Με δεύτερη απόφασή του, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών (αριθ. απόφασης 15540) απαγόρευσε τη μετάδοση της εκπομπής και, για κάθε προβολή, κατά παράβαση της απόφασης, όρισε την επιβολή προστίμου 400.000 δραχμών. Αλλά, όπως θα περίμενε πας όστις είναι εξοικειωμένος με το πνεύμα ασυδοσίας της εποχής εν γένει και ορισμένων καναλιών όλως ιδιαιτέρως, η εκπομπή με τον κλεμμένο τίτλο συνεχίζεται σαν να μη συνέβη τίποτε. Κατόπιν αυτού, αστυνομικοί του τμήματος Πετραλώνων με επικεφαλής το διοικητή τους, παρουσία εισαγγελέως, μπήκαν στις εγκαταστάσεις του σταθμού την ώρα που μετεδίδετο η εκπομπή και συνέλαβαν τον υπεύθυνο ελληνικού προγράμματος, το διευθυντή ειδήσεων και τρεις ακόμα υπαλλήλους, οι οποίοι, αφού κρατήθηκαν μερικές ώρες, αφέθηκαν ελεύθεροι, με 48ωρη προθεσμία για να προετοιμάσουν την απολογία τους.

Ός εδώ, τα γεγονότα, έτσι όπως τα περιέγραψαν *Τα Νέα* της 10ης Ιουνίου 1996, είναι απλώς θλιβερά. Η ανακοίνωση όμως του καναλιού, όπως αναδημοσιεύεται στην ίδια εφημερίδα, είναι ευτράπελη όσο και εξοργιστική. Η εισβολή της αστυνομίας στο κανάλι, ισχυρίζεται η ανακοίνωση, «θύμισε άλλες μαύρες εποχές, τις οποίες ο ελληνικός λαός έχει καταδικάσει οριστικά και αμετάκλητα» και τονίζει πως «με τον πιο βάρβαρο τρόπο άνθρωποι που υπηρετούν την υπηρεσία του λόγου και της πληροφόρησης οδηγήθηκαν στην Ασφάλεια ως κοινói εγκληματίες».

Η άτυχη ανακοίνωση εξυπνοεί ότι καλώς μεν προσάγονται στην Ασφάλεια οι κοινói εγκληματίες, κακώς δε οι άνθρωποι που υπηρετούν την ελευθερία του λόγου και της πληροφόρησης. Αποφεύγει ωστόσο να διευκρινίσει ως τι ακριβώς προσήχθησαν στην Ασφάλεια οι εργαζόμενοι στο σταθμό: ως υπηρέτες της ελευθερίας του λόγου ή ως παραβάτες του νόμου και των δικαστικών αποφάσεων; Ψιλά γράμματα θα πείτε, αλλά όλο και πιο συχνά τελευταία τα ψιλά γράμματα εκφράζουν χοντρές παραβιάσεις της δημοκρατικής νομιμότητας και της κοινής λογικής.

ΟΣΟΙ ΦΕΡΟΥΝ ΚΑΠΟΙΑ ΗΛΙΚΙΑ γνωρίζουν πολύ καλά τι σημαίνει η έκφραση «μαύρες εποχές» (αυτές δα που ο λαός έχει αμετακλήτως καταδικάσει!) και τι πάθαιναν τότε όσοι είχαν την τόλμη να υπερασπίζονται την ελευθερία του λόγου και της πληροφόρησης. Και αγανακτούν (ή οφείλουν να αγανακτούν, εάν το δηλητήριο της απάθειας δεν έχει φτάσει ως το μεδούλι) όταν τις έννοιες αυτές τις καπηλεύονται –και συνάμα τις εξευτελίζουν– κοινói παραβάτες των νόμων και των δικαστικών αποφάσεων. Ο σφετερισμός ξένης πνευματικής ιδιοκτησίας δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την ελευθερία της πληροφόρησης. Κάθε αντίθετος ισχυρισμός είναι βάνκωση προσβολή της κοινής λογικής, όπως απαράδεκτη προσβολή του κοινού αισθήματος δικαιοσύνης είναι η θρασεία (έστω και υπόρρητη) αξίωση ορισμένων μέσων ενημέρωσης να λειτουργούν υπεράνω των νόμων, ως υπερεξουσία πέραν παντός ελέγχου, στο όνομα της ελευθερίας του λόγου και της πληροφόρησης. Εν πάση περιπτώσει, το εν λόγω κανάλι –το οποίο σκοπίμως αποφεύγω να κατονομάσω για να μην περιορίσει τη σημασία του σχολίου μου– την επομένη της «βάρβαρης» εισβολής των αστυνομικών στις εγκαταστάσεις του μετέδωσε ξανά την εκπομπή με τον απαγορευμένο τίτλο. Όπως φαίνεται, η Τετάρτη Εξουσία είναι αποφασισμένη να αναμετρηθεί με τις άλλες τρεις, με την ελπίδα (βάσιμη, φοβούμαι) ότι θα βγει νικήτρια από την αναμέτρηση.

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, η τετριμμένη έκφραση «θυμίζουν άλλες μαύρες εποχές», η κατά κόρον, η μέχρι ναυτίας χρησιμοποιούμενη από κάθε «παραβάτη» οσάκις βρίσκεται αντιμέτωπος με τις συνέπειες της ανομίας του, θύμισε και σ' εμένα ένα ευτράπελο επεισόδιο από τη μαύρη εποχή του Εμφυλίου, με το οποίο θα κλείσω το μάλλον οργίλο σχολίο μου. Ήταν Κυριακή πρωί, τέλη της δεκαετίας του '40, στο έρημο κέντρο της αραιοκατοικημένης τότε Αθήνας, στη στοά που συνδέει την οδό Κοραή με την οδό Σταδίου, όπου βρίσκονταν τα γραφεία της Ηλεκτρικής Εταιρείας, της ΗΕΑΠ όπως λεγόταν τότε, αν θυμούμαι καλά.

Τη στιγμή που έμπαινα στη στοά, είδα δύο άτομα να φεύγουν δρομέως προς την οδό Σταδίου, έναν εργατικό νέο και έναν παπά, του οποίου τα ράσα ανέμιζαν καθώς έτρεχε, ενώ οι κραυγές του ξέσκιζαν την πρωινή κυριακάτικη γαλήνη: «Άθεοι! Κομμουνιστάι! Όργανα του Σατανά! Εχθροί της Εκκλησίας!»... Υπήρχε κι ένα τρίτο άτομο, ένας ηλικιωμένος φύλακας των γραφείων της ΗΕΑΠ που παρακολουθούσε τη σκηνή αποσβολωμένος. Όταν τα γόνατά μου σταμάτησαν να τρέμουν, πλησίασα διστακτικά το φύλακα και τον κοίταζα ερωτηματικά. Ο άνθρωπος, αφού σταυροκοπήθηκε, μου εξήγησε την αφορμή του επεισοδίου. Είχε δει τον παπά με το νεαρό να μπαίνουν στα ουρητήρια της Ηλεκτρικής Εταιρείας και μετά παρέλευσιν ικανού χρόνου περιεργεύτηκε και πήγε να δει τι γίνεται. Τους βρήκε να «τις παίζουν» κατά την έκφρασή του, και τους επέπληξε. Οι ένοχοι, φυσικά, το 'βαλαν στα πόδια. Κι ο παπάς κάλυπτε τη φυγή τους με τις κραυγές «Άθεοι! Κομμουνιστάι!» –αρκετά δραστικές εκείνη την εποχή ώστε να πτοήσουν και το φύλακα και την αφεντιά μου.

ΤΟ ΠΡΟΠΕΤΑΣΜΑ ΚΑΠΝΟΥ, όταν συλλαμβάνεσαι επ' αυτοφώρω, είναι παλαιά και δοκιμασμένη μέθοδος. Είναι όμως και αμετάκλητα καταδικασμένη;

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Ἡ ἀκροαματικὴ ἀπόλαυση τῆς Ὀδύσσειας

ΦΩΤΟ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΖΑΓΚΑΣ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΘΕΑΝΕΜΑΝΟΥ ΑΠΟΔΙΜΗΤΗ

Ραψωδία β

Μετ. 2027 - Ε-2029/2028
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ραψωδία γ

Μετ. 2027 - Ε-2029/2028
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ραψωδία δ

Μετ. 2027 - Ε-2029/2028
Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Εκδόσεις ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ἡ σύγχρονη ἐκδοτικὴ παρουσία στὰ ἑλληνικὰ γράμματα

ΑΛΚΥΟΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

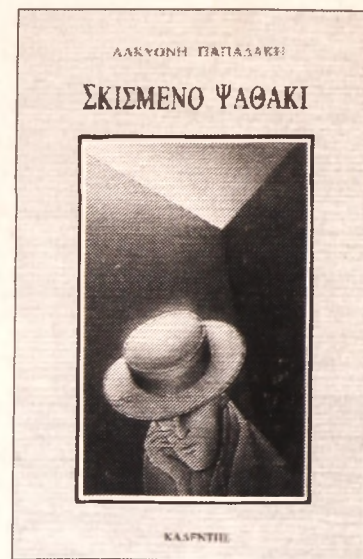
φέτος το καλοκαίρι χαρείτε

**«ΤΟ ΧΡΩΜΑ
ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ»**

**«ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ
ΣΠΙΤΙ»**

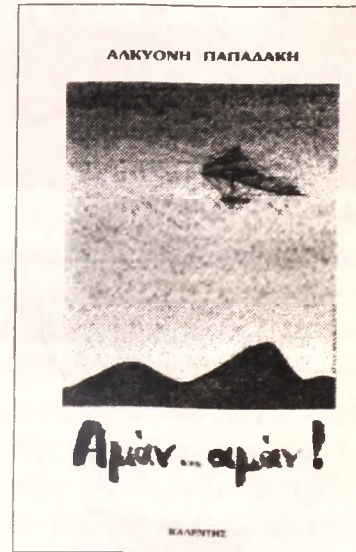
**«ΤΟ ΣΚΙΣΜΕΝΟ
ΨΑΘΑΚΙ»**

«Η ΜΠΟΡΑ»

πριν απολαύσετε το

Τα βιβλία της Αλκυόνης Παπαδάκη
έχουν όλες τις αρετές
της αληθινής τέχνης του λόγου
και μαζί αποπνεούν
την ευαισθησία της δημιουργού,
που γράφει γιατί θέλει
από τη δική της γνώση
να κοινωνήσουν
και οι συνάνθρωποί της.

«ΑΜΑΝ... ΑΜΑΝ!»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 36 01 551 • FAX: 36 23 553